

Ja / hand setter vndertiden landemode / oc handler nogle besynderlige Synder oc misgerninger / huilcke hand straffer strax.

Giff Exempel der paa :

Hand loed gaa en besynderlig straff offuer Sodoma oc Gomorra / oc slo dem ned met Ild. Hand druckneде Pharao oc de Egypter i det røde Haff. Offuer Jerusalē oc det Jødiske land / loed hand gaa en euig forstøring / Offuer Asiam / Affricam oc Greciam / den Christelige trois affald / Offuer Rom oc Italien / de Gotters indfald / Offuer Rodis oc Hungere / Tørckens indfald / Dette ere Guds idel lønlige domme / Idel forniðende til den almindelige yderste dom / Aff huilcke wi skulle lære at betencke Guds aluerlige oc strenge vrede / som skal gaa offuer alle wgudelige Mennisfe. Gud giffue / at wi kunde legge det paa hierte / bedre oss oc fryċte Gud / oc bliffue

endelige ſalige / Der til hielpe oſſ den naadige Gud / Amen.

Den Tredie Søndag i Aduente / Euangelium / Matthei xi.

MEn der Johannes hørde i fengzelet Chriſti gerninger / ſende hand tho aff ſine Diſciple hen / oc loed hannem ſige / Eſt du den / ſom ſkal komme / eller ſkulle wi vente nogen anden ? Jheſus ſuarede / oc ſagde til dem / Gaar hen oc ſiger Johanni igen / det ſom i ſee oc høre / De Blinde ſee / de Halte gaa / de Spedalſke renſis / oc de Døffue høre / de Døde ſtaa op / oc Euangelium predickis faar de Fattige / Oc ſalig er den ſom icke forarger ſig paa mig.

Der de ginge bort / begynde Jheſus at tale til Folcket om Johanne / Huad

Huad ere i gangne hen vd i Orcken at ſee? Vilde i ſee it Rør / ſom Været blæſſ bort oc igen? Eller huad ere i vd gangne at ſee? Vilde i ſee it Menniſke i bløde kleder? See de ſom bære bløde kleder / ere i Kongers huſſ. Eller huad ere i vdgangne at ſee? Vilde i ſee en Prophete? Ja ieg ſiger eder / hand er oc mere end en Prophete. Thi hand er den ſom ſtaar ſcreffuit om / See / ieg ſender min Engel faar dig / ſom ſkal berede din vey faar dig.

Huad lærer dette Euange-lium oſſ.

Dette Euangelium lærer oſſ en ret-ſindig Predickeris Embede / huad hand ſkal giøre / Som er / at hand ſkal pre-dicke Louen oc Euangelium / Viſe Menniſken fra ſig oc til Chriſtum / oc formane huer mand at vocte ſig fra

forargelse/ oc det setter oss den Døbere Johannem oc Christum/ frem til it Exempel/som fuldkommede alt dette met stor flid oc aluerlighed. Her giffuis ocsaa til kiende/huorledis Verden betaler Predickere for deris arbeyde.

Huor om vaar Johannis Predicken?

Om Pen[illegible]tze oc Syndernis forladelse.

Huilcken er Penitentzis Predicken?

Saa siger hand Matthei. 3. Giøre Penitentze / Himmerige er kommet nær til. Oc til Phariseer oc Saduceer siger hand / J Øgle slecte / huo visde eder / at i skulle vndløbe den tilkommende vrede? Seer til / giører Penitentzis retsindige fruct / Øxen er allerede lagd hoss roden aff Træet / Huilcket Træ som icke bær god fruct / det skal affhuggis / oc kastis i Jlden. Dette vaar Johannis Predicken om Penitentze.

Huad er Penitentze?

Penitentze er icke andet / end at Menniskens leffnet omuendis / i tancker / ord oc gerninger.

Huad ere Penitentzis fruct?

At fortryde oc haffue mishagelighed til Synden / lade aff at Synde / oc leffue i Retferdigh[illegible] / Psal. 34. Lad aff det onde / oc giør det [illegible]ode. Oc Ephe. 4. Den som haffuer staalet / skal icke stiele mere / men arbeyde. Oc som mand siger / Den haffuer icke syndet / som bedre vil / Oc det er den høyste Penitentze / at ville icke mere synde.

Huor til er Penitentze predicken nyttelig?

Der til er hun nyttelig / at ieg skal lære at kiende mine Synder / Thi at formedelst Louen kommer Syndernis verkiendelse Roma. vii. Skal den predicken / om Christi naade oc barmhiertighed / gaa mig til hierte / Da skal ieg tilforn kiende min nød oc skade. Oc skal

keg komme til ſaadan bekiendelſe / da
ſkal Predickeren førſt forferde mig met
Louen / oc beuiſe mig offuer / at ieg er
en Syndere / oc at al min krafft oc mact
er intet / oc at ieg haffuer intet got der
ieg kand roſe mig aff. Huor denne be-
kiendelſe nu er / der kand Euangelium
predickis met fruct / Thi at naar en
Syndere fornemmer oc kiender ſin egen
forderffuelſe / da thar mand icke meget
driffne eller forferde hannem / hand lø-
ber aff ſig ſelff / at hand kand ſaa hielp
oc komme til naade.

Vaar da Johannes ſaadan en
Predickere?

Ja viſſelige. Førſt beſlutter hand
alle Menniſke vnder Synd / paa det
ingen ſkal roſe ſig etc. Der neſt forma-
ner hand til Penitentze / met aluerlig
truſel oc ſtraff / oc ſtopper intet vnder
ſtol met nogen / men ſiger huer ſin v-
dyd obenbare til / ſom Gud ſiger for-
medelſt

medelst Esaiam i det lviii. Capit. Rob
dristelige / spar icke / opløfft din røst
som en Basune / oc forkynde mit Folck
deris offuertrædelse oc Jacobs huss de-
ris Synder. Oc S. Paulus siger ii.
Timo. iiii Predicke Ordet / bliff ved /
huad heller det er i ret tid / eller i vtid /
Straffe / True / Formane met al taal-
modighed oc lerdom.

Predickede hand da ocsaa
Euangelium?

Ja / der Menniskenn komme til
hannem oc bekiende deris Synder / oc
lode sig døbe met vand til Penitentze /
da predickede hand ocsaa Euangeli-
um / viste dem Christum met sin fin-
ger / oc sagde / See / Guds Lam / som
bær Verdens Synder. Lige som hand
vilde sige / Alligeuel ieg haffuer snarli-
ge forferdet eder i eders Samuittighed /
oc sagd / at i ere fordømde oc fortab-
te Menniske / for eders Synder skyld.

Saa vil ieg dog / effterdi i fortryde eders synd / oc krybe nu til Kaarsse / oc bede om naade / trøste eder igen / oc vise eder den Mand / der baade kand oc vil / hielpe eder oc den gantske Verden.

Er dette den rette form oc maade til at predicke?

Ja / en Predickere skal først oplade Samuittighedens Bog / oc holde Syndere Lousens speyel faare / Paa det de kunde see oc mercke / huorledis deris leffnet staar imod Gud oc Mennisken. Der effter naar de kiende sig for Syndere / oc begere hiertelige barmhertighed / skal hand trøste dem igen / oc tilsige dem Syndernis forladelse formedelst Christum. Saa giorde alle Propheter.

Huad er Predickeris løn for deris arbeyd?

Christus siger Luce i det x. Capitel. Huor i komme i en Stad eller it Huss / oc de anamme eder / da æder oc dricker der huad de haffue / Fordi at en Arbey-

dere

dere er sin løn verd. Oc S. Paulus siger 1. Corinth. 9. Vide i icke / at de som Offre/ æde aff Offeret/ Oc de som tiene Alteret / nære sig aff Alteret. Saa haffuer oc Herren befalet/ at de som forkynde Euangelium / skulle nære sig aff Euangelio. Oc Galat vi. Den som vnderuisis met Ordet / hand skal dele alle honde got / met den / der hannem vnderuiser. Oc 1. Timo. 5. De Eldste / som ere forstandige / dem skal mand holde i dubbelt ære / besynderlige dem som arbeyde i Ordet oc i Lerdom. Thi scrifften siger. Du skalt icke tilbinde munden paa den Oxe der tersker. Dette skulde vere Predickeris løn / her paa Jorden. Men Verdē løn dem meget anderledis.

Huorledis betaler da Verden dem?

Met foractelse/ forfølgelse/ fengzel/ Kaarsset oc Døden. Saadan løn finge alle Propheter oc Apostle/ Disligist oc saa Christus oc Johannes. Verden betaler icke anderleds. Lige som hun a-

nammede Christum / saa anammer hun oc alle hans Tienere. Saa vaar oc Johannes fangen aff Herodes / oc bleff paa det siotste affliffuet.

Huor faare sende Johannes aff fengzelet sine Disciple til Christum?

De skulde sige til hannem / Est du den der skal komme / eller skulle wi vente nogen anden?

Tuilde da Johannes paa / at Christus vaar Messias?

Johannes tuiledc intet paa Christo / thi hand viste visselige / at Christus vaar Messias / Hand haffde pegt paa hannem met sin finger / Døbt hannem i Jordan / seet den hellig Aand komme offuer hannem / i en Due lignelse / oc hørt Faderens røst. Denne er min elskelige Søn / i huilcken ieg haffuer behageligshed. Der faare tuilede hand intet.

Huor faare loed hand da giøre Spørssmaal?

Johan-

Johannes lader icke spørie for sin egen skyld/men for sine Disciplers skyld. De mente / at vaar Messias kommen/ da skulde der ingen anden vere end deris Mestere Johãnes/ hand haffde det røcte oc naffn hoss den menige Mand/ Oc hand førde der til met it strengt leffnet /straffede ocsaa dristelige alle Menniske etc. De tro vel / at Jesus aff Nazareth / vaar en from hellig Mand / oc en ret Prophete / efftердi deris Mestere Johannes sagde saa store ting om hannem. Men at hand skulde vere Messias / det kunde de icke tro / der vaar hans handel forringe til. De haffde icke end nu hørt hans predicken / eller seet nogen vnderlig gerning aff hannem. Denne mening stode Johannis Disciple fast paa / der kunde Johannes icke vende dem fra.

Kunde Johannes icke da ladet dem bliffue i deris mening?

Ney. Thi effterdi Johannes vaar kommen/

men / at berede Christo veyen / at hand skulde vise alle Mennniske fra sig til Christum / som til den rette Messiam oc Verdens Frelsere / da forsøgte hand det i alle maade / men det kunde intet hielpe / Det vaar deris fulde mening / at vilde Christus vere Messias / da skulde hand skicke sig der anderledis til / Som vaar at hand effter Dauids oc Salomons Exempel / skulde bestyrcke oc bemande sig met Folck / tage Land ind / oc regere. All den stund hand det icke giorde / da kunde de icke holde hannem for en Kong aff Israel.

Huad giorde de Johannes paa det sidste?

Der Christus begynte at giøre vnderlige Gerninger / oc hans lerdom oc røcte / kom vd iblant Folcket / da tencte Johannes / Nu skal det bliffue got at giøre met / nu vil ieg vel bliffue quit ved mine Disciple / oc vise dem til Christo / Saa kallede hand tho aff dem til sig / oc sende dem til Christum. Lige som

hand vilde sige / Der høre i nu / kiere Disciple / huo denne Jesus er / der ieg haffuer sagd eder om / Hand skal voxe / men ieg skal formindskis. Høre i nu / huorledis hand gaar omkring oc predicker / giør vnderlige gerninger / oc helbreder al siugdom ? Gaar nu selff bort oc spører at / Om hand er Messias ? Eller om wi skulle end nu vente en anden ?

Huad giorde Johannis Disciple?

De ginge bort / oc der de komme til Christo / sagde de / Johannes sende oss til dig / oc lader dig sige. Est du den / der skal komme / eller skulle wi vente en anden ?

Huorledis holder Christus sig / imod Johannis Disciple?

Hand huercken snibber eller forwiser dem fra sig met onde ord / Men hand suarer dem i tuende maade / met gerninger oc ord.

Huor-

Huoledis met gerninger ?

Christus helbredede paa den samme tid mange siuge / giorde de Blinde seendis / de Døffue hørinde / de Dumme talende / de Halte gaande / oc rensede de Spedalske. Met disse gerninger / viser hand dem til Scrifften Esaie i det liii. oc xli. Cap. Lige som hand vilde sige. Huad som der er forkyndet om Messia / det see i her faar øyen.

Huad suarer hand dem met Ord ?

Hand siger / Gaar hen / oc forkynder Johanni / huad i see oc høre / De Blinde see / de Halte gaa / de Døffue høre / de Dumme tale / de Spedalske bliffue rene / de Døde staa op / oc Euangelium predickis de Arme. Oc salig er den / som icke forarger sig paa mig / lige som hand vilde sige / Johannes veed gantske vel aff Propheterne / huad Jertegn oc vnderlige Gerninger / Messias skal giøre. Giffuer hannem fordi til kiende / huad i haffue seet oc

hørt /

hørt / Saa skal hand vel vnderuise eder om ieg er Messias / eller i skulle vente nogen anden.

Huad er det / At Euangelium for-kyndis de Arme?

Saa meget vil hand sige / Her til haffuer Moses forferdet eder met Louen / truet eder met allehonde plager / om i icke giorde alt det hand haffuer befalet i Louen / oc hand vaar eder dog icke behielpelig der til. Men siger nu Johanni / At arme bedrøffuede samuittigheder / som finde ingen hielp eller trøst hoss sig selff / forkyndis it glædeligt Budskaff / Som er / At de formedelst mig / skulle haffue en naadig barmhertig Gud oc Fader / som for min skyld skal forlade dem alle deris synder / oc aff blot naade giffue dē det euige liff. Naar Johannes faar dette at høre / da skal hand vel sige eder / om ieg er Messias / eller i skulle vente en anden. Thi hand veed vel / huo der haffuer Propheteret saadant om mig.

Huad

Huad er det/ at hand siger / Salig er den som icke forarger sig paa mig?

Saa meget vil hand sige/ Alligeuel ieg er kommen / i en foractelig skickelse/ Saa er ieg dog den / der min Fader haffuer sagd om / Denne er min elskelige Søn. Disligist / Alligeuel min lerdom er enfoldig / oc foractis aff dem / som ere vise faar Verden / Saa er det dog saadan en lerdom / som giør dem alle salige / der tro paa / Roma. i.

Forargede da / Johannis Disciple sig / paa Christo?

Ja visselige / De mente / at naar Messias komme / da skulde hand komme met saadan pral / at det skulde vere trint omkring oc hoss hannem / idel Guld/ Sølff / Perler oc dyrebare Stene / idel Fløel / Silcke / oc Purpur. De mene at de skulle finde hannē i en Kongelig Sal / i idel gylden stycke / iblant ypperlige oc mectige Mend. Nu de komme / finde de hannem / iblant idel arme / siuge / ælendige Menniske / mit

iblant

iblant Blinde / Døffue / Dumme / Krøblinge / oc Spedalske / i saadan en ringe stickelse / De mente at hand saa ligere vd til at vere en Tienere i it Spittal oc de Siugis læge / end at vere en Kong i Israel / Oc deris Mestere Johannes talede alligeuel store ting om hannem. Summa. De kunde aldelis intet skicke sig i denne Sag / som de skulde giort.

Finder mand end nu saadan forargelse?

Den gantske Verden er fuld aff saadan forargelse. Efftherdi Euangelium er i vor tid opkommet igen / formedelst en ringe Persone / oc paa en ringe sted. Da forarger oc støder den gantske Verden sig der paa. Men vaare det kommet aff it Kongeligt Slot / eller aff Rom aff Paffuens Pallats / Da skulde den gantske Verden løbe til / glo oc gabe / drage at sig met baade hender / oc anamme Euangelium. At Christus visselige icke vden aarsage kalder dem

salige / som icke forarge sig paa hans lerdom. Summa. De gamle Vinflasker / kunde icke holde Euangelii søde most.

Huad siger nu Christus til Jøderne om Johanne?

Hand loffuede Johannem / ocsagde / Huad ere i vdgangne i Ørcken at see? Ville i see it Rør / som røris aff Været / Eller huad ere i vdgangne / at see? Ville i see it Menniske i bløde kleder? See / de som bære bløde kleder / de ere i Kongers huss. Eller huad ere i vdgangne / at see? Ville i see en Prophete etc.

Huor vdi loffuer Christus Johannem?

J fire strycke. Først for hans bestandigheds skyld / at hand er icke it vstadigt Rør / oc icke en Øyenskalck. Der nest for sine kleder skyld / at hand er icke en Strabadzere met fiosede kleder. Det tredie / for hans Embede skyld / at hand icke aleniste er en Prophete / it scrifftelig

ligt

ligt Bud / Men ocsaa it mundeligt
Bud / som ocsaa met sin finger gaff til
kiende / at Christus vaar neruerendis.
Det fierde / for hans fødzel skyld / Thi
at iblant dem som ere fødde aff Quin-
der/opstod ingen større / end den Dø-
bere Johannes.

Huad er it Rør ?

It Rør voxer op / som en smuck
kiep aff træ/Men det er induortis hult
oc tomt.

Huad mercker it Rør i
Scrifften ?

Icke andet end Menniskens lerdom.
Hand gliser ocsaa vduortis / som det
skulde vere en kaastelig ting / oc er dog
intet besynderligt hoss. Aleniste at Di-
ur føde sig der vnder. Det er / wstadi-
ge twilraadige Menniske / huilcke de-
ris Bug / er en Gud.

Huor til vaar denne Johannis priss
nyttelig/ forbedrede oc Jøderne
sig der aff ?

S. Lucas siger. Alle Folck som hannem hørde / oc Toldere / gaffue Gud ret / oc lode sig døbe met Johannis daab. Men Phariseer oc Scrifftkloge foractede Guds raad imod sig selff / oc lode sig icke døbe aff Johanne.

Vaar da al Christi predicken forgeffuis hoss Scrifftkloge oc Phariseer?

Ja altsammen / saa / at Christus siger rettelige vel / Huem skal ieg ligne dette Slecte ved? De ere lige som de Børn / der side paa Torffuet / oc robe til deris Staaldbrødre. Wi pibede faar eder / oc i vilde icke dantze / Wi beklagede oss iemmerlige faar eder / oc i ville icke græde. Johannes kom / Od icke Brød / oc drack icke Vin / Saa sige de / At hand haffuer Dieffuelen. Menniskens Søn kom / æder oc dricker / Saa sige de / Hand er en Fraatzere oc en Vindranckere oc Tolderis ven / Oc Visshed skal lade retferdig giøre sig / aff sine Børn.

Huorledis skulle wi da skicke oss / at wi kunde komme til Guds naade ?

Ville wi komme til Guds naade / oc bliffue endelige salige / da skulle wi icke vorde Johanniter / men Christne / Icke forlade oss paa nogen helgē eller Creature. Wi skulle ocsaa lade oss finde i tallet hoss disse Arme / falde Christo til fode / oc bede om hielp oc trøst / da vil hand ocsaa hielpe oss. Ere wi blinde / til at se Guds Jertegn oc vnderlige gerninger / da vil hand oplade vore øyen oc opliusse oss. Ere wi døffue til at høre Guds Ord / da vil hand oplade vore ørn. Ere wi dumme til at bekiende Guds ære oc sandhed / da vil hand oplade vor mund. Ere wi vanføre paa vore hender och lamme paa vore / føder / lade oc forsømmelige til at tiene de Arme / da vil hand giøre oss helbrede. Ere wi Spedalske oc besmittede met falsk lerdom / da vil hand formedelst sit ord rense oss. Ere wi døde i

Synden / da vil hand formedelst sin naade opuecke oss til liffuet. Wi skulle oc icke forarge oss paa hans Guddommelige lerdom / icke foracte hans hellige Ord / men høre det met al ære beuislighed / anamme oc beuare det met al flid oc aluerlighed / oc rette vort leffnet der effter. Der som wi det ville giøre / da vil Gud vere hoss oss met sin velsignelse / oc giffue oss det ewige liff / Amen.

Den Fierde Søndag i Aduente / Euangelium / Johannis I.

OC dette er Johannis vidnisbyrd Der Jøderne sende aff Jerusalem Prester oc Leuiter / at de skulde spørie hannem at / Huo est du? Oc hand bekiende oc nectede icke / oc hand bekiende / Jeg er icke Christus. Oc de spurde hannem at / Huad da? Est du

Helias? Hand sagde/ Jeg er icke. Est
du en Prophete? Oc hand suarede/
Ney. Da sage de til hannem / Huad
est du da? at wi kunde giffue dem suar/
som vdsende oss / Huad siger du om
dig selff? Hand sagde/ Jeg er en Pre-
dickers røst i Orcken / Bereder Her-
rens vey / som den Prophete Esaias
haffuer sagd.

Oc de som vaare vdsende / vaare
aff Phariseerne / Oc de spurde han-
nem at oc sagde til hannem Hui dø-
ber du da/ effterdi du est icke Christus/
oc ey en Prophete oc ey Helias? Jo-
hannes suarede dem / oc sagde/ Jeg
døber met vand / Men hand traadde
mit iblant eder / huilcken i icke kien-
de / Det er den / som skal komme eff-
ter mig/ huilcken der haffuer veret faar
mig / hues Skotuenge ieg er icke ver-
dig til at opløse. Dette skede i Be-
thabara / paa hinside Jordan / der
som Johannes døbte.

Huad settis oss frem / i dette Euangelio.

Try stycke. Først / Jødernis snedige Spørssmaal / der de friste Johannem met. Der nest / Johannis frimodige oc bestandige gensuar. Det tredie / Johannis kald til predicke Embedet.

Huad giffuer Jøderne aarsage til dette Spørssmaal?

Der vaar paa denne tid splidactighed iblant Jøderne / paa lerdommens vegne. Nogle hulde sig til Phariseernis lerdom / som hand skulde veret den beste. Nogle til Johannis lerdom / for hans strenge leffnets skyld. Nogle hulde sig til Christi lerdom / for de offuermaade store Jertegn / der hand giorde. At borttage denne splidactighed / oc giøre en vis Reformats oc skick / om huad mand skulde tro eller icke tro / om huem mand skulde følge eller icke følge / Forsamlede Jøderne it Concilium i Jerusalem / oc handlede om denne sag / De

saae /

ſaae / at det vaar paa tiden at Meſſi-
as ſkulde komme / Thi de haffde nu en
fremmet Kong i landet / ſom vaar He-
rodes / effter Jacobs oc Daniels pro-
phecier. Der til met ſaae de tho mercke-
lige Mend faar øyen / Johannem oc
Chriſtum / oc lode ſig vel tycke / at en
aff diſſe tho / ſkulde vere Meſſias. Oc
effterdi Johannes vaar født aff preſte
Electet / oc førde der til met it ſtrengd
leffnet / oc ſtraffede driſtelige alle Men-
niſke / da vnte de hannem heller Meſſie
ære end Chriſto / oc ſpørie hannem for-
di at / om hand vil anamme den ære.

Huorledis forſøge de der met
Johannem ?

J trende maade / Met ſnedighed /
ſmiger / oc truſel.

Huorledis met ſnedighed ?

De ſende icke ſimpel almuſſ Folck
til hannem / aff ringe Smaa ſteder /
Men Preſter oc Leuiter / aff Hoffuet-
ſtaden Jeruſalem / huicket der vaar

 ſaame-

saa meget/som det gantske Jsraels folck
haffde kommet til hannem / huilcket
hand skulde tilbørlige hoffmodet sig aff/
oc taget sig til.

Huorledis met smiger?

De biude hannem icke en ringe ære
til. Men den aller høyste / som er / Js=
raels Kongerige / De ere veluillige oc
redebone til at anamme hannem for de=
ris Messia / Oc efftherdi hand forskiu=
der saadan ære / da ville de anamme
hannem for Helias eller for en anden
Prophete.

Huorledis / met trusel?

Der ingen snedighed eller venligt
tilbud vilde hielpe / bliffue de fortørne=
de / truer oc vndsige / som i strax skulle
faa at høre.

Huad giør Johannes i denne fristelse?

Hand bliffuer bestandig / hand vaar
icke som it Rør der rauer hid oc did /
hand tager sig intet til den store anseelse
der

der deris herlige Sendingebud haffde met sig/hand acter intet deris smiger eller trusel. Oc alligeuel hand kunde met it Ord giffuet suar paa dette spørssmaal/ oc sagd / Jeg er en robende røst i Ørcken / eller / Jeg er den Engel / der den Prophete Malachias taler om / Saa vilde hand det dog icke giøre/ mē hand vilde først borttage deris falske tancke oc mening / Der faare sagde hand frilige / Jeg er icke Christus / oc icke heller Helias etc.

Huorledis kand Johannes sige / at hand er icke Helias / Efterdi Christus siger / Matthei. xi. Dersom i det ville anamme / Da er hand Helias?

Johannes vaar vel Helias / i Aanden / i sin skick oc sit leffnet / Men icke i Persone oc Naffn / Der faare sagde ocsaa Engelen Luce. 1. Hand skal gaa frem faare Herren i Helie Aand oc krafft. Efterdi da Jøderne nu spar-

spurde effter den Prophete Helia Thesbite / der met en gloende Vogn bleff bortagen / da siger hand frilige ney / at hand er icke den samme Helias.

Huorledis kand hand da sige / at hand er ingen Prophete?

Fordi at alle Propheter høre til det gamle Testamente / som Christus siger Matth. xi. Louen oc Propheter propheterede indtil Johannem. Effterdi hand er icke nu saadan en Prophete / som propheterede at Christus skulde kōme eller it Scrifftbud / men it Mundbud / som hoss Ordet / ocsaa viß de paa Christum met sin finger / da siger hand / At hand er ingen Prophete / oc icke heller den / der Moises talede om Deut. 18.

Huor faare lader hand Sendebudene saa staa i tuil?

Det giør hand paa det / at de skulle haffue aarsage til / at spørie ydermere.

Huad spørie de da at?

De sige / Huad est du da? at wi kunde

kunde giffue dem ſuar / ſom vdſende
oſſ / Huad ſiger du om dig ſelff? Lige
ſom de vũde ſige / Huad giørs det be-
hoff at bruge ſaadanne anſlag met
mange ord? Sig oſſ / Huo eſt du? Huor
faare vilt du at mand ſkal holde dig?
Huor faare giffuer du dig vd? At wi
kunde giffue dem ſuar / ſom vdſende
oſſ / De ere icke Børn / der vdſende oſſ /
men merckelige Mend / de vpperſte Pre-
ſter oc Scrifftkloge etc. Saa ere icke wi
heller Børn / men Preſter oc Leuiter /
Hui haffuer du da lyſt til / at opholde
oſſ lenge heri Ørcken / hoſſ Jordan /
Sig met it Ord / Huo du eſt? det er paa
tiden at wi drage paa hiemueyen til
Jeruſalem igen.

Huad ſuarer hand?

Hand giffuer her ſit Kald oc pre-
dicke Embede til kiende / oc ſiger / Jeg
er en robende røſt i Ørcken / bereder
Herrens vey / oc giører hans Sti rette /
Alle Dale ſkulle opfyldis / oc alle Bier-
ge oc

ge oc Tuer ſkulle fornedris / oc det ſom kraaget er / ſkal rettis / oc det ſom er weffnt / ſkal bliffue ſlæt vey / Oc alt Kiød / ſkal ſee Guds Frelſere.

Huad vil hand giffue til kiende met diſſe ord?

Hand beſcriffuer predicke Embedet / lige ſom hand vilde ſige / Det er mit Embede / Jeg rober oc ſkriger icke mit eget / men Chriſti ord / Jeg er ekon en røſt / Chriſtus er Ordet.

Huordan er hans røſt oc predicken / Huorledis rober hand?

Bereder Herrens vey etc. Lige ſom hand vilde ſige / Herren er paa veyen / oc følger paa Foden effter mig / Viger fordi aff veyen / oc giffuer rum / at hand kand vandre iblant eder / bedrer eders leffnet / ſkicker det ſaa / at hand kand finde eders hofferdige / gerige / affuindzfulde hierter / ydmygede oc

renſede

renſede aff al ſynd. Velter aff veyen vantroens ſtore knubbe oc ſtene / oc alt det ſom forhindrer Chriſtum / beſynderlige / det Phariſaiſke / vgudelige væſen / falſk lerdom oc Guds beſpottelſe/ oc giører Penitenze / at Chriſtus ſkal met ſin naade kunde vandre oc arbeyde i der. Oc ieg giør icke nu først denne Predicken / Den Prophete Eſaias predickede ſaa lenge tilforn.

Huad ſagde Jødernis ſendinge
Bud til denne Predicken?

De bleffue fortørnede / oc ſagde/ Huor faare døber du da / om du eſt icke Chriſtus / eller Helias/ eller en Prophete? lige ſom de vilde ſige / Huo haffuer giffuet dig den mact til at døbe oc predicke / ſkulde du icke met rette først giffuit dig til de Ypperſte Preſter oc Eldſte / Oc anamme aff dem Titel oc Naffn? Nu tager du dig ſaadan mact til aff dig ſelff oc giør ſaadant

oprør iblant Jsraels folck / oc de som du skulde haffue myndighed oc befalning aff / de vide der intet aff / hueden saadan handel er kommen eller haffuer sin begyndelse.

Huad suarer Johannes?

Hand siger met sinucke saactmodige Ord / Jeg døber met vand / men hand gaar mit iblant eder / huilcken i icke kiende / Hand er den / som skal komme effter mig / huilcken der haffuer veret faare mig / huis skotuenge ieg er icke verdig til at løse / Hand skal døbe eder met den hellig Aand / oc met Jld.

Hui siger hand icke met faa ort / At hand haffde befalning der paa aff Gud?

Hand kunde vel met faa ord suaret dem / oc sagd / Gud vdsende mig til at predicke oc døbe / men hand vilde icke. Thi de haffde da sagd / Naar talede Gud met dig? Huor haffuer du seet Gud? Der faare suarer hand paa det aller enfoldigste / Dog saa / at hand giff-

giffuer til kiende / at Messias er nerue-
rendis / oc at hand er hans Forløbere.

Huad sige de ypperste Prester oc Scrifft-
kloge/ til denne Johannis Predicken /
Bereder Herrens vey?

De bleffue gremde oc fortørnede der
aff / oc vaare ilde til freds der met/ Thi
hun giffuer til kiende / at de haffue
end nu aldri beridt Christo veyen / ia
at de skulle nu først begynde. Der som
Johannes haffde screffuet denne Pre-
dicken i en Bog/eller i it sendinge Breff
oc skicket dem til haande / Eller haffde
predicket disse Ord himmelige aleniste
hoss sig selff / da haffde det veret lide-
ligt. Men nu beskriger hand dem faar
huer mand / oc beskemmer de hellige
Menniske obenbare / met alt deris væ-
sen / Omgengelse oc hellige leffnet / at
ingen som det hører / acter eller holder
mere aff dem / Ja huer mand som / det
hører enten tencker eller siger / Dette
gaar ilde til / ere disse vore ypperste For-

ſtandere oc Preſter / huilcke wi giffue vor Tiende / den førſte Grøde / Offer oc Almiſſe / at de ſkulde viſe oc lære oſſ Guds vey / oc de vandre der icke end nu ſelff paa / O Herre Gud / huad ere wi gantſke ilde beſørgede. Ligeſom nogen vilde nu komme frem oc predicke / O i aandelige Mend / Paffue / Cardinaler / Biſper / Preſter / Muncke / Bereder Herrens vey / Da ſkulde de vel ſige / Eſt du galen oc fra ſindene / ſkulle wi nu førſt begynde at berede Herrens vey / Kiere vilt du tie ſtille / naar Folck høre det / ſkulle de vel tencke / at Gud haffuer icke end nu veret hoſſ eller iblant oſſ etc. See / denne er den rette aarſage / huor faare de ere Johanni ſaa hadſke / Thi at formedelſt dette væſen oc denne predicken ſkulde vel den gantſke Sinagoga bliffue til intet / oc al deris rente oc indkomme affleggis.

Skulde det icke vel gaa lige ſaa met vore Phariſeer oc Aandelige?

Ja vden tuil. Der som de motte effter deris egen vilie bliffue i it vgudeligt leffnet / oc handle som dem lyste selff / Da skulde der ingen lerdom vere mere behagelig / end Euangelium Som wi see. Alligeuel at de allerede misbruge Euangelii frihed paa det høyste. Thi de huercken faste nu mere / bede eller holde Messe / de acte ingen tuct / ingen lydighed oc ingen erlighed lenger. Disse stycke anamme de gladelige / Men at de skulde tro oc forlade sig paa Gud / elske deris Neste / sky hoer / skiørleffnet oc anden skendzel oc Guds fortørnelse / giffue sig i Ecteskab / holde Messen for it Testamente / vddele Christi blod til alle Christne / der ville de icke til / Ja der vaar aldri noget argere ketteri hørt / end det ny Euangeliũ er hoss dem.

Huorledis skal det da gaa paa det sidste ?

Lige som det gick de Jødiske Phariseer / huilcke der fulde i blindhed oc forherdelse / effter de haffde foractet Johã-

nem oc Christum/ oc bleffue forderffuede til legeme oc siel euindelige/ Saa skal det ocsaa gaa Paffuens Tilhengere / der som de icke bedre sig/ oc giøre Penitētze.

Huad bekomme de met det Guddommelige Ordis foractelse?

Trefolt skade oc forderffuelse / som er / Først en ond Samuittighed. Der nest / it ont Naffn / hoss alle fromme Christne. Det tredie/ it ont endeligt. Thi at efterdi de holde sig til Dieffuelens lerdom oc løgn / oc bliffue der hart ved til deris yderste oc dø der vdi / da dø de vden Guds ord/ oc det er den euige død.

Huad skulle wi lære aff dette Euangelio?

Thu stycke. Det første / At huo som er en Predickere hand skal giøre som Johannes giorde / oc frilige straffe Verden for Synd/ ondskab oc Guds fortørnelse / huad heller hun bliffuer vred eller blid/ lige som den Prophete Esaias ocsaa siger i det lviii. Cap. Du skalt robe frimodelige/ icke spare / opløfft din røst

som

ſom en Baſune / oc forkynde mit Folck
deris offuertrædelſe / oc Jocobs huſſ
deris ſynder. Oc S. Paulus ii. Timo.
iiii. Predicke Ordet / holt ved / i ret
tid / eller i wtid / ſtraffe / true / forma-
ne / met al taalmodighed oc lerdom /
Thi det ſkal vere en tid / i huilcken de
ſkulle icke ville fordrage den ſalige ler-
dom / men effter deris egen lyſt ſkulle de
ſelff beſtille ſig Lærere / effter ſom deris
Orenklø / oc de ſkulle vende deris Øern
fra ſandhed / oc vende ſig til Fabel / Mē
ver du ædru alleuegne / ver beſtandig ī
modgang / giør en Euangeliſk Pre-
dickeris gerning / ſtat dit Embede rette-
lige faare / Det er bedre / at dø en gang
for Sandheds ſkyld / met en god Sā-
uittighed / oc leffue met Chriſto euin-
delige / end leffue en ſtacket tid i hygleri
forførelſe oc løgn / oc fare der effter til
Dieffuelen euindelige.

Der neſt / huo ſom er en Diſcipel /
hand ſkal anamme denne Johannis

predicken met øerne / oc tro hende met hiertet/oc fuldkomme hende met gerninger/offuer giffue Synden/bedre sit leffnet. Trenge hans Synder hannē i hans samittighed/ da skal hand legge dē paa Guds Lam / som bær al Verdens synder/ oc bede om sine Synders forladelse. Huor som det skeer/der haffuer Christus rum oc sted / at bruge sit Embede/ som er/ at forlade Synder/ vdgyde den hellig Aand i vore hierter/oc føre oss endelige effter dette liff/til det euige liff/ Amē.

Den Hellige Jule dag

Euangelium / Luce II.

OC det begaff sig paa den tid / At der vdgick it Bud aff Keyser Augusto / at al Verden skulde bescriffuis til Skat/Oc denne bescriffuelse vaar den aller første / oc skede paa den tid/der Kyrenius vaar landzherre i Syrien/

Syrien/Oc huer mand gick at lade be-
scriffue sig til Skat huer til sin Stad.
Da giorde oc Joseph sig rede/aff Ga-
lilea / aff den stad Nazareth / i Jøde
land / til Dauids stad / som kaldis
Bethlehem / fordi at hand vaar aff
Dauids huss oc Slect / at hand skulde
lade sig bescriffue til skat / met Maria
sin troloffuede Hustru / som vaar
fructsommelig. Oc som de vaare der /
da kom tiden / at hun skulde føde. Oc
hun fødde sin første Søn / oc suøbte
hannem i klude / oc lagde hannem i en
Krybbe / Thi de haffde ellers intet rum
i Herbere. Oc der vaare Hyrder i den
samme Egn paa marcken / hoss Faa-
restierne / som voctede deris Hiord om
natten. Oc see / HERRENS
Engel traadde til dem / oc HER-
RENS Klarhed skinde omkring
dem / oc de fryctede saare. Oc Engelen
sagde til dem / Frycter eder icke / See /
ieg forkynder eder en stor glæde / som

skal vederfaris alle Folck / Thi eder er i dag en Frelsere født / som er den Herre Christus i Dauids stad. Oc det skulle i haffue til it Tegn / J skulle finde Barnet suøbt i klude / oc liggendis i en krybbe. Oc strax bleff der hoss Engelen en himmelske Hærskaris mangfoldighed / som loffuede Gud / oc sagde / Ære vere Gud i det Høye / oc fred paa Jorden / oc Mennisken en velbehagelighed.

Huor om taler dette Euangelium ?

Om vor Herris Jesu Christi fødzel.

I. Naar / huorledis / oc huor hun skede.

II. Huorledis hun bleff obenbare faar Verden.

III. Huad vnderlige ting der skede.

Naar skede Christi fødzel ?

J den sidste Monarchia / Der tiden bleff fuldkommen (siger S. Paulus Galat. iiii.) Vdsende Gud sin Søn / født aff en Quinde / oc giffuen vnder

Louen / at hand ſkulde frelſe dem / ſom vaare vnder Louen / at wi ſkulde faa børne vduelelſe.

Vnder huilcken Keiſere oc Kong ?

Vnder den Keyſer Auguſto/oc Kong Herode / effter Jacobs Prophecie / Gen. xlix. oc Daniel. ix.

Huorledis ſkede denne Fødzel ?

J ſtor armod oc ælendighed.

Huor ſkede hun ?

J Bethlehem i det Jødiſke land/ effter Prophecien Michee v. Oc du Bethlehem Ephrata / eſt liden imod Juda tuſinde / aff dig ſkal den komme / ſom ſkal vere Herre i Jſrael / hues vdgang der haffuer veret aff begyndelſen oc aff euighed.

Bode io Maria i Nazareth / huorledis kommer hun da til Bethlehem ?

Her ſee wi Guds vnderlige gerninger/ oc huad middel / hand haffde giffuet dertil. Keyſer Auguſtus loed vdgaa it

bud oc befalning / at den gantske Verden skulde bescriffuis til skat / Da reyfde Joseph op aff Galilea / til den stad Bethlehem / at hand skulde lade bescriffue sig til skat / met Maria sin troloffuede Hustru / som vaar siuglig.

Huor faare til Bethlehem ?

Fordi / at hand vaar aff Dauids husse oc Slect. Thi denne bescriffuelse vaar icke andet / end at huer skulde gaa til sin Landstad / oc giffue der til kiende huad hand formotte oc huor riig hand vaar / oc giffue aff huert hoffuet en ort aff en Gyldene.

Vaar der oc tilforn saadan skat bescreffuen ?

Lucas siger / at denne bescriffuelse vaar den første / oc skede paa den tid / der Kyrenios vaar Landzherre i Syria / huilcket der ocsaa er it stycke aff det Jødiske land / Oc denne bescriffuelse skulde visselige tiene der til / at Maria skulde komme til Bethlehem / oc føde der

Christ-

Christum/effter Prophecien Miche v.

Vaar oc dette Marie en suaer Reysse?

Ja visselige vaar hun suar/Kiedsõmelig oc elendig/baade for tidẽ oc stædẽs skyld/oc for Maria haffde ingen hielp.

Hui for Tidens skyld?

Fordi at den fattige Moder/ som nu ridde fremmerlige til barsel/ skulde gaa paa sin fod/ mit om Vinteren/ i stor kuld/der som andre Quinder aage vden tuil i betacte karme/ met stor pral oc herlighed/ oc vaare rigelige besørgede met alt det de haffde behoff.

Huor faare paa stedens vegne?

De skulde der/ som det ringiste oc foracteligste par Folck i Herberet vige oc giffue huer mand rum/indtil de bleffue foruisde bort i en Staald/ til Oxen oc Asen/ Oc dissimellem vaare de andre Gester/ oc vden tuil mange vanartige Menniske/ besørgede rigelige oc vel/ met gode kammer/ mad oc senge.

Hui

Hui for hielp ſkyld?

Thi hun er der / ſom en vng Quinde / der ſkal førſte gong gaa i Barſelſeng i en fremmet ſted / oc haffuer icke det allerringiſte eller mindſte / der en Barſelquinde haffuer behoff / der er ingen der binder ſig til at ville tiene eller hielpe hende / De ere alle druckne oc galne i Geſteherberet / at ingen acter eller tager ſig denne fattige Quinde til.

Viſte oc Verden aff denne Fødzel?

Aldelis intet. Maria er aldelis intet actet i Nazareth iblant ſine Nabo / Hun kommer til Bethlehem oc reder frēmerlige til Barſel / der tager ingen ſig hende til / det arme par Folck Joſeph oc Maria nødis til at drage bort i it Baghuſſ til wſkellige Creature / Oc efterdi hendis tid vaar kommen / at hun ſkulde føde / da fødde hun ſin førſte Søn / Jeſum. Oc efterdi hun haffde icke rum i Herbere / ſuøbte hun hannem i Klude oc lagde hannem i en Krybbe /

Thi

Thi hun haffde icke rum i Herbere. Diſſ imellem ligge de ypperlige / Mectige / Fribaarne / Rige / i bløde Senge / omdragne oc prydede met Guld / Fløel oc Silcke.

Huad ſkede der da i Himmelen offuer denne Chriſti fødzel?

Effterdi Verden er aldelis ſtenblind / offuer denne Fødzel / oc veed der intet aff / Da er der ſaa megen glæde i Himmelen / at de hellige Engle kunde icke bliffue der / De bryde ſig vd oc forkynde denne Fødzel faar de arme Hyrder paa Marcken. Der vaare vden tuil flere Hyrder i landet / baade legemlige oc Aandelige / oc denne Chriſti fødzel bliffuer dog icke forkyndet nogen aff dem / vden diſſe i Bethlehem.

Huad ſag vaar der til?

De vaagede oc voctede deris Hiord om natten / Saa vil Gud vere hoſſ vogne Hyrder / ſom vaage oc ſørge for deris Folck / hand vil opliuſſe dem met ſin naa-

sin naade / giffue dem krafft oc styrcke / at de skulle vel kunde vdrette deris gerning / oc føre hende til en salig ende.

Hui forkynde de icke denne Fødzel faar de ypperste Prester oc faar de Mectige i Jerusalem ?

De som ree Mectige / Rige oc Lerde faar Verden / de acte dette Barn icke stort. De haffue en anden Gud / der de forlade sig paa. Som er / deris mact / konst / hellighed / oc den store Affgud Mammon.

Huad giøre de hellige Engle i denne Fødzel ?

Først / kom der en Engel til Hyrderne paa Marcken / oc Guds klarhed / skinde omkring dem / oc de fryctede offuermaade.

Trøster hand dem icke da igen ?

Hand siger / Frycter eder icke / Seer / ieg forkynder eder en stor glæde / som skal vederfaris alle Folck / Thi eder er i dag født en Frelsere / som er Christus Herre i Dauids Stad.

Giff-

Giffuer hand dem oc it Tegn?

Ja / det ſkal vere eder it tegn (ſiger hand) J ſkulle finde Barnet ſuøbt i klude / oc liggendis i en krybbe.

Huad gjøre de andre Engle?

De forſamle ſig til denne ene Engel / oc der bliffuer en ſtor forſamling aff den Himmelſke Herſkare oc de loffue Gud / oc ſige / Ere vere Gud i det høye / oc fred paa Jorden / oc Menniſken en velbehagelighed.

Huad ynſke de hellige Engle i denne Sang?

Try ting. De ynſke Gud Ere oc priſſ / Fred paa jorden / oc Menniſken en god vilie til hűer andre.

Skeer det oc da ſom Englene ynſke?

Det gaar met denne Engelſke ynſke / ſom det pleyer at gaa met alle andre ynſker. Alle Menniſke ſkulde met rette loffue Ere oc priſe Gud / All Verdē ſkulde vere fredſommelig oc endrectig / Alle

Men-

Menniske skulde vere venlige oc god-hiertige met huer andre / Men det skeer icke / Oc der faare haffuer denne Engelske sang icke sin fremgang iblant mange Menniske.

Huorledis kommer det ⁝

Saa kommer det / At alle de / som leffue sig selff / oc tencke ont om andre Menniske / bagtale / bære auind oc ere hadske / hygle met andre / de giøre imod denne loffsang. Thi at i det de prise sig selff eller andre / da bliffuer Guds loff til intet. J det de tencke ont om andre / oc bagtale dem / ere hadske / oc bære auind / da forstyre de fred oc rolighed / J det de smigre met huer andre / er den godhiertige vilie wde / oc der bliffuer intet igen / wden æregerighed / affgunstighed / oc stinckende hoffmod.

Huad giøre Hyrderne / effter Fødelsens bebudelse ⁝

Der Englene fore fra dem til Himmelen / sagde Hyrderne til huer andre / Lader oss

der oſſ gaa bort til Bethlehem / oc ſee den gerning / ſom er ſkeet / huilcken Engelen kundgiorde oſſ. Saa ginge de bort til Bethlehem.

Huad finde de i Bethlehem?

De komme haſtelige / oc funde baade Mariam oc Joſeph / oc Barnet liggende i Krybben.

Huad giorde de der effter?

Der de haffde det ſeet / vdbridde de det Ord / der vaar ſagd til dem om dette Barn. Oc de beuiſde ſaa paa denne Reyſſe de rette ſtycker / der it Chriſteligt leffnet ſtaar vdi.

Huilcke ſtycke ere det?

En ret leffuende Tro til Gud / En ret brøderlig Kierlighed til deris Neſte / Sandheds obenbare bekiendelſe.

Huor met beuiſe de Troen?

At de trode Engelens Ord / oc ginge bort til Bethlehem.

Huor met beuiſe de Kierlighed?

At de forlode deris Hiord/oc ginge bort/icke til de ypperſte Preſter i Jeruſalem/oc icke heller til de ypperſte i Bethlehem/men til det arme par Folck Mariam oc Joſeph i Staalden/vden tuil/at de vilde tiene dem/oc ynſke dem lycke oc ſalighed.

Huor met beuiſe de den Guddommelige ſandheds Bekiendelſe?

J det de driſtelige vdbrede Ordet offuer al Verden/oc frycte huercken de ypperſte Preſter/Phariſeer eller Jøder.

Huor til er Troen Menniſken nyttelig?

Troen fører den hellig Aand met ſig/oc giør Guds Børn/Johan. vii.

Huad giør Kierlighed?

Kierlighed giør Chriſti Diſciple/Johan. xiii. Der paa ſkal huer mand kiende/at i ere mine Diſciple/om i haffue indbyrdis kierlighed.

Huad

Huad giør sandheds bekiendelse?

Ret hiertelig glæde oc en rolig Samvittighed/oc at Menniskenn ere visse paa det euige liff/oc hun giffuer Menniskenn aarsage til / at hand wden affladelse loffuer / ærer oc priser Gud / oc tacker hannem for alle velgerninger / som disse Hyrder her giøre / oc som de giorde her effter / der hørde Guds vnderlige gerninger / aff Hyrderne. Huorsom nu disse try stycke findis i it Menniske/ der er Christus aandelige oc nyfødt i hiertet.

Skal da Christus fødis i oss?

Wi skulle alle bliffue Christi aandelige Moder oc giøre Faderens vilie/om wi ville haffue part met hannem i hans Rige/ Matth. xii.

Huorledis komme wi til denne fødzel?

Wi skulle ocsaa vere Maria / oc Christo troloffuede formedelst Troen/

Tro Engelen / det er / Euangelii predicken / oc aluerlige holde oss til det Guddommelige Ord / oc rette vort leffnet der effter / oc fuldkomme saa altid Guds velie.

Huorledis skulle wi skicke oss imod vor Neste?

Lige som Christus gaff sig hid ned til Jorden kledde sig i vort Kiød / oc tog sig vor nød oc ælendighed til. Saa skulle oc wi fornedre oss selff / den ene tage sig den anden til / klede oss i vor Nestis kiød / oc giøre imod hannem / som Gud Fader haffuer giort imod oss formedelst sin Søn Christũ / som screffuet staar Esaie lviii. Foracte icke dit kiød / Oc S. Paulus siger / Den ene skal bære den andens byrde / da fuldkomme i Christi Lou.

Huor paa kand mand kiende / at Christus er født i oss?

Naar wi sla vort sind fra gods oc rigdom / tage oss vor Nestis nød / an-

gift / iemmer oc ælendighed til / giffue den Hungrue mad / den Tørstige dricke / klede den Nøgne / besøge de Siuge etc. Da haffue wi visse Tegn / at Christus boer oc arbeyder i oss / oc at wi ere Faderēs velsignede Børn / der hand vil kalde til sit Rige oc anamme ind i det euige liff / Amen.

Den Søndag nest effter Jule dag / Euangelium / Luce II.

OC Jesu Fader oc Moder forundrede sig paa det / som bleff sagd om hannem. Oc Simeon velsignede dem / oc sagde til hans Moder Maria / See / denne skal settis mange til it Fald oc Opstandelse i Jsrael / oc til it Tegn / som skal imodsigis / Oc der skal it Suerd trenge igennem din Siel / paa det at mange hierters tanc-

ker skulle obenbaris. Oc der vaar en Prophetinde Anna / Phanuels daatter / aff Asers slect / hun vaar vel alderne / oc haffde leffuet siu aar met sin Hosbonde / effter sin Jomfrudom / Oc hun vaar nu en Vidue / ved fire oc firesinds tiue aar / Hun kom aldri aff Templet / tiente Gud met fasten oc beden dag oc nat. Den samme traadde ocsaa frem til i den samme stund / oc prisede Herren / oc talede om hannem til alle dem / som ventede forløsning i Jerusalem. Oc der de haffde fuldkommet alting / effter Herrens Lou / da fore de til Galileam igen / til deris Stad Nazaret. Men Barnet voxte / oc bleff sterckt i Aanden / opfylt met vißdom / oc Guds naade vaar hoss hannem.

Huor om taler dette Euangelium ?

Om Christi Foreldris forundrelse / Om den Prestis Simeons velsignelse / Oc om den Prophetinde Anna / huilcke derbare baade vidnisbyrd / at Christus er Verdens frelsere.

Huor

Huor paa forundrede Foreldrene sig?

Paa de ting / som bleffue sagde om Christo / Thi det vaar altsammen idel forundrelse oc whørde vnderlige ting / som skede hoss oc omkring dette Barn.

I huad maade?

Engelen førde først det Budskab fra Gud til Jomfru Mariam / at hun skulde vndfange oc føde Guds Søn. Der effter / der hand vaar født / komme Hyrdene aff marcken / oc sige / at de haffue seet en Engel / som siger / at Christus er født. De Vise komme ocsaa aff Østerlandene / som sige / at de haffue seet en Stierne / oc er fordi komne / oc føre deris gaffuer / at de ville tilbede hannem. Der nest komme ocsaa den gamle Prest Simeon i Templet / velsignet dem / oc siger obenbare / at dette Barn er Verdens frelsere / Hedningers liuss / oc Israels Folckis priss. Disligist priser ocsaa Anna dette Barn. Saadant haffde mand aldri hørt / der faare

kunde de icke andet end forundre sig.

Huad skulle wi lære her aff?

Lige som Christi foreldre forūdrede sig paa disse Guddommelige ting / saa skulle wi ocsaa forundre oss paa Guds gerninger. Thi wi lære aff saadan forundrelse / at kiende Gud rettelige.

Giff Exempel?

Jøderne / som forundrede sig paa Christi predicken paa Bierget / oc saae der effter de Jertegen / som Christus giorde met de Siuge / Blinde / Døffue / Dumme / Halte / Spedalske oc Besette / de bleffue almindelige omuende til Christo. Disligest bleffue der try tusinde Jøder / som forundrede sig Pintze dag / paa Apostlernis mangfoldige tungemaal / oc hørde der effter Petri predicken / omuende til Christo / Act. ii. Lige er det ocsaa / naar som wi see til Guds Creature / til hans Guddommelige gerninger oc Jertegen / paa Himmelen / paa Jorden / i Lucten oc i Haffuet / da giff-

giffuis oss der met aarsage til/at loffue/prise oc tacke Gud.

Huorledis velsigner Simeon Christi Foreldre?

Hand ynsker dem lycke / alt gaat en god fremgong oc salighed.

Huad siger hand?

Hand siger til Maria / See / denne skal settis mange til it fald oc Opstandelse i Israel / oc til it Tegn / der skal imodsigis / Oc der skal trenge it Suerd igennem din Siel / paa det / at mange Hierters tancker skulle obenbaris.

Huor faare siger hand aleniste saadant til Maria/ oc icke ocsaa til Joseph?

Hand taler aleniste til Moderen / maa vel ske fordi / at Joseph skulde icke leffue Christi død/at kaarsset oc pinen skulde saa gaa aleniste offuer den arme ælendige Moder oc Vidue / oc offuer den arme forladne faderløse Christum/ huilcket der er saa offuermaade ynckeligt/at Gud ocsaa selff kalder sig Vi-

duers oc Faderløssis Dommere/ Psal 68

Huor faare er det ynckeligt?

Huer Stat haffuer sit forsuar oc sin verie/ En Jomfru haffuer sine Foreldre/ en Quinde sin Hosbonde/ en Vidue haffuer ingen/ Men hun er forlat aff al Verden.

Huad vil Simeon met disse Ord?

Saa meget vil hand sige/ Kiere Maria/ der skulle mange Menniske støde oc forarge sig paa dette Barn/ bande oc imodsige hannem/ laste oc fordømme hans ord oc gerninger/ væsen oc leffnet. Der imod skulle ocsaa mange opstaa/ som skulle tro paa hannem/ oc komme til det euige liff.

Huad Folck skulle det giøre?

Icke de aff Babylonien eller Egypten/ icke Hedninge eller Tørckere/ men de aff hans eget Israelitske Folck/ skulle forarge oc støde sig paa hannem/ effter Prophecien Esaie xxviii.

Huor

Huorledis er Christus set til it Tegn / der skal imodsigis ?

Lige som Skytter haffue it maal / der de mede til met deris Armbørst oc Bøsser / at laadt oc piel skal io icke ramme anden sted / end paa Maalet / Saa skal huer mand mede til denne Christum met sine bander bespottelse oc giēsigelse.

Er saadan Giensigelse oc ny ?

Det haffuer saa veret aff begyndelsen. Alle Folck / som den xxxviii. Psal. siger / De Gebaliter / Amoriter / Hagariter / Moabiter / Edomiter / Ismaeliter / Amalekiter / Philister / Tyrer / Sidonier / Assyrier oc Egypter / imodsagde Israels Gud / oc bebunde sig imod Guds Folck. Dislige siste de ypperste Prester / Phariseer / Scrifftkloge / oc alle Jødernis Secter. Der effter alle Kettere oc Suermere. Paa denne tid alle høye Scholer / Prelater oc Kloster / alle Secter oc Aarden.

Huad aarsage er der til ?

Chris-

Christus straffer dem allesammen met sit Ord / det kunde de icke fordrage / de ville vere wstraffede / Der faare buldre oc bruse de imod Christum / oc imod dem der predicke hans Ord.

Skulle de oc omstøde dette Tegn?

Aldri. Simeon siger vel / At de skulle imodsige hannem / Men icke omstøde / Gud Fader haffuer opret it Maal / sæt sin Søn Christum til en Klippe oc grundsten / Dieffuelen / Verden oc alle Helffuedis Porte til tradz. Det Maal skulle de vel lade staa. De baade haffue sæt oc sette sig end nu der op imod / men det er forgeffues. De store Bølger buldre vel oc bruse / imod denne Klippe / lige som de vilde aldelis omstøde hende / men de skulle lade hende staa. Homler oc Bilde fluer / suerme vel fast imod en muruæg / skerpe deris Brod oc mund / oc drumme forferdelige met vingene / oc giøre dog ingen skade / men de støde sig selff til forderffuelse / oc falde til bage.

ge. Lige haffuer det saa aff begyndelsen vederfarets alle Tiranner indtil denne dag.

Huad siger Simeon fremdelis til Mariam?

It Suerd skal gaa igennem din Siel.

Huad Suerd taler hand om?

Icke om noget legemligt Suerd / men om angist oc drøffuelse / som hand vilde sige / Du skalt for dette Barn skyld komme i angist oc nød. De skulle forfølge hannē op aff hans barndom / indtil døden / bespotte hans lerdom / straffe hans leffnet / oc endelige ihielsla hannem. Oc saadant skalt du see met dine Øyen / oc høre met dine Øern. Det samme skal vere dit hierte it skarpt tueegget Suerd.

Huor faare skal saadant ske / huad aarsage er der til?

Paa det at mange hierters tancker / skulle bliffue obenbare.

Huorledis skal det gaa til?

Saa skal det gaa til/At naar mand begynder at predicke/at denne din Søn Christus/er den gantske Verdens Frelsere / den eniste Meglere / Talssmand oc Forløsere / Oc at hans Euangelium er Guds krafft / som skal giøre dem alle salige der det ville anamme oc tro. Da skal hin offuermaade vise oc klaage Frue Fornufft/met sit høye forstād naturlige skel / oc gamle Trompe komme/ oc ville sette alting til rette effter sit gode tycke. Der nest skulle hine hoffmodige øyenskalcke komme der ville vere hellige for deris egne gerninger / fortienste oc verdskyld/ Drømme predickere / Løllepredickere/ Sophister oc Papister /robe oc skrige / Kircke / Kricke/ Fædre/ Fædre/ Concilia / Concilia /oc giffue obenbare deris Hierters tancker til kiende / oc imodsige Euangelio. Der skalt du da see oc fornēme/ Huordanne Vlffue oc Sielemordere / der ere skiulte vnder Faareklæder. Ja der skulle vtallige

ge mange døbte Christne / som haffue i Daaben soret Christo / oc giffuet sig ind vnder hans Banere / affalde oc flyskendelige fra hannem igen / formedelst Dieffuelēs løgn oc falsk lerdom / oc bliffue aandelige Menedere imod Christū.

Huad siger dette Euangelium om Hanna?

Der vaar en Prophetinde Hanna Phanuels Daatter / aff Asers slect / hun vaar vel alderne / oc haffde leffuet siu aar met sin Hosbonde / effter sin Jomfrudom / oc hun vaar nu en Vidue vel fire oc firesinds tiue aar / hun kom aldri aff Templet / hun tiente Gud met faste oc bøner / dag oc nat / Hun gick ocsaa frem i den samme time / oc prisede Herren / oc talede om hannem til alle dem / som ventede Forløsning i Jerusalem.

Her prises io Hanne gode gerninger / Huor faare forskiude da Predickere dem?

Mand forkaster icke rette Christelige

gode

gode gerninger / men alenifte den falske fortrøstning der Menniſken ſette til gode Gerninger. Oc fordi kunde Øvenſkalcke icke beſkerme dem met denne Hanna / Thi at naar de ville rettelige ſee til ſagen / da ſkulle de befinde / at denne Hanna bleff icke retferdig / formedelſt ſine gerninger / men aleniſte aff Troen / Træet vaar got / der faare bar det god fruct. Perſonen haffde Troen oc vaar from / der faare vaar det altſammen got huad hun giorde. Lucas kalder hende en Prophetinde / ſom vaar opfylt met den hellig Aand / lige ſom den Preſt Simeon ocſaa vaar. Mand ſkal førſt ſee til kilden / oc der effter til Beckene ſom der flyde aff. Scrifften priſer icke nogen gerning at vere god / uden hun flyder aff it trofaſt hierte. Gud ſeer aleniſke til deris gerninger / ſom tro / Hier. v. De vantro Menniſkis gerninger ſeer hand icke til Gen. iiii. Hanna vaar gudfryctig der hun vaar

Jom-

Jomfru/ hun vaar gudfryctig i ſit Ec-
teſkab / hun vaar en gudfryctig Vi-
due / At hun ſaa i alle diſſe tre Statte
øffuede ſig i tilbørlige gerninger / ſom
bare vidniſbyrd om hendis Tro oc
gudfryctighed. Saa ſkal ocſaa huer
Chriſten giøre/ tage vare paa ſit kald/
oc giøre i troen/ det ſom hannem er be-
falet / da bliffuer hand Gud behage-
lig / Oc huo ſom det icke giør / men
ſeer ſig om effter andre Menniſke ſom
Petrus effter Johannem / oc offuer-
giffuer ſit kald / hans gerninger ere
vdulige.

Huad talede Hanna til dem i Jeruſalem?

At dette Barn vaar Verdens frelſe-
re / oc den Meſſias / der de ſaa lenge
haffde foruentet oc tøffuet effter.

Trode de oc det Hanna ſagde?

Icke alle. Den ſtørſte part holt hen-
de viſſelige for en gammel Geckinde/
at hun taler ſaadanne vnderlige ting/
om it lidet Barn / ſom aldri vaar hørt

 før/

før / Ja huo veed / huorledis det gick den fromme Hanna / oc den Prest Simeon / Vndrotte de icke met dem for deris allerdom skyld / da affliffuede de dem visselige / oc betalede dem / lige som andre Propheter.

Huad giorde Joseph oc Maria / der de haffde Offret Barnet i Templet ?

Der de haffde fuldkommet alting (siger Lucas) effter Herrens Lou / droge de til bage igen til Galileam / til deris Stad Nazareth / oc toge vare paa deris Husholdning. Men see / før de vaare vel komne noget til rolighed igen / kom Guds Engel / Oc forkyndede dem / at de skulde forlade al ting / oc fly bort i Egypten / faar Kong Herodes / oc bliffue der siu aar / i ælendighed / indtil Herodes vaar død. Saa begynde Christus sin Pillegrims reysse / strax i sin barndom / oc bleff der effter en Pillegrim / saa lenge hand leffde /

at hand

at hand haffde ingen vis sted at boe paa/som hand siger Matth. 8. Ræffue haffue graffuer/oc Himmelens Fule reder/ men Menniskens Søn haffuer icke det/ hand kand bøye sit hoffuet op til.

Huorledis beslutter Lucas dette Euangelium?

Barnet siger hand voxte oc bleff sterckt i Aanden/ opfylt met vissdom/ oc Guds naade vaar hoss hannem.

Huorledis voxte Christus?

Naturlige/som it andet Barn/ i fornufft/styrcke oc vissdom/ det er/ io eldre oc større hand bleff/ io mere fornumstig bleff hand i Aanden faar Gud/oc alle Menniske/ Summa/ Hand bleff dag fra dag mere from/ stickelig/viss oc venlig i alle maade.

Voxe icke oc vore Børn saa op?

Det Barn Jesus voxte i Aanden/lerde idel aandelige/Himmelske/ Guddōmelige Ord

ge Ord oc gerninger. Vore Børn voxe i kiødeligt forstand / lære idel kiødelige / verdzlige ting / bande / suerie / linge etc. Jesus voxte i vissdom venlighed oc fromhed / imod huer mand / Vore Børn voxe i daarlighed / slemme wterige seder / oc i al wskickelighed / lære huercken tuct eller ære / Oc det er stor ynck at høre oc see / huor wlydige / genstridige fortredelige Børn oc vnge Folck ere paa denne dag / at den som skal omgaass met dem / maa vel grue der faare.

Huo haffuer der skyld vdi ?

Foreldre. Thi de ere gantske faa som vnderuise deris Børn rettelige hiemme i huset / som optucte dem i gudelighed / i Guds fryct / som holde dem til den rette Guds tienste / til predicken / til tuctighed / erlighed oc lydighed. Men / de lade dem leffue sig selff effter deris egen vilie / oc voxe op / som Træ i skouen / De Børn som ere rettelige op-

tuctede

tuctede hiemme / de giffue det vel ſnart
til kiende i Scholen i Kircken / paa
Gaden. Men de ſom haffue leffuet ſig
ſelff / oc hafft deris egen vilie / de ere at
omgaaſſ met ſom wſkellige Creature /
oc fulde aff alt ſkalckhed.

Huad ſkulle wi nu lære aff dette
Euangelio?

At alle Statte / haffue i dette E-
uangelio en form oc Exempel / til en ret
Chriſtelig omgengelſe. De gamle / haff-
ue den Preſt Simeon. De vnge haffue
det Barn Jeſum. Ecte Folck / haffue
Joſeph. Jomfruer haffue Mariam.
Viduer / haffue Hannam. De ſom ville
tage flitelige vare paa deris kald / haff-
ue Hyrderne. Alle de ſom ville aluerlige
haffue tilſyn til dem / der de ſkulle beſør-
ge / oc haffue i befalning / de haffue
Guds Engel / til en Trøſtere oc Met-
hielpere. Summa / Der er ingen Stat
paa Jorden / at hand finder io form oc
Exempel i Chriſto / huorledis hand ſkal

leffne Christelige/Gud giffue at wi kū-
de lade det gaa oss til hierte / oc effter-
følge Christum / baade / i lerdom oc
leffnet/icke aleniste dette Aar /men al
vor liffs tid/at wi endelige kunde bliff-
ue hoss hannem/i det euige liff / Amen.

Nyt Aars Dag/

Euangelium Luce. II.

OC der otte dage vaare forløbne/
Dat Barnet skulde omskæris/ Da
bleff hans Naffn kaldet Jesus/
som det vaar kaldet aff Engelen / før
hand bleff vndfangen i Moders liff.

Huor om taler dette Euangelium ?

Om Omskærelsen / oc om det naffn
Jesus.

Huad er Omskærelsen ?

It Forbunds tegn oc en Pact / som
Gud gierde met Abrahā oc hans Sæd.
Thi der staar saa screffuet Gen. xvii.

Der Abrahã vaar ni oc halffemte sinds tiue aar gammel / obenbaredis Herren hannem / oc sagde til hannem / Jeg er den almectige Gud / Du skalt vandre faar mig / oc vere vstraffelig. Oc ieg vil giøre mit Forbund mellem mig oc dig / oc ieg vil formere dig gantske meget. Oc Gud sagde fremdelis / See / det er ieg / oc ieg haffuer mit Forbũd met dig / oc du skalt bliffue en Fader for mãge Folck / etc. Oc ieg vil oprette en Pact mellẽ mig oc dig / oc din Sæd effter dig hoss deris Efterkõmere / at det skal vere en euig Pact. Saa / at ieg er din Gud oc din Sæds Gud effter dig etc. Oc dette er min Pact / der i skulle holde / mellem mig oc eder / oc din Sæd effter dig. Alt Mandkiøn / skal omskæris / Oc i skulle Omskere Forbuden paa eders Kiød / det skal vere Forbundens tegn / mellem mig oc eder. Huert Drengbarn / naar det er Otte dage gammelt / skulle i omskere hoss eders Effter kommere etc.

Saa skal min pact vere paa eders kiød/ til en euig Compact. Oc huor som it Drengbarn icke bliffuer omskaaret/paa sit kiøds forhud/ da skal samme Barns Siel oprøckis fra hans Folck/fordi/ at det forlod min pact.

Huor til er denne Pact nyttelig?

Det giffue disse Ord til kiende/Jeg vil vere din Gud/det er/at Gud vil gøre Abrahe naffn herligt offuer den gantske Verden/ giøre hannem til en Fader offuer mange Folck/oc formere hans Sæd/som Stierner paa Himmelen/ giffue dem det Land Canaan/til euig eyedom/oc alle Folck paa Jorden skulle velsignis i hans Sæd.

Huad er det nu sagd/Jeg vil vere din Gud?

Saa meget vil hand sige/Jeg vil hielpe oc beskerme dig i al din nød oc siugdom/trøste dig i al din fristelse/ genuordighed/forfølgelse/angist oc drøffuelse/frelse dig fra armod/iemmer

oc ælen-

oc ælendighed. Oc der som noggen er dig fortredelig / giør dig skade met ord eller gerninger / paa legeme eller gods / Hustru eller Børn / ære eller dit gode røcte / da vil ieg heffne oc betale det / Oc der som dine Synder trycke dig / Døden oc Helffuede forferde dig / da vil ieg forlade dig dine Synder / redde dig fra Døden / Dieffuelen oc Helffuede / oc begaffue dig met alle iorderiske oc himmelske gode ting / oc hielpe dig endelige til det euige liff.

Vaar det icke nock i denne Foriettelse / Huor faare giffuer hand ocsaa Omskerelsens tegn ?

Paa det at Abraham oc hans Sæd / skulde saa meget stadeligere kunde tro / denne pact / da gaff hand hannem omskerelsen hoss Ordet oc foriettelsen. Thi at lige som mand i Contracter oc Testamente / først giør breff / i huilcke fordragelsens oc Testamentens Artickle berøris oc befattis / oc der nest til ydermere

mere foruaring hengis der Jndsegel neden faare. Saa vilde oc Gud stadfeste met Omskerelsen / lige som met it Jndsegel / det Forbund hand haffde giort met Abraham. Oc alligeuel Verdens Jndsegel ere suigefulde / oc bedrage offte den dem haffuer / Saa haffue dog Guds foriettelser oc deris Jndsegel aldri bedraget eller skuffet nogen / saafremt hand vilde tro samme foriettelser. Men de som icke tro / alligeuel de end ere omskaarne / saa hielper det dem dog icke / Oc det er lige som nogen vilde sønderriffue en Haandscrifft oc beholde det bloete Jndsegel / der skulde hand icke vdrette eller vinde meget met.

Huor faare gaff Gud Omskerelsen ?

For tre sager skyld.

I. At Gud vilde giøre den kloge fornufft oc naturlige skel til daarlighed / som altid vil sette Guds Ord oc gerninger til rette. Thi at naar hun seer denne gerning / da er det hende gec-

kes

keligt / See (siger hun) kunde Gud icke fundet it andet middel / til at bort tage Synden / end denne geckelige ger‑ning met Omskerelsen / Huad er Gud der met behulpen / at Mennisken bliff‑uer saargiort paa sit Legeme? lige som Fornufft pleyer at bespotte alle Guds gerninger. Der faare befalede Gud Omskerelsen / vnder den euige fordøm‑melsis starff / at hand der met vilde ned‑sla / ydmyge oc vndertrycke fornufftens gode tycke oc skarpe dem. Det synis nu Mennisken daarligt eller ey / saa vil dog Gud icke andet end haffue det saa / eller Mennisken skal vere fortabt.

II. At hād vil minde oss paa vor synde‑lige Fødzel der wi erffuede formedelst A‑dams fald / J huilcken Fødsel wi ere saa gātske oc aldelis forderffuede i vor natu‑re / oc i alle naturlige / legēlige oc aande‑lige gode ting oc krafter at wi vel haffue behoff / paa det wi kūde offuerkōme saa‑dā fortabt naade igē / at vor offuerdaa‑

dige

dige oc hoffmodige fornufft vilie oc gode tycke/kand ydmygis oc fordempis/ oc giffue sig vnder Guds vilie.
III. At Jøderne skulde haffue it Tegn/ formedelst huilcket de kunde vere visse paa/at Gud vilde vere hoss dem/oc at de vaare Guds folck. Oc alligeuel de for dette Tegn skyld/bleffue bespottede oc foractede aff den gantske Verden/ oc forfølde aff alle omliggende Hedninge/saa vaar dog Gud deris beskermere/ oc befride dem fra alle deris Fiender.

Er da Omskerelsen aleniste it vduortis Tegn?

Omskerelsen oc Daaben/er icke aleniste it vduortis kiende Tegn eller løsen/der mand kiender Gudz folck paa/ som mand kiender de Aandelige Prelater paa deris kleder/Men de ere betenckelse Tegn/paa den guddommelige vilie imod oss/som skulle minde oss paa den guddommelige foriettelse/ oc styrcke Troen i vore hierter. Thi det men-

menniskelige hierte / er effter Adams fald / meget for skrøbeligt til / at tro det blote Guds ord aleniste / Der faare hengde Gud tegn hoss Ordet / at hand der met oc i saa maade vilde hielpe oc styrcke vor skrøbelige Tro / Paa det wi baade formedelst Tegn oc Ordet / kunde tro Guds foriettelse / Icke at Tegn giøre oss retferdige / men at de forløse de Menniske / som dem anamme / aff den Oprindelige Synd / styrcke dem i Troen / oc skille dem fra andre Menniske. Huad som nu Omskerelsen vaar Iøderne / det er Daaben oss Christne / Wden aleniste / at Omskerelsen haffde sin visse bestemmede tid / som er / den Ottende dag / huilcken bestemmede tid Daaben icke haffuer / men det første wi kunde lade vore Børn komme til Daabē er det beste / effter Christi befalning / Matth. xviii. Lader smaa Børn komme til mig / thi Himmerige hører saadanne til.

Huor faare befalede icke Gud/ at Omskere øern/øyen/Tungen eller Henderne ?

At hand vilde giffue til kiende/at vor gantske Nature / vndfangelse / fødzel / kiød/blod/gerninger/ væsen/leffnet/er formedelst Adams fald / foruent oc forderffuet / oc det kalder mand en arffue Synd / eller den oprindelige Synd.

Huad er den oprindelige Synd ?

Icke andet/end den erffuelige retferdigheds fratagelse / Oc kaldis den oprindelige Synd eller en erffue Synd/ fordi / at wi icke selff haffue giort eller bedreffuet hende/men wi haffue anammet hende aff vor Foreldre oc føre hende met oss fra dē/Oc hun regnis oss lige saa vel til/som wi haffde selff giort oc bedreffuet hende / Jøderne bleffue fri der fra formedelst Omskerelsē/Oc wi Christne befrelsis der fra formedelst Daaben.

Huad betegner den legemlige Omskerelse ?

At wi skulle aandelige Omskere alle lemme oc sind / oc beuare dem rene/ fra onde

onde tancker / ord oc gerninger / At vo-
re Øyen ſkulle icke ſee vblulige / vore
Ørn intet ont høre / vor mund intet ont
tale / at hender / føder oc alle lemmer /
ſkulle vere vſkyldige oc rene / fra al ſynd /
vanart oc vdyd. Denne Omſkerelſe ta-
ler Moſes om Deut. i det x. Cap. O
Iſrael huad kreffuer Herren din Gud
aff dig? vden at du ſkalt fryete Herren
din Gud / oc vandre i alle hans veye etc.
Saa Omſkerer nu eders Hiertis for-
hud / oc verer icke nu ydermere hordna-
ckede. Thi Herren eder Gud er en Gud
offuer alle Guder / oc en Herre offuer al-
le Herrer / en ſtor Gud / mectig oc for-
ferdelig / ſom acter ingen Perſone / oc
tager ingen gaffuer / oc ſkaffer den Fa-
derløſe oc Viduen ret etc. Oc Deut. 30.
Cap. Gud ſkal Omſkere dit hierte / oc di-
ne Børns hierter / at du ſkalt elſke Herrẽ
din Gud / aff gantſke hierte / oc aff gant
ſke Siel / at du kant leffue. Men efterdi
Jøderne roſede ſig aleniſte aff dẽlegẽlige

Om-

omskerelse / oc foracte den aandelige / da straffede S. Staffen dem Act. vii. som haardnackede oc womskaarne / i hierter oc Øern.

Huor til haffde Christus Omskerelse behoff / vaar hand io selff retferdighed / helliggiørelse oc forløsning ?

Hand vilde der met giffue til kiende / at hand vaar kommen paa Jorden / som S. Paulus siger Gal. iii. at fuldkomme Louen for oss / oc giøre oss fri / fra Lousens formaledidelse oc fordømmelse / oc at giffue oss sin Aand / at wi formedelst hende skulde fornyis / giøre gladelige oc hiertelige gerne wtuingde oc wnødde / alt det Gud vil haffue giort aff oss. Lige som nu Christus loed omskere sig / icke fordi at hand vaar plictig der til / men aff Kierlighed / oss til trøst oc it Exempel / Saa skulle wi ocsaa giøre i de ting / som icke ere imod Samuittigheden / tiene vor Neste / oc vere hannem til vilie.

Fick oc Chriſtus det naffn Jeſus i Omſkerelſen ?

Ney. Lige ſom Chriſtus icke vaar plictig til / at lade ſig omſkere / Saa vaar oc hans Naffn giffuet hannem til forn formedelſt den Engel Gabriel / ſaa / at hand fick det icke i Omſkerelſen / at hand der met vilde giffue til kiende / at hand i alle maade vaar fri fra Louen oc Synden / frem faar alle andre Menniſke / oc vil ekon tiene oſſ der met / at hand giffuer ſig vnder Louen / oc bliffuer oſſ liig / at hand vil i ſaa maade forløſe oſſ fra Louſens formaledidelſe. Engelen ſagde til Maria Luce 1. Du ſkalt vndfange oc føde en Søn / hans naffn ſkalt du kalde Jeſus. Oc hand ſagde til Joſeph Matthei 1. Joſeph du Dauids Søn / frycte dig icke / at tage Mariam din Huſtru til dig / Thi det ſom er vndfanget i hende / det er aff den hellig Aand / oc hun ſkal føde en Søn / hans naffn ſkalt du

kalde Jesus/ Thi hand skal saligt giøre sit Folck/ aff deris Synder. Der faare kaldis Jesus en Hielpere/ en Frelsere / en Saliggiørre.

Haffde der oc flere Menniske dette naffn/ oc bleffue kallede Jesus?

Ja/ Josue som førde Jsraels børn igennem Jordan/ ind i det foriette Land. Oc Jesus Syrach/ som bescreff den aandelige tuct. Oc Jesus Josedech/ som vaar den ypperste Prest/ vnder Zerubabel/ i den Prophetis Zacharie tid. Men der er ingen der dette Naffn bequemmer saa rettelige/ som vor Herre Christo/ Hand er den rette Jesus/ den rette Hielpere/ Frelsere oc Saliggiørre. De andre haffue vel frelst Jsraels Folck/ til en tid/ fra deris legemlige finder/ Men denne Jesus/ Marie Søn/ haffuer frelst oc forløst sit Folck euindelige/ fra alle aandelige oc legemlige Fiender/ Ja fra alle Synder/ oc fra alt det der følger met Syndẽ.

Huad

Huad følger Synden ?

Guds vrede / alle vduortis legemlige friſtelſer / ælendighed oc drøffuelſe / ſom Hunger / Tørſt / Hede / Fraaſt / Angiſt / Pine / Peſtilentze / Sugdom / Hagel / vtimelig verlig / ſtrid / blodſtyrtning / mandſlet / armod / dyrtid / mangfoldige ſiuger oc plager / fengzel / oc endelige den euige død / Helffuede oc euig fordømmelſe. Fra alt dette / forløſer alene Jeſus Chriſtus oſſ / ſom S. Petrus ſiger Acto. iiii. Der er ingen anden Salighed / der er oc intet andet Naffn / giffuet Menniſken / i huilcket wi ſkulle bliffue ſalige.

Er det naffn Jeſus ſaa Krafftigt ?

Det Naffn Jeſus er fult met al trøſt / Lyckſalighed oc ſalighed. Faar dette Naffn beffue oc bøye alle deris knæ ſig / ſom ere i Himmelen oc paa Jorden / oc vnder Jorden. J dette Naffn giorde Apoſtlene ſtore Jertegn oc vnderlige

Gerninger. J dette Naffn skulle wi giøre vor bøn / om wi ville bliffue bønhørde. Dette Naffn skulle alle Vdualde haffue i deris pande: J dette Naffn aleniste skulle wi bliffue salige.

Bliffuer dette Naffn oc misbruget ?

Alligeuel dette Naffn er gantske helligt oc saligt / saa bliffuer det dog skendelige misbruget aff mange Mēniske.
I. Aff dem / der bruge Troldom / Segnelse oc andre Dieffuels kaanster.
II. De som suerie oc bande gruselige oc formaledide ved Jesum / hans saar / blod / sued / pine oc død / at Himmel oc Jord mue skelffue oc beffue der ved.
III. De som aff en ond seduane suerie / oc tage Gud til vidnisbyrd / der som det giordis dem icke behoff.
IIII. Alle falske Predickere / som vnder Guds naffn / forføre Menniskene / met falsk lerdom oc løgn.
V. Alle Papister som forlade sig paa deris gerninger / de som met munden bekien-

bekiende Chriſtum at vere Jeſum / oc
necte hannem dog met gerningen. Thi
at i det / de ville ſelff hielpe ſig / met deris
gerninger oc fortienſte / oc vere deris eg-
ne Frelſere oc Jeſus / da ſtøde de Jeſum
Guds Søn / fra ſit Embede / at hand
ſkal icke vere deris meglere / oc de ſette
ſig ſelff i hans ſted. Det ſkal bekomme
dem / ſom Dieffuelens hoffmodige ſæ-
de bekom hannem i Himmelen / oc A-
dams rellyſt bekom hannem i Paradis.
De Chriſtne ſkulle holde dette naffn Je-
ſus / i al ære oc verdighed / loffue Chriſ-
tum / ære oc tacke hannem / Thi hand
haffuer io giort oſſ vſigelige meget
got / giør end nu daglige / oc vil giøre
til euig tid / Hannem vere loff oc priſſ
euindelige / Amen.

Paa Hellige tre Kongers
Dag Euangelium Matth. II.

Euangelium

DEr Jesus vaar født i Bethlehem i Jøde land / i Kong Herodis tid / See / da komme de Vise aff Østerland til Jerusalem / oc sagde / Huor er den nyfødde Jødernis Konge? Wi haffue seet hans Stierne i Østerland / oc ere komne / at tilbede hannem. Der Kong Herodes det hørde / bleff hand forferdet / oc al Jerusalem met hannem. Oc hand loed forsamle alle de ypperste Prester oc Scrifftkloge iblant Folcket / oc vdspurde aff dem / Huor Christus skulde fødis. Oc de sagde til hannem / J Bethlehem vdi Jødeland / Thi der staar saa screffuet ved Propheten / Oc du Bethlehem i Jødeland est ingēlunde den mindste iblant Juda Førster / Thi aff dig skal mig komme en Første / som skal vere en Herre / offuer mit Folck Jsrael. Da kallede Herodes de Vise hemmelige / oc vdspurde flitelige aff dem / Naar Stiernen haff de ladet sig til syne? Oc

hand

hand viſde dem til Bethlehem/oc ſag-
de. Reyſer hen/oc ſpørrer flitelige effter
Barnet/Oc naar i det finde/da ſiger
mig det/At ieg ocſaa kand komme oc
tilbede det. Der de haffde nu hørt Kon-
gen/droge de bort/Oc ſee/Stiernen
ſom de haffde ſeet i Oſterlãd/gick hen
faare dem/indtil hun kom/oc ſtod off-
uen offuer/ſom Barnet vaar. Der de
ſaae Stiernen/bleffue de gantſke glade
oc ginge ind i Huſet/oc funde Barnet
met ſin Moder Maria/Oc de fulde
ned/oc tilbade det/oc oplode deris li-
gende Fæ/oc ſkenckte hannem Guld/
Røgelſe oc Myrrham. Oc Gud befa-
lede dem i en drøm/at de ſkulde icke dra-
ge til Herodes igen/Oc de fore en an-
den vey til deris Land igen.

Huor faare kaldis denne dag Epiphania?
Det er/Obenbarelſens dag?

For tre guddommelige obenbarelſer
ſkyld/der ſigis at ſkulde ſkeet paa denne
dag/dog icke i det ſamme Aar. Der

Christus bleff født / obenbaredis der en Stierne faar de Vise/huilcken de følde indtil Bethlehem / oc funde der den nyfødde Kong / oc offrede hannem til en ærebeuisflighed/Guld/Røgelse oc Mirrham. J det tredinende Aar / obenbaredis Christus legemlige i kiød hoss Jordan/loed sig døbe aff Johāne/bleff der Kong oc Prest / oc begynde sit Embede / Himmelen obnedis offuer hannem/ oc den hellig Aand sette sig paa hannem /lige som en Due / oc mand hørde Faderens røst ned aff Himmelen / Denne er min elskelige Søn / i huilcken ieg haffuer behagelighed. J det elleffte oc tiue aar obenbarede Christus sig i det Bryllup vdi Cana Galilee/met en herlig vnderlig Gerning/i det/hād omuende Vand til Vin / oc met sin Guddommelige neruerelse / prydede oc prisede Ectestkab / som en hellig salig Stat.

Naar skede den første obenbarelse?

Matth. i det andet Cap. Giffuer til kiende / ti-

de/tiden oc steden/ Jtem/huor oc naar
det skede/lige saa giør oc Lucas. 2. Cap.

Naar bleff Christus født ?

Vnder Kong Herodes / effter Jacobs
Prophecie Gen. 49. Den Kongelige
spir skal icke tagis fra Juda / før Kem-
pen kommer oc hannem skulle Folckene
tilfalde/ Oc Daniel. ix. Naar den al-
ler helligste bliffuer saluet/da skal Juda
Kongerige haffue ende. Dēne Prophe-
cie vaar fuldkommen/ Thi Herodes/en
fremmet Kong vaar allerede i Landet.

Huor bleff Christus født ?

J Bethlehem i Jøde Land / Det
setter Mattheus til / fordi at der ere
thu Bethlehem/ det ene i Galilea/det
andet i Judea/ At mand nu skulde klar-
lige vide / i huilcket Christus vaar født/
da setter hand til / i Bethlehem Judee/
at Michee Prophecie skulde fuldkom-
mis/ Michee. v. Oc du Bethlehē i det
Jødiske land/est ingenlūde den mindste
iblant Juda førster/ Thi aff dig skal

 komme

komme en Første / som skal vere en Herre offuer mit Folck Israel.

Hueden komme Magi ? det er / de Vise ?

Aff Øster land / eller opgangen / at Esaie Prophecie skulde fuldkommis / De lede effter mig / som icke spurde effter mig etc.

Huor faare kalder Euangelister dem Magos / det er / Vise ?

Fordi at de vaare naturlige vise Mend / eller Spaamend som woden tuil vaare forsøgte / lerde oc forfarne i Himmelens løb / oc haffde forstaad paa Stierner oc Planeter / som de Folck imod Østen gaffue sig mest til denne kaanst. Strabo scriffuer / at de vaare de Persers Prester.

Huor mange vaare de ?

Huad heller de vaare tre eller fire kand mand icke vide. Fordi at ingen aff Euangelisterne giffuer det klarlige til kiende huor mange de vaare / der

ligger

ligger oc icke heller ſtor mact paa.

Paa huad dag komme de?

Mand kand icke vide til viſſe/om de komme den trettende dag / Dog er det vel muligt at ſaa kunde ſke / efſterdi at Maria ſkulde effter Moiſi Lou / vere ſex vger hiemme / at de kunde den tiuende eller trediuende dag fundet Barnet met Moderen.

Huort komme de hen?

Til Jeruſalem/til Hoffuetſtaden i det Jødiſke land / thi de mente at de ſkulde der finde den nyfødde Kong / i en Kongelig Sal/ſom den Dronning aff Saba / fant Kong Salomon / Der faare ſpørie de ocſaa / Huor er Jødernis nyfødde Kong / Wi haffue ſeet hans Stierne i Øſterland/ oc ere komne at tilbede hannem.

Huad giorde Kong Herodes til dette Spørſſmaal?

Hand bleff forſerdet/oc det gantſke Jeruſalē met hannem. Huor

Huor faare bleff Herodes forferdet?

Fordi at hand haffde wden ret oc ſkel veldet ſig ind i Jødernis rige/ Der faare vaar hand aldri tryg/ men fryctede ſtedze/ at der ſkulde komme en anden oc fordriffue hannem/ effterdi hand ſaa/ ſom en Tiran/ haffde trengd ſig ſelff der ind/ Men hand haffde icke hafft behoff at frycte/ Thi Chriſtus vaar icke kommen/ at hand vilde her haffue noget verdzligt Rige.

Huor faare bleff Jeruſalem forferdet?

De haffde nu tredine aar veret vnder Herodes Tirãni oc de Romeris mact/ oc icke hafft megen fred/ Oc ſkulde de nu atter giffuet ſig vnder en ny Kong/ da vilde det kaaſtet meget blod/ Men denne Jødernis forferdelſe/ giffuer deris vantro til kiende. De ſkulde met rette veret glade/ at Chriſtus/ Kongen aff Jſrael/ vaar født.

Huad giorde Herodes?

Hand

Hand loed forsamle alle de ypperste Prester oc Scrifftkloge / oc vdspurde aff dem/huor Christus skulde fødis. Oc de sagde til hannem/ J Bethlehem i Jøde land/ effter Prophecien Michee. v. som sagd er.

Trode oc de ypperste Prester oc Scrifftkloge / deris egen prophecie der de giffue Herodes til kiende ?

De sige huad Stad Christus skal fødis vdi / aff den Prophete Michea/ Men de trode det icke selff. Oc den samme vnderuisning skal ocsaa fordømme dem paa den yderste dag.

Spurde oc Herodes at mere / end huad Stad Christus skulde fødis vdi ?

Der hand haffde vdspurt aff Jøderne huad Stad Christus skulde fødis vdi / kallede hand de Vise til sig / oc vdspurde flitelige aff dem/ naar Stiernen haffde obenbaret sig.

Huor faare vdspør hand tiden saa grandgiffuelige ?

Hand

Hand tenckte / Maa vel ske / at Jøderne fare vild oc see icke ret til tiden / Der faare vil ieg grandgiffuelige vdspørie Tiden oc Steden / Den nyfødde Kong / skal icke vndgaa mig.

Beuisde Herodes disse Vise nogen Kongelig ære ?

Aldelis ingen. Hand visde dem bort til Bethlehem / oc sagde / Drager bort / oc spører flitelige effter Barnet / oc naar i finde det / da siger mig det igen / at ieg ocsaa kand komme / oc tilbede det. O huilcken gudelige tilbedelse. Hand giør her / som en snedig Ræff / lige som Christus ocsaa kalder hannem / Luce. xiii. Hand giffuer de Vise gode søde Ord aff it falskt hierte / Hand haffuer Hunning i munden / oc galde i hiertet. Thi hand haffde icke i sinde at hand vilde tilbede Christum / men hand haffde allerede besluttet / at hand vilde ihielsla saa mange Børn i Bethlehem oc den gantske Egn / at hand vilde fin-

de finde Jødernis ny Kong der i hoben met / at hand skulde icke vndkomme.

Huad giorde de Vise / der de haffde hørt Kong Herodes ?

De reyste bort / Oc see / den Stierne / der de haffde seet i Østerland / gick hen faar dem / indtil hun kom / oc stod ret offuen offuer / der som Barnet vaar.

Haffde da Stiernen veret borte ?

Der de komme nær til Jerusalem / loed Gud Stiernē forsuinde / paa det de skulde haffue aarsage til at spørie effter den nyfødde Kong i Jerusalem / Oc at de ypperste Prester oc Scrifftkloge / icke skulde kunde vndskylde sig / oc sige / at de haffde intet hørt om denne Christi fødzel.

Saa hører ieg vel / at disse Vise vaare i stor fristelse ?

Ja visselige. De saae Stiernen i Østerland / oc de trode / at der vaar en ny Kong født Jøderne i deris land / oc de føl-

de følge Stiernen. Nu de komme til Jerusalem / forsuinder Stiernen. De spørie i den Kongelige Stad/effter den nyfødde Kong / da vil ingen vide der aff. De motte vel sagd / Denne reyse er forgeffuis / Stiernen haffuer bedraget oss/ Ja haffde de taget troning paa det de saae oc hørde vduortis/ da haffde de visselige sagd dette oc ādet mere saadāt.

Huorledis bliffue de da trøstede igen?

Der de komme aff Staden Jerusalem / obenbaredis Stiernen dem igen/ oc ledsagede dem til Bethlehem/oc stod offuen offuer Huset / der som Barnet vaar. Oc de ginge met stor glæde ind i Huset / oc funde Barnet met Moderen Maria / oc de fulde ned oc tilbade hannem / oc lode op deris ligende Fæ / oc ærede hannem met den beste oc ædelste Fruct de haffde i deris Land.

Huad skencte de Christo?

Guld Røgelse oc Myrrham / huor met de bekiende Christum at vere en vel-

dig Kong i Israel / oc den rette ypperste Prest oc Meglere / som vaar vdsend aff Gud / It ret Menniske / som skulde dø oc begraffuis / oc dog icke raadne / men opstaa igen fra de Døde / oc leffue ewindelige.

Huad betegne disse Offer / Guld / Røgelse oc Myrrha ?

Guld / er Christelig kierlighed / der wi baade skulle bewise Gud oc vor Neste. Røgelse / er en inderlig Bøn / som skeer i Troen til Gud. Myrrha / er det syndige legemis dræbelse / oc den onde lystis oc begierligheds fordempelse. Saa skulle wi nu offre Christo / Guld / Røgelse oc Myrrham / det er / bekiende Christum / at hand er vor Gud / Kong oc Herre / vor Prest / Meglere oc Forligere / vor Frelsere oc Saliggiørre / som døde for oss paa Kaarsset / bleff begraffuen / oc raadnede dog icke / men aff Guddommelig krafft opstod igen fra de Døde. Oc denne bekiendelse /

delse / er en mectig trøst oc beskermelse imod alle Dieffuelens fristelse / Ja imod alle Synder oc wlycke / som oss kand vederfaris paa Jorden.

Huad lærer nu dette Euangelium oss / in Summa ?

Dette Euangelium lærer oss / huem wi skulle tro / huis fodspor wi skulle følge / oc huor wi skulle lede effter Christum oc finde haunem. Wi skulle tro Christo oc forlade oss paa hannem / Oc følge Stiernen / som vor ledsagere / Oc lede effter Christum oc tilbede hannem i Bethlehem.

Huad bemercker Bethlehem ?

Bethlehem er den Christelige Kirke / det rette Brødhuss / i huilcket mand bespiser de hungrue Siele / met det leffuende Brød / det er / met Guds ord.

Krybben er Predicke stolen / der skal Christus predickis / oc intet andet.

J den Romske krybbe er forgiffrigt oc for-

forderffuet foder / idel Menniskens ler-
dom. Her er god salig føde / faar Oxe
oc Asen / det er / faar de fattige Christ-
ne. Suøbekleder / ere det gamle oc ny
Testamente. Til at suøbe met bruger
mand tuende hande Suøbekleder / Vd-
uortis en groff vlden Suøbel / det er /
Louen / Induortis / en linet bløt Ble /
det er / Euangelium / der ligger Chris-
tus suøbt vdi / der skulle wi ocsaa lede eff-
ter hannem. Stiernen er det hellige E-
uangelium / huilcket wi skulle følge / da
ledsager det oss ocsaa endelige til Chris-
tum. Det skin nu klarlige / Salige ere
de / som anamme oc følge.

Huorledis gaar det da dem / som
icke anamme oc følge
liuset ?

Lige som det gick Jøderne / De
vilde icke haffue den himmelske / naadi-
ge Kong / Christum / saa nøddis de
til at vere vnder en tirannisk Kong /

som veldede sig ind paa dem met mact
Ligesom de regerede Sielen induortis
met idel Pharisaisk oc falsk lerdom /
wden Troen / kierlighed oc Guds vid-
skab / Saa nøddis de til der imod at
fordrage Herodis tiranniske Regimen-
te. Lige som de handlede met arme Sie-
le oc Samuittigheder / saa handlede
Herodes der imod legemlige met dem.
Lige som de plagede Menniskens Sam
uittighed met Menniskens lerdom oc
løgn / Saa plagede Herodes dem der
imod / paa legemet met mord oc blod-
styrtning / løen som skyld.

Komme oc de Vise til bage igen til
Kong Herodes ?

Ney. Gud befalede dem i en drøm /
at de skulde icke drage til bage til Hero-
des igen. Der aff skulle wi lære / huor-
ledis Gud Fader handler saa Faderlige
met sine fattige Børn / oc sørger for
dem / at hand icke vil lade dem komme
i deris Fienders hender / wden det er

hans gode vilie / oc den time er kommen / som er forseet aff Gud / Thi at vore Hoffuet haar ere ocsaa talde / Ja før wi skulde lide nød / da sende Gud før en Engel ned aff Himmelen / at hand skulde vere vor Ledsagere oc Beskermere.

Huorledis komme de Vise hiem i deris Land igen?

De droge en anden vey til deris land igē / Thi de Christne skulle icke giffue sig wbesindelige i nogen fare / Oc Paulus loed vinde sig ned i en Kurffue aff muren / oc vndflyde fra sine Fiender Act. 9.

Huad skulle wi forstaa met en anden vey?

Wi ere formedelst Adams fald komne Syndere til Verden. Men nu Christus er født i oss formedelst Troen / oc wi haffue seet Stiernen / smaget Euangelium / kiende Christū / da skulle wi icke nu gaa at den første vey igen / Men wi skulle formedelst en anden vey / som er / formedelst en ret stadig tro / formedelst broderlig wfarffuet kierlighed / oc legemens

retsindig dræbelse / indgaa i det Himmelske Fæderne land / som er / det ewige liff. Der hielpe oss Gud til / Amen.

Den Første Søndag effter
Hellige tre Konger Dag / Evangelium / Luce. II.

DEr Jesus vaar tolff aar gammel / ginge de op til Jerusalem / effter Høytidens seduane. Oc der de dage haffde ende / oc de ginge hiem igen / da bleff Barnet Jesus i Jerusalem / oc hans Foreldre viste det icke / Men de mente / at hand haffde veret iblant Selskab. Oc de komme en dags reysse / oc lete effter hannem iblant Slectinge oc Kyndinge / Oc der de funde hannem icke / ginge de til bage igen til Jerusalem / oc lete effter hannem. Oc det begaff sig tre dage der effter / da funde de hannem sidendis i Tem-

i Templet / mit iblant de Lerde / at hand hørde dem oc spurde dem at. Oc alle de hannem hørde / forundrede sig paa hans forstand oc gensuar. Oc der de saae hannem / bleffue de forferdede / oc hans Moder sagde til hannē. Min Søn / Hui giorde du oss det ? See / din Fader oc Jeg lete effte dig met bedrøffuelse. Oc hand sagde til dem / Huad er det / at i lede effter mig ? Vide i icke / at ieg skal vere i det / sō er min Faders ? Oc de forstode det ord icke / som hand talede met dem. Oc hand gick ned met dem / oc kom til Nazareth / oc vaar dem vnderdannig. Oc hans Moder beuarede alle disse Ord i sit hierte. Oc Jesus forfremmedis i visdom / alder oc naade / hoss Gud oc Menniskēn.

Huor om taler dette Euangelium ?

Om try stycke / Det første / Om Christi reyse til Jerusalem / paa Paaske høytid / oc huad hand giorde der i sin barn-

dom. Det andet / huorledis Foreldrene Joseph oc Maria forglemme Barnet Christum / oc funde hannem tre dage der effter i Templet. Det tredie / Om Christi lydighed.

Huor faare reyser Christus/ met sine Foreldre / til Jerusalem paa Høytiden ?

Det vaar Jøderne befalet i Louen / Deutero. xvi. Tre gonge om aaret/ skal alt Mandkiøn iblant dig / obenbaris faar Herren din Gud / paa den sted / der Herren skal vduele. Paa Paaske høytid/ Pintze høytid oc Løffbodernis eller Paulunsshøytid.

Huor faare til Paaske høytid ?

At de skulde haffue en euig amindelse deraff / at Gud paa den tid frelste dem aff Egypten/førde dem igennẽ det røde Haff / oc druckneede alle deris Fiender.

Huor faare skulde de reyse til Pintze høytid ?

At de skulde haffue den tid i hukommelse/paa huilcken Gud gaff dem Louen/

uen / paa Sinai bierge / oc tacke Gud for sin naade.

Huor faare til Pauluners høytid ?

At de skulde betencke / huorledis de fyritiue aar vandrede i Ørcken vnder Himmelen / oc bode vnder Tield / i Løffboder oc Paulun.

Saadant kunde io vel huer betenckt hiemme i sit Huss ?

Lige som Jøderne bleffue altsammen førde aff Egypten oc forløsde / oc i almindelighed anammede Louen paa Sinai bierge / oc haffde alle veret tilsammen fyritiue aar i løffboder oc Paulun. Saa vilde oc Gud / at Jøderne skulde allesammen oc i almindelighed haffue saadant i amindelse oc holde høytid der aff. Men sagen / huor faare disse tre Høytider skulde besynderlige holdis i Jerusalem / er denne / At Gud vilde giffue til kiende der met / at det rette Paaske Lam Jesus Christus / skulde slactis oc offris i Jerusalē / Oc at den hellig Aand

skulde der giffuis Disciplene / Pintze dag / Oc at det endelige skulde komme der til / at Gud skulde icke aleniste tilbedis i Jerusalem / men alleuegne vnder Himmelen / i Aanden oc i sandhed.

Huad giorde Christus i Templet?

Hand gaff til kiende der hand vaar tolff aar gammel/met denne sin Schole gang / huad hans Embede skulde vere/huorledis hand er giort til en Doctor aff sin Fader / oc vdsend til Verden at lære sandheds vey. Der faare skulde Jøderne høre hannem / i hans barndom / Paa det de der effter icke skulde vndskylde sig / at de haffde icke hørt eller viste aff hans lerdom.

Huor er Christus giort til Doctor aff Faderen?

Deutero. xviii. Cap. Siger Gud til Mosen / Jeg vil opuecke dem en Prophete / som du est / aff deris Brødre / oc giffue mit Ord i hans mund / Hand

skal ta-

skal tale til dem / alt det som ieg befaler hannem. Oc huo som icke vil høre mi-ne Ord/der hand skal tale i mit Naffn/ da skal ieg heffne det paa hannem. Oc i Christi Daab oc forklarelse/siger Fa-deren aff Himmelen / Denne er min el-skelige Søn / i huilcken ieg haffuer be-hagelighed / Hannem skulle i høre.

Ere wi oc da plictige til / at høre oc følge denne Himmelske Doctor ?

Efftérdi hand er oss giffuen aff Faderen til en Doctor/oc hans lerdom er det euige liff / Da ere wi plictige til / at wi met en stadig tro skulle anamme hans Lerdom/oc icke lade Menniskens paafund eller falske dict / vende oss der fra / Thi hand er Veyen / Sandhed oc Liffuet. Forlade wi denne himmel-ske Doctor Jesum/det leffuende Brød/ oc liffsens Kilde / oc giffue oss til de Predickere som icke Predicke andet / end om gerninger / deris eget paa-

fund

fund oc drømme / da kunde wi icke an-
det end forderffuis oc bliffue ødelagde.
Men høre wi denne Christum / oc tro
hannem aff hiertet / oc anamme hans
lerdom / da lærer hand oss vduortis
formedelst Ordet / oc induortis forme-
delst sin Hellig Aand / oc giør oss ende-
lige fromme / retferdige oc salige.

Huorledis miste forelorene Ioseph oc Ma-
ria / Barnet Christum?

Saa scriffuer Lucas. Der de dage
vaare opfyllede / oc de ginde hiem igen /
da bleff Barnet Iesus i Jerusalem / oc
hans Foreldre viste det icke / men de
mente / at hand haffde veret iblant
Selskab.

Haffde Christi Foreldre icke stor sorge
der aff / at Christus bleff
saa bortte?

Ja visselige vaar det dem en stor sor-
ge. Thi at alligeuel Maria haffde be-
synderlig naade / oc vaar rigelige vel-
signet aff Gud / oc kunde rose sig fraa

andre /

andre / at hendis Søn vaar Guds
Søn / saa haffde hun dog intet Para-
dis eller Himmerige aff hannem / her
paa Jorden / Ja Gud lader hende her
falde i saadan angist / at hun motte yn-
sket oc bede om / at hun haffde aldri seet
den Søn met Øyen / Denne hellige
Moder haffuer stedze det ene kaarss off-
uer det andet / Hun skulde føde Christum
i en fremmet sted / Saa velsignede Si-
meon hende ocsaa met saadan velsig-
nelse / at hun motte besuimmet der aff /
oc faldet ned til Jorden / Der effter nød-
dis hun til at fly bort i Egypten / oc vere
der siu aar i stor ælendighed. De haffde
maa vel ske nu disse tancker / See / Ar-
chelaus / Herodes søn / er visselige en
Tiran / som hans Fader vaar / Der
haffuer maa vel ske nogē giort auisning
paa min Søn oc forraadt hannem i
hans hender / at hand haffuer affliffuet
hannem. O huilcken iemmerlig ting
maa det vere / at wi saa suarlige haffue
forg

forseet oc forsømmet oss / Huad ville wi suare her til / oc huorledis skulle wi aarsage oss? Gud vil til ewig tid straffe oc heffne denne forsømmelse oc vangiemmelse paa oss. Oc Maria giffuer til kiende / at saadan angist oc drøffuelse vaari Christi Foreldre / i det hun sigger / Min Søn / Hui giorde du oss det? See / din Fader oc ieg / lete effter dig met sorge.

Huor faare handler Christus saa met sine Foreldre / huad lyst kand det vere hannem / at hand saa bedrøffuer dem / kunde hand io vel met it eniste Ord giffuet dem til kiende / at hand vilde bleffuet til bage.

Christus vil her met giffue til kiende / at Foreldre enten sørge vndertiden oc ere for meget omhyggelige for deris Børn / naar som de icke skulde vere omhyggelige / Eller ere for meget forsømmelige / naar som god tilsyn best giordis behoff / oc kunde icke finde det rette middel oc holde den rette maade. Lige skede det ocsaa her / Der Joseph oc Maria Christi Foreldre ginge aff Jerusalem / vaar de forsommelige til at

tage vare paa deris Barn / oc spurde icke effter hannem en gantske dagis re=ysse / oc (som Texten siger) vaare tryg=ge vden sorge. Der de nu begynde at lede / oc finde hannem icke / bliffue de saa mistrøstige / lige som Gud skulde intet ville acte dette Barn / Oc Gud haffuer dog meget mere tilsyn til Børn end til Foreldrene selff / Som Josephs Exēpel nock giffuer til kiende / huilcken Gud beuarede oc beskermmede oc gior=de hannem til en Herre i Egypten / der hans Fader begræd hannem / oc men=te hand haffde veret ihielreffuen aff Diur. Disligest der Saul lete effter sin Faders Asenninder der vaare borte / oc hans Fader vaar bedrøffuet for han=nem / da bleff hand aff Guds befal=ning / saluet til Kong offuer Israel / Lige gick det ocsaa her / Der Foreldre=ne met stor sorge lede effter Barnet / finde de hannē sidendis i Templet / mit iblāt de lerde / at hād hørde oc spurde dem at

Huad

Huad vil dette Exempel lere oss ?

J dette Exempel er oss bescreffuet / huorledis det pleyer at gaa dem / som formedelst vantro oc vtacknemmelighed / miste Christum / Som er / at de haffue aldri fred / glæde eller rolighed i deris hierte oc Samuittighed / men euig vfred / angist / bedrøffuelse oc hierte sorge / Her klager Synden paa dem / der forferder Døden dem / Her truer Dieffuelen oc Helffuede. Der vndsiger Guds vrede oc den euige fordømmelse / Oc der er ingen trøst / ingen forhaabelse hoss saadanne Mennisske / men idel fortuilelse / Vden saa er / at de met Maria / lede effter Christum i Templet / gaa til predicken / høre Guds ord / anamme det / oc rette deris leffnet der effter.

Huad sagde Maria / der hun fant Christum ?

Hun sagde til hannem / Min Søn / Hui giorde du oss det ? See / din Fader oc ieg / lete effter dig met sorge / Li-

ge som

ge som hun vilde sige / Du vedst io vel at ieg er din Moder / oc du min Søn / Saa vedst du oc Guds bud / Du skalt ære din Fader oc din Moder / saa vedst du oc vlydige Børns straff / Huor faare haffuer du da saa skicket dig imod oss ? Du haffde io ingen redelig sag til / at du saa hiertelige skulde bedrøffuet oss / Wi haffue stedze ladet oss finde velwillige imod dig / oc giort dig det beste wi kunde / wi lide ont oc got met dig / baade i Bethlehem oc i Egypten / Wi opføde dig met stor sorge / møye oc arbeyde / Dette er nu vor løn / saa betaler du oss / at du haffuer ført oss i saadan stor angist oc sorge / at wi vilde meget heller dø / end wi vilde end en gong lide saadan angist oc hierte sorge.

Maria taler haarde Ord / huad suarer Christus dertil igen ?

Haffuer hans hellige Moder Maria talet hannē hart til / da taler end hand dem haardeligere til igen / kiender dem

icke for sine Foreldre / oc siger / Huad er det / at i lede effter mig? Vide i icke / at ieg skal vere i det / der min Fader tilhører? Lige som hād vilde sige / Huad haffuer ieg met eder at skaffe? Jeg haffuer en anden Fader i Himmelen / hannē er ieg saadan lydighed plictig / at ieg skal icke aleniste forlade eder / for hans skyld / men ocsaa effter hans vilie lade mit liff.

Saa hører ieg vel / at Christus giffuer her it Exempel / at Børn skulle ocsaa offuerfuse deris Foreldre?

Det skal vere langt fra / Den som befalede at wi skulde ære vore Foreldre / oc vaar selff Faderen lydig indtil Kaarssens død / Huorledis skulde hand lære andre / at vere deris Foreldre wlydige?

Huad sag er der da til / at hand taler sine Foreldre / saa hart til?

Sagen er / De skylde hannem / lige som hand haffde bedreffuet en suar synd imod dem / nu er det fast oc vist / at Christus syndede aldri / Thi at haffde der

veret

veret en eniste Synd i Christo/da kunde hand icke forløsd det Menniskelige Slecte. Paa det nu hand skulde giøre det obenbare / at hand haffde icke syndet imod sine Foreldre / Oc at giffue til kiende / at mand er mere plictig til at vere Gud lydig / end Menniskén / Da forsuarede Christus sig met saadanne haarde Ord/ Vide i icke/ at ieg skal vere i det/ min Fader tilhører.

Skulle wi oc tage oss disse ord til?

Vi skulle fatte disse Ord /lige som en Skiold /imod alle Dieffuelens / Verdens oc Tiranners fristelser / Som er/ naar Øffrighed / Foreldre eller Venner / ville tuinge oss til / at giøre imod Guds befalning/ da skulle wi altid sige/ Vide i icke / at ieg skal vere i det / der min Fader tilhører.

Forstode oc Christi Foreldre disse ord?

Lucas siger / De forstode det Ord icke / der hand talede met dem.

viste de da icke / at hand vaar vndfangen aff den hellig Aand ? haffde io Engelen giffuet dem det baade til kiende? Luce i. Matth. i.

De viste det gantske vel/ Men de toge sig icke der vare paa / at Christus skulde vere den ypperste Prest / en Doctor i Scrifften / eller en Mestere i Jsrael/ eller at hand skulde haffue sin omgengelse met saadant Folck / De mente / At hand skulde veret Kong i Jsrael / oc hafft sin omgengelse met Harrenſk oc Reysener/ icke i Bøger oc met Scriffkloge.

Huad giør Christus paa det sidste ?

Hand gick ned met dem/ oc kom til Nazareth/ oc vaar der vnderdannig.

Huor faar gaar hand nu ned met dem / der hand tilforn/ icke vilde kiende for sine Foreldre ?

J det som vaar hans Embede anrørendis/ giorde hand intet for vild eller venskab / hand sparede der vdi huercken Foreldre eller Venner / huercken Konger eller Prester/ Thi at der nogle Phari-

Phariseer komme til hannem / oc sagde / Vige hen vd / oc gack her fra / thi Herodes vil drebe dig / Da suarede hand dem oc sagde / Gaar bort / oc siger den Ræff / See / Jeg vddriffuer Dieffuelskab / oc giør helbrede i dag oc morgen / oc den tredie dag skal det haffue ende met mig / Luce xiii. Oc der hand lerde Folcket Matth. xii. sagde en til hannem / See / din Moder oc dine Brødre / staa der wde / oc ville tale met dig / Da suarede hand / oc sagde til den / der gaff hannem det til kiende / Huo er min Moder? Oc huilcke ere mine Brødre? Oc hand vdracte sin Haand offuer sine Discipler oc sagde / See / det er min Moder oc mine Brødre / Huo som giør min Faders villie i Himmelen hand er min Broder / Søster oc Moder / Lige saa vilde hand oc icke her kiende sine Foreldre / den stund hand vaar i sin Faders befalning.

Huad giorde hand der effter / fra hand vaar tolff aar indtil hand bleff trediue ?

Euangelisterne formelde intet be-
synderligt/wden at hand vaar sine For-
eldre vnderdänig /oc halp dē wden tuil
troligetil deris føde / Børne schole gick
hand icke til / Thi Jøderne sagde Jo-
han. 7. Huorledis kand denne Scriff-
ten / efftcrdi hand lerde hende icke ?
Hand gick icke heller aarkeløss oc drog
ledie paa sig / Thi der staar Faderens
bud/ J dit Ansictis sued / skalt du æde
dit brød / Der tog hand vare paa oc ret-
tede sig effter / hand arbeydede tømre-
de / bygde Huss / Der faare sagde Jø-
derne Marc. 6. Er icke dette den Tøm-
mermand Jesus / Marie Søn ? Lige
nu som Christus giorde alt det helligt
oc saligt / der hans hellige legeme rørde
ved / Vand / kaarsset oc alle plager /
Saa haffuer hand oc hellig giort alle
Embede / al ærlig Øffuelse oc handel /
Der faare er der icke tuil paa / at de som
met en

met en stadig tro/bruge noget haand-
uerck / de bruge oc øffue sig i en hellig
gerning / oc bekomme der met Guds
velsignelse / oc endelige det euige liff /
Amen.

Den Anden Søndag ef-
ter Hellige tre Konger Dag /
Euangelium/Johan. II.

OC paa den tredie dag / bleff it
Bryllup i Cana vdi Galilea / oc
Jesu Moder vaar der. Jesus/oc
hans Disciple bleffue ocsaa budne til
Bryllup. Oc der dem fattedis Vin /
siger Jesu Moder til hannem / De
haffue icke Vin. Jesus siger til hende /
Quinde / huad haffuer ieg met dig at
giøre? Min time er icke end nu kom-
men. Hans Moder siger til Tienerne/
Huad hand siger eder/ det giører. Oc
der vaar sex Vandkar aff sten sette /

effter Jødernis renselsis skick / oc der gick vdi huert / tho eller tre Maader. Jesus siger til dem / Fylder Vandkarene met Vand / Oc de fyllede dem til det øffuerste / Oc hand siger til dem / Øser nu / oc bæret til Kiøgemesteren / Oc de bare til hannem. Men der Kiøgemesterē smagede den Vin / der haffde veret Vand / oc viste icke / hueden hand kom / men Tienerne viste det / som øsde vandet. Da kalder Kiøgemesteren at Brudgommen / oc siger til hannem / Huer mand giffuer først den gode Vin / oc naar de ere bleffne druckne den som ringere er / Du haffuer foruaret den gode Vin indtil nu. Dette er det første Tegn / der Jesus giorde / som skede i Cana vdi Galilea / oc hand obenbarede sin herlighed / Oc hans Disciple trode paa hannem.

Huad lerer dette Euangelium oss?

Try stycke. Først / At Ecteskab er Guds gerning. Der nest / Troens Exem-

Exempel i Maria. Det tredie / Kierligheds Exempel i Christo.

Huor paa vedst du / at Ecteskab er Guds gerning?

Aff Scrifften / baade aff det gamle oc ny Testamente / oc aff forsøgelse.

Huad siger det gamle Testamente om Ecteskab?

Det gamle Testamente giffuer til kiende / at Gud indskickede Ecteskab i Paradis / i wskyldigheds tid / før Synden kom / oc brugede stor wmage / møye oc arbeyde der til.

Huad wmage tog Gud sig til der met?

Der staar screffuet Gen. i. At Guds høye Maiestat / først raadslo om Menniskens skabning / oc sagde / Lader oss giøre Menniskeu / it Billede / lige effter oss / Oc Gud skabte Mennisken aff Jordens støff / oc blæsde i hans ansict / en leffuende aande. Oc raadslo der effter / om Quindens skabning / oc sagde / Det er icke got at Menniskeu er alene /

 wi ville

wi ville giøre hannem en methielp / Oc Gud loed en dyb søffn falde paa Adam / Oc der hand soff / tog hand it aff hans Ribben / oc bygde en Quinde aff samẽ Ribben / oc lidde hende til hãnem / Da sagde Adam / Dette er nu en gong been aff mine been / oc kiød aff mit kiød / hun skal kaldis Mandinde / thi hun er tagen aff Manden / Der faare skal en Mand forlade sin Fader oc sin Moder / oc henge ved sin Hustru / oc tho skulle vere it Kiød / oc Gud velsignede dem / oc sagde / Voxer oc verer fructsommelige / oc opfylder Jorden.

Bruger Gud oc denne gerning end nu ?

Ja altid end nu / Som Christus siger Johan. v. Min Fader arbeyder indtil nu / oc ieg arbeyder ocsaa / Gud lader icke aleniste Drenge / men ocsaa Pigebørn fødis / icke til at synde / men til erlig tuct / oc til det gantske Menniskelige Slectis opholdning / Lige nu som Gud beskicker Adam sin Hustru /

vden hans vidſkab oc tilhielpelſe/Saa
Fører hand end nu paa denne dag
Mand oc Quinde vnderlige tilſammē/
at de ſelff icke kunde vide eller betencke
huor vnderlige de komme til ſammen/
Som der ſtaar ſcreffuet Prouerb. x. For=
eldre giffue Huſſ / gaard / pendinge oc
gods/ Men en forſtandig Huſtru kom=
mer aff Herren.

Huad ſiger det ny Teſtamente om Ecteſkab ?

Det ny Teſtamente giffuer til kien=
de / at Chriſtus ærede Ecteſkab / oc gick
til Bryllup met ſine Diſciple / i Cana v=
di Galilea / oc giorde der it ſmuct Jer=
tegn / Ecteſkab til en beprydelſe / i det/
hand vende vand om til Vin / Huor
met hand vilde giffue til kiende / at
hand ſtedze vil vere hoſſ trofaſte Ecte
folck / oc omuende drøffuelſens vand
til lyſtig oc gledelig Vin / Saa fremt
de ekon ville vere fromme / tage flitteli=
ge vare paa deris kald oc Stat / oc
giøre det ſom Chriſteligt oc ret er.

Huorledis kant du vide aff forsøgelse / at Ecteskab er Guds gerning ?

At der er i Ecteskab stor arbeyde/ megen vmage oc genuordighed/ Thi det haffuer sig saa met Guds gerninger / at de altid synis den gamle Adam / sure/ bittre oc suare / Oc det haffuer Gud saa skicket / at Menniskens icke skal gaa aarckeløss / oc formedelst aarckeløss hed falde i onde syndelige tancker / ord oc gerninger / men arbeyde stedze oc haffue noget at giøre / at fordriffue onde tancker / ord oc gerninger met.

Er da aarckeløsshed saa skadelig oc forderffuelig en ting ?

Aarckeløsshed er en aarsage til megen synd oc Guds fortørnelse/ Sathan kunde icke giort Christendom større skade/ end hand giorde / der hand skiød Paffuen det ind / at hand skulde forbiude den aandelige Stat Ecteskab / Thi at formedelst saa mange aarckeløse Menniske/ løssgengere oc Kringeldriffuere /

uere / opfyllede hand Christendommen / met wsigelig synd oc ondskab / lige som Sodoma oc Gomorra.

Er da arbeyde saa kaastelig oc hellig en ting ?

Ja / Arbeyde holder Menniskenfra mange onde tancker ord oc gerninger / det forfremmer dem til god næring oc biering / fordriffuer siugdom oc holder dem karske oc sunde / Det fører en hungru maue til bordet / oc it trat legeme til sengen / Der faare smager mad oc dricke dem vel / oc søffn er dem sød oc behagelig / Saa fulkommer ocsaa saadant it Menniske Guds befalning / der som hand siger / J dit ansictis sued / skalt du forhuerffue dit brød.

Huad skal nu den giøre / som giffuer sig i ecteskab ?

Hand skal betencke oc see til try ting / til Troen / til Kierlighed / oc til Kaarsset.

Huor faare skal hand see til Troen ?

At hand skal stadelige tro / at Ecte-

skab

skab er Guds gerning / Oc at Gud er hans kiere Fader / som kunde oc vilde besørge hannem / met en from Hustru / Oc naar saadant er skeet / da skal hand icke see ydermere til andre Quinders deylighed / eller tencke paa dem / men hand skal lade sig nøye met den / der Gud haffuer giffuet hannem.

Huad om Ecte Folck bliffue wsamdrectige oc skelactig ?

Da skal huer i sin sted saa tencke / See / Gud haffuer giffuet mig saadan en ecte Persone / hand veed vel best / huad mig tien oc er nytteligst / Haffde hand giffuet mig en anden / da haffde det maa velske mere veret mig til skade / end til gaffn / Herrens vilie ske met mig / Sandelige / huor saadanne Christelige tancker ere / der kand det icke gaa ilde til.

Huor faare til Kierlighed ?

Hand skal vide / at Ecteskab er Kierligheds oc fredēs Stat / Saa / at dē ene skal

tiene den anden/hielpe oc raade/ Oc der skal vere idel tienste hielp oc trøst/ indbyr dis imellem dem selff/ Der nest imod deris Børn / Tiunde oc alle Menniske.

Huorledis imellem dem selff ?

Ecte folck skulle vere fredsommelige met huer andre / venlige / kierlige oc endrectige/ ingen skal foracte eller haffue den anden mistanckt/ men de skulle trolige tiene oc hielpe huer andre/ i lyst oc i nød / i lycke oc wlycke / i karskhed oc siugdom/ oc i andet saadant huad Gud skicker dem til. Thi Gud skabte fordi Quinden / icke aff Mandens hoffuet/ at hun icke skal vere Herre offuer hannē oc icke aff hans føder/ at hun aldelis skal ligge vnder føderne oc vere hans fodtraad oc skostrug / Men aff siden at hun skal vere Mandens methielp.

Huorledis imod Børn oc Tiunde ?

Naar Gud giffuer dē Børn oc Tiunde/ da skulle de opføde oc optucte dem/ Gud til loff oc ære/ deris Neste til hielp/

tienste

tienſte oc trøſt / ia den gantſke menig-
hed til trøſt / Der faa de da baade hen-
der fulde aff gode gerninger / Ja de kun-
de beuiſe imod deris egne Børn oc Tiun
de / alle kierligheds gerninger / der Gud
haffuer budet oc befalet. Gud giør aff
fromme Ecte folckis huſſ / it helligt
Hoſpital / en Kircke / it vdualt Kloſ-
ter / ia it lyſtigt Paradis oc glædeligt
Himmerige / Hand giffuer dem ſin vel-
ſignelſe / alt got lycke oc ſalighed.

Huor faare til Kaarſſet ?

Ecte folck ſkulle vide / at Gud haff-
uer lagd it ſtart Kaarſſ / baade paa
Manden oc Quinden i Ecteſkab.

Huilcket er Mandens Kaarſſ ?

Gud ſagde til Adam / Effterdi du
haffuer veret din Quindis røſt lydig /
oc ædet aff det Træ / der ieg haffde for-
budet dig / Da ſkal Jorden vere forban-
det for din ſkyld / Du ſkalt met kummer
nære dig der aff din liffs tid / Hun ſkal
bære

bære dig Torn oc Tidzel/ Du skalt æde
dit brød i dit ansictis sued.

Huilcket er Quindens Kaarss?

Gud sagde til Eua/ Effterdi du haff-
uer veret Hugormen lydig / oc ædet aff
den fruct/ der ieg forbød eder/ at i skul-
de icke æde aff / da vil ieg skicke dig
meget kummer til / Naar du est siug-
lig/ da skalt du føde dine Børn met kum
mer/ Din vilie skal vere din Mand vn-
dergiffuen/ oc hand skal vere din Herre.

Er der oc nogen trøst vnder dette Kaarss?

Ja/ Hoss Mandens Kaarss staar den
trøst /Du skalt æde dit brød i sued/ ind-
til du bliffuer til Jord igen / som du est
kommen aff/ Lige som hand vilde sige/
Det skal vere it timeligt Kaarss/ oc icke
vare lenger/ end saa lenge du leffuer / oc
det skal aleniste ligge paa legemet/ oc ic-
ke paa Sielen. Hoss Quindens Kaarss/
staar den trøst/ Du skalt føde dine Børn
met kummer/ Oc alligeuel Quinden før-
de offuertrædelsen i Verdē/ saa skal hun

 dog

dog bliffue salig/formedelst Børn at fø-
de/ om hun bliffuer i troen/i kierlighed/
i Helliggiørelse met Kyskhed/ Timo. ii.

Er oc Guds Ord i Ecteskab?

Icke aleniste Guds Ord / men ocsaa
Guds befalning/skick oc velsignelse/ it
erligt leffnet / en god Samuittighed oc
forhaabelse til det euige liff / J Horkar-
lis oc Boleris leffnet / er icke andet/
end Dieffuelens gerning / befalning
oc skick / egenuillighed / oc de gud-
dommelige Guds forstyring / it vkyskt
skendeligt leffnet / en ond Samuittig-
hed / oc den euige fordømmelsis foruen-
telse. Ectefolck kunde dristelige traade
frem faar Gud / oc met en god Sam-
uittighed rose deris Stat/ Trads at de
Aandelige met deris optenckte State /
kunde lade deris mund op faar Gud/oc
rose der aff / de skulle skamme sig oc tie
stille / Thi de kunde icke føre en eniste
Bogstaff frem aff den guddommelige
Scrifft/det de kunde fordagtinge deris
State met. Der som Paffuens tredub-

belte krune / Cardinalers brede Hatte/ Bispers krogede Stabe oc flacte hatte / Munckis Kapper/ Prestes ragede plette oc Nunders Viel haffde saadan grund i den hellige Scrifft/ som giffte Quinders hengel oc hoffuitklede/ Oc de Aandeligis trygle seck/ som Adams pleyel eller hacke/ Hielp Gud/ huor skulde de da bramme/ braske oc prale. Men Christus haffuer taget deris roff fra dem / i det/ hand siger Matthei. xv. De tiene mig forgeffuis/ effterdi de lere saadan lerdō/ der icke er andet / end Menniskens bud.

Huor paa mercke wi troen i Maria.

Der dem fattedis Vin/ siger Jesu Moder til hannem/ De haffue icke vin/ Den gode Moder sørger for bryllups folcket/ oc vilde gerne / at det skulde gaa vel oc skickelige til/ dog beder hun icke met vdtryckte ord/ Hun tenckte/ Det giøris icke behoff at bede/ Hand er i sig selff godmilig nock/ naar som hand ekon hører / at der fattis vin/ da hielper hand vel/ Dette

 er ocsaa

er ocsaa Troens nature/at hun forlader sig paa Guds barmhertighed.

Huad suarer da Christus?

Hand viser hende fra sig met haarde Ord/ oc siger til hende/ Quinde /huad haffuer ieg met dig at skaffe? Min stund kom icke end nu.

Huad giør Maria/lader hun sig oc afftrenge?

Ney / Hun siger nu først til Tienerne / Huad hand siger eder / det giører. Saa frimodig oc vis er hun der paa/ at hū tror/at hēdis kiere Søn Christus/ skal icke lade hende bede forgeffuis / oc lige som hun tror/saa skeer det ocsaa.

Huad skulle wi lære der aff?

Naar oss tyckis/ at Gud vil icke høre vor bøn/da skulle wi fordi icke fortuile/ eller lade aff at bede/men fare stedze frem oc bliffue hart ved / Thi der er vißelige trøst paa ferde / naar Gud tier saa stille/oc vnder saadant Ney/skiulis der it vist Ja/Thi Gud giør saa sin gerning/ at hand icke hielper / før mand lader

sig tyc-

sig tycke / at al hielp oc trøst er wde / Der faare kaldis hand / den ret Nød-hielpere / som hielper i ret tid.

Huor paa mercker mand den Kierlighed i Christo?

Der paa/at hand beskickede dem saa god Vin til Brylluppet / Hand gaff klarlige til kiende met dette Exempel / at hand icke vil i nogen nød forlade dem wden trøst / som effter hans befalning giffue sig i Ecteskab / i en ret tillid oc stadig tro til hannem / oc tage flitelige vare paa deris kald. Thi at lige som hand her / der dem fattedis Vin / giør god Vin aff vand / Saa vil hand ocsaa / naar mand i Ecteskab hiertelige beder oc paakalder hannem / hielpe rigelige i al trang oc nød. Hand veed vel / at der fattis baade it oc andet i Ecteskab / nu mad oc dricke / nu kleder oc sko Naar som Ectefolck nu giøre / det Gud er behageligt / oc atspørie først Guds Rige / da vil hand aldri forlade dem.

Giff Exempel der paa aff Scrifften ?

Huo fødde oc beuarede den Patriarcke Jacob / der hand met sin Stab gick offuer Jordan / oc kom igen met meget Folck / Børn / Queg oc gods ? Gen. 32. Huo besørgede Joseph ? Der hand bleff sold aff sine Brødre / Bleff hand icke aff Guds naade en Herre offuer al Egypten ? Huo besørgede oc fødde Israels børn fyritiue aar i Ørcken ? Huo besørgede dem her met god vin ? Ja huo besørger / nærer / forseer oc føder dē gantske Verden / oc alle Creature ? Er icke Gud den som det giør ? For hunger oc kummer skyld / skal ingen sky oc fly Ecteskab / Vil hand ekon skicke sig rettelige der vdi / frycte Gud / oc giøre det / som hans Embede oc kald vdkreffuer oc esker / oc gaa sin Neste ret vd / oc vere redelig i sin handel / Da skal hand visselige befinde / at Gud skal io saa vel beskerme oc besørge hannem / som hand besørgede / Jacob / Joseph / oc denne Brud oc Brudgom.

Huad

Huad siger du da om Bryllups kaast/ drick/ prydelse/ Spillemend oc dantz/ Er saadant oc synd?

Huad som skeer i Bryllup/ met mad/ dricke / dantz oc gledskab / det kand Gud vel fordrage oc lade ske altsam= men / saa fremt det gaar skickelige / tuctelige / erlige oc Christelige til / oc huer holder oc skicker sig effter sin Stat At mand icke giør aff legemlig nød= tørfftighed met mad oc dricke / fraad= zeri oc druckenskab / Aff ærlig oc tuctig prydelse / en hoffmodig pral oc bram / Aff dants oc glædskab it balstyrigt væ= sen oc hunde leffnet / at løbe / rende / hoppe oc springe/lige som mand vaa= re fra vid oc sind. Ecteskab er Guds stat / Der faare skal det ocsaa begyndis oc handlis Christelige/ Brud oc Brud= gom skulle først forlige sig met Gud / bede Gud om en lycksalig begyndelse/ en god fremgong oc en salig ende.

De som skickede det først saa/at Brud
oc Brudgom skulde komme til Kircke/
de giorde det icke aff løssactighed oc for
offuerflødigheds skyld / som det (diss
vær) nu gaar til / at mange haffue me=
relyst til at fraadze i mad oc øl/oc prop=
pe sig / som wskellige Creature / end at
gaa til Kircken / høre Guds Ord / oc
bede Gud om naade / De Gamle bruge=
de der stor aluerlighed met / at de der
vilde hente Guds velsignelse / oc den
Christelige Menigheds bøn / huilcket
der oc vel i sandhed giørs behoff til den=
ne Stat/ Thi huo som giffuer sig i Ec=
teskab / hand haffuer vel Guds velsig=
nelse oc den almindelige Bøn behoff /
Fordi at Dieffuelen kand icke her vere
stille / hand bruger al sin mact der til/
at hand kand forstyre oc opuecke me=
gen wlycke i Ecteskab / met wtroskab /
hoer / wrenlighed oc allehonde iem=
mer / huilcket Gud Fader / oc vor Her=
re Christus / kand oc vil forhindre oc

affuerie altsammen / hannem ske loff oc
priss til euig tid / Amen.

Den Tredie Søndag effter Hellige tre Konger Dag / Euangelium / Math. VIII.

DEr Jesus gick ned aff Bierget / fØlde der meget Folck effter hannem. Oc see / der kom en Spedalske / oc tilbad hannem / oc sagde / Herre / der som du vilt / da kant du vel rense mig. Oc Jesus vdracte sin Haand / rørde ved hannem / oc sagde / Jeg vil giøre det / ver reen / Oc hand bleff strax reen aff sin Spedalskhed. Oc Jesus sagde til hannem / See til / sig ingen det / Men gack hen / oc bete dig faar Presten / oc offre den Gaffue / som Moses haffuer befalet / til it Vidnisbyrd offuer dem.

Der Jesus gick ind i Capernaum / traadde en Høffuitzmand til hannem

hand bad hannem / oc sagde / Herre / min Tienere ligger hiemme / oc er verckbruden / oc pinis suarlige. Jesus sagde til hannem / Jeg vil komme / oc helbrede hannem. Høffuitzmanden suarede oc sagde / Herre / ieg er icke verdig til / at du skalt gaa vnder mit Tag / men sig ekon it Ord / da bliffuer min Tienere helbrede / Thi ieg er it Menniske / som er Øffrigheden vnderdannig / oc haffuer Stridzmend vnder mig / Oc naar som ieg siger alligevel til den ene / Gack hen / da gaar hand / Oc til den anden / kom hid / da kommer hand / Oc til min Tienere / Giør det / da giør hand det. Der Jesus det hørde / forandrede hand sig / oc sagde til dem / der hannem effterfølde / Sandelige siger ieg eder / Saadan en Tro haffuer ieg icke fundet i Jsrael. Men ieg siger eder / Der skulle komme mange aff Øster oc aff Vester / oc side met Abraham oc Jsaac oc Jacob i Himmeri-

meriges rige/ Men rigens Børn skulle stødis hen vd i mørcket/ der skal vere graad oc tendgnidzel. Oc Jesus sagde til Høffuitzmanden/ Gack bort/ dig ske/ lige som du trode. Oc hans Tienere bleff helbrede i den samme time.

Huor om taler dette Euangelium?

Om tuende Personer/ Som er/ om en Spedalsk oc om en Høffuitzmand/ De søge baade effter hielp hoss Christo/ den Spedalske paa sin egen Persons vegne/ Høffuitzmanden paa sin Tieneris vegne/ Oc det som de lede effter oc bede om/ det bekomme de aff Christo/ Den Spedalske bliffuer reen/ Oc Høffuitzmandens Suend bliffuer helbrede.

Huor met bekomme de saadanne velgerninger?

Formedelst Troen/ Thi at haffde de icke hafft Troen/ da haffde de icke kommet til Christum/ eller begæret hielp aff hannem.

Huor

Huor paa kunde wi kiende den Spedalskis tro?

At hand skynder sig til Christum/ tilbeder hannem / falder ned faar hannem paa sit ansict / oc bede / at hand vil rense hannem.

Vaar det io de Spedalske forbudet i Louen/at de motte icke haffue deris omgengelse iblant Folck?

Trang oc nød driffuer hannem der hen / Thi efterdi hand haffde hørt/ at den himmelske Læge vaar der / da trenget hand sig frem / oc seer huercken til Louen eller til Mennisken/ men løber til Christum / som til den / der er baade offuer Louen oc Spedalskhed / huor met hand giffuer sin store Tro til kiēde.

Huor aff vaar hand kommen til saadan en Tro?

Hand haffde hørt det gode røcte om Christo / At hand vaar saa god en Mand/at hand gerne vilde hielpe huer mand/som begærede hans hielp Aff dette røcte

te røcte fattede hand den Tro / at hand tencte / Nu vel / er den Christus saa venlig en Mand / da vil ieg ocsaa holde mig til hannem / oc bede om hielp / oc intet tuile paa / at hand io visselige skal hielpe mig arme Mand. I denne Tro trenger hand sig frem / oc kommer til Christum.

Huad siger hand til Christum / huorledis giør hand sin bøn?

Herre / der som du vilt / da kant du vel rense mig / Dette er en stacket bøn / men hun er alligeuel offuermaade krafftig / Thi at formedelst denne Bøn / opueckis Christus / at hand renser denne Spedalske / vden tuil / baade paa legeme oc Siel.

Hui er denne bøn saa krafftig hoff Christum / eller huad er der saa kaasteligt vdi efterdi Christus saa strax bønhører denne Spedalske / oc hun er dog neppeligetry eller fire Ord?

Intet andet end Troen / Troen pryder bønen faar Gud. Thi lad Demosthenem oc

nem oc alle talende Mend / gaa frem / oc paa det aller skickeligste sette deris tale frem / Ja lad alle Domherrer / Kloster / alle Papister oc gernings Helgen robe oc skrige hundrede tusinde aar / oc er Troen icke i hiertet / da er det altsammen forgeffuis / at mand taler / rober / skriger / siunger oc læss.

Huad lerer nu denne Spedalske Menniske oss ?

Thu stycke. Først / at bede / huilcket der er den beste gerning / der wi kunde giøre her paa Jorden / Thi at naar Gud er vred paa oss / da kunde wi icke met nogen ting affstyre saadan Guds vrede / wden aleniste met en trofast Bøn / Den hiertelige Bøn / opuecker Gud aleniste / at hand banhører oss / som den Li. Psalm siger / It beklemt oc mistrøstigt hierte / foracter du Gud icke.

Huad hører til en Christelig Bøn ?

Fire stycke. Først skulle wi bede i vor

Herris

Herris Christi nafn / Johannis xvi. Der nest / sette vor vilie i Guds vilie. Det tredie / at wi skulle bede i Troen / Jaco. i. Det fierde / paa det aller korteste sette vor nød frem.

Finder mand oc disse fire stycke i den Spedalsks Bøn ?

Ja / Først siger hand / Herre. Der nest setter hand sin vilie i Guds vilie / oc siger / Der som du vilt. Det tredie / hand tror at Christus kand oc vil hielpe hannem / oc siger / Du kant vel. Det fierde / hand giffuer met it ord til kiende huad hannem fattis / Som er / at hand er wren / oc haffuer vel renselse behoff / Oc vil saa meget sige / Min Herre / Jeg veed / at ieg er spedalsk aff din tilladelse / enten for min synd skyld / eller til din Herligheds obenbarelse / Jeg kiendis mig at vere en arm Syndere / oc ieg kommer alligeuel til dig / som til min eniste Frelsere / Jeg tror / at du

at du vel kant hielpe mig / Thi du est fordi vdsend til Verden / at du skalt oc vilt hielpe Syndere / Jeg tuil aldelis intet paa din mact oc godhed / Vilt du hielpe / da vil ieg anamme din hielp met al tacksigelse / Vilt du oc icke / oc min helbrede er icke forfremmelig til din ære / oc til min Siels salighed / da vil ieg gierne bliffue wren / Din vilie ske / En legemlig skrøbelighed / oc Guds venskab er bedre / end it sunt liff oc Guds vrede.

Huad giør Christus til denne Bøn :

Hand bewiser her sin guddommelige Kierlighed imod tuende honde Menniske / Som er / imod den Spedalske oc Presterne.

Huorledis imod den Spedalske :

Hand recker sin Haand vd / rører ved hannem / oc siger / Jeg vil det giøre / ver reen / Oc giffuer saa til kiende met Ord oc gerninger / at hand kand oc vil hielpe.

Huor faare rører hand ved den Spedalske / efftterdi det vaar forbudet i Louen ?

Hand giffuer der met til kiende / at intet Menniske skal aarsage sig oc skiude paa / at hand icke kand hielpe / trøste oc tiene sin Neste / vnder det skin / at Guds Lou / Menniskens bud eller Ceremonier skulde forbiude oc formene hannem saadan hielp oc tienste / Som de Aandelige i Paffuedommet giorde / de vilde heller lade it armt Menniske aldelis forderffuis / end forkrencke deris Louer / Statuter oc Ceremonier / oc hielpe nogen i sin trang oc nød.

Huad er det at hand siger / Jeg vil det giøre ?

Dette Ord (Jeg vil det giøre) skulle wi vel mercke / oc beuare det grandgiffuelige / som en dyrebar Perle / Thi Christus oplader met disse Ord / sit Guddommelige hierte / oc lader oss her paa see / Ja lige som met hender føle / guddommelige barmhertigheds vsigelige

lige ligende Fæ/ At hand er meget mere tilbøylig oc redebon til at hielpe/ end wi ere til at bede. Oc alligeuel hand talede dette Ord aleniste til den Spedalske/ Saa vil hand dog / at alle Menniske skulle tage sig det til/ Som hand siger Matthei xi. Kommer hid til mig alle/ i som ere besuarede oc beladde/ Jeg vil vederquege eder.

Huorledis beuiser hand sin Kierlighed imod Presterne?

Hand siger/ See til at du siger ingen det / Men bete dig faar Presterne / oc offre den gaffue/ der Moses befalede/ til it Vidnis byrd offuer dem. Det vaar befalet/ Leuit. xiiii. At Presterne skulde skue oc besee de Spedalske / om de vaare rene eller wrene/ Nu vilde hand intet formindske aff deris rettighed / lige som Euangelium oc icke tager noget fra nogen/ men mere giffuer.

Huad skulle wi lære der aff?

At wi icke ſkulle giøre nogen til go-
de/met andre folckis ſkade / ſom mand
giorde nogle Aar ſiden/ der mand byg-
de Kircke oc Kloſter/ met ſtaalet/ røff-
uet oc aagret gods / oc end nu ere mon-
ge / ſom ekon anamme Euangelium
til Kiødelig frihed/oc at giøre oc lade/
huad dem lyſter.

Huor faare ſiger hand/ Du ſkalt ingen
ſige det?

Hand vilde icke befale huer mand
Predicke Embedet/ oc giffuer oſſ der
met it Exempel / at wi icke ſkulle i
Guds gierninger / ſøge vor egen ære
oc Priſſ/ men aleniſte Guds ære.

Huad betegner Spedalſkhed?

Spedalſkhed / er falſk Lærdom/
ſom er indført imod Guds Ord / ia
Menniſkens eget ſind oc Hiertens go-
de tycke / huilcket der ſtaar Screffuit
om Deutero. xii. Du ſkalt icke giø-
re/ det ſom dig ſynis ret at vere. Oc

Maria siunger i Magnificat / Hand atspreder de Hofferdige i deris Hiertis sind. Thi at lige som Spedalskhed er en induortis plage oc fenger snart / oc æder omkring sig lige som en Krefft / Saa giør oc Dieffuelens lerdom / oc Menniskens paafund / som wi see paa alle Kettere. Item / Lige som Spedalskhed er en euig plage / oc staar icke vel til at helbrede eller forwinde / Saa er oc falsk lerdom / huor hand bliffuer en gong rodfest / der henger hand fast ved / oc lader sig icke oprycke. Item / Lige som Moses befalede de Spedalske / at bære oc gaa met besynderlige Tegn / skiule munden / gaa met vdskaarne kleder / at mand skulde kiende dem fra andre Menniske / lige saa haffue oc Secter / deris besynderlige Tegn / kleder oc Ceremonier.

Huilcke actis da nu at vere Spedalske?

Alle de som bruge falsk lerdom / løgn

oc gaa i vildfarelse / de ere Spedalske
faar Gud / affskilde fra den Christelige
menighed/oc Guds naade/Oc der som
de icke effter tho eller tre formanelser /
offuergiffue deris vildfarelse / men for-
hendis fortredelige / i deris falske me-
ning / da falde de effter Pauli ord Ti-
tum iii. I it forherdet sind/oc forderff-
uis euindelige.

Huad vaar denne Høffuitzmand for it Menniske ?

Saa meget Folckens vilkaar vaar
anrørendis / vaar hand en Hedning/
Saa meget hans Embede vaar anrø-
rendis / vaar hand en Høffuitzmand
offuer hundrede Stridzmend / Saa
meget hans leffnet oc omgengelse vaar
anrørendis / vaar hand en from erlig
Mand / beprydet met mange naturlige
dyder oc aandelige gaffuer / oc besyn-
derlige met broderlig kierlighed / der
hand beuisde sin siuge Suend/Met yd-
myghed/ at hand icke hold sig verdig

 til/

til / at tale selff met Christo / oc sender fordi Jødernis Offuerster oc Eldeste til hannem / oc lader hannem sige / At hand er icke verdig til / at Christus skal gaa ind vnder hans Tag. Oc mand kand der paa mercke at hand vaar retsindig oc wstraffelig i sit leffnet / At hand icke vaar / som mand finder mange / en Kirckerøffuere / Men hand haffde Bygd met sit eget gods oc bekaastning Jøderne en ny Schole / oc hulpet saa til at holde den rette Guds tieniste ved mact / Huilcket der vaar it vist tegn / at hand trode paa den tilkommende Messiam / Oc Christus bær ocsaa selff Vidnisbyrd om hans Tro / i det hand siger / At hand icke haffuer fundet saadan en Tro i Israel.

Huor paa kunde wi kiende Centurionis Tro?

Hand Trode / at Christus kunde helbrede hans siuge Suend / aleniste met it Ord.

Huorledis kommer Centurio til denne Tro?

Aff det gode ræcte / hand hørde om Christo / Thi hand bode i Capernaum / oc hørde aff Jøderne Moisi Lou och Propheterne / Oc hand bleff met tiden io lenger io mere fangen formedelst denne Lærdom / saa lenge / at hand bleff en from Mand / Hand haffde oc saadan kierlighed til Jøderne / at hand Bygde dem en ny Schole / Der hand nu hørde / at Christus helbrede Halte / Blinde / Døue / Dumme oc Spedalske / fattede hand der aff saadan en Tro / at hand tenckte / Viste hand / at min Suend vaare siug / da hulpe hand hannem visselige / Men hand haffde alligeuel ocsaa denne tancke der hoss / See / ieg er en Hedning / en Stridsmand / oc wuerdig / at ieg skal komme frem faar den Mand / Oc sende fordi Jødernis Eldste til hannem / de giorde Bøn for hannem / oc sagde / Hand er det verd / at du skalt vide hannem Bøn / Thi hand elsker vort Folck / oc bygde oss en ny Schole.

Huad giorde Christus til Jødernis Bøn?

Hand gick met dem / vaar veluillig oc redebon der til / Oc der Høffuitzmanden hørde / at Jesus kom / oc vaar icke longt borte / sende hand sine Venner til hannem / oc loed hannem sige / Herre / vmage dig icke / Jeg er icke verdig til / at du skalt gaa ind vnder mit Tag / Der faare actede ieg mig icke heller selff verdig til at kōme til dig / men at du skulle sige it Ord / saa bliffuer min Dreng helbrede / Thi ieg er ocsaa it Menniske / som er Øffrighed vnderdannig / oc haffuer Stridzmend vnder mig / oc naar ieg siger til den ene / Gack bort / da gaar hand / oc til den anden / kom / da kommer hand / oc til min Suend / giør det / da giør hand det.

Huad suarer Christus?

Denne Tro er hannem saa behagelig / at hand priser oc roser hannem faar den gantske Verden / Ja met stor forundrelse / siger hand til Folcket / Sandelige

delige ieg siger eder/ At ieg haffuer icke fundet saadan en Tro i Jsrael / Lige som hād vilde sige/der staar en Stridz mand/ oc er født en Hedning / en Giest oc fremmet i Jsrael/ oc hand er stercke re i Troen / end i ere allesammen/i tro dog huercken Moisi eller Propheter/ Oc denne heydenske Stridzmand kom mer bar oc blot/haffuer huercken Lou eller Propheter/oc tror dog saa stade lige/at det er stor glæde oc lyst/oc hand siger fremdelis/ Der skulle komme man ge fra Øster oc fra Vester / oc side met Abraham / Jsaac oc Jocob i Himme rige/ Men rigens Børn skulle vdstødis i det vduortis mørck / der skal vere graad oc tendgnidsel.

Huad vil Christus met disse Ord?

Hand siger her en forferdelige dom aff / offuer de vantro Jøder / oc giff uer de trofaste Hedninge en merckelige trøst / oc siger / Rigens børn skulle for deris vantro oc vtacknemelighed/ vd

 stødis

stødis/Oc Hedninge for deris tro skyld/ anammis oc ophøyis. Ved den samme maade taler hand ocsaa Luce xx. Vingaardens Herre skal komme/oc ødelegge de wtro Vingaards Mend/oc antuorde andre sin Vingaard.

Huad siger nu Christus fremdelis til Høffuitsmanden?

Hand siger/Gack bort/ dig ske lige som du Trode.

Huad vil hand met de Ord?

Hand tilregner Troen det altsammen/Troen helbreder de Siuge/ Troen giør oss fromme / retferdige oc salige. Dette er Summa aff den gantske Christelige Lærdom. For disse Ord (dig ske/ som du Tror) buldrer oc giffuis den gantske Verden / Disse ord vil ingen Mand høre / eller anamme / Oc det er dog besluttet aff den Guddommelige Maiestat/At lige som it menniske tror/ saa skal det vederfaris hannem / ia lige det samme oc icke andet / lige saadan

som

som du selff tencker at Gud hand er/
saadan som du fatter oc holder hannem
at vere / saadan er hand dig / som den
xviii. Psalm siger / Hoss den Hellige
est du Hellig / oc hoss den fromme est du
from / oc hoss den rene est du reen / oc
hoss den fortrødne / est du fortrøden/
Holder du Gud for en Naadig Fader/
da er hand ocsaa / Holder du hannem
for en streng Tiran / da er hand ocsaa.
Naar du ligger paa din sotte Seng/
oc tencker saa om Christo / Nu er det
giort met mig / Christus vil icke hielpe
mig / ieg er fordømt / mig staar icke an=
det faare end Helffuedis pine / oc du far
saa den samme Vey hen / da kant du io
ingen anden skylde end dig selff. Thi
at lige som du Tror / saa vederfaris
det dig / Men naar de rettelige seer til
Christum / oc met en stadig Tro for=
lader dig paa hannem / oc tencker
saa / O min HERRE / ieg er en arm
Syndere / det vedst du / Men du
haffuer

haffuer io tilsagd mig / at der som ieg kand tro / da vilt du vere mig Naadig / forlade mig alle mine Synder / oc giffue mig det euige Liff / Det samme Tror ieg oc forlader mig til / oc der paa vil ieg Dø / oc fare gladelige bort / See / Døer du i saadan en Tro / da skeer dig / lige som du Tror / Thi / efftersi du giør Christo den ære / oc tror hans Ord / oc formoder dig alt gaat aff hannem / Da giør hand dig den ære igen / oc holder dig det / det hand tilsagde dig / Ja hand siger ocsaa til dig / Dig skee lige som du tror / Tror du at ieg er din Barmhertige Gud / oc befaler din Aand i mine Hender / Da vil ieg oc vere din Naadige Barmhiertige Gud / oc lade din Aand vere mig befalen / oc der skal ingen riffue hende aff mine Hender / Men mine Engle skulle tage vare paa din Siel / oc føre hende i Abrahams skiød / det er / ind i det euige Liff / Amen.

Den Fierde Søndag efter Hellige tre Konger dag/ Euangelium/ Matth. VIII.

OC JEſus gick ind i Skibet / oc hans Diſciple effterfølde hannem. Oc See/ der begyndis en ſtor Storm i Haffuet/ ſaa/ at Skibet ſkiultis ocſaa aff Bølgerne / oc hand ſoff. Oc Diſciplene ginge til hannem / oc vacte hannem op / oc ſagde/ Herre/ hielp oſſ / wi forderffuis. Da ſagde hand til dem / J lidet Troendis/ hui ere i ſaa fryctactige? Oc hand ſtod op / oc truede været oc Haffuet/ Saa bleff det gantſke ſtille. Men Menniſken forundrede dem/ oc ſagde/ Huad er det for en Mand/ at været oc Haffuet ere hannem lydige?

Huad holder dette Euangelium oſſ faare?

Try ſtyck. Førſt/ for huad ſag Chriſtus lader ſine Chriſtne friſtis / baade til

til Land oc Vand. Det andet/ huorledis Christus trøster sine Christne igen i Fristelse oc vnder Kaarsset. Det tredie/ den Aandelige vdtydning paa denne Euangeliske Historj.

Huilcket er det Første stycke ?

Christus gaar ind i Skibet/ oc som tilbørligt vaar/ da følge hans Disciple hannem/ oc det andet Folck bleff til bage. Effterdi Christus nu haffde Predicket Troen for sine Disciple/ oc lært dem paa Bierget/ oc stadfest samme lærdom met mange Exempel oc vnderlige gierninger/ Som met den Spedalske hand rensede/ met Høffuetsmandens Suend hand giorde helbrede/ met S. Peders Hustruis Moder/ oc met mange andre besette oc siuge Mennisske/ Saa vil hand nu forsøge dem/ baade/ til Land oc Vand/ om de oc ville bliffue bestandige i Troen/ naar Fristelse kommer paa/ Oc effter hand nu aff mange reysser oc megē Predicken vaar træt/ lagde hand

sig

sig ned i Skibet / oc Soff paa en Hoffuet dyne.

Huad giorde den stund Christi Disciple?

De vaare glade oc vel til freds / oc mente / at efterdi Christus er i Skibet hoff dem / skal dem intet kunde skade / Der er ingen fryct eller forferdelse paa ferde / Der som nogen da haffde spurt dem at / om de Trode paa Christum / oc forlode sig paa hannem / Da skulde de vel suaret frimodelige / Huad ellers? Skulde wi icke tro oc forlade oss paa hannem?

Men huad skede der?

Den stund de ere saa trygge / oc vente sig ingen fare / oc været er smuct stille / da legger Christus sig ned i Skibet / oc soffuer / oc lader Vandbølger offuerslaa dem / oc været staarme ind paa dem / oc hand lader / ligesom hand veed der intet aff / Der kommer da saadan fryct oc forferdelse / saadan redzel oc beffuelse / paa Apostlene / at de icke vide huort de skulle hen?

Huor

Huor faare giør Christus det?

Paa det deris skrøbelige Tro skal bliffue obenbare oc giffue sig til kiende/ Thi mand kand aldri bedre kiende en ret eller falsk Tro/ end vnder Kaarsset oc i Fristelse.

Giff Exempel.

Petrus talede store Ord / oc aff fordristelse tilsagde/ at hand vilde Dø met Christo/ Men der hand bleff fristet/ vende hand Kaaben effter været / oc forsor Christum. Wi vide ocsaa self drabelige at tale om Euangelio / Kaarsset oc Taalmodighed/ naar wi ere vden fare/ Men naar Kaarsset kommer/ oc wi skulle stride met Dieffuelen/ Verden/ Synden oc Helffuede / da giffuer det sig vel til kiende/ huad tro wi haffue.

Haffde da Disciplene ingen Tro?

De haffde vel en Tro/ men hun vaar skrøbelige / Haffde de hafft en sterck Tro/ da haffde de visselige tenckt/ Nu vel/

vel/lad været staarme oc bruse/ Bølgerne velte sig om oc buldre/ Haffuet skryde oc løffte sig op/ huor Christus bliffuer der bliffue wi ocsaa/ da haff de det ingē nød hafft. Men nu de forlade Christum/ oc see aleniste til staarmen/ da forsuinder Troen/ oc de lide nød.

Huad er da det/ at Christus soffuer i Skibet?

Hand vil der met giffue til kiende/ at hand er it sant Menniske/ som den der aff mange reyser oc megen Predicken/ vaar bleffuen træt/ oc haffde naturlig huile behoff/ Oc end dog hand effter Mandommen tog sig rolighed til oc soff/ saa vogede hand alligeuel effter Guddommen/ som den cxxi. Psalm siger/ Israels voctere soffuer icke/ oc hand søffnis icke heller.

Huor faare lader hand da saadan staarm komme offuer Skibet?

Hand vilde der met forsøge dem/ oc giøre dem dristige til den tilkommende

 fristel-

fristelse/ oc giffue dē aarsage til/ at paakald: Gud i Aanden oc i sandhed/ Gud giør effter sin seduane/ som Salomon siunger i den høye Sang/ cap. ii. Hand staar bag veggen/ seer igennem splinderet/ oc giffuer act paa/ huorledis hans Christne ville skicke sig vnder Kaarsset.

Skulle da de fristis/ som haffue anammet Christum?

S. Petrus siger/ i. Pet. iiii. Det er tid/ at Dommen skal begyndis paa Guds Huss. Oc S. Paulus siger/ ii. Timoth. iii Alle de som ville leffue Gudelige i Christo Jesu/ de skulle lide forfølgelse. Oc Dauid Psal. xxxiiii. Den Retferdige skal meget lide/ Men HERren hielper hannem aff det altsammen. Saa haffuer det veret aff begyndelsen.

Giff Exempel.

Abel vaar it retferdigt Menniske/ oc hand bleff alligeuel ihielslagen aff sin broder Cain. Abrahā straffede de Chaldeers Affguderi/ oc de vilde opbrende hannem met Ild/ at hand nøddis til

at vndfly. Al den stund Moises vaar i
Kong Pharaonis Sal/ da bleff hand
huldē/som en Kongis Søn/Men strax
hand gaff sig til Israels Børn/ bleff
hand fordreffuen aff Landet. Al den
stund Israels Børn vaare i Egyptē/da
haffde de offuerflødelige mad/Men der
de effter Guds befalning komme i Ør-
cken/lede de stor hunger oc tørst/indtil
Gud trøstede dem met det Himmelske
Brød. Lige klagede ocsaa Jøderne i
Egyptē/Hiere.xliiii. At al den stund de
haffde icke giffuit himmelēs Dronning
røgelse oc offret til hende/ da haffde de
ingē lycke hafft. Disligist klagede ocsaa
de Romere/ i de Gotthers tid/ at effter
de haffde anammet troen til Christū/da
skulde de vere huer mands Skostrug/oc
vndertryckis aff den gantske Verden.
Der Paulus forfølde Christi Disciple/da
vaar hād i act oc anseelse hoss Jøderne/
oc vden forfølgelse/Men effter at hand
bleff en Christē/haffde hand ingē fred i

denne Verden. Lige saa gick det oc her Disciplene/ De haffde offte faret offuer dette Haff/ oc været uden al fare/ Men nu/ de haffue Christum i Skibet hoss sig/ da vil været oc Haffsens Bølger aldelis sencke dem ned.

Gaar det end nu saa til i Verden?

Ja visselige. Al den stund it Menniske tien Verden/ oc leffuer effter hendis vilie/ da haffuer hand lycke oc fremgong/ Men naar hand begynder oc efftersølge Christum/ da slass hannem al wlycke til/ da giør hand sig Verden/ Dieffuelen oc alle wgudelige Menniske til wuenner. Verden kand fordrage alle Hedningers/ Tørckeris oc falske Christnis lærdom oc Predicken/ Men Christi Predicken oc Lærdom/ kand hun icke fordrage.

Huad sag er der til?

Christus straffer dem alle sammen. Verdens Vise/ kalder hand Daarer/ Dem sig forlade paa deris gerninger/ kal-

kalder hand Syndere/De weldige/kal=
der hand skrøbelige/ Hand siger ocsaa/
at de Rige komme suarlige i Himmelen/
At Menniskelig fornufft er blind/ At
Menniskens Lærdom er falsk oc for=
dømmelig. Saadant kand Verden icke
fordrage/ hun fortørnis der offuer/be=
gynder at buldre oc bruse/Der begyndis
da den suare staarm/ at Vær oc Vand
gaar offuer Christi lille Skib / offuer
Euangelium oc Guds Ord/Der plagis
de da alle oc lide forfølgelse/som bekien=
de Christum/ Predicke Euangelium/
anamme Guds Ord oc den Guddom=
melige sandhed.

Huad skulle wi da giøre i saadan fristelse/skulle
wi støde Christum aff Skibet/at wi kunde
leffue i rolighed/oc intet lide ?

Det skal vere langt fra. Thi at for=
skiude wi Christum/da forskiude wi met
hannem al Naade / lycke oc salighed/
wi skulle / naar det gaar saa til / vere
taalmodige/oc lade Gud raade/ indtil
hãd formedelst vor bøn oc paakaldelse/

 bliffuer

bliffuer opuact aff søffne/oc stiller saadan staarm/huilcket hand oc visselige vil giøre/der som wi ekon ville stadelige forlade oss paa hannem.

Huad giorde Disciplene i saadan angist oc nød?

De ginge til Christum / vacte hannem op / oc sagde / Mestere/ Gaar det dig icke til hierte / at wi forderffuis/ O Herre hielp oss.

Huad suarer Christus sine Disciple?

Hand sagde til dem/ J lidet troendis/ huor faare ere i saa frvctactige? Hand straffer dem / oc forskiuder dem dog icke/alligeuel deris tro vaar skrøbelig/ Men hand styrcker dem/ Hand stod op oc truede været/oc sagde til Haffuet/Ti oc ver stille/Oc været sacttede sig/oc det bleff gantske stille.

Huad skulle wi lære der aff?

At Christus er alene en Herre/offuer himmel oc Jord/offuer Vand oc Haff/ at hand alene / er den eniste Patrone/ Skippere oc Styremand/som den lxv. Psalm siger/Du est allis haab oc tillid

paa

paa Jordē/oc langt borte paa Haffuet/ Du ſom ſtiller Haffſens bulder/oc Bølgers bulder. Oc at hand ocſaa vil trøſte oc hielpe/i al fare Legemlig oc Aandelig / til Vand oc Land/Saa fremt wi ocſaa ere met hannem i Skibet/ det er/ formedelſt Troē rodfeſte i hannem/Oc alligeuel det end vndertiden varer lenge/oc oſſ tyckis/Athand ſoffuer/haffuer forglemt oſſ/oc vil icke høre oſſ/ſaa ſkulle wi dog icke fortuile / Men met de hellige Diſciple/oc met den xliiii. Pſalm robe/Stat op Herre/Huor faare ſoffuer du? Vaage op / oc forſkiud oſſ icke ſaa aldelis/Huor faare ſkiul du dit Anſict/ oc forglemmet vor ælendighed etc. Da ſkulle wi ſnart befinde at det er ſandhed/ der Dauid ſiger i den cxxi. Pſalm. Iſraels voctere ſoffuer icke eller ſøffner. Oc i den xci. Pſalm. Hand kalder paa mig/ſaa vil ieg Bønhøre hannem/Jeg er hoſſ hannem i nød / Jeg vil riffue hannem vd.

Huad er da det/ at Menni$kẽ forundre sig/ oc prise Gud?

Der skulle wi lære aff/ at Guds ære oc Naffn prisis altid formedelst Kaarsset oc drøffuelse/ oc at hans Ord vdbredis mest i forfølgelse. Oc det gaar i saa maa-de gantske rolige til/ met Guds Rige/ oc Verdens Rige. Verdens Rige bliffuer større oc sterckere/ formedelst fred oc lycksalighed/ oc formedelst/ strid oc v-lycke/ bliffuer det skrøbeligt oc forfal-der/ Men Christi Rige bliffuer forme-delst fred/ glæde/ rolighed oc lycksalig-hed ringe oc forfalder/ Oc formedelst drøffuelse/ forfølgelse/ større oc sterckere/ oc io lenger io mere veldigt oc mectigt/ Der faare lignis det ocsaa ved it Palme-træ/ som giffuer sig op oc staar imod byrden.

Huad er det Aandelige forstand paa denne Historie?

Skibet er Christendommen/ Haffuet er Verden/ Vær oc Bølger er fristelser

aff Verden/ Dieffuelen oc vort eget læ-
geme/ Disciplene ere de Christne/ oc be-
synderlige de / som Predicke Ordet/
Christus er den eniste Nødhielpere / De
Christnis leffnet er icke andet end en
Seillads/ Vort Skib/ det er/ vor Siel
oc Samuittighed / offuerfaldis offte
met farlige Bølger oc værilinge/ Der til
met er her i denne Syndige Verdens
Haff / mange Stenklipper til forargel-
se / paa huilcke vort Skib / det er / vor
Tro / offte støder oc lider skade/ Det ere
Dieffuelens farlige fristelser / Verdens
grumme Bølger/ vort lægemis forfærde-
lige vær oc staarm/ foruden andre Spø-
gelse oc vnderlige Diur i Haffuet/ Som
mangfoldig ond begering / syndelig
lyst oc tilbøylighed til synd / huilcke der
stedse saa opuecke oc skynde oss til det
onde/ at wi aldri kunde haffue fred eller
rolighed / saa lenge wi leffue her paa
Jorden. Thi huo som vil vide/ huorle-
dis det gaar en Christen her paa Jor-

 den/

den/hand ſkal ſee til it Skib paa Haff-
uet/ſom driffuis hid oc did/frem oc til
bage aff Bølgerne/oc gaar faar voffue
oc vind/oc der til met offuerfaldis aff
ſne/ſtaarm oc regn/at/huo det ſeer/icke
veed eller kand andet tencke/ end det
ſtrax ſkal forgaa oc bliffue til intet. Lige
er det ocſaa met it Chriſtet Menniſkis
leffnet. En Chriſten ſettis hen i Verden/
iblant ſine ſtørſte Fiender/ lige ſom it
maal mand ſkiuder til met mange Pile.
Dieffuelen tager vare oc blæſſ forgifft
ind i vore tancker/hierte/ ſiel/ aand oc
ſamuittighed/ Verden tager vare paa
vore ord/ gerninger/ lærdom oc leff-
net/ Der ſtormer hofferdigheds Vær/
Her buldre wkyſkheds bølger/ Paa den-
ne ſide bruſer had oc affuind/paa den
anden ſide offuerfalder gerighed oſſ/oc
andre wtallige mange Synder/ſaa/at
wi ere intet øyeblick fri.

Huad ſkulle wi da giøre/i dette farlige
veſen?

Lige ſom Moiſes met ſine kæpe ſlo

Flæhaffuet/ det røde Haff / oc giorde Jsraels Børn en fri gang/ Oc kaste it Træ i det beske Vand / at det bleff søt/ Saa skulle wi ocsaa met de Guddomme-lige Ordis Kæp / sla drøffuelsens oc modgangs Vand/Da skulle wi icke al-eniste gaa fri/trygge oc met tørre Føder hen igennem/ Men samme modgangs vand skal ocsaa bliffue søt oc nytteligt til salighed. Disciplene kunde icke for-derffuis/ alligeuel været stormede gruse-lige/oc Haffsens Bølger brusede/ Thi Christus/ Haffsens oc Værens Herre/ var hoss dem. Lige saa kunde oc icke wi forderffuis/alligeuel wi end ere fattige/ skrøbelige oc siuge/eller ocsaa dø aldelis bort. Thi huad heller wi leffue eller dø/ da høre wi Herren til / saa fremt wi ekon bliffue fast ved hans Ord. Wi ere visse paa / at Kaarsset/Fristelse oc for-følgelse skal vere der/ som mand Predi-cker Guds Ord/Men huor som Ordet icke Predickis/ der er det altsammen ro-ligt oc stille/dē ene hygler oc smigrer for

des

den anden/den ene Blinde ledsager den anden/ oc Dieffuelen frister dem aldelis intet.

In Summa/Naar wi offuerfaldis met fristelse oc forfølgelse/da mue wi vel sige/Ja/ieg tenckte det vel/at Christus skulde vere i Skibet met. Derfaare bruser Haffuet oc været staarmer/ som den xcix. Psalm siger/ Herren er Kong/ der faare buldre Folckene/ Hand sider paa Cherubim/ der faare rører Verden sig. Men lad buldre oc bruse/ saa er det dog fast oc vist/ At vær oc vand skulle vere hannem lydige/Oc at fristelser oc modgang icke skulle vare lenger/ end Gud vil/Hand er en HERRe offuer alting/ hand kand ocsaa/i it øyeblick/ omuende alting/ Hannem vere loff/ priss oc ære til ewig tid/ AMEN.

Den Femte Søndag effter Hellige tre Konger dag/Euangelium/Matth. XIII.

Jesus

JEsus sagde dem en anden lignelse
for/oc sagde Himmerigis Rige/
lignis ved it Menniske/som saade
god Sæd i sin Ager. Oc der Folckene
soffue / kom hans Fiende / oc Saade
Klinte iblant Hueden / oc gick bort.
Der Sæden voxte nu op/oc bar fruct/
da syntis ocsaa Klinten. Da ginge Tie-
nerne til Hossbondē/ oc sagde/Her-
re/ saade du icke god Sæd i din Ager?
Huor aff haffuer hand da Klinten?
Hand sagde til dem/Det haffuer Fien
den giort. Da sagde Tienerne/ vilt du
da/ at wi skulle gaa bort/ oc luge dem
aff? Hand sagde/Ney/paa det i skulle
icke til lige rycke Hueden op met/ der
som i luge Klinten aff. Lader dem baa-
de voxe tilsammen/indtil Høsten. Oc
naar det er tid at Høste/ vil ieg sige til
Høstfolcket / Sancker først Klinten
tilsammen/oc binder dem i knippe/at
mand kand opbrende dem / Men sam-
ler mig Hueden ind i min Lade.

Huor om taler den lignelse i dette Euangelio?

Om den Hossbonde/som saade god Huede i sin Ager/oc den stund Mennisken soffue/kom Fienden/oc saade Klinte iblant Hueden/oc gick bort.

Huad vil dette Parabel lere oss?

Dette Parabel giffuer tilkiende/huorledis det gaar til her paa Jorden/i Christi Rige/ det er/ i Christendommen/ huilcken der effter Scrifftens seduane/ kaldis Himmerige/oc besynderlige paa Lærdommens vegne/ Som er/ at wi skulle icke vente oc forhaabis til/at her skal vere idel salig Lærdom/oc ret idel trofaste Christne paa Jorden/ Thi der skal altid vere falsk Lærdom/hoss Guds Ord/oc falske Christne/ hoss de rette Christne/indtil Verdens ende. Thi at huor som Guds Ord predickis/der vdstrør Dieffuelen ocsaa sin forgifftelse/ Oc som mand siger/Huor Gud bygger en Kircke/der bygger Dieffuelen en Capelle hoss. Lige saa gick det iblant Israels

els folck/ at der vaar megen folck Affguds dyrckelse/ hoss den rette Gudstienste. Oc Christus siger Matth. xxiiii. At der skulle kōme mange falske Christi oc falske Propheter. Oc S. Petrus siger Der skulle opstaa falske Lærere/ som skulle Himmelige indføre skadelige Secter/ oc necte den HERRe/ som dem kiøbte.

Huo vil giøre oss visse paa/ at mand skal forstaa denne Lignelse/ om den Euangeliske lerdom?

Christus vdlegger selff/ effter som Disciplene begærede/ denne lignelse/ oc deler hende i otte parte/ Som er/ Hossbondē/ Suend/ Ager/ god Sæd/ Klinte/ Fiende/ Høst oc Meyere. Oc Christus ligner saa Christendommen ved tre tider/ Som er/ ved den tid mand Saar/ ved den tid Sædē voxer/ oc ved Høsten.

Huo er det Menniske/ som Saar det gode Huede?

Christus Guds Søn/ kom fordi aff Himmelen/ at hand vilde forkynde sin Faders vilie/ oc saade dē himmelske sæd/

det

det hellige Euangelium / at det skulde i sin tid bære fruct / oc opfylde de Himmelske laer. Skulde det begyndis oc Byggis nogen god bygning / da skulde Gud legge den første Sten / oc begynde bygningen. Skal der voxe noget gaat / da skal Gud Saa sin Sæd / oc giffue triffuelse. Wi kunde icke andet end bekiende / at wi aff vor nature ere Syndere / vretferdige / vgudelige / vredens oc fordømmelsens Børn / oc icke kunde formedelst noget andet middel eller vey / vorde fromme / retferdige oc salige / end aleniste formedelst Christum.

Huad er Ageren?

Ageren er Verden / der saar Christus sin Sæd vdi / formedelst sig selff / formedelst sine Propheter oc Apostle / oc anseer huercken Persone / tid eller sted / at ingen skal kunde vndskylde sig / oc sige / at hand haffuer icke hørt Euangelium. Guds Ord er Predicket offuer den gantske Verden / at den Himmelske

mad

mad skal icke fattis noget Menniske/ Men denne Sæd skal vere dem alle almindelig/lige som det Himmelske Brød vaar Israels Børn almindeligt i Orcken/oc de finge det alle offuerflødelige.

Huad er den gode Saed?

Den gode Sæd/ ere liusens oc Guds Rigis Børn/de fromme Christne/ der Petrus taler om/ i. Pet. i. J skulle haffue en brennende kierlighed til huer andre/ aff it rent hierte/ som de/ der ere igenfødde /icke aff forgengelig/ men aff wforgengelig Sæd / som er / aff Guds leffuende Ord/ det bliffuer euindelige. Oc Johan. i. Hand gaff dem mact / at vorde Guds Børn/ som Tro paa hans Naffn / huilcke der icke ere fødde aff Blod/oc icke heller aff Kiøds vilie / oc icke heller aff Mands vilie/ men aff Gud.

Huad er Klinte?

Ondskabs oc Mørckens Børn/ de falske Christne / som meget heller følge

falsk Lærdom oc løgn / end Guds Ord oc sandhed / lige som Christus haffuer god Sæd / sit Ord / der fromme salige Christne bliffue aff / Saa haffuer Dieffuelen sin forgifftige Sæd / det er Klinte / falsk Lærdom oc løgn / huor aff der verde idel falske Christne / fortabte oc fordømde Menniske.

Huo er den Fiende / der saar Klinte iblant Huede?

Dieffuelen / hand er Guds oc alle Christnis affsagde Fiende / hand giør dem skade / oc fører dem alt det onde paa / hand nogen tid kand. Christus saar god Huede / giør fromme Menniske / oc fører dem paa den trange vey / der gaar til liffuet / Matth. vii. Men Dieffuelen saar idel Klinte / giør vanartige Skalcke / vgudelige Menniske / fører dem paa den brede vey / der gaar til Helffuede oc den euige fordømmelse.

Huorledis kand Dieffuelen vere Guds Børns Fiende / effterdi hand er dog gerne hoss dem?

Hand

Hand er vel gerne hoss dem / men icke fordi / at hand elsker dem / eller vil forfremme dem til det beste / men at hand kand opuecke kiff / trette / splidactighed oc al wlycke iblant dem / som hand giorde imod Job / Job i det første Cap. Thi hand kand icke fordrage / at Menniskenn ere samdrectige / at de holde sig til Christum oc anamme hans Ord / hand vilde gerne drage dem der fra / oc føre dem til sin løgn. Efterdi hand er da en tusinde Raanster mand / oc veed mesterlige / huorledis hand skal forføre Menniskenn / da saar hand sin forgiffti-ge Sæd / Klinte iblant Huede / om natten / naar Menniskenn soffue / Thi hand soffuer icke / som S. Petrus siger / Men hand gaar omkring / som en Brølende Løue / oc leder effter huem hand kand opsluge.

Huorledis gaar det til? Huilcke ere da de Menniske der Sofue?

Saa gaar det i Christendommen/ naar Bisper/ Hyrder oc Prelater (som uden affladelse/ paa deris Embedis vegne/ skulde vaage/ oc see flitelige til/ at der skulde icke bryde Vlffue ind i Christi Faaresti) ere lade oc forsømmelige i deris Embede/ icke lære/ icke Predicke/ Men kaste Bibelen bort vnder benckē/ oc tage Vortafflet frem/ studere oc læse heller in calicibus / end in codicibus/ læse heller i deris Regenskabs Bog/ end i den hellige Scrifft/ øffue sig meget mere i bibere/ end i scribere/ som diss vær skeet er/ oc skeer end nu/ met mange arme Samuittigheders/ store skade oc forderffuelse. See/ i denne nat oc mørck/ i saadan forsømmelse oc i dette vgudelige væsen/ saar Dieffuelen sin Sæd/ iblant Guds Sæd/ oc fører falsk lærdom/ Secter oc Kettere ind/ oc kommer al wlycke aff sted/ vdslycker Troen/ forstyrer kierlighed/ formørcker Euangelii klarhed/ oc forhindrer alt got/ lycke oc salighed.

Er

Er da falsk lerdom saa forgifftig en ting i Christendommen?

Ingen Pestilentze forgifft eller siugdom / giør saa stor skade i Christendommen/som en forsømmelig oc wdulig Bisp/Hyrde eller Prelate/besynderlige / naar hand falder i Dieffuelens lærdom oc løgn. Thi Pestilentze oc anden siugdom/kand icke mere skade giøre/end dræbe lægemet. Men en forsømmelig/ wdulig hyrde / oc falsk Predickere/ dræber baade Lægeme oc Siel/ oc fører wtallige mange Mennisker til helffuede. Derfaare truer Gud dem saa gruselige i Propheterne / besynderlige formedelst Esaiam / Ezechielem oc Zachariam etc.

Ere io Kettere oc falske Predickere saa flitige til at lere/som de rette Predickere?

Det er vist/ de ere flitige til at forføre Menniskē oc drage dem til deris falske Lærdom / De røse oc aff stor hellighed oc fromhed / Men det er beseglet met

skarn. Det gaar der met til som S. Paulus siger ii. Cor. xi. At Satan foruandler sig til liusens Engel / At ocsaa / om det vaare muligt / de Vdualde skulde bliffue forførde. Men hand maa male sig saa derlig som hand vil / saa er hand dog det Christelige Naffns største Fiende / Oc der er icke andet skiult vnder hans hellighed / end enig forderffuelse / Der faare formaner Christus oss saa flitelige Matth. vii. Vocter eder fra de falske Propheter / som komme til eder i Faareklæder / men induortis ere de glubende Vlffue.

Huilcke ere Hossbondens Suenne?

De hellige Propheter / Apostle / Bisper oc Euangelii Predickere / huilcke Christus haffuer kaldet til dette Embede / at arbeyde i hans Vingaard / oc opbygge Christendommen.

Huad giorde Suennene / der de saae Klinterne?

De ginge til Hossbonden/ oc sagde/ HERRE/ Saade du icke god Sæd i din Ager / huor aff haffuer hand da Klinte? Hand sagde til dem/ Det giorde Fienden. Da sagde Suennene/ vilt du da / at wi skulle gaa bort / oc luge hende vd? Hand sagde/ Ney / at i skulle icke met det samme røcke Hueden op/ naar i luge Klinten vd / lader dem voxe baade sammen/ indtil Høst/ Oc naar Høst kommer / vil ieg sige til Høstfolcket / Forsamler først Klinterne / oc binder dem i it Knippe/ at mand kand opbrende dem / Men Hueden skulle i forsamle mig i min Lae.

Huad er Høsten?

Verdens ende eller den Yderste dag/ Der skal huer Høste ind / det som hand saade her.

Huilcke ere Meyere eller Høstfolck?

Guds Engle / huilcke Hossbonden skal vdsende/ i Verdens ende/ som skulle for-

forsamle al forargelse aff hans Rige/ oc dem som giøre wret/ oc kaste dem i Ild-onen / der skal vere graad oc tendgnid-zel. Da skulle de Retferdige skinne som Solen / i deris Faders rige. Huo som haffuer Øern at høre met/ hand høre.

Huad vil hand met disse Ord / Huo som haffuer øern at høre met/ hand høre?

Saa meget vil hand sige / Seer til/ huad i høre/ oc huorledis i det høre. J haffue vel øern / at høre nock met / saa sigis eder ocsaa oc predickis nock/ bruger dem fordi den stund i kunde komme der til met/ oc forsømmer icke tiden/ Thi den tid skal komme/ at i gerne skulle ville høre mit Ord/ der som der ekon vaare nogen/ der det kunde predicke for eder.

Saa siger du/ Jeg haabis/ at det skal icke bliffue saa ont / Det skal vere idel god Sæd.

O Herre Gud / huo skulde icke gerne det ville ynske oc begere/ men det vil icke

den

den vey vd / Der skal altid vere klinte iblant Hvede/oc Onde iblant de Gode/ indtil enden. Predickere vide vel / at Christus saade god Hvede/ predickede oc loed predicke det klare rene Euangelium / Nu see de ocsaa / at der voxer Klinte met op/ oc det salige Ord/ beblandis saa skendelige met falsk Lærdom oc løgn/oc de vilde aff hiertet gerne haffue det reent. Der faare gaa de ocsaa til Hossbonden / oc spørie hannem at/ Om de skulle luge disse Klinter aff? Saa giorde Johannes oc Jacobus/Luce ix. Der Samaritanerne vilde icke lene dem Herbere/ oc sagde til Christum/Herre/vilt du/da ville wi sige/ at der skal falde Ild ned aff Himmelen/oc fortære dem / som Elias giorde / Men Jesus straffede dem / oc sagde / vide i icke/huis Aands Børn i ere? Mennisskens Søn er icke kommẽ/at forderffue Menniskens Siele/men at beuare dem. Lige siger hand her ocsaa / lader det

vore optilsammen indtil Høsten. Hand vil icke/at Suennene/det er/ Predickere/skulle bruge verie oc mact / Men vilt du diss imellem giøre en Christelig god gerning / da bed Gud aluerlige for saadanne Menniske/ at hand vil omuende dem. Oc diss imellem / skal alligeuel Christelig Øffrighed haffue god tilsyn/til saadanne falske Predickere/Kettere oc Secter / oc formene dem at forføre Mennisken oc bespotte Gud met deris falske forgiffte Lærdom/ oc Guds rene Ord kand forkyndis retsindelige oc haffue sin rette fremgang / J Aandelige sager skulle de icke drage Suerd/ vden saa er / at saadanne Folck ville handle imod almindelig fred / met oprør oc splidactighed.

Huad skulle wi nu lere aff dette Euangelio?

I. Lige som der er tuende honde Sæd/ saa er det ocsaa tuende honde Fruct. Christus saar den gode Huede / det er/

Guds

Guds Ord / Dieffuelen saar Klinte / det er / falst Lærdom oc Løgn. Aff Guds Ord bliffue fromme Christne / oc Guds Børn. Aff falst Lærdom oc Løgn / bliffue forløbne Christne / oc Dieffuelens Børn. Guds Børn ere Arffuinge til Himmerige. Dieffuelens Børn ere Arffuinge til Helffuedis Jld. Guds Børn skulle i denne Verden bære Kaarsset / oc haffue glæde i den anden Verden. Dieffuelens Børn skal det gaa i denne Verden effter al deris vilie oc begering / Men i den anden Verden skulle de plagis til euig tid.

II. Lige som Ageren bær intet aff sig selff / uden idel Klinte / der Diur æde / Oc hun tager dog Ageren saa veldelige ind / som hand hørde hende selff til / oc diuer dog paa det sidste til intet andet / end at kaste i Jldonen. Saa tage oc de falske Christne paa det neste / den gantske Verden ind / de haffue de beste bolige / Agre / det beste gods

oc inde

oc indkomme etc. Oc ere dog de Christne lidet nyttelige met Lærdom oc predicken/ia de føde oc fede sig aleniste selff/ holde Dieffuelens Kyrmysse/ oc deris Bug (som Paulus siger) er deris Gud.

III. Dieffuelen kand saa smuct pryde sig met sin falske Lærdom/ oc skiule sig iblant de Christne/ som hand vaare en hellig Engel. Men naar Guds Ord bliffuer obenbare/ det himmelske Huede/ da seer mand/ huad der er blandet iblant/ Oc Christus skal paa den yderste dag drage Skalcke kappen aff hannem/ der skal mand da obenbare see/ huo de øyenskalcke oc forførere haffue veret/ naar Dommeren skal styrte dem ned i Ildonen/ i Helffuedis Ild/ som Skeffuer oc Klintestielcke/ Men de Retferdige skulle skinne i deris Faders rige/ lige som Solen/ oc Euindelige glæde sig met Christo/ i det Euige Liff/ Amen.

Den

Den Søndag Septuagesima / Euangelium / Matth. XX.

JEsus sagde til sine Disciple / Himmerigis Rige lignis ved en Hossbonde / som vdgick om morgenen / at leye Arbeydere i sin Vingaard. Oc der hand bleff forligt met Arbeyderne / om en Pēding til dagløn / da sende hand dem hen i sin Vingaard. Oc hand gick vd ved den tredie time / oc saa andre staa ledige paa Torffuet / oc sagde til dem / Gaa i ocsaa bort i Vingaarden / Jeg vil giffue eder / huad ret er. Oc de ginge hen. Hand gick atter vd ved den siette oc niende time / oc giorde lige saa. Men ved den elleffte time / gick hand vd / oc fant nogle andre staa ledige / oc sagde til dem / Hui staa i her aarkeløse den gantske dag? De sagde til hannem / Der leyde ingen oss. Hand sagde til dem / Gaa i ocsaa hen i Vingaardē / oc huad ret er / skulle i faa.

Der det bleff nu afften sagde Vingaardens Herre til sin Foget / kalde Arbeyderne / oc giff dem løn / oc begynde paa de Sidste indtil de Første. Da komme de / som vaare leyde ved den ellefte time / oc finge huer sin Pending. Men der de Første komme / mente de / at de skulde faaet mere / Oc de finge ocsaa / huer sin Pending. Men der de finge dem / knurrede de imod Hoss bonden / oc sagde / Disse Sidste haffue ekon arbeydet en time / oc du giorde dem lige ved oss / wi som baare Dagens byrde oc hede.

Da suarede hand / oc sagde til en aff dem / Min Ven / ieg giør dig ingen wret / Est du icke forligt met mig / om en Pending? Tag det dit er / oc gack hen. Jeg vil giffue denne sidste lige som dig / Eller haffuer ieg icke mact til at giøre met mit huad ieg vil? Eer du der faare tuert / at ieg er god? Saa skulle de Sidste bliffue de Første / oc

de

de Første de Sidste. Thi mange ere Kallede/men faa ere Vdualde.

Huor om taler dette Euangelium?

Om HERRENS Vingaard/ om den Christelige Menighed/ oc om Christi Rige/ huorledis det haffuer sig der met/ huorledis Hossbonden kalder Suenne til sig/ oc betinger Arbeydere/ oc handler saa vnderlige met dem/ At hand i betalningen/ giør de første til de sidste/oc de sidste til de første/ Oc det giør hand altsammen/paa det/at hand vil ydmyge dem/ som bygge paa deris egne gerninger oc fortieniste/ oc ville vere noget besynderligt frem faar andre/ oc giøre dem til Syndere/ Oc der imod trøste dem/ som finde intet gaat hoss sig selff/ oc vilde dog gerne vere fromme oc leffue Gudelige/ At de icke skulle falde i missHaab for Syndens skyld/men sette deris haab til Gud/ oc met en stadig Tro forlade sig paa hans Naade oc Barmhertighed.

Huo er denne Hosbonde/der betinger Arbeydere?

Gud den himmelske Fader/ hand kalder alle Menniske/ baade Jøder oc Hedninger/indi sin Vingaard/det er/ ind i sit Rige/ til den Christne Tro. Som hand siger formedelst Propheten Ezechiel i det xxxiii. Cap. Saa vist som ieg leffuer/ siger Herren. Jeg haffuer icke behagelighed til den wgudeligis Død/men ieg vil/at hand skal omuende sig/oc leffue. Oc S. Paulus siger i. Timoth.ii. Gud vil at alle Menniske skulle bliffue salige/ oc komme til sandheds vidskab.

Kalder Gud alle Menniske til lige/eller paa en gang/ind i Vingaarden?

Ney/Gud kallede Jøderne aarle om morgenen / Oc deris betingelse vaar/ som hand siger formedelst Moisen/ Deut.xxviii. Der som i ville høre Herrens eders Guds røst/ oc holde hans Gud/som hand haffuer befalet eder/da skal HErren lade sin Velsignelse komme

me offuer eder / J skulle vere velsignede i Staden / oc paa Ageren / Velsignet skal vere eders liffs Fruct / eders Lands oc Quegis Fruct / Du skalt vere Velsignet naar du gaar ind / oc naar du gaar vd / Oc der som i ville giøre / det ieg haffuer befalet eder / da vil ieg vere eders Gud / oc i skulle vere mit Folck.

Naar bleffue Hedninge kallede ?

Lenge der effter / ved den elleffte time / Som den hellige Paulus siger / Wi ere de / paa huilcke Verdens ende er kommen. Thi der Christus kom til Verden / fant hand Hedningene aarckeløse / vden noget kald / vden Troen / vden Guds Ord / i Affguderi oc vantro / Oc hand sende strax sine sendinge Bud vd / oc loed kalde dem formedelst Euangelium / giorde ingen tingning met dem / men sagde enfoldige / Huo som Tror oc bliffuer Døbt / hand skal vorde Salig / Men huo som icke Tror / hand skal vorde fordømt.

Kommer oc nogen vkaldet i Herrens Vingaard?

Der kommer ingen vkaldet i HErrens Vingaard / De skulle alle eskis oc kaldis aff Gud / som skulle arbeyde i hans Vingaard / Ja der som Gud icke kalder Arbeydere / da komme de der aldri ind.

Huad er det at Arbeyde i Herren Vingaard?

Intet andet / end at huer leffuer oc handler i sit kald / effter Guds Ord oc befalning / i Troen oc kierlighed / oc giør det som ret oc Christeligt er / oc icke det som hannem synis selff gaat oc ret at vere. Oc lige som arbeyde er mangfoldigt i vduortis naturlige Vingaarde / Den ene hacker oc riffuer / Den anden planter oc imper / Den tredie vander Vinstockene / Den fierde renser oc skær aff offuerflødige grene / Den femte giør noget andet / at huer haffuer saa sin gerning. Saa ere der ocsaa mangfoldige

foldige kald oc Embede i Christendommen/som S. Paulus giffuer til kiende Ephe. iiii. Hand haffuer sæt nogle til Apostle/nogle til Propheter/nogle til Euangelister/ nogle til Hyrder oc Lærere/at de Hellige skulle vere skickelige/til Embedens gerning/huor met Christi Lægeme skal opbyggis/indtil wi komme alle til en Tro/oc Guds Søns vidskab.

Huor met kalder Hosbonden Arbeydere i sin Vingaard?

Formedelst sit Guddommelige Ord/Thi Gud Fader vdsende alle Propheter/oc Christus alle Apostle der til/at de skulde Predicke hans Ord/Oc hand vdsender end nu paa denne dag/alle Kirckétienere oc Predickere/at de skulle kalde Arbeydere ind i Christi Vingaard.

Komme de oc alle i Vingaarden/som bliffue kallede?

Ney.

Huor paa fattis det de/Huad sag er det til?

Det fattis icke paa Ordet/ det de kaldis met/ at de komme icke alle i Vingaarden/ Men det er Menniskens egen skyld/ som foracte dette kald/ oc Guds Ord/ lade det icke gaa sig til hierte/ men ere lade/ fortredelige oc fortrødne.

Giff der Exempel paa?

J det Gamle Testamente kallede Gud/ alt Israels Folck aff Egypten/ til det foriette Land/ De løbe oc alle der effter/ men de bleffue icke alle bestandige i Troen. Aff sex gonge hundrede tusinde Menniske/ komme der ekon tho ind i det foriette Land/ Josua oc Caleb/ de andre Døde allesammen i Orcken. Lige gick det ocsaa i vor tid/ Der Euangelium kom først op/ da løbe alle Menniske der til/ Men der det fick gensigelse oc modstand aff forgifftige Secter/ da fulde de fra igen/ lige som blad falde aff Træ. Det vaar it tegn til/ at det Guddommelige Ordis Sæd/ vaar icke falden i god Jord/ Men huer søcte under

der oc met Euangelio / sin egen fordel / oc icke Guds ære.

Huad Menniske kaldis der ind i Vingaarden?

Tuende honde Menniske. De Første tinge met Hossbonden / om vis løn / De samme ere Suenne / Dagløner oc ret Bugtienere / som tenckte oc tracte paa intet andet / end at de kunde besørge Bugen / De ville met deris egne gerninger / vorde Salige / oc foracte alle andre / Lige som den Phariseer foractede Tolderen / Luce xviii.

De Andre tinge icke met Hossbonden / om en vis oc forsagd løn / Men de gaa hen i Vingaarden / paa den gode Tro / de sette til hannem / de arbeyde flitelige / oc lade sig vel nøye / met huad hand giffuer dem. Disse ere Guds rette Tienere / som icke see til løn / men aleniste til Hossbondens fromhed oc godhed.

Giffuis dem oc da alle lige Løn?

Der giørs Regenskab met dem allesam/

sammen / som arbeyde i Vingaarden/
men meget anderledis end mand pleyer
i Verdzlig handel. Thi at huilcke som
tiene paa Naade i Verden / de betalis
met Barmhertighed / men de som tiene
Gud paa naade/de betalis met den eui-
ge Salighed. De som vile vere salige for
deris egne gerninger arbeyde icke yder-
mere/end for deris fortingede oc forsag
de løn/ oc giøre der intet offuer/ Som
Gud klager paa formedelst Propheten
Malach. i. Men de Christne arbeyde
paa Naade / oc giøre icke tingning
met Hossbonden/Lige som en Søn icke
heller giør i sit arbeyde met sin Fader/
Thi hand veed/ at Arffuen falder han-
nem til met rette effter sin Fader / Saa
falder ocsaa Himmerigis Rige Guds
Børn til/formedelst Troen. Men at de
Arbeyde i HERrens Vingaard / oc
giøre deris Neste til gode/ det er ekon
Vidnisbyrd / at de haffue en leffuen-
de oc icke Død Tro / oc at de met den
Øffuel-

øffuelse skulle fordriffue aarkeløsshed/ at de skulle icke falde i Fristelse.

Kalder Gud oc alle Menniske paa en tid?

Gud kalder nogle Menniske i deris Barndom/ nogle i deris allerdom/ De wskyldige Børn/ der Herodes drebte/ kallede hand i deris Barndom. Røffueren paa Kaarsset kallede hand i hans yderste time.

Huor faare handler Gud saa vnderlige/ i det/ hand saa kalder Mennisken?

For tuende sager skyld/ Først/ vil hand der met borttage/ al den fortrøstning oc tillid/ der Mennisken haffue naturlige til deris egne gerninger oc fortienste. Thi wi tencke stedse/ at wi formedelst vore egne gerninger/ ville vorde retferdige oc Salige/ huilcket der de J er wmuligt/ oc at alt kiød skal ydmyge sig vnder Guds veldige haand/ oc kiende sin store skrøbelighed/ oc forlade sig aleniste paa Guds Naade oc Barmhertighed. Wi skulle vere saa

til ſinde/ at wi altid ſkulle ſige ia allige-
uel at wi end haffue giort det altſam-
men/ der wi ere plictige til at giøre / at
wi end da ere wnyttige Tienere/ Luc. 17.
Der neſt/ vil Gud der met giffue oſſ ſin
godhed/ Naade oc Barmhertighed til
kiende/ at hand icke vil giffue løn effter
mange oc ſtore gerninger / men effter
Naade/ Det ſtaar altſammen i hans
mact oc naadige vilie/ huad oc huor
mettet hand vil giffue til løn/ Hand
giffuer oc huem hand vil/ Thi hand er
alene/ al Barmhertigheds Fader.

Giør ſkilſmiſſe imellem Arbeyderne.

Jøderne Arbeydede i Moiſi Lou/
men icke retſindelige / Thi de vilde icke
retteligeforſtaa Louen/ Der faare finge
de icke heller / wden den timelige Vel-
ſignelſe. Men Hedningene Arbeydede
retſindelige i Euangelio/ Der faare fin-
ge de baade den timelige oc ewige Vel-
ſignelſe / icke aff fortieniſte / men aff
Naade/ at ingen ſkal roſe ſig/ wden i

Gud

Gud aleniste. Christus fordømmer Mat-
thei xv. Phariseers gerninger / som de
der ere vdulige / oc tager til Naade
Røffueren paa Kaarsset / som haffde
intet gaat giort / oc siger til hannem / J
dag skalt du vere met mig i Paradis.

Huorledis kommer det / at arme Syndere /
følge altid snarere / naar de bliffue kal-
lede / end de sig forlade paa de-
ris gerninger?

Saa kommer det / At de sig forlade
paa fortienste oc verskyld / lade sig ty-
cke / at de haffue mange gode gerninger
i forraad / der aff bliffue de hoffmodige
oc foracte andre / som icke haffue saa-
danne gerninger / oc denne er sagen
huor faare de bliffue fordømde. Men
naar arme Syndere høre Guds Ord /
oc deris Synder obenbaris dem / da
forferdis de i deris Samuittighed / Oc
effterdi de finde icke hielp eller trøst hoss
sig selff / da haffue de tilfluct til Chri-
stum / bekiende deris Synder / oc der

 finde

finde de ocsaa Naade oc Syndernis forladelse.

Giff der Exempel paa?

Phariseer dømme Zacheum at vere en Syndere / Luce xix. Oc den eldste Broder vaar fortørnet paa den fortabte Søn / Luce xv. Oc Judas vaar ilde til freds met den Quinde der haffde den dyrebar Salue. Oc Jøderne vaar vrede paa Christum / fordi / at hand od oc drack met Toldere. Men see / Zacheus / den fortabte Søn / Quinden / faa naade oc Barmhertighed aff Gud / Men Phariseer oc selffgiorde Helgen / bliffue forherdede i deris Synd.

Huad sag er der til?

Intet andet end knur oc mur / Thi det er Phariseers oc Oyenskalckis nature / at de haffue it skalcke øye / de knurre imod Gud oc fortørnis / naar de see / at Gud er arme Syndere naadig / De lade sig altid bedre tycke end andre / for

deris Hygleri oc Whellige gerninger
skyld/ Oc det er dog intet andet hoss
dem/ end idel had oc affuind/ knur oc
mur/ De fortryde at deris Neste haffuer
noget gaat / oc de ynske hannem alt
ont/som mand her seer oc hører i dette
Euangelio.

Huad suarer da Hossbonden til dette
deris knur oc mur?

Hand sagde til en aff dem/ Min
Ven/ieg giør dig icke wret / est du icke
kommen offuer it met mig/om end Pen-
ding? Tag det som dig hører til/oc gack
bort/ Jeg vil nu giffue denne Sidste/ li-
ge som dig / Eller haffuer ieg icke mact
at giøre aff mit / huad som mig lyster/
Seer du fordi tuert/ at ieg er saa god?
Lige som hand vilde sige/ Arme Syn-
dere haffue en stor fordel frem faar
Hyglere oc Dyenskalcke/ Fordi at Syn-
dere bekiende deris Synd/ oc Tro paa
Den / der giør Syndere Retferdige/
De bede om Naade/ oc deris Synder
for-

forladis dem ocsaa/ icke formedelst deris fortienste eller gerninger/ men formedelst Christi Blod/ Den de forlade sig paa/ Der faare bliffue de ocsaa Salige. Men selffgiorde Helgen/ kreffue icke løn aff Naade/ men aff rettighed oc fortienste/ de ville intet andet end vedzsle stycke imod stycke/ det ene for det andet/ oc intet giøre forgeffuis. Der faare forskiudis de ocsaa aff Gud/ oc hand giffuer dem aldelis intet/ Ja de bliffue aff de første de sidste/ Saa gick det met Jøderne/ oc det kand ocsaa vederfaris oss Hedninge/ der som wi findis vtacknemmelige oc vantro/ som Jøderne vaare.

Huorledis beslutter Christus dette Euangelion?

Hand siger/ Saa skulle de Sidste vere de Første/ oc de Første de Sidste/ Thi mange ere kallede/ men faa ere vdualde.

Huad vil Christus met disse Ord?

Hand

Hand giør skilsmisse imellem Guds vduelelse / formedelst huilcken alle Vdualde ere aff begyndelsen forseede til Salighed / Oc det kald til Troen / som skeer formedelst den mundelige Predicken.

Er der da skilsmisse / imellem Guds vduelelse oc kald ?

Ja stor. Guds vduelelse staar fast / oc feil icke / oc der kand intet Menniske / som er forseet til Salighed / bliffue fordømt / Johan. x. oc ii. Timoth. ii. oc Act. xiii.

Høre oc alle Menniske gerne denne Predicken ?

Dem som ere drucknede i kiødelig vissdom / oc hade oc forfølge Euangelium / er denne Predicken forferdelig / Thi strax de høre denne Predicken / falde de i foractelse / oc sige / Er det icke i min mact / at bliffue Salig / da vil ieg leffue mig selff / oc giøre huad mig lyster? Saa kaste de bort al Gudfryctig-

tighed / oc giffue sig ydmyglige oc dri-
stelig til al Synd / last oc ondskab / oc
besmitte sig der met. Men dem som
ere beskickede til liffuit / er denne Pre-
dicken gantske trøstelig / Thi strax de
høre denne Predicken / ydmyge de sig /
fortuile paa deris egen mact / haffue
deris tilflucht til Christum / bede om hielp
oc Naade / huilcket dem ocsaa vederfaris.
Naar Christus nu siger / Mange
ere kallede / da taler hand om den
mundelige Predicken / met huilcken
alle Folck kaldis formedelst Ordens
Tienere / Men naar hand siger / Faa
ere Vdualde / da taler hand om den
Guddommelige forsyn / formedelst hui-
lcken Jøder oc Hedninge ocsaa kom-
me til Guds Rige. Oc Christus knyt-
ter dem baade tilsammen / at hand
der met vil giffue til kiende / at det
ene skal stedse vere hoss det ander /
den mundelige Predicken / hoss den

Hellig

Hellig Aands opueckelse oc tilskyndelse.

Huad skulle wi nu lære aff dette Euangelio?

Thu Stycke. Først/ at ingen skal ophøye sig offuer den anden / for sine egne gerninger oc fortienste skyld / om hand end vaar saa Hellig som S. Petrus. Thi den som nu er Hellig / kand snart falde igen / oc bliffue den suariste oc største Syndere / Der faare skulle wi vandre i Guds fryct / oc vide/ At er der noget gaat i oss / da er det Guds gaffue oc gerning. Thi S. Paulus siger / Den som staar / skal see til / at hand icke falder. Oc Christus / Matthei xxiiii. Den som bliffuer bestandig indtil enden / hand skal bliffue Salig. Der nest / at ingen skal tuile paa Guds Naade oc Barmhertighed oc falde i misshaab / Der som hand end vaare saa suar en Syndere/

dere/ſom Røffueren paa Kaarſſet/Thi at haffuer hand aff hiertet ſin tilfluct til Chriſtum/da ſkal hannem vederfaris Naade / oc hand ſkal bliffue trøſtet/ Thi der ſkal ingen forladis vden hielp oc trøſt/ſom ſetter ſit haab til Gud. Dog ſkal mand vide der hoſſ/ at der ſkal ingen forlade ſig paa Røffuerens Exempel/oc ſynde der paa/Det er it Exempel der du ſkalt trøſte dig met/rette oc bedre dig aff/ oc icke efterfølge til at ſynde. Wi ſkulle bære Herrens Aag op aff vor vngdom / oc effter Pauli Lærdom/ Gal.vi. Den ſtund wi haffue tid / giøre huer mand til gode / Saa ſkulle wi oc ſaa naar tiden kommer / høſte det euige Liff/Der hielpe oſſ Gud til/ AMEN.

Den Søndag Sexageſima / Euangelium/ Luce VIII.

Som

SOm der vaar nu meget Folck tilsammen/ oc haftede til Jesum aff Stæderne / da sagde hand ved en Lignelse. Der gick en Sædemand vd at saa sin Sæd / Oc i det hand saade / falt noget hoss Veyen/ oc bleff borttraadt/ oc de Fule vnder Himmelen ode det op. Oc noget falt paa Sten/ oc der det voxte op/ visnede det / fordi/ at det haffde icke vedske. Oc noget falt mit iblant Torne / oc Tornene voxte met op / oc qualde det. Oc noget falt i god Jord/oc det voxte op / oc bar hundredefolt fruct. Der hand det sagde/robte hand/ Huo som haffuer øern at høre met/ hand høre.

Da spurde hans Disciple hannem at/ oc sagde / Huad lignelse skal dette vere? Da sagde hand / Det er eder giffuet / at vide Guds Rigis hemelighed / Men de andre i Lignelser / at de skulle det icke see / alligeuel de det end see/oc icke forstaa/om de det end høre.

Men dette er Lignelsen. Sæden er Guds Ord/ Oc de som ere hoss veyen/ det ere de/ som det høre/ der effter kommer Dieffuelen/ oc tager Ordet aff deris hierte/ paa det de skulle icke Tro/ oc bliffue Salige. Oc det paa Sten/ ere de/ Naar de det høre/ da anamme de Ordet/ met glæde/ oc de haffue icke rod/ de Tro til en tid/ oc naar Fristelse kommer/ da falde de der fra. Oc det som falt iblant Torne/ ere de/ som det høre/ oc gaa hen iblant dette Liffs omhyggelse/ Rigdom oc Vellyst/ oc quælis/ oc bære ingen Fruct. Oc det som falt i god Jord/ ere de/ som høre oc beuare Ordet/ i it smuct gaat hierte/ oc bære Fruct i taalmodighed.

Huor om taler dette Euangelium?

Dette Euangelium er it Parabel/ det er/ en Lignelse/ Oc taler om trehonde Sæd/ der en Mand saade/ oc bar dog icke lige god Fruct.

Huor

Huor faare bruger Christus Parabel oc Lignelser?

Lige som Hedninge pleyde at lære deris Disciple formedelst Fabel de haffde dictet oc optenct der til/ Saa pleyde Jøderne at lære deris Disciple formedelst Parabel oc Lignelser. Efftterdi da Christus nu haffde sin omgengelse iblant Jøderne/ da lærer hand effter deris skick/ Oc hand bruger Lignelser om de ting/ der Mennisken omgingis daglige met/ Som/ huorledis mand Planter/ Saar/ huorledis det voxer/ oc huorledis mand Høster/ Item om Huede oc Klinte/ om Vingaard/ Vintræ oc Vinquiste etc. Oc hans Disciple diss letteligere skulde kunde forstaa hans Predicken. Thi Parabel haffue en besynderlig nature/ i det/ at Folck kunde snart forstaa/ oc lettelige beholde dem.

Huad vil hand da met dette Parabel?

Hand giffuer it Exempel/ huorledis det gaar til i Christendõmen/ naar Euã-

gelium Predickis / at det anammis i mange maade / oc giør icke fruct i mange Menniske.

Hui saa?

Thi der komme mange honde Folck / som giffue sig til Guds Ord / Nogle høre oc forglemme det igen / Nogle foracte det aldelis / Nogle bespotte det / Nogle anamme oc beuare det / oc giøre Fruct der aff.

Huad beslutter hand paa det sidste aff dette Parabel?

Tuende Stycke. Først / at det er icke nock / at høre Guds Ord / mand skal ocsaa Tro oc beuare det / oc rette sit gantske leffnet der effter.

Det andet / at de bliffue icke alle fromme oc bedre sig aff Guds Ord / der det høre / Men alenis e fierde Parten aff Menniskien.

Skal mand da alligeuel Predicke oc høre Guds Ord?

Ja visselige. Thi at lige som der skulde

skulde sielden vore korn / der som Sæmanden icke vilde saa sin Ager / Saa skulde der oc sielden bliffue Christne / der som mand icke Predickede oc hørde Guds Ord.

Huorledis kunde wi vide / at Sæd betyder Guds Ord?

Christus legger selff dette Parabel vd / oc vdtyr Sæd om Guds Ord / Gud giffue at wi kunde legge det paa hierte.

Ligger der da saa stor mact paa?

Ja visselige / Christus rober / Huo som haffuer Øern at høre met / hand høre. Lige som hand vilde sige / Mange høre Ordet / men de ere faa som det beuare. Det er icke huer mand giffuet / at høre oc beuare Guds Ord / Det hører oss til at plante oc vande / men Gud skal giffue treffnet.

Huad sag er der til / at alle Menniske anamme icke Guds Ord?

Der ere tre sager til. Den Første / ere Predickere / som icke Predicke Guds

Ord rettelige / men beblande det met Menniskens lærdom / oc forarge dem / som det høre / met deris Vgudelige Leffnets / onde Exempel.

Den Anden sag / ere Forældre / som icke holde deris Børn oc Tiunde til Guds Ord / icke skynde oc driffue dem til Predicken / De vnderuise dem icke heller selff i Catechismo oc Børne lærdom / de lade dem gaa hen lige som vskellige Creature / oc voxe op / lige som kraagede Træ i skouen.

Det Tredie sag er / Offrighed oc Regentere / som see icke grandgiffuelige til i Scrifften / icke aluerlige forfremme Guds ære / oc holde hans Ord ved mact / som de met rette skulde giøre / oc deris Embede vdkreffuer / De henge end nu hart hoss Paffuen / hoss Concilier / hoss de gamle Forfædre / oc hoss gammel skick oc seduane.

Huor mangfoldig Sæd opregner Christus ?

Fire honde Sæd. Noget (siger hand) falt hoss Veyen / det bliffuer borttraadt / oc Fule æde det op. Noget falt paa Sten / det vissnede / thi det haffde icke vedske. Noget falt iblant Torne / oc Torne qualde det. Noget falt i god Jord / oc det voxte op / oc bar hundrede folt Fruct.

Huorledis vdlegger Christus den Sæd / som falt hoss Veyen ?

Hand siger / at det ere de Menniske / som høre Guds Ord / oc bliffue dog i deris gamle leffnet / oc gaa lige paa den samme Vey / der de ginge tilforn / Der faare kand Guds Ord icke giøre Fruct i dem / Dieffuelen holder dem i deris gamle leffnet. Oc alligeuel de end høre Ordet met Ørne / saa lader dog Dieff-uelen det icke komme i hiertet oc rod-festis.

Huorledis vdlegger Christus den Sæd / som falt iblant Torne ?

Hand siger / At det ere de Men-

 niske /

niske / som hørde Ordet / oc anamme det gladelige / Men naar Kaarsset oc Fristelse kommer / da falde de der fra / Lige som blad falde aff Træ / Disse haffue liden hielp der aff / at de hørde Ordet / Thi det er icke nock at høre Ordet / mand skal ocsaa beuare det / oc bliffue der stadelige hoss / Som Christus siger / Matth. xxiiii. Den skal bliffue Salig / som bliffuer bestandig indtil enden.

Huorledis vdlegger hand den Sæd / som falt iblant Torne ?

Hand siger / At det ere de Menniske / som høre Ordet / oc gaa bort i dette Liffs sorge / Rigdom oc vellyst / quæle Ordet der de hørde / at det kand ingen Fruct giøre hoss dem.

Forhindrer da sorge / Rigdom oc vellyst en Christen ?

Ja visselige forhindre de / oc drage et Menniske baade fra Troen oc fra en Christelig omgengelse / Saa / at hand

falder fra Gud til Creaturene / oc holder sig mere til dem end til Gud. Der faare kalder oc Christus dem Torne / Oc S. Paulus / Dieffuelens snare / Oc den Heydenske Poete Ouidius / Irritamenta malorum, En tilskyndelse oc opneckelse til alt ont. See huad der forhindrede de tre Mend / Luce xiiii. At de komme icke til Naderen.

Huorledis vdlegger hand den Sad / der falder i god Jord?

Hand siger / At det ere de Mennisker / som høre Guds Ord / anamme / Tro / oc beholde det i it gaat hierte / oc bære Fruct i taalmodighed / Det er / De holde sig stadelige til Ordet / lade Dieffuelen icke tage det fra sig / de lade det icke heller borttraadis aff Mennisk ens lærdom / som de første / De lade sig icke heller forferde der fra / formedelst Kaarss eller Fristelse / som de andre / De quæle det icke heller met sorge / Rigdom eller Verdens vellyst / som de tredie / Men de

arbeyde paa aff deris yderste mact oc formue/at de met haand oc mund/met ord oc gerninger/ met Christelig Lær-dom oc it Christeligt leffnet/kunde op-bygge oc forbedre Christendommen/ De passe der intet paa/ om de end skulle lide Fristelse/ modgang/ forfølgelse/ drøffuelse/ia ocsaa Døden der offuer/ Oc dette samme er ocsaa det hand si-ger/J taalmodighed/Thi at huo som vil vere en Christen/ oc bekiende Chri-stum obenbare/ hand skal det formode sig/ at hand skal opuecke Dieffuelen/ Verden oc Tiranner imod sig/ oc giøre sig dem til sine største Fiender/ Thi Euangelium er Kaarssens Ord. En Christen skal offte bide paa it surt Eb-le/haffue taalmodighed/slide sin tid/ indtil den onde time faar ende/ oc stor-men blæss offuer. See/ Lige som den Sæd/ der kastis i god Jord/ skal lide stor nød aff Kuld/Sne/Fraast/Regn oc vtimelig verlig/ Saa skal oc en

Christen

Christen forsøgis formedelst megẽ drøff uelse. Saa gick det alle Propheter/ Apostle/ia Christo selff/icke skulle wi heller haffue det bedre/ Disciplen er icke større end hans Mestere/Matth.x.

Er da Ordet aldelis wden Fruct oc forgeffuis i de trehonde Mennniske?

Lige som Læger icke Tro de Menniske til liffuet/der icke kunde beholde mad i sig/der de haffue taget til sig/ Saa er der oc lidet haab hoss dem/der høre Guds Ord/ oc beholde det icke. Der faare skulde huer Christen/holde regenskab met sig selff/ oc offuerhøre sig selff de søgne dage/ oc randsage sin Samuittighed/ oc aluerlige betencke/ huad han der for en Ager/ oc huorledis hand anammer den Himmelske Sæd/ det er/ Guds Ord/ ia hand skulde betencke sig selff/ oc sige/ Jeg vaar i dag til Predicken/ huad hørde ieg? huad lærde ieg? huorledis staar mit Hierte? huad sind haffuer ieg til

det

det Guddommelige Ord? vil det oc rodfestis i hiertet? vil det oc bære Fruct? er ieg oc bleffuen fromme/siden den tid ieg hørde Guds Ord oc Euangelium? fornemmer ieg oc forbedring? haffuer ieg oc offuergiffuet nogle Synder oc wdyder? eller er ieg end nu i det gamle leffnet? Sandelige/ huor saadan offuerhørelse/ examinats oc randsagelse icke skeer/da er det befryctendis/at denne Sæd skal icke ville bære Fruct. Denne offuerhørelse skulde ocsaa Hustru oc Hossbonde/ holde met deris Børn/ Sønner oc Døtter/ oc met deris Tiunder/ Piger oc Suenne/ Disligist ocsaa Scholemestere oc Tuctmestere/ met Smaadrenge oc Smaapiger. Der er i sandhed intet andet middel/ ingen anden vey/ formedelst huilcken wi kunde bliffue fromme/retferdige oc salige/end alenist/ formedelst Guds hellige oc salige Ord.

Huad vil dette Euangelion lære oss?

Thu Stycke. Først / at der bliffue altid flere Menniske fordømde end salige / Fordi at den mindste part retter sig effter Guds Ord / oc det gaar / som det Euangelium wi haffde for otte dage siger / Mange ere kallede / Men faa Vdualde. Oc Matthei vii. Porten er viid / oc Veyen er bred / der fører til fordømmelse / oc de ere mange / som vandre der paa / Oc den Port er trang / oc Veyē er smal / som fører til liffuet / oc de ere faa / som hannem finde.

Giff Exempel.

J Syndfloden bleffue der ekon otte Menniske beuarede i Arcken / Noe met sine Sønner oc deris Hustruer. Der Sodoma oc nogle andre Stæder bleffue forderffuede / bleffue der ekon fire Menniske beuarede / Loth met sin Hustru oc Døtter. Aff sex gonge hundrede tusinde Mend / som ginge aff Egypten igennem det røde Haff / komme der icke ind i det foriette Land / wdē tho Mend /

Josua oc Caleb / de andre Døde allesammen i Ørcken / for Syndens skyld. J den Prophetis / Helie tid / vaare der ekon siu Tusinde i Jsrael / som icke haffde bøyt deris knæ / faar dē Affgud Baal. Der stode mange hundrede Baals Prester / imod den eniste Prophete Eliam / Oc fire hundrede falske Propheter / imod den eniste rette Prophete Micheam. Oc met faa Ord at tale der om / Fra Verdens begyndelse / haffuer altid den mindste del aff Menniskem / huldet met Sandhed / Oc den største hob met løgn / At Christus sagde icke forgeffuis / Mange ere kallede / men faa ere Vdualde.

Der nest / Alligeuel den største part aff Menniskem bliffuer fortabt / saa skal Guds Ord icke end da Predickis forgeffuis. Esai. lv. Oc alligeuel det end synis / som Euangelii Predicken skulde vere forgeffuis / saa haffuer dog Gud sine Christne i hoben met / som høre / anam-

anamme oc beuare Ordet / ia skulde det icke end vere wden en eniste Zacheus oc Nicodemus / eller de wskyldige Børn i Voggen / Det er vel forferdeligt / at aleniste fierde parten aff Sæden falder i god Jord / oc bær fruct / Oc de tre parte omkomme oc bliffue aldelis borte / Men en Sæmand eller Bonde skal alligeuel for den gode Jord skyld / frimodelige kaste sin Sæd hen i Ageren / oc intet acte / at tre parte aff Sæden bliffue borte / oc aleniste den ene part kommer til gaffn. Lige saa skal oc en Euangelisk Predickere icke see der til / om der mange eller faa anamme Guds Ord / Men hand skal Predicke / forkynde oc bære det frem faar alle Creature / som Christus befalede Marci xvi. Wi skulle saa oc Predicke / Gud skal vel bærede Jorden / oc beskicke Tilhørere / De ere allerede opscreffne / som skulle anamme Ordet / oc bliffue formedelst Ordet Salige. Wi skulle

oc

oc icke tuile/at wi ere oc skulle vere i det samme tal / oc formedelst Guds Ord/ bekomme Guds yndest oc naade / oc endelige det euige Liff/Amen.

Fastelaffuens Søndag/ Esto mihi/Om Christi Daab/ Euangelium Matth. III.

PAa den tid kom Jesus aff Galilea / til Jordan / til Johannem/ at hand vilde lade sig Døbe aff hannẽ. Men Johannes formente hannem det/oc sagde/ Jeg haffuer vel behoff/at Døbis aff dig/oc du kommer til mig? Jesus suarede / oc sagde/Lad det nu saa vere/oss bør saa/at fuldkomme al retferdighed. Saa tilstedde hand hannem. Oc der Jesus vaar Døbt/ gick hand strax op aff vandet/Oc see/ da obnedis Himmelen offuer hannem / Oc Johannes saa Guds Aand fare ned lige som en Due / oc komme offuer

offuer hannem. Oc see / en Røst ned
aff Himmelen sagde / Denne er min
elskelige Søn / i huilcken ieg haffuer
Behagelighed.

Huad holder dette Euangelium oss
faare?

Try Stycke. Først/huorledis Chri-
stus bleff Døbt aff Johanne i Jordan.
Det andet / De store vnderlige ting der
skede. Det tredie / Huor til Daaben er
nyttelig.

Vaar oc Johannis Daab aff Gud?

Ja visselige. Thi saa scriffuer Lu-
cas i det iii. Capitel. Guds befalning
kom til Johannes / Zacharie Søn / i
Ørcken / Oc hand kom i al den Egn
omkring Jordan / oc Predickede Poe-
nitentzis Daab / til Syndernis forla-
delse/Som Esaias i det xl. Cap. haffde
Propheteret om hannem. Saa siger
hand ocsaa selff / Johan. i. Den som
mig vdsende at Døbe met Vand/hand
sagde til mig/Huilcken du seer Aanden

fare ned offuer/oc bliffue paa/den samme er det / der Døber met den hellig Aand. Saa vaar nu Johannes der til vdsent/at hand skulde Predicke Poenitentzis Daab/ til Syndernis forladelse.

Huordan vaar denne Predicken ?

Hand sagde / Giører Poenitentze/ Himmerige er kommet her nær til.

Faar huem gierde hand saadan Predicken ?

Icke faar Hedninge / men faar Jøder/ Ja faar dem/som lode sig tycke at de vaare de allerhelligste.

Komme der oc Folck der lode sig Døbe aff hannem ?

Den stad Jerusalem (siger Matheus) gick hen vd til hannem / oc det gantske Jødiske Land / oc alle Land hoss Jordan/oc lode sig Døbe aff hannem / i Jordan / oc bekiende deris Synder.

Komme oc de ypperste iblant Jøderne til hannem ?

Ja/

Ja / der komme mange Phariseer oc Saduceer til hans Daab.

Huad sagde hand til dem?

J Øgle slecte (sagde hand) Huo vissde eder / at i skulde vndfly den tilkommende vrede / Seer til / giører retsindig Poenitentzis Fruct / oc tencker icke at i ville sige / wi haffue Abraham til Fader / Thi ieg siger eder / Gud kand opuecke Abraham børn aff disse Stene / Øxen er allerede lagd hoss roden aff Træene / Huilcket Træ som icke bær god Fruct / skal affhuggis / oc kastis i Ilden.

Huad sagde hand til det menige Folck?

Der de spurde hannem at / huad de skulde giøre / sagde hand til dem / Huo som haffuer tho kiortle / hand skal giffue den der haffuer ingen / Oc huo som haffuer mad / hand skal giøre lige saa.

Huad sagde hand til Toldere?

Hand sagde til dem / J skulle icke kreffue mere / end sat er oc paalagd.

Huad sagde hand til Stridzfolck?

Hand sagde / Giører ingen mand vold eller vret / oc lader eder nøye met eders besolding.

Huad tencte Folcket om Johanne?

Som de vaare i den mening oc tenckte alle i deris hierter om Johanne / om hand maa vel ske skulde vere Christus / Da suarede hand oc sagde til dem alle / Jeg Døber eder met Vand / Men der skal komme en sterckere effter mig / huis Skotuenge ieg er icke verdig til at løse / hand skal Døbe eder met den Hellig Aand / J hans haand er Kasteskulen / oc hand skal feye sin Lo / oc sancke Hueden ind in sin Lade / oc opbrende Auinerne met euig Jld.

Kom oc da Christus som Johannes sagde?

Saa scriffuer Mattheus. Paa den tid kom Jesus aff Galilea / til Jordan / til Johannem / at hand vilde lade sig Døbe aff hannem / Men Johannes for-

mente hannem / oc ſagde / Jeg haffuer vel behoff at Døbis aff dig / oc du kommer til mig? Da ſuarede Jeſus / oc ſagde / Lad det nu ſaa vere / ſaa bør det oſſ / at fuldkomme al retferdighed.

Er icke dette en vnderlig ting?

Ja viſſelige er det vnderligt. De ypperſte Preſter oc Scriffcklogе / ſom ere fulde aff Synd oc fordømmelſe / ville huercken kiende ſig for Syndere eller lade Døbe ſig. Men Chriſtus / ſom er uden ſynd / ſom fører alene den Titel / at der kom aldri beſuigelſe i hans mund / hand kommer oc begerer at Døbis aff Johanne.

Huor faare giør hand det?

Icke for ſin egen Perſone / men for vor ſkyld / Chriſtus gaar her ind i vor ſted / tager det ſyndige kiøds ſkickelſe paa ſig / oc bliffuer den ſtørſte Syndere / ſom haffuer paa ſig oc bær den gantſke Verdens Synder / Diſſe Synder ſencker hand ned i Daaben / oc toer dem

aff sig / ia aff oss alle / i huilckes sted hand staar der / saa at de i hans Daab skulle senckis ned oc bliffue til intet. Der faare siger Johannes / See Guds Lam / som bær Verdens Synder. Er Christus Guds Lam? da skal hand vissselige være hellig / reen oc uskyldig. Bær hand Verdens Synder? da er hand io visseliige ent stor Syndere / Lige som Esaias ocsaa siger i det liii. Herren lagde alle vore Synder paa hannem. Huo som det nu tror / at baade hans egne oc den gantske Verdens Synder ligge paa Christo / oc at Christus fordi loed Døbe oc Kaarss feste sig / oc haffuer vdgydet sit Blod / at hand vilde rense hannem aff Synden / oc giøre hannem from / Retferdig oc Salig / hand skal haffue Syndernis forladelse / oc det euige liff / Christi Daab / Kaarss / Pine oc Død / skal høre hannem til.

Huilcke ere Guds herlige vnderlige ting / som skede i Christi Daab?

Saa scriffuer Mattheus. Der Jesus
vaar Døbt/ gick hand strax op aff Van
det/ Oc see/ da obnedis Himmelen offuer
hannem/ oc Johannes saa Guds Aand
fare ned/ lige som en Due/ oc kõme off-
uer hannem/ Oc see/ en røst ned aff Him-
melẽ/ sagde/ Dẽne er min elskelige Søn/
i huilcken ieg haffuer Behagelighed.

Vaare dette oc forferdelig ting?

Ney. Det vaar icke her saa forfer-
deligt at see til/ som hoss Sinai bierge/
der som icke vaar andet end stort taag
oc mørck/ sterckt vær oc mørcke Skyr/
forferdeligt Liunet oc Torden/ oc Bas-
sunen gaff græselig liud aff sig/ det
gantske Bierge røg oc brende høyt op
i lucten/ at Israels Børn vigede til ba-
ge/ oc kunde icke høre Gud/ som ta-
lede aff Ilden. Men her gaar det alt-
sammen smuct/ lystelige/ trøstelige oc
herlige til/ Himmelen obnis/ den gant-
ske Guddommelige Maiestat oc hel-
lig Trefoldighed/ Fader/ Søn/ oc den

Hellig Aand/obenbaris/Faderen lader sig høre paa det aller venligste/Denne er min elskelige Søn / Sønnen staar der i vort Kiød/oc lader sig Døbe oss til gode/Oc den Hellig Aand far ned offuer hannem/i en lægemlig skickelse som en Due.

Huor faare skede dette?

Dette skede altsammen oc er screffuet for vor skyld / at wi skulle herlige prise / oc holde meget aff den hellige Daab/effterdi wi see oc høre/ at Christus haffuer icke aleniste indsæt Daaben/oc befalet at Døbe/ men lader sig oc selff Døbe aff sin tienere Johanne/ dypper sig nedi vandet / oc rører det met sit hellige Lægeme / at hand der met vil hellig giøre oc velsigne den hellige Daab. Derfaare skulle wi icke heller tuile paa / naar oc huor Daaben brugis effter Christi befalning/at Himmelen staar io visselige oben/ oc den gantske hellige Trefoldighed er der neruerendis oc Døber selff. Huad

Huad hører til Daabens Sacramente?

Try Stycke. Først / ret naturligt Vand / icke Vin / icke øl / icke Sand eller Affner. Det andet / Guds Ord oc foriettelse hoss Vandet. Det tredie / Guds befalning oc indskickelse. Her giøre Giendøbere stor wret / at de i Daaben see alenisle til det blote Vand wden Guds Ord / oc giøre aff Daaben it blot ledigt oc gaalt tegn / som mand mercker Lam oc Gieslinge. Men det er vist / at naar Christi Ord Matthei xxviii. (Gaar hen i den gantske Verden / lærer alle Hedninge / oc Døber dem i Naffn Faders / Søns / oc den Hellig Aands) komme til Vandet / da er det icke lenger blot Vand / Men it Helligt / Guddommeligt / Saligt Vand / Ja den ny Fødsels Bad / huilcket der renser alle dem aff alle Synder / som bade der vdi. Saa skal ocsaa Guds befalning vere det. Oc wi skulle vide / huo der indskickede Daaben oc befalede at Døbe. Oc disse try

ſtycke / Det ſynlige Elemente / Guds Ord oc foriettelſe hoſſ Elmentet / oc Guds befalning giøre it Sacramente.

Bruge io Troldkoner / oc de ſom kunde den ſorte kaanſt/oc Quinder ſom giøre Vær/ Papiſter/ Viebiſper/ ocſaa gode Ord/offuer Vrter/Salt/Vand/ Altere/ Billede/ Klocker/ Er det ocſaa fordi Sacramente?

Spør diſſe altſammen at / huo dem befalede ſaa at giøre/ om de oc haffue Guds befalning / ord oc foriettelſe / at de ſkulle ſaa oc ſaa Vie/ Vand/ Salt/ Palmer/ Vrter / Vorliuſſ / Kircker oc Altere/oc døbe Klocker/oc ſige ſaadanne Ord der offuer. Formane dem aluerlige / at de ville grundelige beuiſe ſaadant aff Guds Ord oc den hellige Scrifft/Det ſkulle de kunde giøre/naar der vexer Figen paa hylde rod. Der faader er ſaadant deris fickel fackel icke anret / end idel Menniſkens dict oc paadet / end idel Menniſkens dict oc paafund / oc it fortredeligt væ en / ia end idel Gudsbeſpottelſe oc de hellige Sacra-

cra-

cramenters foractelse. Gud skal i alle
Sacramente giffue aluerlig befalning
aff Himmelen/ der nest ocsaa selff tage
Elementet / oc beskicke Sacramenters
form oc maade/ oc bescriffue oss Ordene
som mand skal bruge der til / at det saa
skal altsammen gaa i hans befalning oc
Ord / effterdi det er hans skick oc ind-
settelse. Hand vil icke / at wi skulle i
troens sager/ giøre noget aff vort eget
Hoffuet/ Men aleniste effter hans Ord.

Huor til er Daaben nyttelig?

Daaben er der til nyttelig oc Fruct-
sommelig / at hand giør de Døbte sali-
ge/ Som Christus siger Marci i det sid-
ste. Huo som Troer oc bliffue Døbt/
hand skal bliffue salig. Daaben haffuer
saadan krafft/ At lige som wi aff Adam
oc Eua vndfangis oc fødis i Synd/
til dette timelige liff / oc ere fordømde
til Helffuede oc til den ewige Død/ Saa
skulle wi formedelst Daaben fødis ny i
Christo/ aff den hellig Aands krafft til
retfer-

retferdighed/ oc til det euige Liff. Oc lige ſom wi tilforn vaare Dieffuelens/ vredens oc den euige Døds Børn/ Saa bliffue wi formedelſt Daaben/ Guds naadens oc det euige Liffs Børn. Thi Daaben renſer oſſ aff al den oprindelige Synd/ oc fører oſſ til wſkyldighed igen/ at wi paa den yderſte Dag ſkulle opſtaa wden Synd/ renere oc deyligere end Solen/ oc vere Retferdige paa Legeme oc Siel/ oc leffue euindelige.

Huor aff haffuer Daaben ſaadan krafft?

Aff vor Frelſere Jeſu Chriſto/ ſom ſelff ærede oc prydede Daaben/ oc loed ſig Døbe i ſit trediuende Aar/ ret lige paa den tid der hand nu vilde gaa ind i ſit Embede/ til huilcket hand aff ſin Fader vaar beſlicket oc vdſend. Thi det gamle Teſtamente haffuer her ende i Chriſti Daab/ oc det ny Teſtamente begyndis. Chriſtus vaar ſin Hellige Moder vnderdannig indtil i det trediuende Aar/ Her tager hand for ſig ſelff

oc vil

oc vil vere sin egen/ oc gaar hen til Jor-
dan/ holder sig som it andet Menniske/
oc lader sig Døbe / Her vies hand til
Prest/ oc saluis til Kong offuer Israel.
Faderen haffde tilforn ladet forkynde
hannem formedelst Propheter / Her la-
der hand nu aff Johanne vise met fin-
gre paa hans Persone/ Ja hand giffuer
hannem selff Vidnisbyrd ned aff Him-
melen. Oc dette skede altsammen/ at wi
skulle aldelis vere visse paa / at denne
Jesus aff Nazareth er den rette Mes-
sias/ den sande Christus / oc Verdens
Frelsere.

Huad siger Johannes Euangelista om Daaben?

Johannes Euangelista haffuer en
besynderlig maade at tale om Daaben/
oc siger i det xx. Capitel / at hand er it
Vand / som er beblandet met Christi
Blod/ der flød aff Christi side. Oc i. Jo-
hannis v. Denne er det / som kommer
met Vand oc Blod / Jesus Christus.

Der vil den hellige Johannes oplade vore induortis oc Aandelige Øyen / At wi icke aleniste skulle see vand i Daaben / men ocsaa Christi Blod. Thi at huo som anammer Daaben i Troen / da er det lige / som hand bleff synlige toen oc rengiort aff Synden met Christi Blod. Thi wi bekomme icke synders nis forladelse formedelst vore gerninger eller fortieniste / men formedelst Christi Død oc Blods vdgydelse / Oc denne forladelse legger Christus oc stinger ned i Daaben. Oc dette Blod er icke it syndigt Menniskis Blod / oc icke heller en Død Oris eller Buckis Blod / men it wskyldigt / retferdigt oc helligt Blod / som er / det wskyldige Lams Jesu Christi / Naadens oc Liffuens Blod. Der faare haffuer det ocsaa saa skarpt salt oc euer sebe / at / huor det kommer paa Synd / besmittelse oc wrenlighed / da bider det oc afftoer altsammen / ia det opsluger oc fordriffuer i it

øreblick/baade Synden oc Døden/ oc fører met sig al Naade oc salighed/ oc endelige det euige Liff. Der til hielpe oss Gud/ AMEN.

Den I. Søndag i Faste/ Inuocauit/ Euangelium/ Matthei IIII.

DA bleff Jesus ført aff Aandē vd i Ørcken at hand skulde Fristis aff Dieffuelen. Oc der hand haffde Fastet fyritiue dage oc fyritiue netter/ hungrede hannem. Oc Fristeren gick til hannem/ oc sagde/ Est du Guds Søn/ da sig/ at disse Stene bliffue Brød. Oc hand suarede/ oc sagde/ Der staar screffuet/ Mennisken leffuer icke aleniste aff Brød/ men aff huert Ord/ som gaar gennem Guds mund. Da førde Dieffuelen hannem met sig ind i den hellige Stad/ oc sette hannē paa Tindingen aff Templet/ oc

sagde

ſagde til hannem/Eſt du Guds Søn/ da lad dig falde ned / Thi der ſtaar ſcreffuet/Hand ſkal giffue ſine Engle befalning offuer dig/ oc de ſkulle bære dig paa Hender/ at du icke ſkalt ſtøde din Fod paa nogen Sten. Da ſagde Jeſus til hannem / Der ſtaar atter ſcreffuet. Du ſkalt icke Friſte Gud din Herre.

Da førde Dieffuelen hannem atter met ſig/ op paa it ſaare høyt Bierge/oc viſſde hannem aller verdens Rige / oc deris Herlighed / oc ſagde til hannem / Dette vil ieg giffue dig altſammen/om du falder ned/oc tilbeder mig. Da ſagde Jeſus til hannem/ Vig bort fra mig Satan / Thi ſder ſtaar ſcreffuet / Du ſkalt tilbede Gud din Herre / oc tiene hannem alene. Da forlod Dieffuelen hannem / Oc ſee / Englene ginge da frem til hannem/oc tiente hannem.

Huor om taler dette Euangelium ?

Om try Stycke. Først / huorledis Christus bleff ført i Ørcken aff den hellig Aand. Der nest / huorledis hand bleff Fristet aff den onde Aand. Det tredie / huor met Christus offueruant Dieffuelen.

Huor faare bleff Christus ført i ørcken aff den Hellig Aand?

Euangelisten siger / Paa det hand skulde Fristis aff Dieffuelen.

Skulde da Christus Fristis?

Mesteren som screff det Epistel til de Hebreer siger / At Christus skulde i alle maade bliffue sine Brødre lig / paa det hand skulde bliffue barmhertig / oc en trofast Prest faar Gud / at forlige Folckens Synder / Thi at i det hand er plaget oc fristet / kand hand hielpe dem / der Fristis.

Naar bleff Christus Fristet?

Strax effter at hand vaar Døbt aff Johanne i Jordan.

Huor faare strax effter Daaben?

At hand der met vilde giffue til kien-
de/at it Chriſtet Menniſkes leffnet/icke
er andet/ end en daglig ſtrid/ imod
Dieffuelen/Lægemet oc Verden/indtil
de klappe met Skulen/ oc at wi ſtrax
effter Daaben/ føris bort aff den hellig
Aand i den vilde Verdens Orck/ oc
giffues hen vnder allehonde Friſtelſer.

Huor faare aff den Hellig Aand?

At hand vilde giffue til kiende/ at
alle Friſtelſer/ genuordighed/forfølgel-
ſe/drøffuelſe/angiſt/ſiugdom/kaarſſet
oc almodgang/ kommer aff Gud/ oc
leggis Menniſken paa/ icke til deris
forderffuelſe/ Men/ at de ſkulle haffue
aarſage til/at paakalde Gud i nød/ſom
der ſtaar i den L. Pſal. Paakalde mig
i nød/ da vil ieg redde dig/ ſaa ſkalt du
priſe mig. Item Pſalm. lxxx. Du paa
kallede mig i din nød / oc ieg Frelſte
dig. Der formaa huercken Dieffuelen
eller Verden noget imod oſſ / wden
Gud tilſteder dem det/Thi at ocſaa de
Haar

Haar paa vort Hoffuet ere talde Mat-
thei x. Oc Gud er ocſaa trofaſt / at
hand icke lader oſſ Friſtis offuer vor
formue eller offuer det wi kunde taale/
Men hand giør ende paa Friſtelſen / at
wi det kunde fordrage/ i. Cor. x. Hand
vil oc der met lære oſſ / at ingen ſkal
ſelff vduelle eller legge ſig noget Kaarſſ
paa/oc giffue ſig i fare/wden nød driff-
uer hannē der til/Men wi ſkulle tøffue/
indtil Kaarſſet leggis oſſ paa aff Gud/
hand ſkaffer oſſ vel Friſtelſe oc mod-
gang nock til / naar tid er / Huo ſom
wden Aandens tilſkyndelſe/ giffuer ſig
fortredelige i fare / oc kunde det vel
vnduere / hand Friſter Gud/ wi ſkulle
icke føre oſſ ſelff Friſtelſer paa / de
komme vel naar tid er/ Men naar de
ere komne / da ſkal huer tencke til/
at hand effter Guds vilie/ bær Kaar-
ſſet taalmodelige / holder det vd i en-
den/ oc icke kaſter det oc løber der fra.

Der faare siger Euangelisten / at Jesus bleff ført hen i Ørcken / oc gick did icke aff sig selff. Huilcke som driffuis aff Guds Aand / de ere Guds børn / Rom. viii. Men de som driffuis aff deris egen Aand / eller aff en flager Aand / de rette icke meget gaat vd.

Skulle wi da ingen modgang eller plage tage oss selff til for Christi skyld?

Saa skal it Menniske skicke sig / Du haffuer Legeme oc Siel / oc skalt haffue din omgengelse met Folck / fordi giff huer det som hannem bør / Giff din Siel Troen oc Guds Ord / der skalt du føde Sielen met / Giff legemet / det syndige kiøds dræbelse / som Christus formaner Luce xxi. Oc Paulus mange steder. Din Neste / skalt du giffue Troens Fruct / kierligheds oc barmhertigheds gerninger / Tag der hoss Trolige oc flitelige vare paa dit kald / da skalt du finde oc forsøge oc fornemme Kaarsset / Fristelser /

ſer modgang / forfølgelſe / vect / faſte / wmage oc arbeyde lige nock.

Huor bliffue da de Aandeligis gerninger / i Kircker oc Kloſter / ſom Faſte / Sang / Leſſning?

Efferdi de binde ſaadanne deris gerninger til beſynderlige tider / ſteder / Perſoner / Kleder oc Mad / da Dømmer Chriſtus dem at vere en wnyttelig forgeffuis Gudstieniſte / Matthei xv. De tiene mig forgeffuis / ſiger Chriſtus / efferdi de lære ſaadan Lærdom / der er icke andet end Menniſkens bud / Men vilde de giøre deris Kloſter oc Domkircker til Chriſtelige Scholer igen / ſom de vaare i begyndelſen / oc optucte Chriſtelige vnge Perſoner der vdi / lære oc læſe den Guddommelige Scrifft / at mand kunde finde hoſſ dem lærde / forſtandige oc ſkickelige Perſoner / ſom kunde vere dulige til Biſcopper / Predickere / Scholemeſtere / oc tiene Chriſtendommen / da ſkulde Gud icke aleniſte

ste see Naadelige til deris Christelige gerninger / til deris tuct oc skickelighed/oc lade deris Faste/lesning/sang vere sig behagelig / men ocsaa giffue sin velsignelse der til / at det skulde forfremmis til hans ære / oc Christendommen til nytte oc forbedring.

Skulle wi da intet gaat giøre/huercken Faste/ Læse/ Bede eller Siunge?

Wi skulle altid giøre det som gaat er / icke nødde til eller aff Menniskens bud / men veluillige oc aff Hiertens grund/Gud til Loff/ære oc tacksigelse/ oss selff til en øffuelse / oc den gantske Christendom til forbedring. Thi alligeuel Christus setter faste / lesning oc almisse at giffue / ind til oss selff/ oc i vore egne hender/Matthei vi. Saa vil hand dog haffue det aff oss/Thi hand siger Luce xxi. Vocter eder / at eders hierter icke skulle besuaris met Fraadzeri oc Druckenskab/ Oc Luce xxii. Beder

oc Vaager / at i icke ſkulle falde i Fri-
ſtelſe / Oc Luce xi. Giffuer Almiſſe / aff
det der er / ſee / ſaa er det eder altſammen
rent. Men Chriſtus giør intet forſkel
paa tider / ſteder / perſoner / kleder eller
mad / Hand giør oc icke aff ſaadanne
gerninger nogen fortienſte / at de ſkulle
vere ſom Nøgle at lade Himmelen op
met / ſom Øyenſkalcke oc gerningers
Predickere giøre / met huilcken tilſet-
telſe de forderffue det altſammen. Thi
Chriſtus ſiger Luce xvii. Naar i haffue
giort alt det / eder er befalet / da ſkulle i
ſige / wi ere wnyttige Tienere / wi haff-
ue giort det / wi vaare plictige til
at giøre.

Haffuer io Chriſtus Faſtet fyritiue dage oc
fyritiue netter / huor faare ſkulle
wi icke efterfølge hans
Exempel?

Huo ſom vil følge Chriſto eff-
ter i dette Stycke / hand ſkal ocſaa
gaa vd i Ørcken / oc intet æde i

fyritiue dage oc fyritiue netter/ Ja/ hannem skal oc icke hungre/ før end fyritiue dage oc fyritiue netter ere forløbne/ som Matthei Text siger her om Christo. Huad er det for en Faste/ at mand en gong om dagen saa fylder oc propper Bugen/ met allehonde nydelig Mad/ oc mange retter/ oc om afftenen met en Spand øl/ at ocsaa mange Terskere kunde behielpe sig der met? Saadan faste er den rette Christelige Faste ekon en bespottelse/ som mand siger.. Pillegrimmis Gudelighed/ oc Tydskis Faste ere icke en Bøn verde.

Huilcken er da den rette Faste?

Den rette Faste er icke andet/ end at it Menniske holder sig aff onde tancker/ wnyttige Ord/ oc syndelige gerninger/ Aff syndelig lyst oc begæring/ fra ont Selskab oc alle aarsager hannem kunde giffuis til Synd/ fra offuerflødighed i mad/ drick/ søffn/ skimpt oc gammen/ oc at hand spæger sit læ-

geme/

geme/er ingen fortredelig/forarger in-
gen/ giffuer ingen onde Exempel/ Oc
at der holdis ſmuck ſkick oc erlig tuct i
Land oc Stæder oc paa Landzbyr/
met Mad oc drick/ i Bryllup oc Bar-
ſel/i Gilde oc Geſtebud/at det ſkal icke
altſammen ødeleggis oc forødis paa en
tid/ſom det ſkeer/ huor mand ſlemmer
oc demmer Nat oc Dag. Denne faſte
haffue alle Chriſtne befalning paa/ at
de ſkulle holde altid/ ſaa lenge de leffue.

Aff huem bleff Chriſtus Friſtet?

Aff Dieffuelen/ Thi Dieffuelen er
Guds oc alle Chriſtnis affſagde Fien-
de/oc giør icke andet/ end at hand her
Friſter oc plager oſſ/ ia hand fører oſſ
al wlycke paa oc giør oſſ hierte ſorge/
Oc der belacker hand oc beklager oſſ
faar Gud/wden affladelſe/taler alt ont
om oſſ/oc legger alting vd til det ver-
ſte met oſſ/Thi hand er en Mordere oc
en Løgnere aff begyndelſen/ Denne
Løgndieffuel oc Mordaand vilde Chri-

 ſtus

stus Fristis aff/ At wi saa meget dissletteligere skulde kunde fordrage Dieffuelens Fristelser.

Bleff da Christus fristet fyritiue dage oc fyritiue netter?

Oss synis det er en suar siugdom/ naar it Menniske icke æder i tre eller fire dage/ Huor suar monne da Christi Fristelse veret/ efftterdi hand od icke en smole i fyritiue dage oc fyritiue netter? Huad Fristelser det vaare giffuer Euangelisten icke klarlige til kiende/ Men mand kand dog vel mercke paa disse Fristelser her følge effter/ huad Fristelser det vaare/ Som er/ at Satan vilde driffue Christum der hen/ at hand skulde tro/ at hand vaar icke Guds Søn/ Oc sagde wden tuil til hannem/ Du hørde en røst/ der du bleffst Døbt i Jordans Flod/ Du est min elskelige Søn/ i huilcken ieg haffuer behagelighed/ Oc du ment at Gud mente dig met samme røst/ Men du far vild/ oc haffuer

ner en falſk mening der om/ Huorledis
kand det vere mueligt/ at du ſkulde vere
Guds Søn? Giff dog act paa/ huad
din Fader giør imod dig/ Du eſt io her
i den vildene Ørck/ at baade Gud oc
alle Menniſke haffue ſlaget haanden
aff dig / oc du eſt paa det neſte Død
aff Hunger.

Huor met Friſter Dieffuelen Chriſtum beſynderlige?

Met try ſtycke. Førſt/ met bugſor-
ge oc omhyggelighed for Rigdom.
Der neſt / met ærgerighed oc verdzlig
pral. Paa det ſidſte/ met mact oc Herre
domme/ Diſſe ere de try ſtycke / der
Verden tager ſig ſtørſt vmage til faa-
re/ Rider oc Render / Løber oc ſtryger
omkring / oc kand aldri komme til
rolihhed.

Huorledis met Bugſorge?

Hand ſiger/ Eſt du Guds Søn/
da ſig / at diſſe Stene bliffue Brød/

Lige

Lige som hand vilde sige / Du haffuer her til disputeret met mange Ord / oc giffuet dig vd faar Guds Søn / Men nu vil det icke gielde lenger met Ord / Der faare skalt du nu beuise met gerningen / at du est Guds Søn / Sig / at disse Stene bliffue Brød / kant du det giøre / da vil ieg Tro / at du est Guds Søn.

Huad giør Christus til denne Fristelse?

Hand staar hannem imod met Guds Ord oc den hellige Scrifft / Deut. viii. Det staar screffuet (siger hand) Menisken leffuer icke aleniste aff Brød / Men aff huert Ord / der gaar igennem Guds mund / Lige som hand vilde sige / Gud giffuer icke aleniste timelig næring formedelst Brød / formedelst vmage oc arbeyde / sorge oc omhyggelighed / som Verden tager sig til / Men formedelst sit Ord / det er / Naar huert Meniske tager vare paa sit kald / oc giør huad som hannem er befalet aff Gud / da skal hannem intet fattis / Det er vel

saa

saa i sandhed / at naar mand haffuer Brød / da skal mand leffue aff Brød / dog icke paa Brøds men paa Ordens vegne / formedelst huilcket / Gud giffuer Brød krafft / at det kand føde oc mette Mennisken / Men naar der er icke brød / da skal mand leffue formedelst Ordet / Oc der som Troen er da retsindig hoss Ordet / da skal der ocsaa paa det sidste komme Brød / Ja / skulde det end regne ned aff Himmelen / som Gud loed Man komme ned til Israels Børn i Orcken / da skal det komme.

Huorledis met ærgerighed?

Dieffuelen førde hannem met sig i den hellige Stad / oc sette hannem paa Tindingen aff Templet / oc sagde til hannem / Est du Guds Søn / da lad dig falde ned / Thi det staar screffuet / Psalm. xci. Hand skal giffue sine Engle befalning offuer dig / oc de skulle bære dig paa hender / at du skalt icke støde din fod paa sten. Lige som hand vilde sige /

Du

Du bliffuer end nu i din mening/at du est Guds Søn/ Nu vel/saa beuiß dog din Guddom met gerningen/giør dig it stort Naffn/ Du est her til anseet for it armt foracteligt Menniske / for en Tømmermand oc Arbeydere/Nu er det tid / at du beuiser din Guddommelige Maiestat/besynderlige her i Jerusalem/ som er det gantske Jødelands Hoffuet stad / her som meget Folck er tilsammen / paa det / at naar de see / at du falder ned aff det spitze aff Templet / oc lemmelester dig icke/ de da alle skulle komme løbende / oc tilbede dig. Men see/huorledis Skalcken lader det beste stycke bliffue til bage / Som er (At de skulle beuare dig / paa alle din veye) Det vilde icke tiene hannem til hans anslag/ Saa er hand snedig til / at forfalske oc foruende Scrifften.

Huad giør Christus til denne Fristelse?

Hand staar Dieffuelen atter imod/

met Guds Ord oc den Hellige Scrifft/ oc siger/ Det staar ocsaa Screffuet der imod / Du skalt icke friste Gud din HERRE / Deutero. vi. Som hand vilde sige / Jeg veed vel huad der staar i Psalmen / Jeg veed oc vel Englenis Embede oc kald/ Gud haffuer giffuet Englene deris besynderlige befalning/ oc mig en anden befalning/ Hand haffuer befalet Englene / at de skulle beuare mig / oc alle Christne Menniske/ Men mig haffuer hand befalet oc alle Christne / at wi skulle icke friste Gud / Oc effterdi her ere Stiger oc Trapper / der ieg kand gaa ned at / da giørs det icke behoff / at ieg skal giffue mig i fare / lade mig falde ned / oc friste Gud/ Thi der staar Screffuet / At huo som elsker fare / hand skal forderffuis oc omkomme der vdi.

Huorledis met mact oc Herredomme?

Dieffuelen førde hannem op met sig / paa it gantske høyt Bierge / oc

vissde hannem alle Verdens Rige / oc deris herlighed / oc sagde til hannem / Alt dette vil ieg giffue dig / der som du vilt falde ned / oc tilbede mig / lige som hand vilde sige / Huor effter vilt du vere lenger foractet i denne Verden / Vilt du vere mig lydig oc følge mig effter / da vil ieg giøre dig til en veldig Herre / offuer alle Verdens Kongerige / Fald ekon ned oc tilbed mig.

Huad giør Christus til denne Fristelse?

Der Dieffuelen førde sig fortredelige ind paa Christum met Affguderi / da foruissde hand hannem fra sig / oc sagde / Vige bort fra mig Satan / thi der staar screffuet / Du skalt tilbede Gud din Herre / oc tiene hannem alene.

Forlod oc Sathan hannem?

Saa siger Lucas i det iiii. Capitel. Der Dieffuelen haffde fuldkommet alle Fristelser / da vigede hand fra hannem / til en tid. Oc Matthei iiii. Da forlod Dieffuelen hannem / oc Englene ginge

til

til hannem / oc tiente hannem.

Huad er det/at hand siger/Til en tid?

Der met vil Euangelisten giffue til kiende/ at it Christet Menniskis leffnet er icke andet paa Jorden / end it Rytteri/en daglig Kamp oc Strid / Oc at saa lenge wi ere her paa Jorden/i Dieffuelens Rige / da skulle wi icke vere woden Fristelse / oc aldri haffue nogen rolig time.

Haffue wi da oc nogen trøst/i saadan Fristelse?

Dette er vor trøst vnder Kaarsset oc i Fristelse/ At lige som Englene/tiente Christo/effter Fristelsen/ Saa skulle de ocsaa tiene alle dem/som Tro paa Christum / Thi der staar Screffuet til de Ebreer i det første Capitel. Englene ere allesammen tinstactige Aander / vdsende til at tiene/ for deris skyld / som skulle erffue Salighed. Oc i den xxxiiii. Psalm. Herrens Engel slar sin Leyr trint omkring dem/der hannem frycte/

oc hielper dem vd. Naar som Dieffue-
len nu Frister oss/ oc wi stride mandelt-
ge imod hannem / oc lade oss icke aff-
trenge / tage flitelige vare paa vort
kald/ oc giøre det som oss er befalet oc
oss bør at giøre / Da skulle der mange
Engle tiene/beskytte oc beskerme oss/ Oc
der som wi fare frem oc bliffue bestandi-
ge i Troen/da skal oss intet fattis/ Ja
før wi skulde lide nød/da skulde Engle-
ne komme aff Himmelen/ oc vorde vore
Brødgiffuere/Kocke oc Kiellersuenne/
oc tiene oss i all vor nød / lige som de
tiente Christo. Oc der skal ingen tuile
paa/at effterdi de tiente Christo/ vort
Hoffuet / da skulle de ocsaa tiene oss/
som ere Christi Lemmer / Ja de skulle
ocsaa i vor sidste time / oc paa vort
yderste tage vaare paa oss / oc føre vor
Siel bort i Abrahoms skiød / det er / ind
i det euige Liff. Det vnde oss allesam-
men vor Naadige Fader / for sin kiere
Søns Jesu Christi skyld/Amen.

Den II. Søndag i Faste/ Reminiscere/ Euangelium/ Matthei XV.

JEsus gick der vd fra/ oc drog bort i Tyri oc Sidons egn. Oc see/ en Cananeiske Quinde gick vd aff den samme egn / oc robte effter hannem / oc sagde/ Ah HERre / du Dauids Søn / forbarme dig offuer mig / Min Dotter plagis ilde aff Dieffuelen. Oc hand suarede hende icke it Ord. Da traadde hans Disciple til hannem/bade hannem/ oc sagde/ Skil dig dog aff met hende / thi hun rober effter oss. Da suarede hand oc sagde / Jeg er icke vdsend/ vden aleniste til de fortabte Faar / aff Israhels Huss. Da kom hun / oc falt ned faar hannem / oc sagde/ HErre/ hielp mig. Hand suarede oc sagde/ Det er icke smuct / at mand tager Børnenis Brød / oc kaster det faar

Hunde. Hun sagde / Ja Herre / Men dog æde Smaahundene aff de Smuler / der falde aff deris Herrens Bord. Da suarede Jesus / oc sagde til hende. O Quinde / din Tro er stor / Dig ske som du vilt. Oc hendis Dotter bleff helbrede i samme stund.

Huad lærer dette Euangelium off?

Try stycke. Troens Exempel / i denne Hedniske Quinde. Der nest / Huorledis Troen skal forsøgis oc prøffuis. Det tredie / Troens betalning.

Huad er en ret Tro?

En ret Tro er icke andet / end bekiende Christum en Herre / oc Dauids Søn / Oc at Gud / vore kiere Fader / vil aleniste vere bekient / i denne eniste Christo / sin Søn / Som Christus siger Johannis xiiii. Philippe / huo som mig seer / hand seer ocsaa min Fader.

Er denne kiendelse da saa stor en ting?

Ja visselige lige som det er en Hellig

Aands gerning / at kalde Christum en Herre i. Cor. xii. Saa er det ocsaa den Hellig Aands gerning / at kiende Christum / at vere Dauids Søn.

Huorledis kommer det?

Saa kommer det / At naar du kalder Christum en Herre / da tror du visselige / at hand er en Herre offuer alle ting oc Almectig / oc at hand vel kand beskerme / alle dem / som tro paa hannem / fra alt ont. Disligist naar du kiender Christum / for Dauids Søn / da Tror du ocsaa / at hand er kommen til Verden / oc haffuer giffuet dig alt sit gode / sin Naade oc sine gaffuer / met al sin fortienste / pine / død oc opstandelse / Frelst dig fra Dieffuelen / Døden / Synden oc Helffuede / giort dig til Guds Barn / oc en Arffuing til Himmerigis Rige / effter de Foriettelser / som bleffue Abraham oc Dauid giffne.

Haffde da denne Heydenske Quinde saadan en Tro?

Ja/ hun kiende Christum for saa-
dan en Herre / der vaar en Almectig
Gud/ oc Dauids Søn / oc kunde befri
hendis Dotter fra Dieffuelen.

Huor aff kommer hun til saadan en Tro ?

Aff det gode røcte/ hun haffde hørt
om hannem / at hand vaar saa venlig
oc from en Mand/ at hand vilde hielpe
huer mand/ oc icke lade nogen gaa v-
trøstet fra sig/ Der aff fatter hun saa-
dan en Tro oc tillid/ alligeuel hun vaar
en Heydensk Quinde / Oc skynder sig
fordi til hannem / rober effter hannem
oc siger / O HErre / du Dauids Søn/
forbarme dig offuer mig / Min Dotter
plagis suarlige aff Dieffuelen.

Huad vil hun met disse Ord ?

Hun bekiender/ at Jesus Christus / er
sand Gud oc Menniske / som vel kand
hielpe hende. Lige som hun vilde sige/
Min Herre/ effterdi du aldri nectede no-
get Menniske din hielp/ da lad ocsaa
noget aff dine velgerninger komme til
mig/

mig / Du kant vel befri oc frelſe min Dotter fra Dieffuelen. Jeg tror ocſaa at du fordi eſt kommen til Verden / at du vilt hielpe huer mand / Jeg haffuer ocſaa hørt / at du tilforn haffuer vddreffuet Dieffuelſkab / trøſtet oc helbredet mange ſiuge Menniſke / Derfaare beder ieg dig / at du ocſaa vilt hielpe min Dotter / oc fri hende fra Dieffuelen.

Huad giør Chriſtus der til / at denne Quinde ſaa rober ?

Hand ſuarer hende icke it eniſte Ord / At hun fordi vel motte ſagd / O Herre Gud / er dette den venlige Mand Chriſtus / huilcken ieg haffuer hørt tale ſaa meget gaat om / Tier hand io aldelis ſtille / oc holder ſig / lige ſom hand huercken vil ſee eller høre mig.

Huor faare tier Chriſtus ſaa ſtille / befalder denne Quindis tro hannem icke ?

Alligeuel dēne Quindis Tro / befalder Chriſto icke ilde / beſynderlige / efftersi hun vaar en Hedning / Saa tier hand

dog stille til hendis første Bøn/ paa det hendis tro skal prøffuis/lige som Guld i Ild/ oc suarer hende aldelis intet/ huilcket det wden tuil giorde hende gantske tuilraadig/ Thi huad kunde Kiød oc Blod andet tencke/ end at det vaar Løgn/ hun haffde hørt om Christo/Som wi see/at Kiød oc Blod bliffuer wtaaligt/naar det gaar ilde til.

Huad giør hun i saadan angist?

Alligeuel hun end haffde vnderlige tancker/ oc paa det neste icke viste/ huad hun skulde tencke om Christo/saa bliffuer hun dog stadelige ved det gode røcte/der hun haffde hørt om Christo/ Oc vil ingelunde tro/at Christus er saa wmild/ som hand synis at vere met sin stumhed/i det/hand vil icke suare/Der faare gaar hun oc icke strax bort/ Men hun tøffuer hoss hannem/ venter oc formoder sig it gaat suar.

Huad giøre Disciplene paa denne Quindis vegne?

De

De gaa til Christum/bede for hen-
de / oc sige / Lad hende dog komme
fra dig/thi hun rober effter oss/ Det er
vel troligt / at hun bad Disciplene der
om/oc tenckte maa vel ske/ Jeg er icke
verdig til/at hand skal Bønhøre mig/
eller beuise mig nogen velgerning/eff-
terdi ieg er en Heydensk Quinde/ Der
faare vil ieg falde ind til andre Men-
niske / at de skulle bede for mig / om
hand vil høre dem.

Huad suarer Christus til Disciplernis
Bøn?

Hand gaff dem it hart stumt suar/
oc sagde/ Jeg er icke vdsend/vden al-
eniste til de fortabte Faar aff Israels
Huss / Lige som hand vilde sige / Det
staar mig icke til/at hielpe denne Hey-
denske Quinde/efferdi ieg er vdsent til
Israels Huss/oc icke til Hedninge. Jeg
lader eder icke saa tage mig met Ord/
at ieg giør imod min Faders vilie / be-
gynder intet saadant met mig / Hun

maa gaa sine vey hen / huor hende ly-
ster / hoss mig finder hun ingen hielp /
hun er icke aff mine Faar.

Er icke dette it hart gensuar ?

Ja vissselige. Disciplene motte vel sagd / O Herre / Huor ere nu dine løffte oc foriettelser / Du haffuer io sagd / Beder / saa skal eder giffuis / Leder / da skulle i finde / Bancker / saa skal eder opladis / Vilt du rygge oc drage dine egne ord til bage ?

Huad giør nu denne Quinde til dette haarde gensuar ?

Lige som hun forlader sig paa Christi naade oc barmhertighed / oc vil icke lade vede sig der fra / alligeuel hand suarer noget vredelige / Saa vil hun icke heller sette hannem tid eller stund faare / naar eller i huad maade hand skal hielpe / oc er dog stadelig i det haab / at hand skal ville hielpe / der som hand oc hulde sig end en gong saa vmild oc vhielpe-som / hun staar fast paa Christi gode røcte / oc holder sig nermer til hannem /

Ja /

Ja/ der Christus gick ind i Huset/ oc
vilde skiule sig/ løb hun effter hannem/
falt ned faar hannem/ som it halff døt
Menniske/ oc robte met høy røst/ Herre
kom mig til hielp/ Lige som hun vilde
sige/ Herre hielp/ eller ieg er wde som it
liuff/ Hielper du icke da rober oc klager
ieg offuer vold oc wret/ Jeg giffuer dig
icke offuer før du hielper mig/ Jeg ta-
ger mig det intet til/ at du vduortis sy-
nis at vere grum oc wmild/ vilde du end
holde dig fire gonge saa whielpesom/
som du giør/ saa veed ieg dog/ at det
er icke dit aluere/ du est meget anderleds
til sinde i hiertet/ end du est til syne oc
lader vduortis paa dig gaa/ Oc met
thu ord at sige/ Hielp/ eller ieg skal skri-
ge/ saa at det skal skielde op i den høye
Himmel.

Huad giør nu Christus der til/ at denne
Quinde saa rober oc skriger?

Holt hand sig tilforn grum oc w-
mild/ da holder hand sig nu meget

mere aluerlig/ streng oc stiffsindet/ foruiser hende fra sig / kalder hende en Hund/ oc siger/ Det er icke smuct/ at tage Børnenis Brød fra dem/ oc kaste det faar Hunde. Lige som hand vilde sige/ Du est en Hund / oc vuerdig til dette Brød / Du est icke aff Jsraels Husis fortabte Faar/ oc fordi est du icke verdig til det Himmelske Brød/ den Guddommelige Naade/ Du est icke regnet iblant Guds Børn / der faare taart du icke her lede effter hielp.

Er icke dette suare stød oc grumme Fristelser?

Ja visselige/ Der er ingen Historij i Euangelio/ i huilcken Christus holder sig saa grum/ streng oc stiffsindet/ som hand her giør imod denne Quinde/ Første / foracter hand hende saa suarlige/ at hand icke end vil lade sin mund op / oc suare hende it eniste Ord. Der nest foruiser hand hende fra sig met hendis Talssmend / som vaare hans Disci-

Diſciple. Det tredie er / at hand ocſaa kalder hende en Hund. Oc haffde den ſtercke Tro / der denne Quinde haffde fattet/icke beuaret hende/ da haffde det icke veret vnderligt / at hendis hierte haffde aff pine oc angiſt / bryſtet ſønder i tuſinde ſtycke. Men hun bleff beſtandig / Ja hun er hiertelig glad / at hun haffuer en gong trengd Chriſto it Ord aff/ oc kommer nu først til at holde ord oc diſputere met hannem/oc ſiger/ Ja Herre / Men dog æde Rackene aff de Smuler/ der falde aff deris Herrers Bord. Der kommer hun nu ſmuct til Ords/oc giør en Syllogiſmum.

De ſmaa Hunde æde aff de Smuler der falde aff deris Herrers Bord.

Jeg er en aff ſamme ſmaa Hunde.

Der faare ſkal ieg ocſaa æde aff de Smuler.

Dette er it ſubtiligt ſuar/ aff en Heydenſk Quinde/met huilcket hun griber Chriſtum i ſine egne Ord/ Oc hun bekiender/

kiender/at hun er en Hund / oc begerer/ at hun maa nyde en Hunds rettighed/ Som er / at hun maa sancke den Guddommelige Naadis smuler / lige som Ruth oc andre Heydenske Quinder giorde tilforn i det gamle Testamente/ oc den Heydenske Quinde Johan. iiii. Lige som hun vilde sige / Hunde haffue hiemme i Huset oc tiene Folcket / der faare haffue de deris føde aff deris Herrers bord/ Er ieg nu en Hund/ da staar min sag vel / oc ieg haffuer foruundet al min nød / Jeg begerer icke at vere it Barn/ oc side hoss Bordet/ æde Steg/ oc dricke Vin / Jeg vil lade mig nøye met it lidet stycke / ieg vil gerne vere en Racke / krybe omkring vnder Bord oc Bencke/sancke smuler/ oc tage lidet til tacke/Gud vere loffuet/Nu haffuer ieg foruundet al min nød / Jeg tacker dig du fromme Dauids Søn / huor hiertelige haffuer du trøstet oc husualet mig.

Huad giør Christus til disse Quindens ord?

Hand er fangen oc offueruunden aff Quinden / oc kand icke lenger holde ſig / før hand hielper hende / Hand haffuer lenge tagd ſtille / oc ladet ſom hand vilde icke hielpe / Men nu kand hand icke andet / end oplade ſit Faderlige hierte / oc dele ſin Naade / met denne arme bedrøffuede Quinde / oc giøre aff en Hedning / en Jſraelit / Oc aff en Hund / it Guds Barn.

Huad ſegde hand?

Hand robte met ſtor forundrelſe / O Quinde / din Tro er ſtor / Dig ſke / lige ſom du vilt / Lige ſom hand vilde ſige / kiere Quinde / du hørde maa vel ſke end nu aldri min Predicken / oc du haffuer end nu aldri ſeet mine vnderlige Gerninger / Oc du kōmer alligeuel til mig met ſaa ſtor en Tro / at ieg haffde icke formodet mig ſaadan en tro iblant Hedninge. Nu vel / ieg vil icke lenger friſte eller holde dig met ord / Dig ſkal vederfaris hielp / Naade oc Barmhertighed / Gack bort / dig ſke lige ſom du

vilt /

kiender/at hun er en Hund / oc begerer/ at hun maa nyde en Hunds rettighed / Som er / at hun maa sancke den Guddommelige Naadis smuler / lige som Ruth oc andre Heydenske Quinder giorde tilforn i det gamle Testamente/ oc den Heydenske Quinde Johan. iiii. Lige som hun vilde sige / Hunde haffue hiemme i Huset oc tiene Folcket / der faare haffue de deris føde aff deris Herrers bord/ Er ieg nu en Hund/ da staar min sag vel / oc ieg haffuer foruundet al min nød / Jeg begerer icke at vere it Barn/ oc side hoss Bordet/ æde Steg/ oc dricke Vin / Jeg vil lade mig nøye met it lidet stycke / ieg vil gerne vere en Racke / krybe omkring vnder Bord oc Bencke/sancke smuler/ oc tage lidet til tacke/Gud vere loffuet/Nu haffuer ieg foruundet al min nød / Jeg tacker dig du fromme Dauids Søn / huor hierteligehaffuer du trøstet oc husualet mig.

Huad giør Christus til disse Quindens ord?

Hand

Hand er fangen oc offueruunden aff Quinden / oc kand icke lenger holde sig/ før hand hielper hende/ Hand haffuer lenge tagd stille / oc ladet som hand vilde icke hielpe / Men nu kand hand icke andet / end oplade sit Faderlige hierte / oc dele sin Naade / met denne arme bedrøffuede Quinde/ oc giøre aff en Hedning / en Jsraelit/ Oc aff en Hund/ it Guds Barn.

Huad sagde hand?

Hand robte met stor forundrelse/ O Quinde / din Tro er stor / Dig ske/ lige som du vilt/ Lige som hand vilde sige/ kiere Quinde/ du hørde maa vel ske end nu aldri min Predicken / oc du haffuer end nu aldri seet mine vnderlige Gerninger / Oc du kômer alligeuel til mig met saa stor en Tro / at ieg haffde icke formodet mig saadan en tro iblant Hedninge. Nu vel/ ieg vil icke lenger friste eller holde dig met ord/ Dig skal vederfaris hielp / Naade oc Barmhertighed / Gack bort / dig ske lige som du vilt/

vilt/din Tro haffuer hulpet dig. Der
giffuer hand hende mact offuer alting/
oc den ſom tilforn bleff kaldet en Hund/
giør hand til en Dronning offuer Him-
mel oc Jord/Saa ypperlig oc krafftig
en ting er Troen/Ja alle ting ere den
mulige/ſom Tror.

Befant hun det oc lige ſaa/ſom Chriſtus
ſagde?

Ja/Hun gick hiem i ſit Huſſ / ſiger
Marcus/ oc befant/ at Dieffuelen vaar
vdfaren / oc Dotteren liggendis paa
Sengen/Oc ſom Mattheus ſiger/Hen-
dis Dotter bleff helbrede i den ſamme
Time.

Huad ſkulle wi nu lære aff dette Euangelio?

Lige ſom denne Heydenſke Quin-
dis tro bleff forſøgt oc prøffuet met
ſuare Friſtelſer i dette Euangelio / Saa
ſkal det ocſaa gaa oſſ/wi ſkulle i angiſt
oc paa vort yderſte ocſaa robe oc ſkrige
til Gud / oc det ſkal ſynis oſſ/ lige ſom
hand vilde icke høre oſſ/ Der ſkulle wi
da ſee

da see oss omkring/lede alleuegne (som en Staadere beder faar huer mands dør om Brød) effter hielp / baade hoss den ene oc hoss den anden/oc sige/Gud giffue at ieg haffde nu giort mange gode gerninger / At ieg haffde Talssmend/som vilde bede for mig. Men der som alle Helgen da vilde bede for oss/ saa skal oss dog tyckis / at Gud er stum oc vred / oc vil icke høre dem/ Oc der som wi da icke holde oss fast oc stadelige til Christum/ som denne Heydenske Quinde giorde / da ere wi fortabte/wi skulle icke lade foruise eller afftrenge oss/ Ja / der som Gud end selff vilde klage paa oss / oc sige oss at vere fordømde Syndere/da skulle wi bekiende det/oc fatte hannem ved hans egne ord / oc sige/ Det er vist/ wi ere arme Syndere/ Men du haffuer alligeuel selff sagd/ At du est icke kommen for de Retferdigis/ men for Syndernis skyld/ Du rober oc saa Mattheí xi. Kommer alle til mig/

i som arbeyde oc ere besuarede/ Jeg vil vederquege eder. Du sagde ocsaa Matthei xii. At du vilt icke sønderbryde det knusede Rør / oc ey vdslycke den røgende Hør/ Der met trøster ieg mig/ der paa forlader ieg mig/ oc er vis der paa/ at du vilt icke vndfalde mig. See/ naar du saa fatter Gud ved sine egne ord / da kand hand icke andet/ end forbarme sig offuer dig/ Thi hand siger/ Beder/ saa skulle i anamme/ Leder/ saa skulle i finde/ Luce xi. Oc Johan. xvi. Der som i bede Faderen om noget i mit Naffn/ da skal hand giffue eder det. Oc Matth. xviii. Der som tho aff eder bliffue ens paa Jorden / huor om det er/ at de ville bede / da skal det vederfaris dem/ aff min Fader i Himmelen. Men naar it Menniske er i saadan stor angist oc banghed/ da er der intet bedre/ end at samme Menniske/ giffuer sig aldelis ind til Gud / setter sin sag i hans hender/ oc befaler sig i hans Guddommelige

melige vilie/oc siger/Din vilie ske. Oc det er vmuligt/at saadant it Menniske kand vdelyckis fra den Guddommelige Barmhertigheds kilde. Men at wi vnder kaarsset/i Fristelse oc modgang/ere saa wtaalmodige at wi kunde icke eller ville lide det Faderlige Riss/det fører Guds vrede offuer oss. Kunde wi kiende vore Synder/oc bede Gud om naade/da skulde wi icke aleniste æde aff de smuler/der falde ned vnder Bordet/Men wi skulde ocsaa/lige som de rette Israeliter/oc Guds Børn/side met Christo/offuer hans Faders Bord/oc glæde oss met hannem euindelige/i det euige liff/Amen.

Den III. Søndag i Faste/

Oculi/ Euangelium/ Luce XI.

JEsus dreff en Dieffuel vd/hand vaar Dum/Oc det skede/der Dieffuelen foer vd/da talede

 den

den Dumme / oc Folcket forundrede sig. Men nogle aff dem sagde / Hand driffuer Dieffle vd / formedelst Belzebub / den Øffuerste Dieffuel. Oc de andre fristede hannē / oc begerede it Tegn aff hannem aff Himmelen. Da fornam hand deris tancker / oc sagde til dem / Huert Rige som vorder wsamdrectigt met sig selff / bliffuer øde / oc it Huss falder paa det andet. Er da Satanas ocsaa wsamdrectig met sig selff / huorledis skal da hans Rige bliffue bestandigt? Efterdi i sige / at ieg vddriffuer Dieffle formedelst Belzebub. Oc er det saa / at ieg vddriffuer Dieffle formedelst Belzebub / formedelst huem vddriffue da eders Børn dem? Derfaare skulle de vere eders Dommere. Men der som ieg vddriffuer Dieffle formedelst Guds finger / da kommer Guds Rige til eder.

Naar en Sterck beuebnet beuarer sit Pallatz / da bliffuer det som han-

tilhører met fred. Men naar der kom= mer en Sterckere offuer hannem / oc offueruinder hannem / da tager hand hans Harniſk fra hannem / der hand forlod ſig paa / oc bytter Roffuet. Huo ſom icke er met mig / hand er imod mig / oc huo ſom icke ſancker met mig / hand atſpreder. Naar den wrene Aand vdfar aff Menniſken / da vandrer hand igennem tørre ſteder / ſøger huile / oc finder hende icke / Da ſiger hand / Jeg vil vende om igen til mit Huſſ / der ieg gick vd aff / Oc naar hand kom= mer / da finder hand det feyet met koſte oc prydet. Saa gaar hand bort / oc ta= ger ſiu Aander til ſig / ſom ere argere end hand ſelff / oc naar de komme der ind / boe de der / Oc det bliffuer der eff= ter verre met ſamme Menniſke / end tilforn. Oc det begaff ſig / der hand ſaa talede / at en Quinde iblant Folcket opløffte ſin røſt / oc ſagde til hannem / Saligt er det Liff / ſom dig bar / oc de

Bryst der du dide/Men hand sagde/ Ja/salige ere de/ som høre Guds ord/ oc beuare det.

Huad giffuer dette Euangelium oss til kiende?

Try Stycke. It Exempel paa Satans ondskab oc grumme Tiranni / i det/ hand besider denne arme Blinde oc Dumme Menniske/ Oc der imod Christi godheds Exempel/ i det/ hand vddriffuer Dieffuelen/ oc giør det arme Menniske talendis oc seendis. Der nest/ huorledis de Øyenskalcke dømme oc straffe Christi vnderlige gerning / som en Dieffuels gerning / oc Christus der imod forsuarer sin gerning / som en ret Guds gerning. Det tredie/huorledis en Quinde paa det sidste loffuer oc priser Christum.

Huor paa mercker mand Dieffuelens ondskab?

Paa hans Dieffuels gerninger/Thi Dieffuelen er saa vanartig oc fortuilet en Aand/at hand icke tencker oc tracter

andet nat oc dag / end huorledis hand
kand forderffue Menniſken / Hand er oc
der til met ſaa veldig en Aand / at hand
icke aleniſte kand giøre Menniſken
blinde / halte oc dumme / men forhin-
drede Gud hannē icke / da kunde hand
i it øyeblick ødelegge alle Menniſke / at
Himmel oc Jord ſkulde falde i huer an-
dre / Ja / alle Creature ſkulde komme at
ligge paa huer andre i en hob.

Huad giør hand ved dette arme Menniſke :

Denne arme Menniſke vaar blind /
Døff oc Dum / det vaar io viſſelige it
ælendigt Menniſke / Mand ſiger / En
Blind Mand / en arm Mand / Dog
kand en Blind høre oc tale / oc beklage
ſin nød / Men her haffuer allehonde v-
lycke / ſom kand vederfaris it Menni-
ſke / forſamlet ſig paa en hob / oc Dieff-
uelen ſlar ſig paa det ſidſte der til met /
oc beſider hannem. Huad kunde it
Menniſke verre vederfaris ?

Huor paa mercker mand Chriſti godhed :

Aff hans Guddomelige gerninger. Thi Christus er saa god en barmhertig Gud/at hand tager sig denne arme/ ælendige / bedrøffuede/ blinde/ døffue oc dumme Menniskis nød til/ oc driffuer met Guddommeligt mact Dieffuelen aff hannem/ giør hannem seendis/ hørendis oc talendis igen / Ja/ alligeuel Dieffuelen giør sig grum oc forferdelig/fortredelig oc moduillig/ saa nødis hand dog til at vige faar Christo/ oc rømme sin bolig met skamme.

Huorledis dømme Jøderne Christi vnderlige gerning?

Wi finde i Euangelio/at try honde Menniske dømde i mange maade / om denne Christi gerning.

De første forundrede sig/ oc sagde/ Er icke dette Dauids Søn? Det vaare godhiertige Menniske/ de forbedrede sig aff dette Jertegn/oc komme der met til Christi vidskab. Der til ere ocsaa alle Jertegn nyttelige.

De

De andre fristede hannem / oc bege-
rede it Tegn aff Himmelen / huilcke
hand suarede/Den onde horactige art/
søger it Tegn/ oc hende skal intet Tegn
giffuis / wden Jone Prophetis Tegn/
thi at lige som Jonas vaar tre dage oc
tre netter i Hualfiskens bug / Saa skal
Meuniskens Søn/vere tre dage oc tre
netter mit i Jorden.

De tredie bespotte / oc sige / Hand
driffuer Dieffuelskab vd / formedelst
Beelzebub/den øffuerste Dieffuel.

Huad er Beelzebub ?

Beelzebub vaar de Philisters Aff-
gud i Accaron/oc kaldis paa vort maal
en stor Humle/Saa foractelige neffnede
Jøderne hannem/lige som Dieffuelen
skulde icke anderleds suerme omkring
oc offuer oss / end som de store Humler
oc Bilde fluer om Sommeren. Seer
nu/huor wgudelige Menniske disse Jø-
der vaare / huilcke intet vaar til tacke
aff det Christus giorde/ia de lagde det

 alt-

altsammen vd til det verste. Christus gior her saadant it Jertegn / at den gantske Verden bør at bekiende / at det er en Herlig stor Guddommelig gerning / som er / At hand vddriffuer Dieffuelen / oc giør en Blind / Døff / Dum Menniske / seendis / hørendis oc talendis igen / huilcket der haffde aldri noget leffuende Menniske giort tilforn aff Verdens begyndelse / Det kand i nogen maade vere lideligt / oc effter Menniskens Dom forsuaris oc aarsagis at mand giør en vrang vdleggelse / paa en ting / det haffuer en ond anseelse / som at Phariseer icke vilde lade Christum vere Messiam / fordi / at de kunde intet see paa hannem / som haffde den anseelse / at hand skulde vere Messias / oc Israels Kong / Oc alligeuel saadant vaar en suar Synd / saa kalder Christus det dog en Synd imod Menniskens Søn / oc siger / at hun kand forladis / oc skal

icke fordømme. Men det er for meget/
oc kand huercken aarſagis faar Gud
eller Menniſken / at mand paa det
argiſte oc ſkendeligſte / vdlegger oc
vdtyder / en Guddommelig god ger-
ning/ Ja ſaa god en gerning / at hun
kunde icke vere bedre/ſom de her giøre
oc ſige / Hand vddriffuer Dieffuelen /
formedelſt Beelzebub den Offuerſte
Dieffuel. Denne Synd kalder Chriſtus
en Synd / imod den Hellig Aand/ oc
ſiger / At huo ſom beſpotter den hellig
Aand / hand haffuer icke forladilſe til
euig tid / men hand er ſkyldig til den
euige Dom/Marci iii.

Huad ſuarer Chriſtus diſſe Beſpot-
tere ?

Hand ſuarer dem i fire maade / oc
giør en ſmuck Apologiam oc forſua-
relſe. Først ſuarer hand dem formedelſt
forſøgelſe/ oc ſiger. Huert Rige/ſom er
vſamdrectigt met ſig ſelff / det bliffuer
øde/ oc it Huſſ falder paa det andet/
lige

lige som hand vilde sige / Der er intet sterckere Rige paa Jorden / end Dieffuelens rige / Thi Diefflene hennge til sammen som en lencke / oc ere befeste vdi huer andre / som fiske Skæl / som Job siger i det xli. Cap. Oc huor som en Dieffuel er / der haffuer hand stedze andre siu hoss sig / oc der giør ingen den anden imod / som mand siger / Den ene Raffn hacker icke øyet vd paa den anden / saa far oc icke den ene Dieffuel i den anden. Huorledis taare i da sige / at den ene Dieffuel vddriffuer den anden? Seer oc giffuer act paa / huorledis det gaar til i Verden / naar it Rige er vsamdrectigt met sig selff / da bliffuer det øde / oc det ene Huss falder paa det andet. Er da nu ocsaa Sathan vsamdrectig met sig selff / huorledis skal da hans Rige bliffue bestandigt? Effterdi i sige / at ieg vddriffuer Dieffuelskab / formedelst Beelzebub. Der nest suarer hand dem formedelst deris eget

Exem-

Exempel/ oc siger/ Der som ieg formedelst Beelzebub vddriffuer Dieffuelskab / formedelst huem vddriffue da eders Børn dem? Der faare skulle de vere eders Dommere. Oc der som ieg formedelst Guds finger vddriffuer Dieffuelskab / da kommer io Guds Rige til eder. Jøderne vaare stadelige i den mening/ at deris Exorcister oc Apostlene/ vddreffue Dieffuelen / i Guds krafft. Men her er saa suar en affuind imod Christum/ at de taare sige/ At hand vddriffuer Dieffuelskab formedelst Beelzebub/ den øffuerste Dieffuel. Men Christus giffuer til kiende / at Guds Rige er nær/ oc at den velsignede Sæd/ som vaar Adam oc Abraham tilsagd / der skulde sønderknuse Hugormens Hoffuet/ er allerede iblant dem / oc begynder sin gerning imod Dieffuelen / huilcket de see faar øyen/ oc tro det dog icke. Det tredie er / at hand suarer dem formedelst en lignelse/ oc siger / Naar en

Sterck

Sterck beuebnet beuarer sit Pallatz/ da er det i fred som hannem hører til. Men kommer der en Stercke re offuer hannem/ oc offueruinder hannem/ da tager hand hans Harrensk fra hannem/ der hand forlod sig paa/ oc vddeler Roffuet. Lige som hand vilde sige/ J Verden gaar det saa til/ Den som sterckest er/ hand offuerfalder den anden/ oc tager det som hannem hører til/ fra hannem/ oc fører det bort. Efftherdi ieg nu vddriffuer Dieffuelskab aff Menniſken/som for Syndens oc vantro skyld/ ere Dieffuelens Rige/ Da er det io fast oc vist/ at ieg er sterckere/ end hand. Kand nu ieg met min mact/ vddriffue hans Engle oc Methielpere/ da kand ieg ocsaa visselige fordriffue saadanne Englers oc Aanders Førſte/ Ja tage dem til fange oc binde dem/ oc kaste dem ned i Helffuedis affgrund. Det fierde er/ at hand suarer dem formedelst smucke oc klare

Sprock/ oc siger/ Huo som icke er met
mig/ hand er imod mig/ Oc huo som
icke forsamler met mig / hand atspre-
der. Lige som hand vilde sige/ Huad
almindelighed haffuer liuset met mør-
cket? Huorledis kommer Christus off-
uer it met Belial? Dieffuelens gerning
er/at hand Frister oc forsøger Menni-
sken/ Men min gerning er/ at redde oc
Frelse dem/aff alle Fristelser. Dieffuelen
giør dē Blinde/Døffue/Dumme oc hal-
te/men ieg hielper/oc giør dem helbre-
de. Dieffuelen fører Menniske i forderff-
uelse / Jeg redder oc fører dem til det
euige Liff. Huorledis kand der nu vere
almindelighed imellem mig oc Dieff-
uelen? som er min affsagde Fiende.
Huad ieg forsamler/det atspreder hand.
Huad som ieg vilde gerne beuare/ det
forderffuer hand. Der faare er der intet
Venskab imellem oss.

Lader Christus det oc bliffue ved dette
venlige gensuar:

Der

Der hand først haffde suaret sine Bespottere gantske sactmodelige / truer hand dem nu fremdelis met en forferdelig straff / sigendis / Naar den wrene Aand vdfar aff Mennisken / da vandrer hand igennem tørre steder / søger huile oc finder hende icke / Da siger hand / Jeg vil vende om igen til mit Huss / der ieg vdgick aff / Oc naar hand kommer / da finder hand det feyt met koste / oc prydet / Saa gaar hand bort / oc tager siu Aander til sig / som ere argere / end hand selff / oc naar de komme ind / bo de der / oc det bliffuer der effter verre met samme Menniske / end tilforn.

Huad vil Christus giffue til kiende met dette gensuar?

Wi see at naar it Menniske kommer op aff en suar siuge / aff podangel / kaaldesiuge eller anden Siugdom / oc vil icke effter siugen holde god Diet / skick oc regimente / oc falder enten i denne samme eller anden siugdom igen / da

bliffuer

bliffuer det verre met ſamme Menniſke end det vaar tilforn. Ved denne maade taler ocſaa Chriſtus her / Naar den verre Aand vdfar aff Menniſken / da vandrer hand gennem tørre ſteder / leder effter huile / det er / hand leder oc ſøger effter aarſage til / at giøre ſkade. Oc effterdi hand kand icke giøre ſkade i Ørcken / huercken paa Jorden / ſom i ſig ſelff er tør oc øde / Oc icke heller paa græſſ eller korn etc. huilcket der er intet aff / oc icke heller paa Queg oc Menniſke / huilcke der findis icke / Da vender hand om igen til ſit Huſſ / der hand vaar fordreff[illegible]n aff. Oc der ſom hand finder det feyet oc prydet / icke met Troen oc en Chriſtelig omgengelſe / Men aleniſte prydet met hygleri oc it vduortis ſkin / Da gaar hand bort / oc tager ſin Aander til ſig / der ere argere end hand ſelff. Oc naar de komme der ind / bo de der / oc der effter bliffuer det verre met ſamme Menniſke / end til-

forn. Dette gick oc lige saa til met Jø-
derne / Thi at alligeuel de tilforn bleff-
ue plagede aff Pharao / Philister / Ba-
bilonier / Assyrier oc andre Hedninge /
saa bleffue de dog aldri aldelis forkaste
Men nu effter at de kaarsfeste Christum
fordreffue Apostlene oc forfølde Euan-
gelium / bleffue de saa straffede / at de
miste Land oc Folck / Kongerige oc
Prestedomme. Oc effterdi de end nu
fremdelis forherdedis i vantro / i it vu-
gudeligt leffnet oc vtacknemmelighed /
da bleffue de affskaarne fra alt det Him-
melske gode / oc den euige fordømmelse
vnderlagde.

Er der da ingen / som priser denne vnder-
lige gerning der / Christus
giorde?

Effterdi der vaar ingen aff Mende-
ne / der vilde prise denne Christi gerning
men de foractede / bespottede oc lastede
det / eller tagde aldelis stille der til / da
skulde i det mindste dē̄ne Quinde prise
Chri-

Chriſtum obenbare / oc ſige. Saligt er
det liff / der dig bar / oc de Bryſt der
du dide. Diſſe ord haffde hun viſſeli-
ge ingen ond mening met / men hun
forſtod dem icke fuldelige. Hun ynſke-
de at hun ocſaa motte vere Moder at
ſaadan en ypperlig Prophete / da vil-
de hun vden tuil ocſaa bliffue ſalig.
Lige ſom der oc icke er en aff oſſ / at vi
ligge io ſiuge i den ſamme Seng oc
haffue det ſamme ſind / oc mundhaab
Naar en fattig Mand ſeer den Rige /
da tencker hand. Gud giffue at ieg
haffde ſaadant gods oc rigdom / huor
lyckſalig vaare ieg da. Seer en almuſſ
Mand en Kong / Riddere / Førſte etc.
da tencker hand / Gud giffue at ieg
vaare ſaa veldig / ſaa mectig / ſaa yp-
perlig / oc haffde ſaadan en anſeelſe /
Oc huor lyckſaligt it Mēniſke vaare ieg
da / lige er det ocſaa met andre ting.
Men det er ekon Menniſkelige tancker.

der faare suarede Christus denne Quinde / oc sagde / Ja Quinde / salige ere de der høre Guds ord oc beuare det / lige som hand vilde sige / Min Moder er vden tuil salig / men icke fordi / at hun er en Moder / men fordi / at hun trode Guds ord / der Engelen forkynnede hende. Lige som Elizabeth ocsaa sagde til hende / Luce i det første Capitel. Salig est du Maria / du som trode / thi det skal fuldkommis / som dig er sagd aff Herren.

Huad vil nu Christus met disse Ord / Salige ere de / som høre Guds Ord / oc beuare det?

Hand vil saa meget sige / Huo som vil bliffue salig / hand skal høre Guds Ord / tro det aff hiertet / anamme oc beuare det / oc rette sit gantske leffnet der efter. At vere Christi Moder / vere riig / vere mectig / sterck oc karsk / ere smucke Guds gaffuer / men de giøre icke nogen salig. At høre Guds ord / anam-

anamme det i Troen / beuare det aluerlige / vandre oc leffue der effter / det giør aleniſte Menniſken ſalige. Thi Guds Ord/er Guds Søn Jeſus Chriſtus / huo ſig forlader der paa / oc formedelſt Troen holder ſig ſtadelige der til / den ſamme fører Ordet der hen / ſom det er i ſin verelſe / der ſom Chriſtus ſider hoſſ ſin Faders høyre haand/ i det euige liff. Der til hielpe oſſ alleſammen Gud / benedidet i euighed / Amen.

Den IIII. Søndag i Faſte Letare / Euangelium / Johannis vi.

JEſus foer bort offuer Haffuet / hoſſ den Stad Tiberias i Galilea / oc der drog meget Folck effter hannem / fordi at de ſaae de Tegn/ der hand giorde met de ſiuge. Da gick Jeſus hen op paa it Bierge / oc ſette ſig der met ſine Diſciple. Oc det vaar

nær Paaske Jødernis Høytid. Da opløffte Jesus sine øyen / oc seer / at der kommer meget Folck til hannem / oc siger til Philippum / Huor kiøbe wi Brød / at disse skulle æde ? Men hand sagde det / at forsøge hannem. Thi hand viste vel / huad hand vilde giøre. Philippus suarede hannem / Brød for thu hundrede Pendinge er icke nock iblant dem / at huer tager noget lidet. Da siger en aff hans Disciple / Andreas Simonis Petri broder / til hannem / Her er en Dreng / hand haffuer fem Bygbrød / oc tho Fiske / Men huad er det iblant saa mange? Jesus sagde / Skicker Folcket til sæde / Oc der vaar meget Græff paa den samme sted. Da sette sig ned ved fem Tusinde Mend. Oc Jesus tog Brødene / tackede / oc fick Disciplene dem / oc Discipene finge dem / der haffde seet sig ned / Dissligist ocsaa aff Fiskene / saa meget som hand vilde. Oc der de vaare

mette /

mette/ sagde hand til sine Disciple/
Sancker tilsammen de offuerbleffne
Leffninger/ at der skal intet spildis.
Da samlede de/ oc fyllede tolff kurff-
ue met Leffninger/ aff de fem Byg-
brød/ som de leffnete/ der finge mad.
Der Mēniskene nu saae det Tegn/ der
Jesus giorde/ sagde de/ Denne er vis-
selige den Prophete/ som skal komme
til Verden. Der Jesus nu fornam/
at de vilde komme/ oc tage fat paa
hannem/ at de kunde giøre hannem
til Kong/ da vigede hand atter bort
paa Bierget/ hand selff alene.

Huad holdet dette Euangelium oss
faare?

Try Stycke. Først/ Christi reyse off-
uer det Galileiske Haff. Der nest/ Men-
niskelig vissdoms Exempel/ i Disciple-
ne. Det tredie/ Den Guddommelige
godheds oc mactis Exempel i Christo.

Huorledis skede Christi reyse offuer
Haffuet?

Saa siger Johannes / Jesus foer offuer det Galileiske Haff / oc der reyßde meget Folck effter hannem / fordi / at de saae de Tegn / der hand giorde met de Siuge / Oc Jesus gick op / paa it Bierge / oc sette sig der met sine Disciple. Oc Paasken Jødernis høytid vaar nær / da opløffte Jesus sine øyen / oc seer / at der kommer meget Folck / oc hand ynckedis offuer dem. etc.

Huor faare far Christus offuer Haffuet ?

At hand vil giffue til kiende / at en Euangelii Predickere / skal giffue sig i megen fare / i genuordighed oc fristelse / oc skal vide / at hand skal icke vere vden Kaarsset. Thi Verden er for meget ond / hun kand icke / skal icke / oc vil icke / høre Guds ord oc sandhed / effterdi Dieffuelen er hendis Første / huilcken der er en Mordere oc løgnere.

Huor faar gaar hand bort i ørcken ?

At hand kunde komme til nogen huile / i sit daglige arbeyde oc vmage / oc til=

oc tilbede Faderen i rolighed oc paa en hemmelig sted / Marci. vi.

Huor faare gaar hand op paa it Bierge?

At hand vil giffue til kiende / at hans Guddommelige lerdom / er meget høyre / kaasteligere oc bedre end Menniskens lerdom / Oc at hans Disciple skulde haffue it frimodigt oc opret hierte til Gud.

Huor faare tager hand sine Disciple met sig / op paa Bierget?

At hand vil giffue tilkiende / at Euangelii predickere / skulle staa i det høye / offuersee Folcket / tage flitelige vare oc see til / at Wlffue skulle icke bryde ind i Christi Faaresti / atsprede / forderffue oc ihiel riffue Christi Faar.

Huor faare siger Johannes / at Jødernis Paaske Høytid vaar nær?

At mand saa meget mere skulde tro denne Histori / oc at alle Menniske skulde holde det for vist / at saa skede.

Huor faare forbarmer hand sig offuer Folcket?

Hand vil der met giffue til kiende/ at hand er en god Barmhertig Gud/ huilcken der tager sig saa vor vlycke/ iemmer oc ælendighed til/ som det vaare hans eget. Hand saa/ at det arme Folck gick/ lige som vildfarende Faar/ vden Hyrde/ De haffde ingen/ der tog sig dem til/ Saa aldelis vaar Louen/ Ceremonier oc al Gudstienste ødelagd/ oc alting vaar forderffuet i grunden oc foruent i Jødedommet.

Huad giør Christus paa Bierget?

Hand haffde tilforn talet met sine Disciple om Troen oc om Guds Rige. Oc paa det dette Jertegn/ der hand nu vilde giøre/ skulds bliffue obenbare faar den gantske Verden/ da sagde hand til Philippo. Huor kiøbe wi brød/ at disse æde? Oc hand sagde det/ at forsøge hannem.

Huad giorde da Diſciplene?

S. Marcus ſcriffuer i det vi. Cap. At der dagen vaar paa det neſte forløben / ginge hans Diſciple til hannem / oc ſagde / Her er en Ørck / oc dagen er nu forløben / lad Folcket fra dig / at de kunde gaa hen omkring i Steder oc Byer / oc kiøbe ſig Brød / thi de haffue intet at æde. Met diſſe ord beuiſe Diſciplene deris klogſkab / Thi der vaar it ſtort tal Folck / ved fem Tuſinde Mend / vden Quinder oc Børn / oc de vaare i den vildene Ørck / longt fra Folck / oc der ſom huercken vaare Steder eller Byer / huercken Ild eller vand / huercken Brødſkamle eller Kiødboder / oc de haffde ekon fem Brød oc tho Fiſke / De betenckte at viſſelige Folckens nature / oc huorledis det gick Moiſi met Folcket i Ørcken / at de offte vilde ſtene hannem / naar de haffde icke Mad oc Dricke nock. Der ſaare ſyntis dem beſt at vere / at Chriſtus

ſkulde

skulde lade Folcket gaa fra sig. Lige som de vilde sige Mestere wi see at du est ganske omhyggelig for dette Folck / at de kūde faa deris aandelige føde oc bliffue bespisede til Sielen / Men Bugen bekumrer du dig aldelis intet faare / Huorledis hand kand bliffue besørget met legomlig føde. Huad er det nu beuent / at Sielen er mæt / oc legemet døer aff hunger? Ment du / at naar de haffue end lenge veret hoss dig i Ørcken oc hørt din Predickē / at der da skal flue en stegt Due i munden paa dem / See / Dagen er forløben / natten gaar paa / oc wi ere her i Ørcken / Gaar Folcket hunger paa / oc wi haffue da intet at giffue dem / da kommer baade du oc wi i iemmer oc nød / Thi Bugen er en vnderlig Gest / hand tager icke smiger formad / hand vil haffue fulde skue. Der faare er det vort raad / at du lader dem gaa fra dig / at de kunde gaa bort i disse neste Steder oc Byer / oc kiøbe mad /

haffue

haffue de saa stor lyst til at vere hoss dig/ da kunde de vel en anden tid komme igen. Seer/ Der som wi nu see enfoldelige til disse ord met vduortis øyen/ da synis de oss at vere gantske visligetalede/ Men betencke wi dem rettelige/ da befinde wi/ at det ere idel forfengelige ord/ oc flyde aff Hiertet som ere fulde aff vantro. De obenbare selff deris vantro/ de holde Christum for en wbesindelig oc wforstandig Mand/ som aldelis intet betencker arme Menniske/ eller haffuer tilsyn til dem/ oc at mand skal nu først paaminde oc lære hannem at betencke oc giøre dem til gode. Huad er nu det andet/ end de holde sig selff vise oc kloge/ oc obenbare alligeuel der met deris daarlighed oc vantro/ Effterdi de haffde seet saa mange Jertegē aff hannē/ oc hørt saa megen salig predickē/ oc vide dog saa aldelis intet huor ledis de skulle skicke sig i denne handel.

Huad siger Christus til Apostlernis Ord?

Hand straffer deris Vantro / oc siger lige saa spottelige til dem igen. Det giørs icke behoff at de skulle gaa bort / Giffue i dem at æde. Lige som hand vilde sige / I see / at ieg haffuer stor wmage oc besuaris met Predickē / oc at helbrede siuge Menniske / oc ieg lader mig tycke / at ieg haffuer vel saa megen møye oc wmage som mig falder til / Nu ere i io tolff / Skulde i icke met rette vere mig behielpelige i saadant arbeyde / oc beskaffe Folcket mad / Huorledis kand ieg alene vdrette det altsammen?

Huad suare Disciplene der til:

De forstaa i nogen maade / at Christus bespotter dem / Men de suare end nu / lige som til forn / effter Menniskelig vissdom oc forstand oc sige. Wi haffue her intet mere end fem Brød oc tho Fiske / wden saa er / at wi skulle gaa bort / oc Kiøbe Mad / til saa meget Folck. Da sagde Philippus / Brød for thu hundrede Pendinge / er icke

nock

nock iblant dem / at huer aff dem kand tage it lidet ſtycke. Diſligeſt kommer ocſaa Andreas/Simonis Broder/frem oc ſiger. Her er en Dreng/hand haffuer fem Bygbrød / oc tho Fiſke / Men huad er det iblant ſaa mange? Lige ſom de vilde ſige / Det er vel ſandhed/ oc wi ſkulde met rette formindſke din womage/ oc beſørge Folcket met mad/ Men/huor met? Kiere Herre/wi haffue intet i forraad / wden aleniſte fem Brod oc tho Fiſke / Men huad er det iblant ſaa mange? Skulle wi oc kiøbe/huor ere da Pendinge? Brød for thu hundrede pendinge/er icke nock iblant dem / oc huer aff dem kand tage lidet/ Men huor ſkulle wi tage ſaa mange pendinge? Derfaare er det end nu vort raad / at du ſkalt lade Folcket gaa hiem fra dig.

Huad giør Chriſtus til diſſe Diſciplernis ord?

Der Jeſus ſaa/ at hans Diſciplers hierter

hierter vaare saa beklemde / at de icke viste / huad de skulde giøre / sagde hand til dem / lader Folcket setts sig ned til bords / paa det grøne græss / Thi der vaar meget græss paa den samme sted / Oc de skifftis til at sette sig / io hundrede oc hundrede / halfftredie sinds tiue oc halfftredie sinds tiue / det er / thi bord i lengden / oc fem i bridden. Oc alligeuel denne Christi befalning / vaar ocsaa spottelig til at see / at hand biuder Folcket sette sig ned paa græsset / oc de see dog ingen mad faar øyen / der de kunde bære frem faar dem / at de motte vel sagd / Mestere / huor faare skulle wi sette Folcket til bords? Huad skulle de æde? Huor met vilt du bespise dem? Vilt du giffue dem græss eller røder? Eller mætte dem met løff eller met vrter? Saa lade de dog deris egen klogskab fare / effterdi de see / at det er hans alvere / oc giøre / huad Christus befaler dem oc skicke Folcket til sæde. Oc der sette sig

ned

ned ved fem Tusinde Mend. Oc Jesus sagde/ Bærer samme Brød oc Fiske hid til mig/ oc hand tog de fem Brød oc tho Fiske/ oc løffte sine øven op i Himmelen/ oc gaff sin velsignelse der offuer/ oc hand brød Brødene/ oc gaff Disciplene/ at de lagde faar Folcket/ Oc hand delede ocsaa vd aff Fiskene til dem alle/ saa meget hand vilde.

Huor faare neffner Euangelisten ekon Mendene?

Christus vil haffue Mend til sit ord/ det er/ mandelige oc bestandige hierter/ icke Quindiske tuilraadige/ vstadige oc atternendiske Menniske/ som haffue i dag dette oc i morgen it andet sind/ i dag Euangeliske/ i morgen Papistiske igen. Hand vil haffue rette Jsraeliter/ som ere bestandige i Troen/ oc kunde met Guds ord stride imod Dieffuelen oc imod alle Helffuedis porte.

Huor faare taler hand om Græss?
Huad betegner Græss?

Græss eller Hø/betegner i den hellige Scrifft/ den vduortis herligheds sto-re anseelse/ oc Pyenskalckis skinnende Gudstienste/ der grønis oc blomstris faar verden/lige som Græss. Men naar Guds Aand oc ord blæss der paa/ da falder det aff/som tiurt græss oc visse-ne blomster/ Som Propheten Esaias siger i det xl. Capitel. Alt kiød er Hø/oc al kiødens herlighed/lige som it blom-ster paa marcken/ Græsset vissner oc blomsteret falder aff/ men Herrens Ord bliffuer euindelige. Paa saadant Græss skulle de rette Christne sette sig/ oc acte det far intet/ oc ingelunde tradze der paa/ som den Phariseer Luce xviii. giorde/ Men aleniste forlade oss stade-lige paa Christum/ oc vente den him-melske Mad aff hannē/ Wi skulle icke vere Græssædere/ som de Romske besti-èr/ der aleniste binde salighed hoss Menniskens gerninger/ fortienste oc Ceremonier.

Huor faare seer Christus op til Himme-
len / oc tacker?

Hand vil der met lære oss / at wi oc
saa skulle vente oss hielp oc trøst aff Him-
melen / oc altid tacke Gud aff hiertet /
for alle sine velgerninger / oc besynder-
lige naar wi giøre maaltid.

Huor faare bryder hand Brødet?

Hand vil der met giffue til kiende / at
huor som hād icke bryder brødet / det er /
obēbarer oc forklarer Scrifftē / der er oc
bliffuer euig hunger / huilcken den Pro-
phete Amos taler om i det viii. Men
huor Christus bryder oc vddeler brødet /
der bliffue alle Menniske mette / oc huor
hand oplader oc forklarer Scrifftē / der
bliffue alle hierter trøstede oc frydefulde.

Huor faare befaler hand / at de skulle sancke
leffninger tilsammen oc giemme?

Christus vil icke at wi skulle misbruge
det gode / der wi haffue anammet aff
Gud / eller forkomme det vnyttelige /
Men at wi skulle grandgiffuelige san-

ke tilsammen oc foruare/spare oc holde til raade / bruge det til maadelighed/ tacke Gud der faare/hielpe oc tiene vor Neste der met/ Thi Gud kand icke fordrage/at wi mis bruge hans velsignelse oc gode gaffuer. Oc huor det skeer/ der vil hand ocsaa straffe det aluerlige.

Huorledis skulle wi bruge denne vnderlige gerning/oss til nytte oc gaffn ?

Wi skulle styrcke oc stadfeste vor Tro der met / som met it Indzegel oc vist tegn/oc tro stadelige/ at Gud vil ocsaa visselige føde oc forsee alle dem/som tro paa hannem/ oc vandre flitelige i deris kald. Thi at lige som Gud kleder Rosen oc Lilier oc de Vrter paa marcken/ som huercken spinde/ sy eller arbeyde. Oc hand føder Fulene i lucten / som huercken saa eller høste. Saa haffuer hand ocsaa tilsagd/at hand vil føde oc forsee alle dem/som forlade sig paa hannem/ tage flitelige vare paa deris kald/ oc fuldkomme det i Troen.

Huor

Huor til sagde Gud saadant?

Alleuegne i den Hellige Scrifft. Psalm. xxxiiii. Dem som søge Herren fattis intet gaat. Oc i den xxxvii. Psal. Jeg vaar vng/ oc er bleffuen gammel/ oc haffuer end nu aldri seet/ at den Retferdige haffuer veret forladen / eller at hans Sæd gick omkring effter Brød. Oc Matthei i det vi. Atspører først Guds Rige / saa skal det altsammen tilfalde eder.

Giff der Exempel paa?

Før Gud skabte Menniskem/ da skabte hand først forraad i den gantske Verden/ opfyllede alle Elementer met gaat/ Lucten met Fule. Haffuet oc Vandet met Fiske. Jorden met Diur / Queg/ Træ/ Vrter/ Korn oc Vin/ Paa det/ at Menniskem skulde see rigelige oc offuerflødelige faar sine øyen / alt det hand haffde behoff til legemlig nødtørfftighed/ oc hannem skulde intet fattis. Saa bespisede ocsaa Gud formedelst Joseph

i Egypten / den gantske Verden / i den suare dyre tid / Gene. xlii. Gud bespisede ocsaa oc fødde Israels børn i Ørcken fyritiue Aar met Man. Oc den Prophete Eliam formedelst en Raffn oc en Vidue. In Summa / huilcket Menniske sig forlader paa Gud / huad heller hand er hiemme eller icke / i nogen Stad eller i Ørcken / da skal hand aldri forladis. Ja / huilcken Ørck haffuer veret de Christne saa grum / ia saa trøsteløss / som den vanartige Verden? efterdi at de vilde Diur oc vskellige Creature haffue stedze veret frommere imod dem / end de onde Menniske. Tiranner forbøde dem vand oc Jord / toge deris gods oc eyedom fra dem / oc foriagede dem aff land oc Stæder bort i ælendighed / eller giorde dem liffløse. Men de vilde Diur hulde sig venlige til dem oc vaare dem tienstactige / bespisede oc beskermede dem. Oc sandelige en Christen / skulde end nu maa vel ske paa denne dag

vere tryggere hoss vilde Diur/i den vildene Vrck/end i den onde Verden/hoss Jøder/Tørckere/Hedninge oc falske Christne. Gud fri oss fra alt ont/ AMEN.

Den V. Søndag i Faste/

Judica/ Euangelium Johannis VIII.

JEsus sagde til Jøderne. Huo aff eder kand straffe mig for nogen Synd? Effterdi ieg nu siger eder sandhed/huor faare tro i mig da icke? Huo som er aff Gud/hand hører Guds Ord/Der faare høre i icke/fordi at i ere icke aff Gud. Da suarede Jøderne/oc sagde til hannem. Sige wi icke ret/at du est en Samaritan/oc haffuer Dieffuelen? Jesus suarede/Jeg haffuer ingen Dieffuel/men ieg ærer min Fader/oc i vanære mig/ Jeg søger icke min egen ære/Men der er en/som hende søger/oc dømmer.

Sandelige/ sandelige siger ieg eder/ Der som nogen holder mit ord/ hand skal icke see Døden euindelige. Da sagde Jøderne til hannem / Nu kiende wi/ at du haffuer Dieffuelen / Abraham er Død oc Propheterne/ oc du siger/ Der som nogen holder mit Ord/ hand skal icke smage Døden euindelige/ Est du da mere / end vor Fader Abraham? huilcken der er Død / oc Propheterne ere Døde / Huad gior du aff dig selff? Jesus suarede/ Der som ieg ærer mig selff / da er min ære intet/ Men der er min Fader som mig ærer/ huilcket i sige/ at hand er eders Gud/ oc i kiende hannem icke/ Men ieg kiender hannem / oc der som ieg vilde sige/ at ieg kiender hannem icke/ da bleffue ieg en Løgnere/ lige som i ere/ Men ieg kiender hannem/ oc holder hans ord. Abraham eders Fader bleff glad / at hand skulde see min dag/ oc hand saa hannem/ oc gledde sig. Da sagde Jøderne

derne til hannem / Du est icke end nu halfftredie sinds tiue Aar gammel / oc du haffuer seet Abraham? Jesus sagde til dem / Sandelige / sandelige ieg siger eder / Før Abraham bleff er ieg/ Da toge de Stene op / at de vilde kaste paa hannem / Men Jesus skiulde sig/ oc gick vd aff Templet.

Huad begribis her i dette Euangelio?

Try Stycke. Det første/ er en forsuarelse i huilcken Christus giffuer sin vskyldighed/paa sin lærdoms oc leffnets vegne/til kiende. Det andet/er it Exempel paa den Pharisaiske ondskab/ som straffede baade Christi lærdom oc leffnet. Det tredie / er det Guddommelige Ordis krafft.

Huorledis forsuarer Christus sig?

Hand siger til Jøderne / Huo er der iblant eder / der kand straffe mig for nogen Synd? Siger ieg eder oc sandhed/huor faare tro i mig icke da? Lige

som hand vilde sige / J foracte oc ville icke anamme min lerdom / Huad aarsage haffue i der til? Min lerdom er ret oc mit leffnet er vstraffeligt / Der som ieg leffde anderledis end ieg lærer / da haffde i maa vel ske aarsage til at straffe mig Nu kunde i io icke sige / at mit leffnet er imod min lerdom / oc alligeuel ere i saa forgifftige onde / at i ville icke anamme samme lerdom / Siger ekon frem oc giffuer til kiende / om i vide noget ont met mig / eller om ieg i nogen maade haffuer veret eder fortredelig / oc huormet ieg haffuer forskyldet saadant / En aff eder gaa sig frem / oc beuise mig en Synd offuer / Randsager oc vdgrandsker mit leffnet oc min lerdom / kunde i finde oc føre noget frem imod mig met sandhed / da vil ieg lide oc vndgielde oc haffue vret met at fare.

Skal oc en Christen vere saa skicket?

Saadan tradz skulde met rette alle Christ-

Chriſtne / dog beſynderlige de ſom føre Ordet/ haffue at biude frem / At Or-dens Modſtandere icke ſkulde haffue aarſage til / at laſte oc beſpotte ordet/ for Predickeris leffnets ſkyld. Thi det ſtaar offuermaade ilde/ ſom Cato ſi-ger / naar en Predickere ſelff bedriffuer det / der hand ſtraffer andre faare/ Oc hans Diſciple eller almue mue ſige met rette. Læge/ hielp oc helbrede dig ſelff.

Huad om en Predickere lerer rettelige/ oc leffuer ilde ?

Naar der ſkal ſo vere it aff thu/ da er det meget bedre/ at haffue en Pre-dickere / der lærer rettelige / oc leffuer vſkickelige / end haffue en Predickere / der leffuer / vſtraffelige / oc forfører Menniſkæn met falſk lerdom / Det maa vere met leffnedet huorledis det kand / lerdommen ſkal mand vere vis paa / at hand er aff Gud. Thi falſk lerdō giør mange Menniſke ſkade/ men it vſkicke-ligt leffnet/ er aleniſte hannē ſkadeligt / der

der leffuer ilde. Der faare siger Christus/ Matthei xxiii. Paa Moises stol/ side Scrifftkloge oc Phariseer / alt huad de sige eder/ at i skulle holde/ det giører oc holder/men effter deris gerninger/ skulle i icke giøre/ De sige det vel oc giøre det icke/ de binde suare Byrder som ingen kand bære / oc legge dem paa Mennískens halß / men de ville selff icke røre dem met en eniste finger.

Huor paa mercker mand Jødernis ondskab?

De høre icke Guds ord/ Thi Christus siger / Huo som er aff Gud/ hand hører Guds ord/ Der faare høre i det icke / thi i er icke aff Gud/ Lige som hand vilde sige/ J giffue klarlige tilkiende/ der met / i det i foracte det Guddommelige ord/ at i ere icke Guds men Dieffuelens Børn/ J giøre hans gerninger/ hand er en Mordere aff begyndelsen / oc bleff icke bestandig i sandhed / hand er en Løgnere oc en Fader til al løgn.

Det er en ſtreng Dom offuer Jøderne?

Ja viſſelige. De roſe ſig aff at de ere Guds Folck / Abrahams ſæd / Moiſi Diſciple oc Himmerigis Børn / Men Chriſtus ſiger her / at de ere wgudelige kroppe / fortredelige Børn / wlydige Diſciple oc fordømmelſens Børn / Thi de følge huercken Abraham eller Moiſi fodſpor / men deris Fader Dieffuelen.

Huad ſkilſmiſſe er der mellem Guds Børn oc Sathane Børn?

Guds Børn / høre Guds ord / anamme det met trofaſte hierter / oc rette deris leffnet der effter / Oc de bekiende / at alle Menniſkis velfart oc ſalighed / ſtaar aleniſte i Guds ord / Som Paulus ſiger Rom. i. Euangelium er Guds krafft / ſom giør alle dem ſalige / der tro paa. Men ehuor fromme oc hellige Dieffuelens Børn ſynis / da kunde de alligeuel icke høre Guds ord / oc de ville ingelunde at deris paafund oc gerninger ſkulle forſkiudis / end dog det ere

idel

idel vnyttelige gerninger oc raaden ormestungen fruct / som hører til Helffuedis ild / Ja / effterdi at Christus forskiuder deris gerninger / da bespotte oc foracte de hannem paa det høyste / oc sige / Sige wi icke ret / at du est en Samaritan oc haffuer Dieffuelen ? Lige som de vilde sige / Huad vilt du forklare oc vndskylde dig / oc sige at du haffuer icke Synd / Du est en Samaritan / En hoffuet Skalck / en Kettere / oc alt det du far met er forgifftelse / Der til met er din lerdom aff Dieffuelen / Dieffuelen taler igennem din mund / al din lerdom oc predicken / ord oc vnderlige gerninger / er intet andet end Dieffuelens forførelse.

Dette er gruselig Guds bespottelse ?

Ja visselige. Den onde vantro nature / giør icke andet / end straffer baade Christi ord oc gerninger / lerdom oc leffnet. Hans lerdom scriffue de Dieffuelen til / Hans leffnet legge de Samaritaner

taner oc Hedninge til. Den som vddriff uer Dieffuelskab met den Guddõmelige krafft hand actis aff dem at vere besæt. Den som giør alle Mennniske til gode/helbreder alle siuge Menniske/hand regnis aff dem at vere en Samaritan/ en Skalck oc en kettere. Dette er dẽ fruct der Oyẽskalcke oc selffgiorde helgẽ giøre.

Huad opuecker dem til saadan Guds bespottelse?

Suaer had oc affuind/grumhed oc vrede/fortredelighed oc moduillighed.

Huad giør Christus til saadan Guds bespottelse?

At de kalde hannem en Samaritan/ det lader hand gaa hen. Oc tier stille der til. Thi det vaar ek on hans egẽ Persone anrørendis/ alligeuel det vaar hoss Jøderne en slem bredzel/ lige som mand kalder nogen hoss oss en forløben Christẽ/eller en Hedning. Men at de straffe hans lerdom oc sige at hãd er aff Dieffuelen/ det vil hand icke fordrage/ men

men hand forsuarer sin Lærdom oc siger. Jeg haffuer ingen Dieffuel / men ieg ærer min Fader / oc i vanære mig. Lige som hand vilde sige / Dømmer oc straffer min persone oc mit leffnet / huorledis i ville / det acter ieg icke stort / Men min Lærdom vil ieg haffue vstraffet / hand hører icke mig til / men min Fader / hans befalning taler ieg / oc hans Ord Predicker ieg / ieg søger icke min egen ære / men der en som hende søger oc dømmer.

Huad skulle wi lære der aff?

Saa meget skulle wi lære. At naar vore Modstandere / straffe vort leffnet vden aarsage / da skulle wi lide oc fordrage det / icke fortørnis / icke bande / eller laste oc skende. Men naar de fortale oc bespotte vor lærdom / det er Guds ord / da skulle wi icke tie stille / al taalmodighed skal da haffue ende / oc wi skulle meget heller wille dø / oc besegle Guds sandhed met vort blod / som Apostlene

postlene oc Jesu Christi Vidne/ de hellige Martires giorde.

Huor vdi staar det Guddommelige Ordis krafft?

Vor Herre Christus siger/ Sandelige siger ieg eder/ Der som nogen holder mit Ord/ da skal hand icke see døden euindelige. Der giffuer Christus det Guddommelige Ordis krafft til kiende/ Lige som hand vilde sige/ Huo som hører mit Ord oc anamme det/ met it trofast hierte/ oc bliffuer der hoss indtil endē/ hand skal icke see døden euindelige/ Ordet skal saa beskerme hannem/ at hand ocsaa skal vere tryg mit i døden/ oc trenge igennem/ indtil hand kommer der hen/ som ordet er i sin rette verelse/ hoss Faderens høyre haand/ i det euige liff.

Skal ieg io alligeuel dø/ om ieg end hører Guds Ord huer time paa dagen?

Det er ingen død at vandre bort aff denne iemmerlige dal/ men en søffn oc

fredsommelig hiemreyse/ som Simeõ si-
ger Luce ii. Naar fromme Christne dø/
da tagis deris Legeme bort / til en tid/
met huilcke de skulle snarlige staa op igẽ
oc leffue der effter euindelige. Men de
som icke anamme eller høre Guds Ord/
de dø baade den timelige oc euige død.

Huorledis skal mand anamme oc beuare
Guds Ord /

Mand skal høre det flittelige met
Ørerne / oc anamme det aluerlige met
trofaste hierter / oc fuldkomme det al-
tid met gerninger.

Det vaare vel smuct oc got at høre oc hol-
de Guds ord/ haffde det icke saa mange
Modstandere ?

Huad kommer det dig ved / Vedst
du icke/at Christus er sæt mange i Jsra-
el til it fald oc opstandelse/oc til it Tegn/
der skal imodsigis Luce ii. Bleff icke
Christus forraadt aff sin egen Discipel/
bleff hand icke aff sit egẽ Folck antuor-
det hen til dødẽ/oc bleff hand icke Kors-
fest i den hellige Stad Jerusalem ?

Du skalt sandelige icke haffue det brede/ Vilt du haffue Christum/da skalt du ocsaa haffue Kaarsset/vilde de stene Christum ihiel for den rene lerdom skyld/ da skulle de visselige icke heller spare dig/ Skalt du end lide noget for samme lerdoms skyld/da bliff ekon stadelige hoss Guds ord/ da skalt du icke fare ilde.

Huorledis behagede denne Predicken om Guds ord/ Jøderne?

Aldelis intet. De haffde tilforn tilscreff uet Dieffuelen Christi lerdom/oc nedstøt hannem i Helffuedis affgrund/ nu ophøyer Christus hannem igen offuer alle Himle/ oc giør sit Ord til en veldig Keyserinde/som giør Dieffuelē den største skade/oc forstyrer hannē hans Rige.

Huad suare da Jøderne?

De bliffue grūmelige vrede/oc sige/ Nu kiende wi at du haffuer Dieffuelen/ Abraham er død oc Propheterne/ oc du siger/Der som nogen holder mit Ord/da skal hand icke see døden euindelige/ Est

du mere end vor Fader Abraham/ huilcken der er død/ oc Propheterne ere døde? Huad giør du aff dig selff?

Huad siger Christus til denne bespottelse?

Hand sagde/ Der som ieg ærer mig selff/ da er min ære intet/ men der er min Fader som mig ærer/ huilcken i sige/ at hand er eders Gud/ oc i kiende hannem icke/ men ieg kiender hannem/ Oc der som ieg vilde sige/ at ieg kiender hannem icke/ da bleffue ieg en Løgnere/ lige som i ere/ Men ieg kiender hannem/ oc holder hans Ord/ Abraham eders Fader vaar glad/ at hand skulde see min dag/ oc hand saa hannem/ oc gledde sig. Lige som hand vilde sige/ I ere arge Skalcke oc vanartige løgnere/ Abraham saa icke min dag met legemlige Øyen/ men met induortis Øyen i troen/ Der saa hand formedelst Toen at Verdens Frelsere/ Christus/ skulde fødis oc aff hans Sæd/ lide pine/ dø oc opstaa/ oc naadelige vdgyde sin

de sin Guddommelige velsignelse offuer al Verden.

Huad suarede Jøderne?

De giøre det som fortørnede Menniske pleye at giøre/ De foruende Christi Ord/ oc sige/ Du est icke end nu halfftredie sinds tiue Aar gammel/ oc haffuer du seet Abraham?

Huad suarer Christus?

Der Christus fornam/ at al lægedom/ vnderuisning oc sactmodighed vaar forgeffuis/ met de blinge forherdede Jøder/ oc at hand kunde intet vdrette met al sin Predicken/ da gaff hand sig paa det sidste til kiende/ sagde dem den rette mening/ oc bekiende obenbare sin euige Guddom/ oc sagde/ Sandelige/ sandelige/ ieg siger eder/ At før Abraham bleff/ er Jeg/ Lige som hand vilde sige/ Jeg er begyndelsen oc enden/ Før Himmel oc Jord bleffue skabte er Jeg/ oc bliffuer i euighed.

Huad giøre Jøderne til dette suar?

Christus opuecker dem met disse ord til at bruge henderne / saa / at de tage sten op / oc ville stene hannem ihiel. Lige som de selff vaare forstockede oc haffde stenhierter / saa løbe de ocsaa til stene.

Ville de icke forholde at bedriffue saadant mord / effterdi det er i den hellige sted / Templet?

De fromme aandelige Jøder vaare saa offuermaade fortørnede / at de forglemme al tuct oc herlighed / de acte huercken Tempel eller Guds tieniste. De haff de it Bud Leui. xxiiii. At de skulde icke stene eller ihielsla nogen Misdedere / uden alenisse uden leyren eller Staden. Men her vaare de saa bitterlige fortørnede paa Christum / at de gerne haffde stenet Christum paa Alteret / oc reffuet hannem ihiel met deris tender / Som de dræbte Zachariam Barachie Søn imellẽ Templet oc Alteret Matth. xxiii.

Huad giorde da Christus?

Hand ſkiulde ſig oc gick vd aff Tem-
plet / Hand kunde vel ladet Jorden
opſluget dem / ſom Dathan oc Abi-
ron / Eller ſlaget dem ned met it eniſte
Ord / ſom hand giorde i Vrtegaar-
den / Men hand vilde icke / hans ſtund
vaar icke end nu kommen. Saa vilde
hand oc icke ſtenis ihiel / men Kaars-
feſtis / Der ſaare vnduigede hand.
Huor met hand giffuer oſſ it Exem-
pel / at wi ocſaa / effter tidens leylig-
hed / ſkulle vige fra fortørnede Men-
niſke / der ville giøre oſſ wret / oc lade
Gud heffne.

Huad vil nu dette Euangelium
lære oſſ?

I. Iblant alle Tegn / der mand kand
mercke paa / om it Menniſke er Guds /
eller Dieffuelens Barn / er det intet
viſſere / end at høre Guds Ord / eller
icke høre.

II. Høre oc anamme Guds ord met it
trofaſt hierte oc beuare det / er det euige
 liff.

liff. Men Menniskens lerdom / er en forgeffnis Guds tienste Matthei xv.
III. Alle ting staa i Guds haand / oc oss kand intet ont vederfaris / vden vor time er kommen. Fordi at vore Hoffuet haar ere ocsaa talde.
IIII. Christus vigede icke alenistefra Jøderne aff Templet / Men ocsaa aff det gantske Jødedomme / saa / at de nu i femten hundrede Aar / huercken haffde Kongerige / Prestedomme / Tempel eller Guds tienste. Oc saadant er screffuet oss til en atuarsel / at det som wi befindis at vere vantro oc wtacknemmelige som de vaare / da vil hand icke spare oss mere / end hand sparede dem. Men ville wi forlade oss paa Gud / vere hannem tacknemmelige for sine velgerninger / høre hans Ord / oc rette vort leffnet der effter / Da vil hand dele sin naade oc barmhertighed met oss / oc effter dette Liff giffue oss den euige Salighed / Amen.

Paa Palme Søndag maa mand tage det Euangelium som læsis den første Søndag i Aduente Matthei XXI.

Eller denne effterfølgende Predicken om Christi Asen.

Huordanne Menniske kalder Gud til sin tienste :

Chistus kalder icke aleniste til sin tienste de retferdige oc fuldkomne Menniske/ men ocsaa arme Syndere/ Matthei. ix. Hand vil ocsaa/ at mand skal lade smaa Børn/ komme til hannem/ Marci. x. Hand kalder ocsaa Daarer/ at de skulle komme/ Oc lere vissdom/ Prouer. iii. Der til lader hand ocsaa hente Asenet til sig/ oc fører dem alle met sig/ ind i den hellige Stad Jerusalem. Ja hand tager Kaarssens Træ paa sig/ oc bær det/ oc fuldkommer der

paa/det Mēniskelige slectis forløsning.

Skal huer Christi Tienere ,findis i it / aff disse stycke :

Vilt du gaa ind met Christo / i det Himmelske Jerusalē / da skalt du findis i en aff disse tienster. Kant du icke gaa hoss Christo oc met Apostlene / legge mangfoldige dyders Kleder vnder Christo. Oc kant du icke met it lystigt hierte/ siunge hannem loff met Børnene. Oc haffuer du icke Kleder aff dit eget gods/eller almisse/at strø paa faar Christo met Folcket. Oc haffuer du icke Palme grene oc Olie grene / det er / gode Exempel/ at bære frem met de fudkomne. Saa skalt du dog i det mindste vere Christi Asen/oc tiene hannem met dit eget legeme. Thi naar du recker dine arme vd/ da giør du Kaarssens figure/til it tegn / at ocsaa du/ skalt bære Christū.

Huor staar det screffuit :

Saa siger vor Herre Christus Mat. xi. Tager mit Aag paa eder / thi mit Aag er sact-

er sactmodigt / oc min Byrde er læt. Oc Luce ix. Huo som vil følge mig / hand skal forsage sig selff / oc tage sit Kaarss paa sig daglige / oc følge mig effter. Oc S. Paulus siger i. Cor. vi. I ere dyre kiøbte / der faare skulle i prise oc bære Gud i eders legeme / oc i eders Aand / som høre Gud til. Oc S. Petrus siger i. Pet. ii. Christus lidde for oss / oc loed oss it Exempel / at wi skulle efterfølge hans fodspor. Oc S. Augustinus siger Thu ting ere nødtørfftige til vor salighed / Christi pine oc vor Efterfølgelse. Christus bar sit Kaarss / oc wi skulle ocsaa bære vort Kaarss.

Ere der oc andre veye / middel oc tienister / formedelst huilcke Menniskens kunde beuaris oc bliffue salige?

Den Prophete Ezechiel siger i det xiiii. Der som Gud vilde plage it Land / met hunger / dyr tid / met suerd / strid oc Pestilentze / Saa / at der skulde ødeleggis baade Menniske oc Queg / Oc Noe / Daniel oc Job ere i samme

land /

Land/da skulle de huercken redde Sønner eller Døtter/men aleniste deris egne Siele/formedelst deris retferdighed.

Huad forstaar Propheten met disse tre Mend?

Tre Menniskens statte. Noe betegner Kirckens Prelater/Bisper/Sogneherrer/oc Kirckctienere/de kaste grøne grene frem faar Christo/ det er/ god lerdom oc gode Exempel. Daniel betegner dem som leffue i aandelig beskuelse. Met Job skal Mand forstaa dem/ som øffue sig i barmhertigheds gerninger/ imod Christo oc hans Lemmer.

Huor bliffue da de andre arme Syndere?

Wi haffue den trøst aff den xxxvi. Psalm. At Gud aff sin milde godhed vil baade hielpe Menniske oc Queg. Der faare er den fierde maade til saliggiørelse/ tilkiende giffuen hoss Christi Asen/ det er/ de Menniske som giøre Penitentze/bære Christū personlige/ oc tiene hannē selff/met deris eget legeme.

Huor-

Huorledis gaar saadan tienste til ?

Alligeuel arme Syndere / icke ere kallede eller vdsende til at vere andre Mēniskis Forstandere / met Ord eller gerninger / lerdom eller gode Exempel / som Kirckens Prelater / Oc haffue icke heller herlig loff i deris mund / der de kunde loffue oc prise Gud met / som de / der ere i den aandelige beskuelse / Oc haffue icke heller timeligt gods / at giffue almisse aff / som de / der giøre barmhertigheds gerninger / saa kunde de alligeuel / i Asens sted / vere Christo tienstactige met deris egne legeme / oc effter Pauli lerdom / bære hannem baade met Legeme oc Siel / oc indgaa met hannem i det Himmelske Jerusalem / det er / i den euige freds beskuelse / som haffuer sin oprindelse oc flyder aff Christi pine.

Sig det klarligere ?

Det er saa meget sagd / Alligeuel du kant ingen regere / lære oc vnderuise / Icke heller hielpe de fattige met Almisse

Oc icke

Oc icke heller gladelige loffue oc prise Gud / for den fryct oc forferdelse skyld / du haffuer aff dine Synder. Saa skalt du dog i det mindste vere Christi Asē det er / bære hans Naffn / til hans loff oc ære. Item / du skalt anamme hans Kaarss / hans Aag / oc alt huad hand tilskicker dig / met taalmodighed / oc bære det met tacksigelse.

Er det oc suart / at vere Christi Asen?

Alligeuel det er surt / saa er det dog trøsteligt oc der er tryghed hoss. Oc wi skulle gierne vere Christi Asen for fire sager skyld.

I. Fordi at Asenet tien Christo troligere / efftterdi det offuergiffuer sit legeme til Christi tienste / end andre Menniske / som aleniste tiene Christo met munden / hiertet eller gerninger. Thi at huo som offuergiffuer sit legeme til Christi tieniste / oc bær hannem / hand giør io mere / end hand kunde giffue Almisse aff sit gods / Thi det er io

mere

mere kiedsommeligt oc større vmage at
bære/ end at loffue oc siunge / eller giff-
ue de fattige noget.

II. Det Asen som bær Christum/gaar
tryggelige oc vdē fryct vnder Christo/
fordi at de som ere forstandere offuer
andre/de som giffue Almisse/oc de loff-
ue Gud/ de kunde bliffue hoffmodige/
oc komme i vildfarelse. Men den som er
Christi Asen/ hand kand icke fare vild/
thi Christus regærer oc ledsager hannē
met bedzelet / Oc hand holder hannem
tilbage/at hand icke løber frem i sit eget
sind/oc følger sit eget opsæt/Oc falder
hand / da hielper Christus hannem op
igen / er hand laed oc forsømmelig oc
vil icke frem/da slar Christus paa han-
nem met Suøbē/Saa gaar hand da me
get tryggere/end de ādre Christi tienere.

III. Christi Asen er nest hannem Psal.
xxxiiii. Herren er nær hoss dem / som
haffue it sønderknuset hierte / oc hand
hielper dem / som haffue en mistrøstig
aand.

aand. Oc anden sted i Scrifften fin-
dis mere saadant.

IIII. Christi Asen skeer mere ære / end
de andre Christi tienere / Thi at al den
ære oc tienste / som skeer Christo selff /
den skeer ocsaa Asenet / paa Christi veg-
ne / Oc alt det gode som skeer Christo /
der er ocsaa Asenet delactig vdi / huad
heller det skeer met Kleder / Palme gre-
ne / Olie grene / sang eller ærebeuislighed.

Huorledis kommer det?

Det kommer saa. At Prelater oc
Predickere løse Asenet / oc føre det til
Christum / oc brede deris Kleder der
offuer / sette Christum der paa / Det
er io visselige en stor ære oc herlighed.
Der effter strø de som øffue sig i gode
gerninger oc andre fromme Christne /
deris Kleder paa Veyen / vddele deris
timelige gods oc giffue Almisse / huilc-
ket der kommer ocsaa Asenet til gode /
det er arme / siuge oc ælendige Men-
niske / som bære Christi Kaarss / ia vor

Herre

Herre Christum selff i armod/siugdom oc drøffuelse. Der effter siunge oc loff-ue de som ere i den aandelige besk uelse/ Christum / paa Asenet. Det hører A-senet / det er / de arme / siuge oc ælendi-ge Menniske / fatte oc anamme trøst oc taalmodighed der aff. Dette er det/det Christus siger Matthei xxv. Alt huad i haffue giort/en aff disse mine ringeste Brødre/ det haffue i giort mig selff.

Huad priss oc loff haffuer Asenet i Scrifften ?

Den almectige Gud haffuer saa æret Asenet / At der hand befalede at alle Førstfødinge skulde offris oc slac-tis/ da vilde hand aleniste spare Men-nisken oc Asenet / oc hand befalede at mand skulde løse Menniske met en Ort guld / oc Asenet met it Faar. Wi læse ocsaa at de ypperste Konger/ Førster/ Dommere / Patriarcher oc Propheter hoss Jøderne/ rede paa Asen. Wi læse ocsaa / at der haffuer intet ræskelligt

Creature talet mēnniſkelige ord/vden alē
niſte Balaams Aſen/huilcket der kunne
de ocſaa ſee/den Propheten icke kunde
ſee/ligeſaa ſkeer det end nu / at offte ir
enfoldigt oc vlert Menniſke ſeer oc
forſtaar det / der denne Verdens Viſe
oc Kloge bliffue til gecke offuer. Sam
ſon ſlo met en Aſenkeffte/tuſinde Phi
liſter/oc der hannem tørſtede/bad hand
Gud om hielp/hand obnede paa Keff
ten en kiengtand/oc der flød vand vd/
der drack Samſon aff / oc bleff ver
queget igen. Huilcket der betegner / at
Chriſtus ihielſlo mange tuſinde Jøder
oc Hedninge / formedelſt ſine arme en
foldige Aſen/ det er/ formedelſt de hel
lige Apoſtleris keffte oc predicken / oc
ſkenckte oſſ aff deris kingtender/det er/
aff deris mund / Euangelii gode ſøde
vedſke. Saa vilde Chriſtus ocſaa haff
ue Aſen til ſin fødzels vidniſbyd. Hand
vilde ocſaa fly bort i Egypten paa it
Aſen fra den grumme Herodis tiranni
oc kom.

oc komme til bage igen paa Asen. J
den første Kircke kallede icke heller/
huercken Jøder eller Hedninge / de
Christne andet end Asen / ia de holde
dem icke heller for andet end som Asen/
Oc som Tertulianus scriffuer / da ma-
lede de Christi billede paa Kaarsset/
met Asen Øern/at de der met vilde giff-
ue til kiende / at de Christne skulle vere
den gantske Verdens Asen

Skal io da en Christen / vere
Christi Asen ?

Ja visselige. Der er intet gudelige
Menniske paa Jorden / at Christus io
bruger hannem som it Asen / enten met
fristelse / genuordighed / forfølgelse /
drøffuelse/ armod eller siugdom. Huad
mand nu giør saadant it ælendige
Menniske oc saadan en fattig Chris-
ten/det giør mand Christo selff/som si-
der paa hannẽ / huilcken der ocsaa vil/
som en god Hyrde/styre/regere/føde/be

skerme/beuare oc aldri forlade hannem/ men føre hannem endelige met sig ind i det himmelske Jerusalem / det er/ ind i det euige liff/ Amen.

Skiertorsdag om HERRENS Naduere.

Huad er besynderlige nytteligt at sige om Herrens Naduere?

Try stycke. Huo der indskickede Naduerен. Huad Nadueren er. Oc huorledis Herrens Naduere skal brugis.

Huo indskickede Nadueren?

Denne Naduere er icke beskicket aff nogen Apostel eller Engel / men aff Christo Guds Søn selff/ Oc lige paa den tid/der hand skulde fuldkomme den høyste gerning / det er / det Menniskelige Slectis forløsning. Thi hand siger Luce xxii. Mig forlengdis hiertelige effter, at æde dette Paaske Lam met

eder/

eder / før ieg lider / Thi ieg siger eder / at ieg skal icke nu her effter æde der aff / før det bliffuer fuldkommet i Guds rige. Hand indsette oc icke samme Naduere / at hand skulde aleniste gielde paa den tid / men hand skal brugis i Kircken / indtil Christus kommer igen i sin herlighed / at dømme Leffuende oc Døde / Thi hand siger / Det giører i min hukommelse. Oc S. Paulus siger i. Cor. xi. Saa offte i æde aff dette Brød / oc dricke aff denne Kalck / da skulle i forkynde HERRENS død / indtil hand kommer.

Huorledis skickede Christus denne Naduere?

Icke at huer skal foruende hannem effter sit eget hoffuet / oc vddele ekon den ene part til de Christne / oc beholde den anden / Men mand skal vddele dette Sacramente gantske oc altsammen / som det er indskicket aff Christo / oc icke skille den ene part fra den anden.

Sige dog Papister / at huor Legeme er / der er ocsaa Blod / der faare er det nock/at giffue den ene part ?

Mand spør icke heller at eller taler om / huad der er i it naturlige legeme / men om huad Christus haffuer indsæt oc befalet/ at wi skulle giøre hannem effter / Oc det samme er wgensigeligt. Christus skickede i sin Naduere / Brød oc Vin / oc befalede at æde hans Legeme vnder Brød/oc at dricke hans Blod vnder vin. Huo vil nu met en god Samuittighed foruende denne skick ? Christus siger/Jeg giffuer eder brød oc vin/ mit Legeme i brød / mit Blod i vin / oc ieg vil at i skulle saa anamme det/som det er beskicket aff mig / Oc Papister taars alligeuel sige / Det er nock/ naar i anamme Christi legeme i brød / Thi / at huor legeme er / der er ocsaa blod. Huem ville nu i fromme Christne tro ? Huem ville i følge? Enten Christo eders sande Gud oc frelsere / eller Papisterne /

ne/som ere falske Christne oc Løgnpre-
dickere? Wi vide io ocsaa vel/at der
er naturlige blod i it leffuende legeme.
Men wi handle her i Herrens Nadue-
re/icke om naturlige men om himmel-
ske oc offuernaturlige ting/wi handle
icke heller her effter Menniskelig for-
numstighed/men effter Guds ord. De
hellige Apostle oc Christi Disciple/effter
følde Christū i hans skick oc indsettelse/
Disligist giorde ocsaa den første Kircke-
i mange hundrede aar/paa det neste
indtil vor tid. Efferdi wi haffue nu/
indskickelsẽ/ordet/Christi befalning/
Apostlernis exẽpel/oc den første kirckis
brug/Da skal ingen mact/Tiranni/
vissdom eller klogskab forferde oss fra
sandheds vey/oc drage oss der hen/at
wi skulle samtycke i deris falske/besui-
gelige oc løgnactige lerdom.

Huad er Herrens Naduere?

Herrẽs Naduere er it Gestebud/i huil-
ket Christus/der hand nu skulde gaa

 til

til sin Pine / giør sit Testamente / oc beskicker at hans gods skal vddelis til hans Arffuinge oc Venner / det er/ til alle trofaste Christne.

Huad skilsmisse er der imellem det gamle oc det ny Testamente ?

Gud Fader haffde beskicket det gamle Testamente for Patriarckerne/ Abraham oc hans Sæd. Efferdi nu intet Testamente gielder noget eller haffuer mact / vden det stadfestis met hans død/ der det giorde / Da vide wi/ at det gamle Testamente / er stadfest oc giort fast met blod aff Oxen/ Kalffue Geder/ Bucke oc formedelst deris død / oc andre saadanne Offer. Men det ny Testamente er beskicket oss Christne / formedelst Jesum Christum Guds Søn / oc stadfest formedelst hans død.

Huad hører der til it Testamente ?

I. Testator/ Den som giør Testamente / det er/ Jesus Christus vor Herre.

II. Testamentens breff / ere Christi

Ord/

Ord / Tager hen oc æder / det er mit
Legeme / Tager oc dricker alleſammen /
det er mit Blod. Deſſe ord ere ſtadfeſte /
met Chriſti Blod / ſom formedelſt it
Indzegel.

III. Teſtamentarii eller Vidne / ere
de hellige Apoſtle oc deris Effterkom-
mere Biſcopper / Sogneherrer / Pre-
dickere / oc andre Kircketienere / ſom
ſkulle vddele iblant de Chriſtne / det go-
de der Chriſtus haffuer giffuet bort i
ſit Teſtamente.

IIII. Arffuinge oc Venner / ere de ſom
tro paa Chriſtum / ingen vdeluct.

V. Det gode ſom bebreffuis oc giffuis
bort i Teſtamentet / huilcket der er icke
Guld / Sølff / grøne Skoue / kaaſtelige
Klenodie / herlige Kleder eller andet
ſaadant / Men det ypperſte / kieriſte oc
beſte / der Chriſtus haffde / det tilmyn-
dede hand oſſ i ſit Teſtamente / ſom er
hans hellige oc ſande Legeme / oc hans
dyrebar Blod. Oc i det ſamme gode

 haff-

haffuer hand giffuet oss Syndernis forladelse / oc tilsagd oss det euige liff. Thi hand siger / Det er mit Legeme / som giffuis eller forraadis for eder / Oc fremdelis / Det er mit Blod / som vdgydis for eder / til Syndernis forladelse. Huor Syndernis forladelse nu er / der er ocsaa det euige liff. For denne velgerning / skulle wi idelige betracte oc ihukomme Christi død oc pine / oc loffue / prise / ære oc altid tacke Gud der faare. Thi det kaldis ocsaa fordi Eucharistia / det er / en Tacksigelse.

Huorledis skal mand rettelige bruge Christi Nadvere?

Her er nogen vildfarelse oc misbrug kommen op. Nogle mene / at Naduèren er aleniste fordi indskicket aff Christo / at hand skal skille de Christne fra Jøder / Tørckere oc Hedninge. Nogle mene / at de ekon skulle sige Messe for de leffuende oc Døde oc haffue icke mere behoff. Nogle ere i den mening / at

de formedelst den gerning at de anamme Sacramentet / Ex opere operato, fra Syndernis forladelse. Dette altsammen er gruselig oc forferdelig vildfarelse. Men dette er Nadverens rette brug / at wi hoss Naduerẽ skulle betencke oc ihukõme / Christi godhed oc store velgerninger / der Christus beuisde oss formedelst sit Legeme oc Blod / at wi nu ere trygge i vor Sanmittighed oc visse paa Syndernis forladelse. Thi at lige som de Breff / der er beseglede aff Konger oc Førster / giøre oss visse paa / at det gode som formeldis i Breffuene / skal høre oss til / oc at wi met rette skulle indkreffue oc beholde det. Saa giør ocsaa Herrens Naduere oss trygge oc visse paa / i alle fristelse / drøffuelse forfølgelse / modgang oc vnder Kaarsset / at det gode / som er berørt oc oss tilmyndet i Christi Testamente / skal høre oss til / oc ingen anden.

Saa

Saa hører ieg vel/ at Herrens Naduere er en lægedom imod al drøffuelse oc siugdom?

De Christne i den første Kircke /bru-
gede Herrens Naduere/i al deris angist
oc nød. Skickede Gud dem Strid /
dyr Tid / Pestelentze oc anden nød til/
da giorde de Christne strax Penitentze/
bekiende deris Synder / oc bade Gud
om naade. Oc paa det de kunde trøste
deris hierte oc samuittighed / oc bliffue
taalmodige i saadan angist oc nød /
da anammede de der paa / det høyuer-
dige Sacramente. Miste en Mand sin
Hustru / eller en Quinde miste sin Hos-
bonde / da gick den Persone som leffde
igen / met Slect oc Venner til det høy-
uerdige Sacramēte/icke i den mening/
at de der met vilde hielpe de Døde/Men
at de vilde anamme it vist Tegn der
paa/at Gud Fader / end nu vilde vere
dem naadig/ for sin elskelige Søns Je-
su Christi skyld.

Dette vaar en deylig Brug/ oc vaere got at hun vaare end nu ved mact?

Der Papister oc øyenskalcke/ Muncke oc Prester hørde eller lesde om Sacramētens Christelige brug/ da skickede de dē/ lige som Aber pleye at giøre oc giorde Sielemesser / Offermesser/ Kalentmesser/ Arssmesser/ Begēgelsemesser oc Skerdzildsmesser der aff/ at hielpe de Døde met/ alligeuel at Sacramentens fruct hører ekon de leffuende til. Der aff kom ocsaa dē gruselige verstyggelighed met atskillige Messer i besynderlighed/ imod storm / imod strid / imod dyr tid / imod pestilentze/ Oc det vaar nu kōmet saa longt / at der vaar ingē singdom / modgang eller wlycke / at hun haffde io sin egen Messe eller Collecte i Messebogen. Summa. Huo som retteligẽ bruger denne Naduere/ æder oc dricker Christi Legeme oc Blod verdelige/ hand bliffuer delactig i alt Christi gode / oc skal endelige beside det euige liff.

liff/mē den æder oc dricker det verdelige/som æder oc dricker i Troē/som den der tro/at Christus aff slette hans Synder/stillede Faderen til freds/oc giorde hannem delactig i alt sit gode. Icke aff Menniskelige gerningers fortienste/ men aff Guds blote naade oc barmhiertighed/for sin elskelige Søns Jesu Christi skyld/som gaff sit legeme i døden for oss/oc haffuer vdgydet sit Blod for vore Synder/At wi skulde haffue Syndernis forladelse oc det euige liff/ Amen.

Om Christi Pine oc Død.

Huad er nytteligt oc nødtørfftigt at sige/ om Christi Pine oc Død

Sex stycke. Først/Huad sag der vaar til Christi død. Det andet/Tiden. Den tredie/Steden. Det fierde/Personer. Det femte/Historien. Det siette/Christi Pinis brug eller fruct.

Huad

Huad sag vaar der til Christi død?

Vore første Foreldris/ Adams oc Eue fald/ huilcken Synd der flød vd offuer alle Menniskens Børn. Oc det vaar icke muligt / at noget Menniske kunde bleffuet saligt / der som Jesus Christus Guds Søn icke haffde bleffuet Menniske/ oc met sin pine oc død forløsd syndige Menniske. Thi der kunde ingen findis i det gantske menniskelige Slecte/ som kunde betale for den Synd. Der fore skulde Christus komme/ oc forlige oss/ som vaar vredens Børn / met sin himmelske Fader igen/ oc borttage alle Synder/ Som/ Esaias siger i det liii. Cap. Gud lagde alle vore Synder paa hannem/ hand bar vor siugdom / oc tog vor sprecke paa sig / Hand bleff saargiort for vore misgerningers skyld/ oc knuset for vore Synders skyld.

Kunde wi icke selff giøre fyllyst for vore Synder?

Christus giørde fyllyst oc betalede

met

met sit wskyldige Blod for den gantske Verdens Synder/ i Joh. i. Hand betalede gielden/ oc Faderen gaff oss quit/ ledige oc løss/ saa fremt som wi forlade oss paa Christum / oc bliffue stadelige hoss hans Ord.

Skulle wi da intet got giøre?

Wi skulle altid giøre noget got. Men vore gerninger skulle ske Gud til loff oc tacksigelse / vor Neste til hielp / trøst oc tieniste / oss selff til en Offuelse oc til at spæge den gamle Adam / Naar vore gerninger saa ske/ da gaa de i den rette brug.

Paa huad tid lidde Christus død oc pine?

Paa Paaske høytid / huilcken Jøderne skulde effter Guds befalning holde høytilig/ til en amindelse/ at Israels Børn ginge da aff Egypten oc bleffue forløsde. Oc den samme Høytid kalledis Paaske / det er / en gennem gang / fordi at Guds Engel gick igennem alt

Egyp-

Egypti land / oc aff Guds befalning ihielslo / alle Hedningernis Førstefødde / baade aff Menniske oc Queg / oc førde Israel veldelige vd aff Kong Pharaonis suare treldom oc frelste dem aff Egypten. For denne store velgerninger tackede de Gud paa denne Paaske Hiøytid / oc sloge den naadige Faders eniste elskelige Søn ihiel / i stedē for tacksigelse / det vaar hans betalning.

Huor faare kalder S. Augustinus Paasken en Gand?

Fordi at Christus gick formedelst sin Pine fra døden til liffuet / oc giorde oss som tro hans Opstandelse en gang at wi ocsaa skulle gaa fra døden til liffuet.

Huilcke vaare Christi Pinis Steder?

De vaare besynderlige sex. i. Vrtegaarden. ii. Den ypperste Prestis Cayphe huss. iii. Pilati Dombuss. iiii. Kong Herodis huss. v. Hoffuetpande sted eller galie Bierget. vi. Christi Kaarss oc Graff.

Huilcke ere Personerne?

Her ere trehonde Personer.

I. Christus met sine Disciple / Quinder / oc andre fromme Christne.

II. De ypperste Prester / Phariseer / Scrifflerde / Folckens Oldinge / oc Jødernis gantske Synagoga.

III. Kong Herodes / Land=herren / oc Dommeren Pilatus / met det Romske tilheng oc Stridzmend.

Huilcken er Christi pinis Histori?

Historien bescriffue Euangelisterne / Mattheus / Marcus / Lucas / Johānes.

Om Vrtegaarden.

Huor faare gick Christus aff Jerusalem / offuer den beck Cedron / ind i Vrtegaarden?

At den Figure skulde fuldkommis ii. Reg. xv. Der som saa staar scriffuet. Der Absolon sette sig op imod sin Fader Dauid / oc drog Folcket til sig / oc haffde i sinde at hand vilde off-

uer-

nerfalder sin Fader/ Da flyde Dauid aff
Jerusalem/ met sine Tienere oc Leuiter/
oc gick offuer dē beck Cedron/ paa brin-
ckē aff Olie bierget/ oc græd amodelige.

Huad betegner denne Figure?

Absolon betyder den Forrædere Judā.
Dauid Christum. Ligenu som Absolon
handlede forrædelige imod sin Fader/
Saa handler oc Judas forrædelige i-
mod sin Mestere Christum. Oc lige som
Dauidz Tienere vaare sorgefulde oc
ginge met hannem. Saa ere ocsaa
Christi Apostle sorgefulde/ oc følge
hannem offuer den beck Cedron.

Huad siger Christus til dem?

Hand siger. J denne nat skulle i alle-
sammen forarge eder paa mig. Thi det
er screffuet Zacharie xiiii. Jeg skal slaa
Hyrden/ oc Hiordens Faar skulle atspre-
dis. Her suarede Petrus til/ oc sagde/
Der som de oc skulde allesammen forar-
ge sig paa dig saa vil ieg dog aldri for-
arge mig paa dig. Ja/ der Christus

 sagde

sagde fremdelis / Sandelige / ieg siger dig / J denne nat / før Hanen gael / skalt du necte mig tre gonge. Da suarede Petrus / oc sagde. Der som ieg end skulde dø met dig / da vil ieg icke necte dig / Dislige[st] sagde de allesammen.

Huorledis kommer det / at Petrus er her saa frimodig / oc falder alligeuel paa det sidste saa dybt?

Her er it Exempel i Petro / at al menniskelig krafft / styrcke / fornufft oc fri vilie falder ned oc bliffuer til intet / naar Menniskin vil vden Guds naade / handle i Guds sager. Christus siger / J skulle allesammen forarge eder paa mig / oc beuiser det met den Prophetis Zacharie Scrifft / nu tror Petrus huercken Christo eller Propheten / men hand fordrister sig meget mere paa sin egen mact oc styrcke / Ja / hand vil vere noget mere / end de andre / der faare falder hand ocsaa dybere / end de andre / De andre flyde ekon fra Christo / men

Petrus forſor hannem tre gonge.

Huad ſkulle wi lære aff dette Petri Exempel?

At wi ſkulle intet giøre eller begynde aff vor egen forſynlighed oc gode tycke/ wden Guds Ord/ſom diſſ vær alt for meget ſkeet er i Chriſtendommen / oc haffuer fordi liden lycke veret hoſſ. Det er oc ret/at Gud ſtraffer vort gode tycke oc fordriſtelſe /at Menniſken kand be-ſkemmis / oc ydmyge ſig faar Gud.

Huor faare gick Chriſtus ind i Vr-tegaarden?

J Paradiſes Vrtegaard ſkede det fald / der oſſ forderffuede oc førde oſſ i ælendighed oc bedrøffuelſe / Der faare ſkulde ocſaa vor Forløſning begyndis i en Vrtegaard igen.

Huad giorde Chriſtus i Vrtegaarden?

Hand giorde ſin bøn tre gonge / at vaar det mueligt/da ſkulde Faderen ta-ge den Kalck fra hannem/at hand ſkul-de icke dricke hannem. Denne bøn

driffuer den store angest hannem til / der hand haffde aff den tilkommende pine / at hand ocsaa sagde / Min Siel er bedrøffuet / indtil Døden.

Huorledis skicker hand sig i denne Bøn?

Hand viger ved it stenkast fra sine Disciple / bøyer sine knæ / oc falder ned paa sit ansict / oc beder / Abba / Kiere Fader / Alting er dig muligt / tag denne Kalck fra mig / Dog icke huad ieg vil / men huad du vilt / det ske

Huad vil hand lære oss met denne Bøn?

At wi skulle bede i himmelighed oc paa en lønlig sted / oc formedelst saadan vduortis oc legemlig skickelse / opuecke vore hierter oc Aand / til gudelige Bøner.

Huor faare siger hand / Icke huad ieg / men huad du vilt?

At wi ocsaa skulle sette alting ind til den guddommelige vilie. Vor vilie er ond / Guds vilie er altid god.

Huor

Huor faare gaar hand saa fra oc til sine Disciple?

Stor angist oc sorge driffuer hannem saa frem oc til bage igen / lige som it bedrøffuet Menniske / søger hielp oc trøst / her oc der.

Huor paa kand mand mercke den store angist?

Det kom / siger Lucas / at hand stridede met døden / oc bad inderlige / oc hans sued bleff / som blods drobe / oc fulde ned paa Jorden.

Huor søger hand trøst i saadan angist?

Jngen anden sted / end hoss sin himmelske Fader / efftherdi at intet Creature kand hielpe i saadan angist oc fristelse.

Trøster oc Faderen hannem?

Ja. Der obenbaredis en Engel aff Himmelen / oc styrckede hannem / huilcket det altsammen skede oss til trøst.

Huor faare taler hand Petrum besynderlige til?

Hand minder hannem paa hans store løffte / oc menniskelig skrøbelighed / oc siger. Simon / soffuer du? Kunde du icke voge en time met mig? Voger oc beder / at i icke skulle falde i fristelse / Aanden er veluillig / men Kiødet er skrøbeligt.

Huad giorde Disciplene?

Deris Øyen vaare fulde aff søffn / oc de viste icke huad de suarede hannem for sorge.

Huad skulle wi lære der aff / at Christus voger oc beder / oc Disciplene soffue?

Saa meget skulle wi lære der aff / At Christus voger for oss / naar wi soffue oc ere lade oc forsømmelige til at bede / som den cxxi. Psalm. siger / See / Israels Voctere soffuer icke eller søffner.

Huad giør Christus paa det sidste / der hand tre gonge haffde giort sin Bøn?

Hand stod op aff sin bøn / oc kom

til sine Disciple / oc fant dem soffuendis / oc sagde. Ville i nu soffue oc huile eder? Det er nock / timen er kommen / Seer / den som mig forraader er her hart hoss / Beder oc voger / at i icke skulle falde i fristelse. Oc som hand end nu talede met sine søffnne Disciple / kom den forrædere Judas / met Jødernis tilheng oc Skare / at forraade sin Mestere Christum / oc antuorde Jøderne hannẽ.

Saadant vaar forferdeligt aff en Apostel?

Ja visselige vaar det forferdeligt. Hand haffde til forn predicket Euangelium / oc sidet til bords met de andre Apostle / oc veret delactig i Christi naade met dem / Oc hand er alligeuel saa besæt met gerigheds Dieffuel / at hand for en ringe Pending / forraader sin kiere Mestere oc Herre.

Huorledis oc huor forsamlede Judas denne Skare?

Den stund Christus vaar met sine

Disciple i Urtegaarden/ løb Judas om-
kring i Jerusalem/ som en galen Hund/
oc forsamlede trehonde Folck. De vp-
perste Presters Tienere / Det verdzlige
Øffrighedz Tienere/ Oc det Romske
tilheng oc skare/ Disse kom hand løben-
dis met / oc de vaare beuebnede met
Suerd oc Stenger.

Huor faare bescriffue Euangelisterne
dette saa klarlige?

At de ville giffue til kiende / huor-
danne Prester der vaare paa den tid. Li-
ge som de vilde sige/ De skulde stridet
imod Christum met Scrifften / Saa
komme de met en hob Mordere/ De skul
de taget den hellig Aands suerd Guds
ord/ Saa toge de spiud/ suerd/ sten-
ger etc. At der er aldelis intet aande-
ligt/ men idel mord.

Huor faare giffuer Judas dem it Tegn?

Hand viste vel huorledis Christus
vaar offte vndsluppen aff Jødernis
hender/ Der faare vaar hand dem her
at/

at / at de skulle føre hannem vislige / Lige som hand vilde sige / Vndkommer hand fra eder / da skal det icke vere min skyld eller skade.

Huorledis skicker Christus sig imod Judas?

Hand gick imod hannem / oc gaff sig veluillige vnder Kaarsset / Som Esaias siger om hannem i det. liii. Cap. At hand oplod icke sin mund. Oc S. Paulus siger til de Philippenser i det ii. Cap. Hand bleff Faderē lydig indtil Kaarssens død. Der faare gick hand nu frem til dem / oc sagde / Huem lede i effter? De suarede hannem / Jesum aff Nazareth / Hand sagde / Det er ieg. Dette er Guds Titel oc Naffn. Der Jesus nu sagde / Det er ieg / da vigede de til bage / oc fulde ned paa Jorden. Der met vilde Gud giffue sit ordis Krafft tilkiende / faar huilcket intet Męniske kand bliffue bestādigt naar det kōmer som it torden.

Huor faare lader hand dem staa op igen?

Hand

Hand vil der met giffue til kiende / sin go de vilie hand haffde til at lide / at hand tuingis icke til aff Jødernis mact / at lide pine / men hand giør det gerne oc veluillige / Menniskē til trøst oc hielp.

Huor faare siger hand / lede i effter mig / da lader disse gaa ?

Hand beuiser sin godhed der met / at hand ocsaa mit i sin wlycke oc mod-gand sørger for sine Disciple / at dem skal intet ont vederfaris.

Huor faare kysser Judas Christum ?

Fordi at hand haffde giffuet Jøder-ne it Tegn / oc sagd / Huilcken ieg kysser / den skulle i gribe / oc føre han-nem vislige. Det vaar deris løsen.

Huad mercker Jude Kyss ?

Alle Hyglers lerdom oc leffnet / som vnder it vduortis hellige skin / forføre de wforstandige oc enfoldige / oc for-uende fredens Kyss til wfred / sandhed

til

til løgn / oc forraade daglige paa ny den arme Chriſtum / met ſine Chriſtne / vden affladelſe.

Huad ſagde Chriſtus til Judas?

Hand ſagde. Min Ven / Huor faare eſt du kommen? O Juda / du forraader Menniſkens Søn met en Kyſſ. Da ginge de frem / oc lagde hender paa Jeſum / oc grebe hannem.

Huad giorde Diſciplene der til?

De ſagde / Herre / ſkulle wi ſla til met Suerd? Oc Petrus tøffuede icke til Chriſtus fick giffuet ſuar fra ſig igen / men hand drog ſit Suerd vd / oc ſlo den ypperſte preſtis Suend / Malchum / oc hug hans høyre øre aff.

Huad ſagde Chriſtus der til?

Hand ſtraffer Petrum / oc befaler hannem at hand ſkal ſtinge ſit Suerd i Balgen / oc ſiger / Huo ſom tager Suerdet / hand ſkal omkomme formedelſt Suerdet / Eller ment du / at ieg icke

kunde

kunde bede min Fader / at hand skulde tilskicke mig / mere end tolff Stock Engle? Men huorledis skal da Scrifften fuldkommis? Thi det skal saa ske.

Huad vil Christus met disse Ord?

Hand vil at en Predickere som predicker det guddommelige ord / icke skal strîde met det vduortis legemelig Suerd / mẽ met den hellig Aands Suerd Ephe. vi. Der skal oc ingen anden tage Suerdet / vden det befalis hannem aff Øffrighed Rom. xiii.

Huad mercker Malchi høyre øre?

Det høyre Øre er hugget aff Jøderne / de henge aleniste i Scrifftens vduortis Bogstaff / oc ville icke anamme Guds Aand i ordet / Oc der som Christus icke hielper dem / da ere de ødelagde i grunden. Malchus er en Figure til Paffuens vgudelige Tilhengere oc falske Christne / de haffue ocsaa mist det høyre Øre / der de skulde høre Guds ord met / oc haffue icke lyst til at høre an-

det/end idel Dieffuels lerdom oc løgn.

Hvorfaare helbreder Christus Malchum?

Hand beuiser der met sin godhed/ oc saa imod sine Fiender oc Wuenner/ som hand selff lerde Luce vi. Elsker eders Wuenner.

Hvad sagde Christus til Jøderne?

Hand sagde til de ypperste Prester oc til Høffuitzmendene faar Templet/ oc til Jødernis Eldste/ som vaar komne offuer hannem/ J ere vdgangne som til en Mordere met Suerd oc Stenger/ Jeg haffuer veret hos eder i Templet/ oc i lagde icke nogen haand paa mig/ mē dette er eders time/ oc mørckēs mact.

Det er io for meget/ at de ypperste Prester/ saadanne hellige Mend/ løbe om natten i Harnisk/ met vabn oc verie?

Saa hadske vaare de Christum/ oc met saa grum vrede optende imod hannem/ at det vaar dem icke nock/ at de be-

de bestyrckede den forrædere Judã met deris Tienere / men de løbe ocsaa selff met / lige som galne Hunde. De skulde met rette veret i Templet / paa Paaske høytiden / oc taget vare paa deris Gudstienste / Da løbe de vd aff Staden / som andre løssactige Skalcke / oc hielpe til at gribe Christum. O huilcke fromme aandelige fædre oc trofaste Sielehyrder.

Huad giorde Christi Discipler i denne Jødernis ærind oc tilløb ?

De forlode hannem allesammen / oc flyde fra hannem. Thi Christus haff de tilforn sagd dem det altsammen / at Scrifften skulde fuldkommis / Hand vilde alene lide pine oc død / for det mēniskelige Slecte / Der faare vilde hand icke heller tilstede / at de skulde tage fat paa nogen aff hans Discipler / Dette vaar ocsaa sagen / huorfaare den vnge Dreng / icke skulde komme i deris hender / men der de toge fat paa hannem / slap hand linkledet / oc vndflyde nøgen fra dem.

Huad sag er det til / at Christus saa offte fører Scrifften frem / oc sige / At hun skulde fuldkommis?

At wi skulle see / huorledis Christus fører Scrifften oc holder meget aff hende / som aff Guds ord / oc at hun skulde fuldkommis / som hand siger Luce xxi. Himmel oc Jord skulle forgaa / men mine Ord skulle icke forgaa.

Om Cayphe Huss.

Huort førde Jøderne Christum først hen?

Skaren oc den Øffuerste Høffuitsmand oc Jødernis Tienere / grebe Jesum / oc bunde hannem / oc førde hannem først til Hannas.

Huo vaar denne Hannas?

Josephus scriffuer / At hand vaar en aff de ypperste iblant Jøderne / oc haffde tho Sønner / Eleazarum oc Jonathan / de ypperste Prester / Det til

met vaar hand Cayphe suoger / som vaar det Aar den ypperste Prest. Paa det nu de ocsaa skulde giøre denne Hannas nogen ære / førde de Christum først til Hannē / Lige som de vilde sige / Her komme wi met den Jesus aff Nazareth / huilcken i fryctede faare / Verer frimodige / hād skal her effter vel lade eder betemme oc vere met fred. Oc her i Hānes huss bleff der intet handlet met Chrrsto.

Huor førde de Christum hen / fra Hannas huss ?

De førde Christū til den ypperste Prest Cayphas / der som alle de ypperste Prester oc Eldste / oc Scrifftkloge haffde forsamlet sig. Oc det vaar denne / huilcken der staar om Johan. xi. Der gaff det raad oc sagde / Det er bedre / at it Menniske skal dø for Folcket / end at det gantske Folck skal forderffuis.

Huad kaldis Cayphas ?

Cayphas kaldis en Slodhund eller

en Støffuere/hand spore de Christi den rette Hiort op/ Saa følde de andre Jøder/ Phariseer oc Scrifftkloge oc Jøder paa sporet effter/ oc grebe Christum/ oc førde hannē til den rette Jegere Pilatum/ hand antuordede hannē hen at pine/ oc dømde hannē til Kaarssens død.

Huad skede der i Cayphe huss?

Den ypperste Prest spurde Jesum om hans Discipler oc om hans lerdom/ Icke paa det/ at hand vilde/ lære noget aff hannem/ men at hand kunde vdgrandske oc vdlede noget/ formedelst huilcket hannem kunde giffuis aarsage til/ at klage paa Christum. Det vaar Jøderne forbudet i Louen/ at føre nogen bunden i rette/ vden mand kunde klarlige beuise hannem hans misgerning offuer. Men her handle de der ret tuert imod/ De binde først Christū/ der effter spørie de at/ huad hand haffuer giort. Lige giøre ocsaa nu nogle tiranske Regentere oc Bisper/ de fordømme

 Euan-

Euangelii predickere / før de høre dem.

Huad suarer Christus om sine Disciple?

Huad kunde hand sige om dem? De vaare bortflyde fra hannem / ginge sorgefulde oc bedrøffuede oc vaare atspridde fra huer andre / lige som faar der ere komne i vildfarelse / Effterdi hand kunde nu intet got sige om dem / da tagde hand stille.

Huad suarede hand om sin lerdom?

Hand sagde / Jeg haffuer talet obenbare faar Verden / Jeg lerde altid i Scholen oc i Templet / der som alle Jøder komme tilsammen / oc ieg haffuer intet talet i himmelighed. Hui spør du mig der at? Spør dem at / som der haffue hørt / huad ieg haffuer talet til dem / See / de samme vide / huad ieg haffuer sagd. Lige som hand vilde sige / Der som ieg vidner om mig selff / saa tror du mig dog icke. Oc hand vil her met lære oss / at naar wi ocsaa bliffue atspurde om vor lerdom / da skulle wi

icke

icke bære vidsnisbyrd om oss selff / men skinde oss til dē / der haffue hørt oss / oc til den Christelige Almue eller Menig-hed / huilcken der aleniste haffuer mact at dømme / mellem Guds ord oc Men-niskens lerdom / Som Christus siger / Vocter eder fra falske Propheter / som komme til eder i Faarekleder / men ind-uortis ere de glubende Viffue / i skulle kiende dem paa deris fruct / Matth. vii.

Huad giorde de Christo igen for det-te gensuar?

Der hand saa talede / gaff en aff Tie-nerne / som stod der hoss / Jesu en Kind-hest / oc sagde / Skalt du saa suare den ypperste Prest? Denne vaar den yp-perste Prestis Ridder rød en ret Slaad hund oc Øyenskalck. Saadanne fortre-dere finder mand almindelige paa Slot oc Hoffgaarde som plagge Stackarle oc forfølge de vskyldige / at de kunde faa bugfylde / Som Poeten siger / Vide qd faciat cibus alienus, Houkagen er fød.

Huad suarede Christus ?

Hand sagde / Haffuer ieg talet ilde / da beuiss at det er wret / Haffuer ieg oc talet ret / huor faare slar du mig da?

Lerde icke Christus / at naar nogen slar dig ved det ene øye / da skalt du vende hannem det andet til ?

Det er ret / Christus fuldkommede ocsaa her det samme / Du hører her icke at hand bander eller slar igen / men hand formaner oc vnderuiser den venlige der hannem slo. Det er ocsaa en kierligheds gerning / at wi formane oc paaminde vore Wenner / at de skulle offuergiffue deris ondskab. Paa denne dag gaar det lige saa til. Strax en Euangeliske Predickere ekon lader munden op / oc taler it ord / da findis der saadanne Houidskalcke / som laste oc straffe baade Predickere oc Ordet / oc haffue dog aldri hørt eller bespurt sig / huad ret eller wret / løgn eller sandhed er.

Huorledis gick det da Peder ?

Petrus følde longt effter/ oc en anden Discipel huilcken Discipel der vaar bekient met den ypperste Prestis/ oc gick ind met Jesu/ i den ypperste Prestis Pallats/ Men Petrus stod vden faar Dørren/ Da gick den anden Discipel/ som vaar kiend met den ypperste Prest/ vd/ oc talede met Døruoctersken/ oc flyde Peder ind.

Huad sagde Døruoctersken ?

Hun sagde til Peder/ Est du icke ocsaa en/ aff dette Menniskis Discipler? Oc hand nectede det/ oc sagde. Jeg er icke. Men Suennene oc Tienerne stode der/ oc haffde giort en Kuldild/ oc vermede sig. Petrus stod ocsaa hoss dem/ oc vermede sig. Oc en Pige glode paa hannem/ oc sagde/ Du vaast io ocsaa met Jesu aff Nazareth/ aff Galilea? Oc Petrus nectede hannem faar dem alle sammen/ oc sagde/ Quinde/ ieg er icke/ Jeg kiender hannē icke/ ieg veed

icke heller / huad du siger. Oc en liden stund der effter / ved en time / stadfeste en andẽ det / oc sagde met dem der stode oc veruede sig. Sandelige du est en aff dem / thi du est en Galileer / dit maal røber dig. Oc hand nectede det atter / oc soer / Menniske / ieg er icke. Oc der sagde strax en aff den ypperste Prestis suenne / hans frende / der Petrus haffde hugget Øret aff / Saa ieg dig icke i Urtegaarden hoss hannem ? Men hand begynde at forbande sig oc suerie / Jeg kiender det Menniske icke / der i tale om. Oc i det samme / som hand end nu talede goel Hanen.

Huor er nu Petri store Ord ?

Wi haffue her it Exempel til menniskelig skrøbelighed / oc at ingen skal fordriste sig for meget. Huo som staar / hand skal see til / at hand icke falde. Kom Peder i saadant it fald / det en Quindekon talade til hannem / huad skulde hand da vel haffue giort / om

Cayphas eller Pilatus haffde talet hannem til? Giør en Tienstepigis ord Petrum til en forsoren Christen / huad skulde vel da trusel oc hug giort? Men det som Peder er / det ere wi allesammen / naar Gud tager sin haand fra oss.

Huad Christne betegnis ueri Petro?

Først de Menniske / som haffue vist sandhed / oc taare icke obenbare bekiende sandhed / Oc naar de ydermere tiltaks der om oc fristis / da forsuerie de Sandhed. Der nest / de som loffue at de vile anamme Euangelium / naar Paffuen oc Keyseren anamme det / Oc tøffue diss imellem som Expectanter / det er / Forwentere / oc lade hudstrygge / bespotte oc kaarsfeste Christum.

Huorledis kom Petrus til sig selff igen?

Vor Herre Christus vende sig om / oc saa til Peder / Oc Petrus tenckte paa Christi Ord / der hand haffde sagd

 til

til hannem / Før Hanen gael skalt du necte mig tre gange. Oc hand gick vd / oc græd offuermaade bitterlige.

Huad betegner Hanen ?

Hanen gael om natten / oc betegner Louen / huilcken der obenbarer Synden / bedrøffuer Menniskēn oc giør dem mistrøstige / Men efftherdi hand er dagens oc liussens forkyndere / da bemercker hand den / som formedelst Louen føris til sine Synders bekiendelse / oc giffuer hannem der effter aarsage til at giøre penitentze / lige som Tolderen oc Røffueren paa Kaarsset.

Huad er Petri graad ?

Intet andet / end en forsmag paa Helffuede / Huo som paa den tid haffde kundet seet ind i Petri hierte / hand haff de vißelige seet Helffuedis ild veret optend. Men efftherdi saadan graad / gaar aff it trofast hierte oc bedrøffuet Samuittighed / Da seer Christus til hannem

nem met sin barmhertigheds Øyen/ oc
er hannem naadig. Det er gruseligt
at benecte Gud/ oc suerie der til met/
Men Gud vil alligeuel ingen forskiude/
naar som hād ekon vil omuēde sig. Nu
kand der oc ingen omuende sig/ vden
hand hører Hanē gale/ det er/ Guds ord/
oc Christus seer naadelige til hannem.

Huad giorde den stund de ypperste Prester/
de Elste/ oc Jødernis gantske Raad?

De lete effter falske vidnisbyrd imod
Jesum/ at de kunde tage liffuet aff han
nem/ oc funde ingen. Oc alligeuel der
ginge mange falske Vidne frem/ oc bare
falske vidnisbyrd imod hannem/ saa
komme dog deris vidnisbyrd icke offuer
it. Paa det sidste ginge tho falske vidne
frem oc sagde. Hand sagde/ Jeg kand
nedbryde Guds Tempel/ oc i tre dage
bygge det op igen. Det vaar en stor
blindhed aff samme ypperlige aan-
delige Mend/ som de rosede sig at
vere/ at de offuerfalde it vskyldige
Men-

Menniske/ met falske Vidne/ imod Lo-
uen oc imod deris egen Samuittighed.
Oc her er den anden Psalme fuldkom-
men. Huor faare buldre Hedninge/ oc
Folckene tale wnyttelige ting? Kon-
gerne i landet opsette sig / oc Førsterne
raadsla met huer andre/ imod Herren
oc hans Salluede.

Huad vidne de falske Vidne?

De foruende Christi Ord. Thi saa
siger Christus Johan. ii. Løser dette
Tempel/oc ieg vil oprette det igen i tre
dage/ Hand taler om sit legemis Tem-
pel / oc Jøderne vdlegge det om det
Tēpel som vaar giort met hender. Saa
dan beuisning bruge ocsaa Papister
imod de Euangeliske / oc skrige. Hand
bespottede den Romske Stol / forac-
tede Paffuelig hellighed/hand straffe-
de Patres oc Concilia/vanærede Guds
Helgen/ hand sagde at det vaar wgu-
deligt at tage den ene part aff Sacra-
menter fra Leegfolck/ hand predickede
imod

imod Pillegrims reyser/Afflad oc Brødreskab. Oc der effter skal hand strax dømmis at vere en Kettere / oc pinis ihiel.

Huad siger den ypperste Prest/til disse falske Vidne?

Hand stod op/spurde Jesum at/oc sagde/ Suarer du intet til det/der disse vidne imod dig? Men Jesus tagde stille/oc suarede intet. Thi det er icke vert/siger mand/at suare til obenbare løgn. Den ypperste Prest suarede / oc sagde/ Jeg besuer dig vid den leffuende Gud/at du siger oss/om du est Christus/Guds Søn? Dette giorde den ypperste Prest altsammen / at Christus skulde suare hannem noget/aff huilcket hand kunde tage sig aarsage til/at klage paa hannem. Men Christus sagde dem sandhed / alligeuel hand vel viste/ at de skulde intet forbedris der aff. Oc hand taler om sin sidste tilkommelse oc den yderste dom / oc vilde end gerne der

met

met drager dem fra deris onde opsæt / Men det er forgeffuis oc spilt arbeyde. Christus sagde / Du siger det / thi ieg er Guds Søn / Oc nu her effter skulle i see mig side hoss Guds Krafftis høyre haand oc komme i Himmelens skyer.

Huad giorde den ypperste Prest til dette Christi gensuar?

Hand sønder reff sine Kleder / oc sagde / Hand haffuer bespottet Gud / huad haffue wi ydermere vidnisbyrd behoff? See / i haffue nu hørt hans Gudsbespottelse / Huad tyckis eder? Da fordømde de hannem alle / oc robte / Hand er skyldig at dø.

Huor faare sønder reff den ypperste Prest sine Kleder?

Det vaar en Prophecie offuer dem selff / at deris Prestedomme skulde snart sønderriffuis / oc haffue ende. Cayphas skicker sig lige som hand haffde veret saa hiertelige bedrøffuet der aff / at hand ocsaa sønderriffuer sine kleder for Christi skyld /

ſkyld / men det er idel ſkalckhed. Vore
Modſtandere giøre lige ſaa paa denne
dag / naar de kunde faa fat paa nogen
fattig Chriſten eller Euangeliſke Pre-
dickere / da arbeyde de førſt paa at off-
uer høre hannem grandgiffuelige / oc
ſpørie hannem at / Om hand oc nogen
tid haffuer læſd Wiklene oc Huſſis Bø-
ger eller Lutheri Scrifft? Forſuer hand
icke da ſtrax Euangelium / oc falder til
deris lerdom / Da ſkrige de ſtrax aff al
mact / Hand haffuer beſpottet Gud /
huad haffue wi ydermere vidniſbyrd be-
hoff? Hand er en Lutheran oc en Kiette-
re. Huad ſynis eder? Saa robe de alle-
ſammen endrectelige / Hand er ſkyldig /
Hand er ſkyldig at dø. Lige gick det her
ocſaa met Chriſto / Mād hører her intet
tilbørligt klagemaal / ingē ſcrifft / ingē
retferdig Lou / mē aleniſte deris gode tyc-
ke / Quid vobis videtur? Huad ſynis e-
der? Moriatur, Hand ſkal dø. Placet.
Diſſe ere Jøders oc Papiſters dōme. Li-
ge gick det ocſaa met Johanes Huſſ.

Huad giorde Jødernis Skare?

De Mend som hulde Jesum/ bespot-
tede hannem / oc spytte hannem i hans
Ansict / oc sloge hannem met Knytte
neffue / Oc nogle skiulte oc bunde faar
hans Øyen/ oc sloge hannem i Ansic-
tet/oc sadde/ Spaa oss/ Christe/ huil-
ken er den / der dig slo? Oc de sagde
megen anden bespottelse imod hannem.
Saadan en iemmerlig leeg / haffde de
galne Hunde/de forgifftige Jøder/met
Christo/ den hele nat. Guds uskyldige
Lam vaar kommē iblant de fede Oxens
oc grūme Leuers forsamling/ Der vaar
ingen naade / ingen barmhertighed /
ingē metlidelse/de haffue skiult det gud
dommelige ansict (i huilcket de hellige
Engle haffue lyst til at see) sig selff til
en stor forderffuelse/Thi det er end ind-
til paa denne dag skiult faar dem. Der
kand aldri nogen sige til grunde huad
ondskab oc fortredelighed Jøderne bru
gede imod Christū/denne nat offuer/
Thi

Thi hand vaar lige som it vskyldigt Lam mit iblant Vlffue. O huilcken stor taalmodighed/ at Gud kunde fordrage oc see til / at Jøderne vaare saa vmilde oc grumme imod hans elskelige Søn.

Om Pilati Domhuss.

Huad giorde Jøderne met Christo aarle om Morgenen ?

Der det bleff dag / forsamledis Folckens Oldinge / de ypperste Prester oc Scrifftkloge/ oc hulde it Raad offuer Jesum / at de vilde dræbe oc antuorde Pilato hannem. Der det nu vaar giort/ førde de hannē faar det gantske Raad/ oc spurde hannem at end en gong / oc sagde/ Est du Christus/ da sig oss det/ Dette spørssmaal giorde de for det gantske Folck / at de der met ville forblømme deris sag.

Huad suarer Christus ?

Hand sagde til dem / Siger ieg eder det / da tro i mig icke / oc spør ieg eder at / da suare i mig icke / oc lade mig icke alligeuel løss / Men efferdi i dog spørie mig saa aluerlige at / da vil ieg sige eder sandhed / Nu her effter skal Menniskens Søn side / hoss Guds krafftis høyre haand. Der truer hand dem atter met sin tilkõmelse til den yderste Dom / om hand end der met kunde drage oc forferde dem fra deris onde opsæt / men det er forgeffuis altsammen. De spørie fremdelis at oc sige / Est du da Guds Søn? Hand sagde til dem / J sige det / thi ieg er / Da robte de alle / Huad haffue wi ydermere vidnisbyrd behoff? Wi haffue det selff hørt / aff hans egen mund / Ja visselige haffue de det hørt / Denne bekiendelse skal ocsaa fordømme dem paa den yderste dag.

Huad giorde Jøderne / effter dette Christi gensuar?

Den gantske Skare stod op / oc de

førde

førde hannem fra Cayphas/bort faar
Pilati Domhuſſ/oc antuordede Landz
herren Pilato hannem. Men denne
ſnedighed haffde Jøderne i ſinde / at
de vilde tage tornen aff deris fod oc
ſette hannem i Pilati fod / de ville leg-
ge ſig ſkylden fra oc føre hende ind paa
Pilatum / Paa det at de ſkulle icke reg-
nis at vere Mordere oc Blodhunde.
O Øyenſkalcke offuer alle Øyenſkalcke.

Ginge Jøderne oc ind i Pilati Domhuſſ?

Ney / De ginge icke ind i Dom-
huſet / at de ſkulde icke bliffue vre-
ne / men æde Paaſke / De giorde
dem en ſmal Samuittighed til at
gaa ind i Pilati huſſ / Men til at
vdgyde vſkyldigt Blod / der giorde
de ſig ingen Samuittighed paa / De
affſii Mygget oc opſluge Camelet.
Guds bud (Du ſkal / icke ihielſla / Oc du
ſkalt icke bære falſkt vidniſbyrd imod

din Neste) lade de fare/ocstaa fast paa Menniskens optenckte paafund oc skick. Der paa see wi/ at Menniskelige Louer/ Lerdom oc bud/ere icke andet end hyg leri oc wgudeligheds skiul.

Huad giør Judas viss imellem?

Der Judas/som hannem forraadde/ saa / at hand vaar fordømt til døde/ aagrede hand det / Oc hand bar de tre= diue Sølffpendinge til bage igen / til Presterne / oc til de Eldste / oc sagde/ Jeg giorde ilde / at ieg forraadde det wskyldige Blod. De sagde / Huad kom mer det oss ved/ der mot du see dig om/ Oc hand kaste Sølffpendingene fra sig i Templet / skyndede sig der fra / oc gick bort / oc hengde sig selff / oc brast mit i thu/ oc al hans Judnol flød vd. Hand haffde icke ment/ at det skulde kommet der til met Christo / hand tenckte at Christus skulde vel kunde vndgaa fra dem / lige som hand haffde før giort/ Men nu hand seer / at hand er dømt oc

staar

staar icke til at hielpe / da fortryder det hannem. Louen oplader hans Samuittighed / oc giffuer hannem hans Synd tilkiende / Men til Euangelii trøst kommer hand icke.

Hielper hans Scrifftmaal oc ruelse hannem icke?

Naar Troen er icke i hiertet / da er det forgeffues met Scrifftemaal. Seer til Jude Penitentze / hand scriffrer oc bekiender sine Synder obenbare / hand bær blodpendingene til bage igen / oc kaster dem fra sig i Templet / Ja hand giør ocsaa fyllist met sin død / oc alligeuel bliffuer hand fordømt. Fordi at lige saadan som hand holder Gud / saadan er hand hannem / Der faare fortuiler hand aldelis paa Guds naade / oc henger sig selff.

Trøstede icke de ypperste Prester Judem?

De skulde met rette trøstet hannem / oc sagd / Kiere Juda / du giorde ilde / at

at du forraadde din Mestere / Men anger din Synd / oc giør Penitentze / Gud er miskundelig / hand haffuer anammet saa mange arme Syndere til naade / bliff ekon stadig i troē oc forlad dig paa hannem / Gud vil icke forlade dig. Dette haffde vel hørt til it ret Preste embede oc veret en ret Preste gerning / Men de giffue hannem i den sted aarsage til fortuilelse / oc sige / Der see du til. In Summa / Lige som Jude Scrifftemaal er / saa ere ocsaa hans Scrifftefædre / lige saadan som hans Penitentze er / saadan er ocsaa hans Affløssning.

Huad giorde de met Judas Penninge?

De ypperste Prester toge Sølffpendingene oc sagde / Det er icke tilbørligt at wi skulle legge dem i Guds Kiste / thi det er Blodpendinge. Dette er ocsaa it stycke aff Pharisaisk hygleri oc vduortis hellighed / Det er icke tilbørligt at legge Blodpendinge i Guds Kiste / Men

at for-

at fordømme oc vdgyde vskylldigt Blod / det er vel tilbørligt.

Huad giorde de?

De hulde it Raad/oc kiøbte en Pottemageris Ager der faare / til at begraffue Pillegrimme vdi/ Zacha. xi. Oc det bleff obenbare faare alle dem /som bode i Jerusalem / saa / at den samm e Ager kaldis paa deris maal / Hakeldama / det er / en Blodager.

Huad giorde Pilatus der til ?

Pilatus gick vd til dem oc sagde/ Huad klagemaal føre i imod dette Menniske ? De suarede/ oc sagde til hannem Vaare denne icke en Misdedere / da haffde wi icke autuordet dig hannē/ O huilcke fortredelige oc affuendzfulde hierter. Den som giør alle Menniske til gode / hand skal vere en Misdedere.

Huad klagemaal sette Jøderne frem imod Christum ?

De førde trende klagemaal frem imod

hannem oc sagde. I. Hand giør Folcket wlydigt. II. Hand forbiuder at giffue Keyseren skat. III. Hand siger/ at hand er Christus/ en Kong.

Huad suarer Pilatus til disse klagemaal?

At de sige/ at hand forfører Folcket/ der passer Pilatus intet paa/ thi hand vaar en Hedning. At de skylde hannē/ at hand forbiuder at giffue Keyseren skat/ det viste Pilalus ocsaa vel/ at det vaar faalskt oc løgn. Der faare acter hand ekon det tredie klagemaal/ som her følge effter. Oc effterdi hand viste/ at de aff awind haffde grebet hannem/ da bruger hand sex middel/ formiddelst huilcke hand arbeyder paa at fri Jesum aff deris hender.

Huilcket er det første middel?

Der Jøderne klagede haardelige paa hannem/ oc kallede hannem en Misdedere/ da sagde Pilatus til dem/ Tager hannem hen/ oc dømmer hannem effter

ter eders egen Lou / Da ſagde Jøder-
ne / Det er icke tilbørligt at wi ſkulle dræ-
be nogen. O huilcke fromme hellige
Mend ere diſſe / Det er icke tilbørligt at
de ſkulle dræbe nogen / Men at offre w-
ſkyldigt Blod / det ſømer dem vel oc er
tilbørligt. Men det ſkede altſammen / at
Jeſu ord ſkulde fuldkommis / huilcket
hand ſagde / der hand gaff til kiende /
huad død hand ſkulde dø.

Huilcken er det andet Middel ?

Pilatus gick ind i Domhuſet / kalle-
de Jeſum til ſig / oc ſagde til hannem.
Eſt du Jødernis Kong? Jeſus ſuare-
de / Taler du det aff dig ſelff / eller haff-
ue andre ſagd dig det om mig? Pila-
tus ſuarede / Er ieg en Jøde? Dit Folck
oc ypperſte Preſter / antuordede dig i
mine hender / huad haffuer du giort?
Jeſus ſuarede / Mit Rige er icke aff den-
ne Verden / Vaare mit Rige aff den-
ne Verden / mine Tienere ſkulde vel ſtri-

de der faare/ at ieg skulde icke antuordis Jøderne/ mē nu er mit Rige icke aff denne Verdē. Pilatus sagde/ saa est du alligeuel en Kong? Jesus suarede/ Du siger det/ Jeg er io en Kong/ ieg er der til født oc kōmen i Verdē/ at ieg skal vidne om Sandhed/ Huo som er aff Sandhed/ hand hører min Røst. Pilatus sagde/ Huad er Sandhed? Lige som hand vilde sige/ Vilt du tale om Sandhed/ Da er det giort met dig/ her gielder ingen Sandhed. Oc der hand det haffde sagd gick hand vd igen til Jøderne/ oc sagde til dem/ Jeg finder ingen skyld met hannem. Men de bleffue hart ved/ oc robte allesammen/ Hand haffuer oprørt Folcket/ der met/ at hand haffuer lært/ her oc der i gantske Jødeland/ oc begynde i Galilea hid indtil. Der Pilatus nu hørde Galilea/ spurde hand at/ om hand vaar aff Galilea. Oc der hand fornā/ at hand hørde vnder Herodis Offrighed/ da forsende hand hannem til Herodes/

huilc-

huilckē der ocsaa vaar i de samme dage
kommen til Jerusalem / oc mente at
hand formedelst dette Middel vilde fri
hannem. Der Herodes nu saa Jesum /
bleff hand gantske glad/thi hand haff-
de gerne seet hannem lenge siden / fordi
at hand haffde hørt noget om hannem/
oc haabedis/ at hand skulde see it Tegn
aff hannem/oc hand spurde hannem at
allehonde / Men hand suarede hannem
intet / Da stode de ypperste Prester oc
scrifftkloge oc klagede hart paa hannē.
Men Herodes met sine Hoffsinder forac-
tede oc bespottede hannem/ oc lagde it
huit klede paa hannem / oc sende han-
nem til Pilato igen. Paa den dag bleff-
ue Pilatus oc Herodes Venner met huer
andre / Thi de vaare tilforn huer an-
dris Wuenner. Lige saa bliffue end
nu paa denne dag/alle Secter/ Aarden
Stict oc Kloster forligte/ naar de kō-
me offuer it / i det / at de ville forfølge
Christum oc til intet giøre hans Ord /
der

der som de ellers tilforn vaare oc haffde vel bleffuet dødfiende.

Huilcket er det tredie Middel?

Pilatus kallede de ypperste Prester/ oc Øffuerster tilsammen / oc sagde til dem/ J haffue fört mig dette Menniske paa/ som den/ der skulde giöre Folcket vlydigt / oc seer / Jeg haffuer förhørt hannem faar eder / oc finder ingen aff de sager hoss dette Menniske/ der i legge hannem til. Herodes icke heller/ Thi ieg sende eder til hannem / oc seer / der fördis intet imod hannẽ/ der hand kunde dø faare. Nu haffue i en seduane/ at ieg skal giffue eder en Fange løss om Paasken / huilcken i begære. Oc der vaaren Røffuere hed Barrabas/ hand vaar for it oprør / der skede i Staden/ oc for it Mord skyld kast i fengzel / oc vaar saare berøctet. Oc Folcket gick op oc bad / at hand skulde giøre/ som hand pleyde at giøre/ Da suarede Pilatus dem/

dem / oc sagde / Huilcken ville i / at ieg skal giffue eder løss / Barrabam eller Jesum / huilcken mand kalder Christum? Thi hand viste vel / at de aff had haffde antuordet hannem hen.

Huilcket er det fierde Middel?

Der Pilatus sad paa Domstolen / sende hans Hustru til hannem / oc loed hannem sige / Du skalt intet haffue at skaffe met denne Retferdige / ieg lidde meget i dag vdi drømme for hans skyld. Dieffuelen fornam / huad skade Christi død skulde giøre hannem / der faare vilde hand gerne giort forhindrelse der paa. Men de ypperste Prester oc Eldste / toge Folcket met Ord / at de skulde bede om Barrabas / oc affliffue Jesum. Der Pilatus nu atter spurde dem at / Huilcken ville i / at ieg skal giffue eder løss / aff disse tho? Da robte de alle Barrabam. Pilatus sagde / Huad skal ieg da giøre met Jesu / huilcken mand kalder Christum? De robte alle / Lad

Lad hannem kaarſſeſte. Pilatus ſag-
de / Huad ont haffuer hand da giort?
Jeg finder ingen ſag met hannem / Da
robte de end mere / Lad hannem kaarſ-
feſte. Der Pilatus nu vilde ſtille Fol-
cket til freds / ſagde hand / Jeg vil
ſtraffe hannem oc lade hannem løſſ /
Saa tog hand Jeſum / oc loed hudſtry-
ge hannem / Oc Stridsmendene førde
hannem ind i Domhuſet / oc kallede til
ſammen den gantſke Skare / oc førde
hannem i it Purpur klede / oc flette en
Krune aff torn / oc ſette hende paa hans
Hoffuet / oc finge hannem it Rør i
hans høyre Haand / oc bøyde deris kna
for hannem / oc beſpottede hannem oc
ſagde / Hil vere du / kiere Jøde Kong /
Oc de gaffue hannem Kiendheſte oc
ſpøtte paa hannem / oc toge Røret oc
ſloge hans Hoffuet met / Efſterdi de
ypperſte Preſter oc Jøderne / beklagede
Chriſtum ſom en Kong / da vilde Strid
men-

mendene ocſaa beuiſe hannem Kon-
gelig ære.

Huilcket er det femte Middel?

Der Pilatus haffde ladet hudſtry-
ge oc krune Chriſtum / gick hand vd
igen / oc ſagde til dem / Seer / ieg le-
der hannem vd til eder / at i ſkulle kien-
de / at ieg finder ingen ſkyld met han-
nem. Saa gick Jeſus vd / oc bar en
torne Krune / oc it Purpur klede / oc
Pilatus ſagde til Jøderne / Seer / huil-
ket Menneſke / Hand vilde der met op-
uecke dem til barmhertighed oc metli-
delſe. Men der de ypperſte Preſter oc
Tienerne ſaae hannem / robte de oc ſag-
de / Bort met hannem / kaarsfeſt han-
nem / kaarsfeſt hannem / Pilatus
ſagde / Tager hannem hen / oc kaarſ-
feſter hannem / thi ieg finder ingen ſkyld
met hannem / Jøderne ſuarede / Wi
haffue en Lou / oc effter den Lou
ſkal hand dø / Thi hand giorde ſig
ſelff til

selff til Guds Søn. Der Pilatus hør=
de det Ord fryctede hand sig end mere.
Hand mente at Christus haffde maa
vel ske vered en aff Gudernis Sønner/
effter Hedningers mening/som dyrc=
kede mange Guder/oc deris Sønner/
Oc hand gick ind i Domhusset igen/
oc sagde til Jesum/Hueden est du? Men
Jesus suarede hannem intet/Da sagde
Pilatus til hannem/Taler du icke met
mig? Vedst du icke at ieg haffuer mact
at Kaarsfeste dig/oc mact at giff=
ue dig løss? Jesus suarede/Du haffde
ingen mact offuer mig/der som hun
icke vaare giffuen dig/her offuen ned/
Der faare haffuer hand større synd/
som antuordede dig mig/ Oc der eff=
ter tencte Pilatus paa/huorledis hand
kunde giffue hannem løss/ Men Jø=
derne robte oc sagde/Lader du denne
løss/da est du icke Keyserens Ven/Thi
at huo som giør sig til Kong/hand er
imod Keyseren.

Huilcket er det ſiette Middel :

Der Pilatus hørde det Ord/ led-
de hand Jeſum vd/ oc ſette ſig paa
Domſtolen/ paa den ſted/ ſom kaldis
Stenlagd/ oc paa Ebraiſke Gabba-
tha/ Oc det vaar beredelſens dag i
Paaſke/ ved den ſiette time. Oc hand
ſagde til Jøderne/ Seer/ det er eders
Kong/ Da robte de/ Bort/ bort/ met
hannem/ Kaarſfeſt hannem. Pilatus
ſagde/ Skal ieg Kaarſfeſte eders
Kong? De ypperſte Preſter ſuarede/
Wi haffue ingen Kong/ vden alleniſte
Keyſeren. Der Pilatus nu ſaa/ at hand
beſkaffede intet/ men at der bleff meget
større bulder/ tog hand Vand/ oc tode
henderne faar Folcket/ oc ſagde/ Jeg
er vſkyldig i denne Retferdigis blod/
See i til. Da ſuarede det gantſke Folck/
oc ſagde/ Hans Blod komme offuer
oſſ/ oc offuer vore Børn. Saa gaff
Pilatus den Mordere oc oprøriſke Bar-
rabam løſſ/ oc dømde Chriſtum til dø-

de/oc antuordede hannem hen/at hand skuldekaarsfestis. Ligesaa giør Verden end nu (som Poeten Iuuenalis siger) Dat veniam Coruis, vexat consura columbas. De blaa Tyffue henge de graa/ oc Den skal lade til som mindst formaa.

Huorledis bleff Dommen affsagd offuer Christum ?

Wi Pilatus i den Romske Keyseris sted / dømme neruerendis Jesum aff Nazareth / Josephs oc Marie Søn / til Kaarssens død/som en Gudsbespottere/ oc den der haffuer forført oc giort oprør iblant folcket. At hand skal føris hen uden faar Staden / oc hengis paa it kaarss/ imellem tho Røffuere. Autoritate Senatus Populique Romani, det er / aff det Romske Raads oc Folckis mact oc myndighed.

Huad giorde de ver denne Dom vaar affsagd ?

Stridzmendene toge Jesum/oc droge den Purpur Kaabe aff hannem/ oc

førde hannem i hans egne Kleder/ oc ledde hannem hen/ at de skulde kaarsfeste hannem/ Oc hand bar sit Kaarss/ oc gick vd til den sted/som kaldis Hoffuetpandested/ oc paa Ebraiske Golgatha. Hand vaar den rette Isaac/ som bar selff Træ/ der Hand skulde offris paa oc brendis met Gene. xxii. Der bleff ue ocsaa tho andre Misdeders lidde bort/ at de skulde aff liffuis met hannem/ Dem handlede de meget mildeligere met end met Christo/ De lode føre deris kaarss vd/ men Christus bar selff sit kaarss/ der vaar ingen naade eller mețynck hoss dennem.

Kunde Christus oc bare selff sit kaarss?

I det de ginge vd/ funde de it Menniske/ hed Simon/ aff Kyrenen/som kom aff Marcken/hand vaar Alexandri oc Ruffi Fader/ hannem finge de fat paa/ oc lagde Kaarsset paa

hannem saa/at hand bar hans Kaarss. Christus vaar saa metfaren/at hand aff kindheste oc neffuepuste/aff torne Krunen oc limmeslag/haffde mist sin Krafft/oc vaar saa skrøbelig oc me-ynløss/at hand icke kunde bære sit Kaarss/oc de nøddis til at tuinge en fremmet der til. Saadant skede oss til trøst/at wi skulle see/at Gud vil ocsaa tilskicke oss vnder Kaarsset/en Simon/som skal hielpe oss at bære Kaarsset/det er/den hellig Aand/som S. Paulus siger/Rom. viii. Aanden gaar selff frem faar oss veldelige/met wsigelig suck.

Huilcke ere de/der følge Christum/ nu hand bær sit Kaarss?

En stor Skare Folck oc Quinder/som ynckelige klage oc græde offuer hannem.

Huad sagde Christus til dem?

Hand vende sig om til dem/oc sagde/J døtter aff Jerusalem/græde icke

off-

offuer mig / men græder offuer eder ſelff / oc offuer eders Børn / Thi ſeer i / Den tid ſkal komme / i huilcken mand ſkal ſige / Salige ere de wfructſommelige / oc det liff ſom icke fødde / oc de Bryſt ſom icke gaffue at dii. Da ſkulle de begynde at ſige til Biergene / Falder offuer oſſ / Oc til Høyene / ſkiuler oſſ. Thi at giør mand dette ved it grønt Træ / huorledis ſkal det da gaa met det forornede? Lige ſom hand vilde ſige / Kiere Børn / J ſkulle lære aff min pine / huorledis det ſkal gaa eder / Her bliffuer en racke ſlagen / til at forferde den gamle Hund met. Huorledis vil det gaa oſſ arme Syndere / efterdi Gud lader ſaa gruſelige hādle met ſin allerkieriſte Søn? Sandelige det er icke ſkimt / men det vil gaa oſſ vd for ret aluore. We / de Vantro oc wtacknemmelige.

Om Caluarie bierge / Hoffuetpande ſted / oc Kaarſſet.

item psal: 69 dederunt ... fel, & in siti mea potaverunt me aceto.

Huor bleff Christus kaarsfest?

Der de kōme til dē sted/som kaldis Hoff uit pande sted/ da kaarsfeste de hannē der/oc gaffue hannē ædicke eller formir-ret Vin at dricke/beblandet met Galde/ oc der hand smagede det/vilde hand ic-ke dricke. Her er fuldkōmet/det Gud be-klager formedelst Esaiā/ At det skickede sig ilde met hans Vingaard/oc den søde Vin bleff forvent til ædicke oc Galde.

Naar bleff hand kaarsfest?

Ved den siette time.

Huorledis bleff hand kaarsfest?

De Kaarsfest tho Misdedere met han nem/den ene ved den høyre side/den an den hoss den venstre side/ oc Jesum mit imellem. At Scrifften skulde fuldkom-mis Esaie liii. Capitel. Hand er regnet iblant Misdedere.

Huad giorde diss imellem Pilatus?

Hand screff en Titel oc Offuer-scrifft/om aarsaagen til Christi død/oc sette offuer hans Hoffuet/paa kaarsset/

i saa

i saa maade. Denne er Jesus aff Nazareth / Jødernis Kong / Denne Titel læsde mange aff Jøderne / thi steden vaar nær hoss Staden / der som Jesus bleff kaarsfest/ Oc det vaar screffuit paa Ebraiske/ Gredske / oc Latinske maal. Da sagde Jødernis ypperste Prester til Pilatum/ Scriff icke Jødernis/ men at hand sagde Jeg er Jødernis Kong. Pilatus suarede det ieg screff/ det screff ieg

Huad giorde Stridzmendene?

Der de haffde kaarsfest Christum / toge de hans Kleder / oc giorde fire Parte / huer Stridzmand en part/ der til ocsaa Kiortelen/ Men kiortelen vaar stockebunden fra øffuerst slet vd igennem / oc wsyt / Da sagde de til huer andre/ lader oss icke dele hannē/ men kaste laad der om / huis hand skal vere / paa det Scrifften skulde fuldkommis / De skiffte mine kleder iblant sig / oc kaste laad om min kiortel. Psalm. xxii.

Huad giorde de yppersthe prester oc scrifftkloge?

 De

De ginge der frem / bespottede hannem / oc røste met deris Hoffuet / oc sagde / Tui dig an / huor deylige nedbryder du Templet / oc bygger det i tre dage. Hielp dig nu selff / Est du Guds Søn / da sti hid ned aff Kaarsset / at wi kunde see oc tro det / Hand haffuer hulpet andre / oc kand icke hielpe sig selff / Er hand Israels Kong / da stige sig nu ned aff Kaarsset / da ville wi tro hannem / Hand forlod sig paa Gud / hand frelse hannem nu / om hand haffuer lyst til hannem / Thi hand sagde / Jeg er Guds Søn.

Huad giorde Christus paa Kaarsset?

Hand talede siu Ord.

Huilcket vaar det Første?

Der de Kaarsfeste hannem / sagde hand / Fader / forlad dem / Thi de vide icke huad de giøre. Der fuldkommer Christus sit Preste embede / oc beder for sine wuenner.

Huilcket er det Andet?

Der stod hoss Jesu Kaarss/ hans Moder/ oc hans Moders søster Maria/Cleophas hustru/oc Maria Magdalene. Der Jesus nu saa sin Moder/oc den Discipel staa der hoss / der hand elskte/sagde hand til sin Moder/Quinde/ see / det er din Søn/Der effter sagde hand til Disciplen / See/ det er din Moder / Oc fra den time /tog Discipclen hende til sig. Saa blot oc nøgē døer Christus / at oc icke Moderen hører hannem til/Saa skulle de Christne forlade alting/oc følge Christum effter.

Huilcket er det Tredie?

Et aff Misdederne der hengde/bespotrede hannem / oc sagde. Est du Christus / da hielp dig selff / oc oss met. Da suarede den anden / straffede hannem / oc sagde / Fryct er du icke heller Gud/ du som est i den samme fordømmelse / Oc sandelige / wi ere tilbørlige der vdi/Thi wi anamme det vore gerninger

ningerforskyllede / men denne handlede intet wskickeligt / Oc hand sagde til Jesum / Herre / kom mig ihu / naar du kommer i dit Rige. Oc Jesus sagde til hannem / Sandelige ieg siger dig / J dag skalt du vere met mig i Paradis.

Huilcket er det fierde?

Ved den niende time / robte Jesus høyt / oc sagde / Eli / Eli / lama asabthani. Det er / min Gud / min Gud / hui forlodst du mig? Christus lidde icke aleniste dødens vduortis pine / Men Syndens straff oc Guds vrede gick hannem ocsaa til hierte / Lige som hand til euig tid skulde veret forladen / oc veret forskuden oc bort kast fra Guds Ansict. Men nogle aff dem der stode / der de hørde det rob / sagde de / Hand kalder at Elias.

Huilcket er det femte?

Der Jesus viste / at det vaar nu altsammen fuldkommet / at Scriffren skulde fuldkommis / sagde hand / Mig torster.

Oc der stod it kar fult aff ædicke/Strax løb der en aff dem til/tog en Suomp/oc fyllede hannē met ædicke/oc snøbte hannem omkring en Jsop/oc sette hannem paa it Rør/ oc holt til hans mund/ oc gaff hannem dricke/ oc sagde met de andre/ Holt/lad see/om Elias kommer oc hielper hannē/oc tager hannē ned/ disse forstode icke det Jødiske Tungemaal.

Huilcket er det siette?

Der Jesus nu haffde taget ædicken til sig/ sagde hand/ Det er fuldkommet/ consummatum est.

Huilcket er det siuende?

Jesus robte høyt/oc sagde/Fader/ i dine Hender befaler ieg min Aand/Oc der hand det haffde sagd/ bøyde hand sit Hoffuet ned/oc vdgaff sin Aand.

Om Creaturenis metlidelse.

Huad

Huad vnderlige ting skede der i Christi død/ oc huorledis beuisde Creaturene sig imod deris Gud oc deris Skabere :

Fra den siette time/ indtil den niende time/ bleff der it mørck offuer det gantske Land/ Solen miste sit skin/ oc Forhenget i Templet reffnede mit i thu/ i thu stycke/ fra øffuerst til det nederste/ oc Jorden røstis/ Stene reffnede/ oc Graffuer lode sig op/ oc der stode mange Helgens Legeme op/ som soffue/ oc ginge aff Grauerne effter hans opstandelse/ oc komme i den hellige Stad/ oc obenbaredis faar mange.

Huad giffuer mørcket til kiende :

At retferdigheds Soel Jesus Christus/ oc hans hellige Euangelium/ skulde formørckis oc vdslyckis i de forherdede Jøders hierter.

Huad betegner forhenget som reffnede :

Mosi Lou oc Lousens gerninger oc Ceremonier/ ere formedelst Christi død afflag-

afflagde oc til intet giorde.

Huad er det at Jorden beffuede?

At al Verden skulde røris formedelst Christi Euangelium.

Huad ere de Stene der reffnede oc brøste sønder?

Baade Jødernis oc Hedningers sten hierter / skulde bliffue bløde oc smidige / formedelst Euangelii Predicken / oc anamme Christum.

Huilcke vaare de Helgen / der ginge aff Graffuerne?

Huo disse Helgen vaare oc huad naffn de haffde / bescriffuer icke nogen aff Euangelisterne / dog kiende de dem wden tuil / der de obenbarede sig faare. Christus vilde met disse Helgen / giffue al Verden til kiende / oc beuise met gerningen / at Døden er opslugen i Christi død / oc liffuet igenkommet / Dog ginge de først aff Graffuerne effter Christi opstandelse / Thi Christus skulde vere

den

den første grøde iblant dem der soffue/ oc den førstfødde aff de Døde/ at hand i alle ting skulde haffue fremgongen/ Oc de stode icke aleniste op fra de døde/ men de ginge ocsaa ind i Staden/ oc obenbaris faar mange. Der met vil vor Herre Christus giffue til kiende oc beuise de Dødis Opstandelse.

Huad vil Gud giffue til kiende met disse vnderlige gerninger?

Hand vil der met beuise/ at denne Christus er Guds Søn/ formedelst huis Død oc Opstandelse hand vil forny Verden/ oc beskicke it nyt Folck/ som skal tienie Gud i Aanden oc sandhed.

Huad giorde diss imellem Høffuitzmanden/ oc de som vaare hoss hannem?

Der de saae/ at hand met saadant rob gaff sin Aand op/ oc saae det Jordskel/ oc huad der skede/ forferdedis de offuermaade oc prisede Gud/ oc sagde/ Sandelige/ dette vaar it retferdigt Menniske/ oc Guds Søn. Christus be-

varede sig vidnisbyrd aff alle døde folck til sin wskyldighed / Judas sagde / Jeg giorde ilde / at ieg forraadde det uskyldige Blod. Pilatus sagde / Jeg finder ingen døds sag met hannē. Pilati hustru sagde / Du skalt intet haffue at giøre met denne Retferdige. Røffueren sagde / Denne handlede intet wskelligt. Oc Høffuitzmanden siger her / Sandelige dette vaar it retferdigt Menniske.

Huad giorde Almuff Folcket?

Der de saae huad der skede / sloge de sig faar deris bryst / oc vende til bage igen. Christi døds krafft giffuer sig her til kiende i det at Stene / det er / Jødernis haarde hierter / bliffue bløde / Oc uden tuil vaare de her iblant / som den neste Pintzdag der effter bleffue omuende / formedelst Petri Predicken.

Huad giorde de hellige Quinder / som haffde efterfølt hannem?

Alle hans Kyndinge stode longt borte / oc de

oc de Quinder / som haffde effterfølt hannem aff Galilea / iblant huilcke der vaar Maria Magdalena / oc Maria den lilde Jacobs oc Josephs Moder / oc Salome Zebedei Børns Moder / som haffde effterfølt oc tient hannem / der hand vaar i Galilea / oc mange andre som vaare gangne op met hannem til Jerusalem / de saae dette altsammen. Thi den de haffde hiertelige elskt der hand leffde / hannem kunde de icke heller forlade eller forglemme der hand vaar Død.

Huad giorde Jøderne der Christus vaar Død?

Jøderne / effterdi det vaar Beredelse dagen / at deris Legeme icke skulde bliffue paa Kaarsset om Sabbathen (thi samme Sabbats dag vaar stor) bade de Pilatum / at deris Been motte brydis sønder oc tagis aff. Da komme Stridzmendene / oc brøde Benene sønder paa den første / oc paa den anden /

den / der vaar Kaarſfeſt met hannem. Men der de komme til Jeſum / oc ſaae/ at hand vaar allerede død/ da brøde de icke hans Been ſønder / men en aff Stridzmendene obnede hans ſide met it Spiud / oc der gick Blod oc Vand vd. Oc den ſom det haffuer ſeet/ hand vidnede det / oc hans vidniſbyrd er ſant / oc den ſamme veed/at hand ſiger ſandhed/at i ocſaa ſkulle tro/Thi dette ſkede/ at Scrifften ſkulde fuldkommis/ J ſkulle icke ſønderbryde noggen Been paa hannem. Oc atter ſiger en anden Scrifft/De ſkulle ſee/i huilcken de ſtun-ge. Chriſtus vaar det rette Paaſkelam/ der faare ſkulde de inter ſønderbrydis paa hanuem.

Huor faare gick der Blod oc Vand aff Chriſti Side?

Lige ſom Gud bygde Adãs Brud Eua aff hans ſide/der hand ſoff i Paradis: Saa bleff oc Chriſti Brud/den chriſte lige Kircke / bygd aff hans ſide/ der

 hand

hand soff paa Kaarsset / oc stadfestis oc beuaris formedelst vand oc blod / det er / formedelst de hellige Sacramente.

Om Christi Graff eller Begraffuelse.

Huorledis bleff Christus begraffuen?

Saa scriffue Euangelisterne / Om afftenen / effterdi det vaar Beredelse dagen / huilcken der er Faarsabbathen / See / da kom der en riig Mand / hed Joseph / en erlig Raadzherre / hand haffde icke samtyckt i deris raad oc han del / Hand vaar aff Arimathia / Jøder-nis Stad / huilcken der ocsaa ventede Guds Rige / oc vaar Jesu Discipel / dog hemmelige / aff redzel for Jøderne / Hand dristede sig til / oc gick ind til Pilatum / oc bad om Jesu legeme / at hand motte tage hannem ned. Da forundrede Pilatus sig / at hand vaar allerede død / oc kallede høffuetzman-

den til ſig / oc ſpurde hannem at / om hand haffde lenge veret død / Oc der hand formerckte det aff Høffuetzman- den / tilſtedde hand det / oc befalede / at mand ſkulde antuorde hannē Jeſu lege me. Der kom ocſaa Nicodemus / ſom tilforn vaar kommen til Jeſum om nat- ten / oc bar Myrre oc Aloes ſammen blanded / ved hundrede pund. Da toge de Jeſu legeme / ſuøbte oc bunde det i it rent linklede met Salue / ſom Jøderne pleye at begraffue. Oc der vaar paa den ſted / ſom hand bleff Kaarsfeſt en Vrtegaard / oc i Vrtegaarden en ny Graff / huilcken Joſeph haffde ladet vd hugge i en Sten / i huilcken der vaar ingen lagd / der lagde de Jeſum hen / for Jødernis beredelſis dag ſkyld / Fordi at Graffuen vaar nær / oc de velte en ſtor Sten / for dørren aff Graffuen / oc ginge bort.

Huor faare beſcriffue Euangeliſterne Chriſti begraffuelſe ſaa klarlige?

At Jøderne skulle icke met nogen skellig orsag kunde necte Christi pine/ død/ begraffuelse oc opstandelse. Thi her er thu Vidne/ tho merckelige Mend/ Joseph aff Arimathia/ en riig fribaaren mectig Mand/ en erlig Raadsherre/ en from Mand/ oc Nicodemus en høylerd Rabi oc en Phariseer/ paa det at alle sager skulle stadfestis formedelst thu eller try Vidnis mund.

Er det icke vnderligt/ at der vil nogen holde met hannem/ effterdi hans Disciple fly fra hannem?

Verden vaar end nu aldri saa vanartig oc ond/ at Gud haffde io sine Christne der iblant/ J Synfloden haffde hand Noe. J Zodome forderffuelse/ Loth. Lige saa her/ Der Disciplene flyde/ De ypperste Prester/ Phariseer oc Scrifftkloge bespottede/ oc alle Jøder robte/ Kaarsfest hannem/ da bleffue disse tho/ Joseph aff Arimathia oc Nicodemus bestandige/ met de gudelige

lige oc gudfryctige Quinder/ Oc det er vel vnderligt/ efftersi de vaare baade rige oc mectige/ Fordi at de som ere rige Mectige/ Kloge oc Vise/ foracte almindelige Christum oc den guddommelige sandhed.

Huad velgerning beuise de Christo?

Joseph giffuer Christo sin egen ny Graff/ Nicodemus kommer met nogen dyrebar Salue/ oc de begraffue Christum hederlige oc met stor herlighed.

Huor aff bleffue de saa frimodige oc dristige?

Wden tuil aff Christi død/ Sathan er allerede vanmectig oc skrøbelig. Jøderne mente/ at det skulde nu veret wde met Christo/ oc baade Jøder oc Hedninge lære nu først at kiende hannem. Høffuitzmanden priser Gud oc siger/ Sandelige/ Denne vaar Guds Søn. Joseph oc Nicodemus begraffue hannem. De gudelige Quinder kiøbe dyrebar Salue/ at salue hannem met. Saa føre de

gudelige Menniske Christum til rolig-hed oc huile / huilcken de vgudelige aldri lode haffue rolighed eller fred saa lenge hand leffde.

Huor faare begraffue de Christum i en Vrtegaard ?

Lige som Dieffuelen haffde fanget Mennisken i Paradisis vrtegaard / saa fangede her Christus Dieffuelen igen i en vrtegaard formedelst sin begraffuelse oc opstandelse fra de Døde / oc betaler saa Dieffuelen met lige Mynt. Effter-di da Sabbathen gick paa / huilcken mand skulde holde høytilig / Oc Graff-uen vaar nær / da begroffue de Chris-tum der / Oc velte en Sten faar dør-ren aff Graffuen / oc ginge der fra.

Huad giorde Quinderne ?

Der vaar Maria Magdalene / oc Maria Joseps oc andre / som vaare komne met hannem aff Galilea / de sette sig / oc saae til Graffuē / huorledis hans Legeme bleff lagd / Saa vende de til

bageitgen / oc beridde dyrebar smørelse oc Salue / men Sabbathen offuer vaare de stille / effter Louen.

Huor faare vilde Christus begraffuis?

Hand holder i Graffuen den rette Sabbath / oc haffuer huile aff al sin pine / Oss til it Exempel / at wi ocsaa skulle holde stille aff Synden / oc lade Gud giøre sin gerning i oss / effter sin vilie / Sō S. Paulus siger Rom. vii. Wi ere begraffne met Christo formedelst Daaben / paa det / at lige som Christus bleff opuact fra de Døde / formedelst Faderens herlighed / Saa skulle wi ocsaa vandre i it nyt leffnet.

Bleff oc da Christus i Graffuen?

Ney / Hand loed vel begraffue sig i Jorden / lige som hand skulde raadnet / Men hand tøffuede der icke saa lenge / at hand kunde raadne / som der staar i den xvi. Psalm. Du skalt icke lade min Siel bliffue i Helffuede / oc icke

tilstede/at din Hellige skal raadne. Hand skyndede sig til Opstandelsen/at hand kunde trøste sine/som vaar i stor drøffuelse oc angist.

Huad trøst haffue de Christne aff hans begraffuelse?

Efferdi Christus kom vnder Jorden oc bleff begraffuen/oc hans Graff bleff herlig/Da skulle ocsaa alle Christnis Graffuer vere herlige/oc huor der ligger en Christen begraffuen/der ligger en leffuende Helgen/icke fordi at Paffuē haffuer ophøyet oc Canoniseret hannem/Men fordi at hand trode paa Christum/at hand bleff pint oc døde for oss/bleff begraffuen oc opstod fra de Døde igen. Thi denne Christus opfylder den gantske Verden saa met Helligdom/at ocsaa døden/suerd/ild/vand etc. bliffuer dem idel Helligdom/der tro. Oc efferdi Menniskelig fornufft oc legemlig vissdom icke forstaar eller tror saadant/da skal en graa

Muncke

Muncke Kappe haffue den priß/at huo der begraffuis vdi/hand er salig.

Huorledis skal mand da begraffue de Christne?

Det er loffueligt/at mand begraffuer de Christne hederlige/naar som mand ekon vil lade den verstyggelse met Vigilijs oc Sielemesser/met Aarsmesser oc Begiengelse/bliffue der fra. Thi huor en Christen ligger/der er ret Helligdom/huad heller begraffuelsens sted er viet aff Paffue eller Bisp eller icke/Huo viede her denne Vrtehaffue? Kirckegaarden eller Guds Ager/bliffuer hellig giort/formedelst Guds ord/oc formedelst de Christnis bøn/huad heller hand er i Staden eller vde paa marcken.

En Graff er alligeuel en verstyggelig ting?

Du skalt icke ansee it Christet Menniskis graff som en vrenlig verstyggelig ting/Men som en deylig lystig Vrtegaard/i huilcken der plantis deylige

 veh

velluctendis Rosen oc Lilier / som skul-
le/naar den deylige Sommer kommer/
det er / paa den yderste dag / grønis oc
blomstris / at al Verden skal see sin lyst
paa dem oc haffue glæde der aff / oc be-
synderlige de Vdualde. Lige som vor
Herris Christi graff vaar herlig faar
den gantske Verden.

Hvad giorde diss imellem de ypperste
Prester oc Phariseer?

Den anden dag som følger Beredelse
dagen / komme de ypperste Prester oc
Phariseer tilsammen til Pilatum / oc
sagde / Herre / wi komme ihu / at denne
Forførere sagde / dẽ stund hand end nu
leffde / Jeg vil opstaa effter tre dage /
giff fordi befalning / at Graffuen bliff-
uer foruaret / indtil den tredie dag / at
hans Disciple skulle icke komme / oc stie-
le hannem bort / oc sige faar Folcket / At
hand opstod fra de Døde / oc den sidste
forførelse skal bliffue argere end den første
Det er sãdhed der Esaias siger j det lvij.

De vgudelige haffue icke fred / de ere som it oprørt Haff / der icke kand vere stille / oc samme Haffs bølger opkaste skarn oc vrenhed / De bespotte ocsaa Christum den fromme Herre / effter dødē.

Huad suarede Pilatus ?

Hand sagde / Der haffue i Voctere / gaar hen oc foruarer hende / som i vide / de ginge bort oc beuarede Graffuen met Vectere / oc beseglede Stenen. Men det gick lige som der staar screffuet i Salomons Sprock i det xxj Cap. Der er icke Raad eller vißdom imod Herren. Denne store aluerlighed oc vint skibelighed til at beuare Graffuē / tien oss Christne / til Troens bestyrckelse / oc Jøderne til euig beskemmelse / skade oc forderffuelse / Thi deris egen Samuittighed skal paa den yderste dag bære vidnisbyrd offuer dem / oc straffe deris vantro.

Huad bemercker Christi Graff ?

Christi Graff er den hellige Scrifft / i huil-

i huilcken Christus huilis aandelige /
Denne Graff haffue Papister beseglet
met Paffuens / Cardinalers oc Bispers
store Romske Indsegel/oc lagde Voc-
tere der hoss / det er / høye Scholer /
Stict oc Tygge Aarden met deris skick
statuter Regle / met Aristotele / Tho-
ma oc andre Scribenter. De lade icke
nogen aff Christi Disciple komme til
Scrifftens forstand / før end Christus/
Gud vere loffuet / opstod / oc haffuer
saa forskerret oc forferdet samme Beseg-
lere oc Scrifftens voctere / at de selff
nødis til at bekiende/ at Christus er op-
standen/ vden saa meget aleniste at nog
le haffue taget Pendinge til løen aff de
ypperste Prester / forleninger / Preben-
der / Prelatedomme / Proffuestedom-
me/ Degendomme/ at de skulle tie oc
stoppe sandhed vnder stol/ oc Predicke
løgn / Imod huilcke Christendomme
beder aluerlige i den V. Psalm. At Gud
skal forderffue Løgnere.

Om Chriſti Pinis nytte oc Brug.

Huorledis ſkulle wi bruge oc betencke Chriſti Pine / at hun kand vere oſſ nyttelig?

Nogle betencke ſaa Chriſti Pine / at de bliffue vrede paa Jøderne oc forbande Judas. Nogle bære Paſſional Bøger / Billede breff hoſſ ſig oc mene at de der met ville vere trygge oc fri i Vand oc Ild. Nogle trøſte ſig met de Ord / At det er bedre at haſtelige betencke Chriſti pine en gong / end at faſte it gantſke Aar til vand oc brød / oc læſe daglige den gantſke Pſaltere. Nogle begræde Chriſtum / ſom it vſkyldige Menniſke / ſom de Quinder Luce xxiij. Nu er dette icke den rette maade oc ſkick oc de rette veye / til at betencke oc betracte nyttelige oc til forbedring Chriſti Pine / Men der hører mere til at betencke.

Huad hører det da til: Huad skulle wi giøre?

Wille wi rettelige oc oss til forbedring betencke Christi Pine/ da skulle wi først lade det gaa oss aluerlige til hierte/ at wi ere de samme/ som pinte/ hudflette/ krwnede oc kaarsfeste Christum/ Oc at Judas/ Pilatus/ Herodes/ Hannas/ Cayphas/ Jøder oc Hedninge vaare vore suenne oc tienere/ som for vore Synders skyld saa plagede Christum. Naar wi nu see/ at Christi sperlemmede legeme hudstrygis met skarpe limmer oc riss/ da skulle wi tencke/ See/ det ere vore syndelige tancker/ Oc at de huasse pige oc torne/ som trengis ind i Christi velsignede Hoffuet/ ere vore wnyttelige ord/ Oc at de stubbede Naffle som driffuis igennē Christi Guddommelige Hender oc Føder/ ere vore grumme Synder oc syndelige geringer.

Huortil er denne betenckelse nyttelig?

Denne beskuelse oc betenckelse/ skulde opuecke oss til forferdelse oc mistrøstelse/ at wi

at wi ſkulde ſaa tencke/ O Almectige/
Euige/ Barmhertige Gud/ er her ſaadā
aluerlighed paa ferde/ at Gud Fader oc
icke ſparede ſin eniſte allerkieriſte Søn/
men gaff hannē i ſaadan ynckelig pine
oc loed hannē ſaa iemmerlige plagis for
oſſ/ da ere viſſelige vore Synder forfer-
delige oc grumme/ Hielp Gud/ huorledis
vil det gaa oſſ arme Syndere? Lige ſom
Chriſtus ocſaa ſagde til Quinderne/
Giør mand det met it grønt Træ/ huad
vil der da bliffue met det forornede? Met
ſaadan forferdelſe ſlo S. Peder Jøder
ne Act. ij. Lige ſom met it Torden ſlag/
der hand ſagde til dem/ I kaarſfeſte Je-
ſum/ At den ſamme gong bleffue try tu-
ſinde forferdede oc miſtrøſtige/ oc robte
til Apoſtlene/ Kiere brødre/ huad ſkulle
wi giøre? Oc Petrus ſuarede/ Giører
Penitentze/ oc huer lade ſig døbe/ i Jeſu
Chriſti Naffn/ til Syndernis forladelſe
ſaa ſkulle i anamme den hellig Aands
gaffue.

Skulle oc wi giøre ſaa?

Wi skulle ocsaa forferdis for vore Synder / oc offuer giffue det syndelige leffnet / oc bedre oss / At Christi Pine skal saa krafftelige arbeyde i oss / oc beuise sin mact. Wi skulle bliffue hans Søns billede lige / Rom. i det viij. Lige som Christus bleff uden skyld pint for vore Synder / saa skulle ocsaa wi pinis for vore egne Synder / i vor Samuittighed. Wi skulle ocsaa / enten den stund wi leffue i vor velmact / eller naar wi skulle dø / falde i saadan forferdelse / beffuelse oc mistrøstelse / oc fornemme / det Christus fornam paa Kaarsset. Wi skulle haffue en forsmag aff den euige fordømmelse oc Død / der som det oc icke end skulde vare uden it Øyeblick / som Propheten Esaias siger / Thi den aluerlige Spegel paa Kaarsset / vil icke liuge eller skimte.

5.4.

Huad skal da it Menniske giøre / naar hand saa forferdis aff sine mangfoldige suare Synder / skal hand icke falde i misshaab oc fortuile paa Guds naade?

Det

Det skal vere longt fra / Du skalt her handle visligе oc vere forstandig / saa / at naar du forferdis aff dine Synder / oc seer / at saa ypperlig en Persone bleff pint oc plaget for din skyld / Da skalt du ingelunde lade dine Synder bliffue i din Samuittighed oc plage dig / thi der skulle vel følge fortuilelse effter / men du skalt legge dem paa Christum / oc tro stadelige / at hand bar dem til Kaarsset oc giorde fyllyst der faare / Som Esaias siger i det liij. Cap. Gud lagde alle vore Synder paa hannem.

Huorledis skal ieg bruge Christi Pine?

Naar hofferdighed frister dig / da skalt du see til Christum / huor gruselige hand bleff bespottet / foractet / bespyttet oc ophengd imellem tho Røffuere. Frister wkyskhed dig / da skalt du lade dig gaa til hierte / met huor mange suare lime slag Christi sperlemmede legeme bleff reblet oc hudflet. Frister siugdom /

drøffuelse oc fattigdom dig/Da skalt du see til Christum/huorledis hand haffde aldri fred eller rolighed/fra det første hand bleff født til Verden/ oc indtil hand døde paa kaarsset/ Ja/icke end heller saa meget/ hand kunde helde sit Hoffuet optil. See/aff saadan inderlig betenckelse skal da dit hierte bestyrckis/at du skalt bliffue frimodig/ oc sige ved dig selff/Hui skulde ieg icke ocsaa ville lide en liden modgang oc drøffuelse/Efterdi min Herre Christus suetis i Vrtegaarden blodig Sued/bleff hudstrugen/krunet oc kaarsfest? Det er io en fortredelig vanartig Suend/der vil leffue hiemme i fred oc rolighed oc soffue i Bleseng/ naar hans Mestere oc Herre ligger i marcken faar Busse oc pil oc lider angist oc nød.

In Summa/Christi pine oc død/skal icke alenist betenckis oc betractis met Ord/oc met it vduortis skin oc en legemlig skick/men ocsaa fuldkōmis rettelige

met det gantske leffnet oc omgengelse. De som høre Christo til (siger S. Pawlus Galat V.) de Kaarsfeste deris kiød met lyst oc begæring / Her skal ske en ny fødzel / oc den gamle Adam skal dræbis / oc Aandens fornyelse skal følge / ellers er det forgeffuis altsammen.

Huilcke Mennniske som nu betencke Christi pine / oc rette deris liffnet saa der effter / At de haffue Troen retsindelige til Gud / kierlighed til deris Neste / oc dræbe deris syndige kiød / J dem forarbeyder Christi pine / sin fruct rettelige / Saa / at de fortryde oc angre deris Synder aff hiertet / rette oc bedre sig / komme til Syndernis forladelse / til al naade oc barmhertighed / til en salig time affgang / oc til det euige Liff / Amen.

*

Register offuer Søndagis Euangelier / Fra Aduent oc indtil Paaske.

Den

Palme

FINIS.

Postilla:

Vdleggelse paa

de Euangelier / som læsis paa Høytilige oc Hellige dage i den Christne forsamling / berídt paa spørsmaal /

Aff

D. Johan Spangenberg.

Fordansket aff Peder Tidemand.

Prentet i Kiøbenhaffn / aff Christoffer Barth.
Anno
M. D. LXII.

1562

Den hellige Martirs Stephani Dag / Euangelium Matthei XXXIII.

VOr Herre Jesus sagde til Phariseer / Scrifftkloge oc Jødernis Øffuerster / See / ieg sender til eder Propheter oc Vise oc scrifftkloge / oc nogle aff dē skulle i sla ihiel oc kaarsfeste / oc nogle skulle i hudstryge i eders Scholer / oc forfølge dē fra en Stad til en anden / at der skal komme offuer eder alt det retferdige Blod / som er vdgydet paa Jorden / fra den retferdige Abels blod / indtil Zacharie Barachie søns blod / huilcket i sloge ihiel imellem Templet oc Alteret. Sandelige ieg siger eder / at alt dette skal komme offuer denne Slect. Jerusalē / Jerusalem / du som ihielslar Propheter / oc stener dem som sendis til dig / Huor offte vilde ieg forsamlet dine Børn / som en Høne forsamler sine kyllinge vnder sine Vinge / oc i vilde icke? See / eders Huss skal

forladis eder Ode. Thi ieg siger eder/ J skulle her effter icke see mig/ før end i skulle sige/Loffuet vere den/som kommer i Herrens Naffn.

Huad holder dette Euangelium oss faare?

Try stycke/Guds velgerninger som hand beuisde Jøderne. Der nest/Jødernis store wtacknemelighed. Det tredie/Jødernis straff for saadan wtacknemelighed.

Huorledis skicker Christus sig met de wtacknemelige Jøder?

Hand giør lige som en god Læge/der haffuer en Siug/huilcken hand vilde gerne hielpe/hand tager hart paa hans Saar/renser dem/gyder Vin oc Olie der vdi oc bruger allehonde konst. Saa giør oc Christus/Effterdi tiden vaar nu kommen at hand skulde lide pine oc dø/da taler hand Jøderne end en gong hart til/breyder dem deris blindhed oc forhærdelse/Oc paa det hand kand ret-

telige

telige minde dem paa deris wtacknemmelighed / oc beskemme dem faar den gantske Verden / da lader hand dem Verden / da lader hand dem høre / det wsigelige gode oc de store velgerninger der Gud haffde beuist dē aff begyndelsen/indtil Jerusalēs sidste forstyring.

Huad siger hand til dem ?

Hand sagde/ See/ ieg sender til eder Propheter oc Vise oc Scrifftkloge/oc nogle aff dem skulle i sla ihiel oc Kaarsfeste/ oc nogle skulle i hudstryge i eders Scholer / oc i skulle forsølge dem/ fra en Stad til en Anden.

Huad ere Propheter ?

Som blot aff den hellig Aands indskiudelse Predicke / som Moises oc Amos oc de hellige Apostle.

Huad ere vise ?

De som icke blottreste aff Gud / men formedelst Scrifften oc Menniskens / Predicke Guds ord / Som Propheter-

nis Disciple/oc Aaron/der hand talede huad Moises befalede hannem. Saadanne skulle alle Predicanter vere.

Huad ere Scrifftkloge?

De som lære met Scrifft oc Bøger/der som de icke kunde neruerendis lære mundelige som Euangelister oc deris Effter følgere.

Er det da saa stor en ting/at vdsende saadanne Predickere?

Det er en stor Guds naade/at Gud vdsender lerde Predickere/Oc der imod/en gruselig plage oc straff/at hand icke vdsender dem/Thi der kand icke andet følge/end stor iemmer oc hierte sorge. Legemlig hunger/tørst oc dyrtid/er en forferdelig ting/men det er intet at regne imod den aandelige hunger/der Propheterne/Amos/Jeremias/oc den lix. Psalm. Taler om.

Huad siger Amos om den aandelige Hunger?

Hand siger i det viij. Cap. See/ den tid skal komme/ siger Herren/ at ieg vil sende en hunger i Landet/ icke hunger effter Brød/ eller tørste effter Vand/ men effter at høre Herrens ord/ At de skulle løbe hid oc did/ fra det ene Haff til det andet/ fra Nør til Øster/ oc søge effter Herrens ord/ oc finde det dog icke.

Huad siger den lix. Psalm?

Om afftenen skulle de hyle/ lige som Hunde/ oc løbe omkring i Staden/ de skulle løbe hid oc did effter Mad/ oc hyle/ naar de bliffue icke mette. Lige som Dauid vilde sige/ Det guddommelige Ordis foractere fornemme her ingen hunger/ thi de ere mette aff Mēniskens lerdom. Men om afftenen/ naar Døden trenger sig frem/ oc Guds dom er faar deris Øyen/ da skulle de lede effter trøst hoss alle Creature/ de skulle met deris tancke løbe hid oc did effter Mad/ de skulle met stor gremmelse forlēgis effter Guds ord/

ord / oc finde det dog icke. Naar som de nu see Guds vrede oc straff / oc at der er ingen trøst / da skulle de hyle oc knurre / bespotte oc bande Gud / oc fordømme sig selff.

Vaare da Jøderne saa vantro oc wtacknemmelige Menniske ?

Der vaar saadan wtacknemmelighed oc ondskab i dē / at de end nu aldri lode nogen Prophete vere met fred / men de forfølde oc ihielsloge dem / som arbeyde paa deris beste / oc gerne vildeført dem til Himmelen / Huor offte knurrede de smod Mosen ? Huor offte vilde de stenet hannem ? Huorledis handlede de met de hellige Propheter / aff huilcke de stenede nogle / oc skaare offuer tuert / myrde oc dræbede nogle / Gud til tienste / som giorde dem alt got.

Huad velgerninger beuisde hand dem ?

Hand frelste Noe deris Fader i Syndfloden / Abraham aff de Chaldeers ild / Hand

Hand førde deris Fædre aff Egypten/
igennem det røde Haff/ind i Orcken/
Hand gaff dem Mad at æde/Hand gaff
dem Vand at dricke aff Stenklippen/
deris Kleder oc sko kunde icke slidis/
Hand førde dem igennem Jordan/oc
gaff dem elleffue oc tiue Kongerige til
eyedom / Hand stridede for dem imod
alle deris Fiender / Hand gaff dem en
egen Lou / Hand beskickede dem en be-
synderlig Gudstienste/Hand sende dem
Propheter / Hand bygde dem it smuct
Tempel / paa det sidste sende Gud dem
sin egen Søn/hand lerde oc predickede
faar dem halffierde Aar / oc helbrede de
deris Siuge / Oc der de haffde kaars-
fest oc ihielslaget hannem/oc hand op-
stod fra de Døde/oc opfor til Himmels/
gaff hand dem end da fyritiue Aar/ at
de skulde giore Penitentze / Ja hand
giorde alt det en from Frelsere oc Bis-
cop bør at giøre.

Saa hører ieg vel/at det vaaricke Guds skyld :

 Mey/

Ney/Gud haffde ingen skyld der vdi/men deris forderffuelse vaar aff dem selff. Som den Prophete Osea siger/ Israel du fører dig selff i vlycke/ Lige som Christus ocsaa breyder dem oc siger/Jerusalem/Jerusalem/du som ihielslar Propheter / oc stener dem der sendis til dig / Huor offte vilde ieg forsamlet dine Børn / som en Høne forsamler sine Kyllinge vnder sine Vinger/ oc i vilde icke.

O Herre Gud / huilcken en venlig lignelse er denne?

Ja visselige/ Christus kunde neppelige finde en hiertelige lignelse. Wi see huorledis en Kyllinge Høne beskermer/ skiul oc mader sine Kyllinge / Ja der er neppelige noget Diur/der er saa omhyggeligt for sine Vnge / som en Kyllinge Høne/Hun foruender sin naturlige røst/ oc giør sig en iemmerlig sørgelig røst / Hun søger omkring effter deris føde / skraffuer vde oc inde / fra en vraa til an-

anden / hun locker oc klycker at dem / oc huad hun finder / det æder hun icke selff / men piller faar sine Kyllinge. Hun skriger oc strider imod Krager oc Skader / imod Høge oc Glenter / at de icke skulle tage dem bort / Er det regn oc kuld / da breder hun sine Vinger vd offuer Kyllingene oc kurer dem / oc baade skiul dem saa oc vermer dem / ia hun haffuer saadan kierlighed til dem at hun vndertiden kurer dem vnder sig / oc lader dem vndertiden side offuen paa sin Ryg / Saa er io dette it ret lystigt billede.

Handler Christus da ocsaa met oss ?

Ja vısselige / Hand er vor Kyllinge høne oc gode Hyrde / Hand tog sig en iemmerlig røst til / klagede faar oss / oc predickede Penitentze / Hand gaff huer mand sine Synder oc iemmer til kiende / aff gantske hierte / Hand stridede for oss imod alle vore Fiender / Hand vdbrid-

vdbridde sine Vinger met al sin retferdighed/fortienste oc naade/offuer oss/ hand anammer oss venlige ind vnder sig/ hand beskermer oc skiul oss / oc vermer oss met sin hellig Aand / hand skraber i den hellige Scrifft / oc locker oss der til / oc føder oss met sit Ord/ oc met de trøstelige Sprock aff Propheter oc Psalmer.

Huad bør oss at giøre der til?

Wi skulle vaage oc see vel til / naar helffuedis Glente fluer omkring/at wi icke foracte Christi vinge/ickeløbe longt omkring. Thi at riffuis wi ihiel aff helffuedis Glente / eller oss skeer i andre maade nogen skade / da kunde wi ingen anden skylde der faare /end oss selff.

Huorledis vil Gud straffe Jødernis wtacknemmelighed?

Hand truer dem baade met aandelig oc legemlig straff.

Huor truer hand dem met aandelig straff?

Christ

Christus siger til dem/ Sandelige jeg siger eder/ Alt det retferdige Blod/ som er vdgydet paa Jorden/fra den retferdige Abels blod/ indtil Zacharie/ Barachie søns blod/ huilcken i ihielsloge/ mellem Templet oc Alteret/skal komme offuer dette slecte.

Hielp Gud/huad er det en suaer byrde?

Ja visselige/Efftherdi at Jøderne ocsaa kaarsfeste Christum deris Messiam/ stenede Stephanum ihiel/ foriagede Apostlene/ oc giorde sig vuerdige til Guds ord/ da skulle de ocsaa bære alt det vskyldige Blod/ som er vdgydet fra Verdens begyndelse oc bliffuer vdgydet indtil den yderste dag.

Haffuer det sig oc lige saa met andre Synder?

Ja/ Huo som er en begyndelse oc ophoff til nogen ny lerdom/ Ketteri eller vildfarelse/ hand skal icke aleniste bære sine egne Synder/ Men alle de Menniskis/

niskis / som bliffue forførde formedelst hans vildfarelse. Disligist / Huo som forarger eller forkrencker it wskyldigt hierte / hand skal bære oc vndgielde al den synd oc last / som der følger aff. Lige er det ocsaa / om nogen Røffuer / Myrder / Liuger / Besuiger / begynder strid / oprør oc anden wlycke / da skal hand bære oc vndgielde alle de Synder / som der aff voxe op. Huad kand vere mere forferdeligt oc gruseligt enten at sige eller høre ? Huer haffuer nock at bære i sin egen byrde / oc haffuer icke behoff at besuare sig ocsaa met andre Folckis Synder. Sed volenti non fit iniuria.

Huor truer Gud dem met legemlig straff ?

Christus siger / See / eders Huss skal forladis eder Øde. Tilforn kallede hand Templet sit huss der som hand sagde Matthei xxj. Mit Huss skal kaldis it bede huss / men i haffue giort en røffuere Kule der aff. Nu vil hand icke lenger holde det for sit huss / hand

kalder

kalder det Jødernis huſſ. Eders huſſ/ ſiger hand/ſkal forladis eder øde.

Gick oc denne ſtraff dem offuer?

Ja viſſelige / Den gode Hyrde/ haffuer / ſom Zacharia ſiger / ſønderbrødet hyrde Keppen/ oc lader Faarene fare vild. Kyllinge Hønen haffuer draget Vingene op til ſig / oc vil icke lenger kure Kyllingene. Gud haffuer taget ſit Ord fra dem / oc vnddraget al naade oc barmhertighed. J fiorten hundrede Aar haffue de huercken hafft Kong eller Prophete / huercken Tempel eller Gudstienſte / Al deris handel oc bedrifft vaar beſtillet oc forordineret paa det land Canaan / Al deris Gudstienſte vaar beſkicket i Jeruſalem. Der faare ere alle deris Høytider / Hellige dage/ Faſte / Sabbather/ Omſkerelſe / oc andre Ceremonier/forgeffuis. Der er fuldkommet met dem ſom ſtaar ſcreffuet i den cix. Pſal. De vilde haffue forbandelſe/hun ſkal oc vederfaris dem/ de vilde

de icke haffue veſignelſe / ſaa ſkal hun
oc bliffue longt fra dē. Oc det Sprock
Pſalm. lxviij. Gud ſkal ſønderſla ſine
Fienders hoffuet / oc deris Iſſe etc.
Hoffuedet met Iſſen er ſønderbrødet /
de kruſede Haar ere affragede / Hoffuet
er bleffuet ſkaldet / deris Kongerige oc
Preſtedome / deris Tempel oc herlige
Gudstienſte haffuer ende. De haffde
tilforn vel ocſaa modſtand oc vaare for
trengde / ſom fire hundrede Aar i Egyp-
ten / halffierdeſinds tiue Aar i Babi-
lonia / Men Hoffuedet bleff alligeuel
ved mact / De haffde io i det mindſte en
Prophete eller Dommere iblant Folc-
ket / Men nu haffue de veret lenger /
end fiorten hundrede Aar / fordreffne
fra Land oc Folck / fra Kongerige oc
Preſtedome / oc veret atſpridde alleue-
ne i den gantſke Verden / iblant fiender.

Da ere de viſſelige arme ælendige Menniſke?

Der er inteet armere ælendigere Folck
paa

paa Jorden/end Jøder/de haffue huer-
cken Huſſ eller Jord det deris eget er etc.
De æde icke en mundfuld aff brød/oc
bære icke eller ſlide en traad paa deris
Legeme/at de haffue io ſtaalet eller røff-
uet det/formedelſt deris formaledide
gerighed oc aager. De leffue aff idel
tyffueri oc roff/met Huſtruer oc Børn/
ſom de rette Hoffuet tyffue oc Landz-
røffuere/De vilde gerne at der ſkulde
ingen Chriſten leffue paa Jorden/Oc
kunde de/ſom en Baſiliſcus/ſla oſſ i-
hiel met deris ſyn/da giorde de det ger-
ne/Der er intet argere/forgifftigere/
grummere/blodgerigere Folck paa Jor
den/end de ere/Naar de bede oſſ vere
velkomme/da bande de oſſ/oc ynſke oſſ
Helffuedis ild/De beſpotte der til Chri-
ſtum vor Frelſere/kalde hannem en
Traaldkarl/Mordere oc Røffuere/
ſom for ſine miſgerninger ſkyld bleff
Kaarſfeſt/oc ſaadant ſkeer daglige aff
dem/oc de venne oc ſaa deris Børn der

til / at de skulle lige saa giøre / at det vaare icke vnderligt / om Torden oc Liunet / Sueffl oc Helffuedis ild / slo ge dem ned i Jorden / som det gick met Zodoma oc Gomorra.

Huad skulle wi lære aff dette Euangelio?

Wi skulle lære / at saadan straff som offuergick Jøderne / for deris vantro oc wtacknemmeligheds skyld / kand oc saa gaa oss offuer / om wi ville giøre som Jøderne giorde / oc vandre i deris fodspor. Thi det er vist / at huo som forfølger Christum oc hans Ord / hand legger først paa sig oc tager til sig / alle Jøders / Tørckeris / Hedningers / falske Christnis oc Papisters / wgudelige leffnet / alt skiørleffnet / hoer / wkyskhed / skendzel etc. al gerighed / aager / Simoni / røffueri / alt wskyldigt blod / som er vdstyrt aff saadanne Christmørdere oc Tiranner / Al verstyggelighed som de Aandelige oc Nyenskalcke haffue be-

ne bedreffvet / oc end nu bedriffue / met deris Papistiske Offermesser / Sielemesser / Aarssmesser / Vigilijs / Brødreskab / Calente / Afflad oc Helgens tienste / Al misbrug / vantro / Troldom / Segnelse / oc andet Dieffuelens Kaagleri. Der nest hielper hand (saa meget hannem muligt er) at oprycke / alt det gode / salighed oc forbedring / som kommer oc plantis formedeist Euangelium oc Guds Ord / hand forhindrer Catechismum / Børne lerdom / de thi Bud / troens Artickle / Bønen / Sacramente / Husstafflen / Øffrighed / Ecteskab / alle det ny oc gamle Testamentis Bøger. Hand vndertrycker ocsaa alle Sogneherrer / Predickere / Disciple met Hustruer oc Børn / Hand støder Christum aff Stolen / oc setter sig selff / Dieffuelen / en lusig Muncke kappe / eller optenckte gerninger i steden / men før mand seer sig om / i it øyeblick / ligger hand i Helffuedis ild. Men den

 som

som holder sig til Christum/ er hannem vnderdannig/ oc forfremme hans ord/ oc lider der offuer huad som hannem tilfalder at lide/ hand skal endelige faa Guds naade/oc der effter euig herlighed oc det euige liff/

Amen.

Johannis Euangeliste

dag/ Euangelium/ Johannis i det sidste Capittel.

JEsus sagde til Peder/ følge mig effter. Da vende Peder sig om/oc saa den Discipel følge/som Jesus elskte/huilcken der ocsaa laa paa hans Brypst i Nadueren/ oc haffde sagd/ Herre/ Huo er den som dig skal forraade? Der Peder saa denne/ sagde hand til Jesum/ Herre/ Huad skal da denne? Jesus siger til hannem/ Der som ieg vil/ at hand skal bliffue/ indtil ieg kommer/ huad kommer det dig ved?

Følg du mig effter. Da gick en tale vd iblant Brødrene / Denne Diſcipel døer icke / Oc Jeſus ſagde icke til hannem / Hand døer icke / Men / om ieg vil / at hand ſkal bliffue / indtil ieg kommer / huad kommer det dig ved? Denne er den Diſcipel / ſom vidner om diſſe ting / oc ſcreff dette / oc wi vide / at hans vidniſbyrd er ſant.

Huad handler Chriſtus i dette Euangelium?

Try ſtycke. Førſt / at wi ſkulle følge hannem effter. Der neſt / at huer ſkal lade ſig nøye met ſin ſkeffnet. Det tredie / Forſkel mellem troen oc gerninger. Oc dette Euangelium er en ſmuck ſamtale mellem Chriſto oc Peder.

Huad er det Chriſtus ſpør Peder at / Simon Johannis elſker du mig?

Efferdi Chriſtus vilde beſkicke Petrum til en Euãgeliſk Predickere / da vilde hand førſt vdgrandſke / huorledis hand vaar til ſinde imod hannem / om

hand oc haffde hannem kier aff hiertet/ Thi det er it almindeligt Ordsprock / Lige som du elsker oc haffuer mig kier/ saa taler du oc om mig / Min Wuen taler mig intet got paa/Min Ven taler altid det beste om mig.

Huor faare spør hand hannem da tredie gong at/oc siger haffuer du mig Kier?

Gud pleyer saa at handle met sine Børn/ at hand først forferder dem/saa/ at de icke vide eller kunde andet tencke/ end at Gud er offuermaade vred / oc vil ingen naade beuise dem / O: det giør hand icke fordi at hand vil forderffue dem/men at hand i saa maade vil forsøge oc prøffue deris tro. Lige saa giorde hand imod Abraham / der hand befalede hannem / at hand skulde offre sin Søn Jsaac. Oc imod Dauid/ der hand tilstedde / at hans søn Absolon fordreff hannem aff Riget.

Huor faare siger hand/Elsker du mig mere end disse?

Hand

Hand vil saa meget sige til hannem / Simon / at du elsker mig mere end de andre / det er vel tilbørligt / du haffuer god aarsage der til / Thi ieg beuisde dig stor naade / oc forlod dig mange Synder / effterdi du vaarst dybt falden / Huem som mange Synder ere forladne / hand skal ocsaa meget elske.

Huad suarer Petrus til disse try Christi Spørssmaal ?

Hand bleff bedrøffuet / at hand sagde tredie gong til hannem / Elsker du mig / Oc Petrus sagde til hannem / Herre / du vedst alle ting / du vedst at ieg haffuer dig Kier.

Huad siger Christus til dette Petri gensuar ?

Der Christus haffde denne hiertelige bekiendelse aff Petro / da befaler hand hannem predicke Embedet oc Siele sorge / hand giffuer hannem til kiende / huor met hand kand giøre hannem best til tacke / oc siger / Føed mine

 Lam /

Lam/føed mine Faar. Lige som hand vilde sige/ Simon Petre/ Jeg haffuer kiøbt mine Faar dyre/ de kaaste mig meget/ ieg sette liff oc Legeme til for dem/ oc kiøbte dem met mit Blod/ Jeg vilde icke gerne at der skulde noget forkommis aff dem / Haffuer du mig nu kier/ da skalt du vide / at du kant intet giøre mig mere til tacke / end at du met Guds ord/ føder dem flitelige oc trolige/ Vilt du oc vide / huem du skalt efftersølge i dette Embede/ da see til mig/ du haffuer gantske vel seet oc hørt/ huorledis ieg haffuer skicket mig i dette Embede/ der skalt du rette dig effter / oc følge mig som den rette Hyrde/ Jeg vil ocsaa giffue dig til kiende/ huad du skalt haffue igen/ for du predicker oc føder mine Faar.

Huad gaff hand hannem da til kiende?

Hand sagde / Sandelige/ sandelige ieg siger dig / Der du vaarst vng / giordede du dig selff/ oc vandrede huort du vilde / Men naar du bliffuer Gammel/

mel/ da skalt du vdrecke dine Hender/ oc en anden skal omgiorde oc føre dig did / som du icke vilt.

Huad vil Christus met disse Ord?

Hand vil met denne lignelse giffue til kiende / huad død Petrus skulde dø/ som vaar / paa Kaarsset / Der faare sette hand ocsaa der til / Følge mig efter / som hand vilde sige / Lige som det gick mig for ieg Predickede oc fødde mine Faar / saa skal det ocsaa gaa dig / Jeg gick faare oc bar mit Kaarss / Der faare skalt du ocsaa tencke til at bære dit Kaarss / oc følge mig effter.

Skulle alle Euangelii Predickere kaldis til Predicke Embedet effter dette Petri Exempel?

Alle Christelige Menighed oc kircke skulle met rette holde oc skicke sig effter dette Exempel / wi see her i Petri kald/ som er/ at de icke skulde kalde eller anāme nogen til Predicke Embedet / vden de tilforn haffue grandgiffuelige forsa

ret oc giffuet act paa/ huorledis hand er til sinde imod Gud/ oc om hand elsker sandhed eller løgn/ om hand søger sin egen nytte oc fordel/ eller Menniskens velfart oc deris Sielis salighed/ Om hand predicker Guds ord aff hiertet/ eller smigrer oc vil fortiene tack aff den menige mand/ at hand skal icke tale dettemet munde/ oc haffue andet i hiertet/ (som den der kunde baade holde Messe paa Latine oc paa Danske/ oc kunde baade predicke effter den gamle oc effter den ny skick/ baade liuffe oc sette i bande) som mange giorde i Paffuedommet/ oc gøre (diss vær) end nu. Der haffue mange Sogner/ Prebender oc Rente/ som aldri skicke sig rettelige effter deris kald/ de lære icke/ de predicke icke/ oc naar som de end predicke/ da er deris predicken om gamle Hildebrand oc Marcolfus eller om andet saadant/ De tage icke en gong Euangeliū bogen i haanden om ugen/ før om Søndagen/

dagen / ia icke før den samme time de
skulle stige op i predicke Stolen / oc staa
faar Alteret / De scriffue icke heller / eller
optegne nogen predicken / Ja / huad
skulde de scriffue? Der kommer icke det
gantske Aar igennem scriffue feder eller
pæn i deris haand / uden naar Bøn-
der føre Korn frem oc deris Landgil-
de / da spytte de eller sla døffuet øl i bilck-
hornet paa det tørre quattun / oc scriff-
ue / Dedit, satisfecit. Aff saadanne van-
uittige forsømmelige Prester oc Pre-
dickere / som icke acte de arme Sielis
salighed eller huort de faare hen / er Ver-
den fuld aff / ia hun haffuer ocsaa lyst
der til oc vil selff haffue dem / Oc der
hielper Dieffuelen ocsaa til aff al sin
mact / at hand paa det sidste kand baa-
de faa mact offuer Predickere oc Al-
mue / oc styrte dem ned i Helffuedis ild.

Ere disse Ord / følge mig effter / sagde til
Peder alene / eller ere de alle Christne
anrørendis / i almindelighed?

Disse

Disse ord ere icke sagde til Peder alene / men til alle Christne / Thi huem er det tilbørligere at wi skulle følge / end Christum vor Herre oc Mestere / effterdi wi kaldis Christne / oc haffue naffn aff Christo.

Huorledis skulle wi efftersølge Christum?

Huer Christen skal efftersølge Christū i sit kald / i lerdom / i leffnet oc døden.

Huorledis i lerdom?

At wi icke skulle lære Predicke oc høre andet / end det Christus befalede oss at lære / Predicke oc høre / Nu haffuer hand jo befalet oss at Predicke Euangelium / Matthei oc Marci i det sidste / oc at høre Euangelium / Marci viij. Der faare er icke den Christi Discipel / som lærer andet / predicker eller hører.

Huorledis skulle wi efftersølge Christum i vort leffnet?

At wi effter hans Exempel / skulle ocsaa vere aandelige fattige / sactmo-

dige/barmhertige/fredsommelige/rene
aff hiertet/oc veluillige til attiene/hiel-
pe oc trøste vor Neste.

Huorledis i døden ?

At wi skulle bære det Kaarß taalmode-
lige/ det Gud legger oß paa/ bede for
vore Fiende /som hand siger/Luce ix.
Huo som vil effterfølge mig/ hand skal
forsage sig selff/oc tage sit Kaarß dag-
lige paa sig/ oc følge mig effter.

Følge de oc da alle / som bliffue kallede ?

Nogle følge strax/naar som de ekon
bliffue en gong kallede/som Petrus/
Andreas/Jacobus oc Johannes bleff-
ue kallede fra deris Fiskeri /Mattheus
fra Toldboden / Zacheus aff Træet /
Paulus fra Jødedemmet / oc man-
ge andre. Nogle aarsage sig/som den
Matthei viij. Der sagde til Christum/
Herre/ giff mig loff/ at ieg maa gaa
bort/oc først begraffue min Fader. Oc
den der sagde Luce ix. Herre/giff mig
loff/

loff / at ieg først maa giøre en Skilss-
missemet dem / som ere i mit Huss. Oc
de tre Luce xiiij. Som vaare kallede
til Nadveren. Nogle følge for deris
egen nytte gaffn oc fordel skyld / Som
den der sagde Matth. viij. Mestere /
ieg vil følge dig huort du gaar hen / Til
huilcken Jesus sagde Reffue haffue
Graffuer / oc Fule deris Reder / Men
Menniskens Søn haffuer icke det hand
kand helde sit Hoffuet til.

Ere da disse Ord / følge mig effter / i almindelig brug?

Disse Christi ord ere formørckede oc
paa det neste vdslucte i Christendom-
men / oc den gamle seduane at efterfølge
Christum er foruent til en bagseelse eller
at see sig til bage / Thi wi vende vore
Øyen fra Christo / som siger / Huo mig
efterfølger / hand vandrer icke i mørc-
ke / oc efterfølde i den sted Benedictum
oc Franciscum / oc der kand dog ingen
aff dē sige met sandhed / huo som følger
mit Aardē hand vandrer icke i mørcke.

Er det da ilde giort/ et effter følge de fromme oc hellige Forfædre?

Det vaare icke ont eller ilde giort/ der som det skede ved den maade / som S. Paulus lærer/ Verer mine Efterfølgere / som jeg er Christi effterfølgere/ Men der vil ingen til / der giør ingen det som hannem er befalet/ i hans kald/ Huer seer til den anden / lige som Petrus seer her til Johannem.

Huad siger da Petrus?

Der Petrus saa den Discipel følge / der Jesus elskte/ siger hand til Jesum/ Herre/ huad skal da denne?

Huad suarede da Christus?

Hand sagde til Petro / Der som ieg vil/ at hand skal bliffue indtil ieg kommer/ huad kommer det dig ved? Følge du mig effter/ Lige som hand vilde sige/ Tag du vare paa dit kald / Johannes skal vel finde sin part/ Giff du act paa din sag/ oc tag dig icke fremmede sager til.

S.

S. Paulus siger/Cor. vij. Huer skal vandre/som Herren haffuer kaldet hannem.

Skulle da Muncke oc Nunder bliffue i Kloster / efftersi de ere kalde der til ?

S. Paulus taler om det kald / der Gud kalder Mennisken formedelst sit ord. Der faare kunde de Aandelige icke beskerme eller forsuare sig met disse ord/Thi Gud kallede dem icke til denne Stat formedelst sit ord/Men Menniske formedelst Menniskens lerdom oc optenckte paafund.

Haffuer da huer sit Kald ?

Ja visselige. Du est enten en Regentere eller en Vnderdan/en Mand eller en Quinde / Fader eller Moder/ Søn eller Dotter/Dreng ellet Pige/ Predickere eller Tilhørere / Scholemestere eller Discipel / Jomfru eller Encke. Befinder du dig nu at vere i en aff disse Statte/ da besuare dig icke met fremmede sorge / men giff act paa dit eget kald/

kald / oc tag trolige vare paa dit Embede / da skalt du vel faa saa meget at tage vare der met / at du skalt forglemme en anden / oc lade huer tage vare paa sig selff.

Ja siger du / Huorledis kand ieg efterfølge Christum / Jeg kand icke giffue de Blinde deris syn / eller giøre vnderlige gerninger oc Jertegn / Jeg kand icke heller saa predicke som Christus ?

Gud haffuer icke befalet oss at giøre vnderlige gerninger eller Jertegn / Oc huo som kand icke predicke / hand skal høre predicken / Huo som hører predicken / hand hielper ocsaa at prise oc loffne Gud / Thi at vaare der ingen som hørde predicken / da kunde der oc ingen predickere vere / Ja / kunde du icke end vndertiden komme til at høre / saa skulde du end da lade dig finde hoss de rette Tilhørere oc i Christi lemmers tal / Det er icke en ringe Guds naade / at nogen er gerne iblant den forsamling / der loffuer oc priser Gud / huilcket de

ket de gamle Helgen ynstede met stor indeerlig suck oc hiertens / begering/som den xlij. Psalm. siger/Jeg vilde gerne gaa hen met den Forsamling/ oc vandre met dem til Guds Huss/met glæde oc tacksigelse / iblant den forsamling som holde helligt. Oc Psalm. cxxij. Jeg glæder mig i det mig bleff sagd/ at wi skulle gaa ind i Herrens Huss. Huo som er iblant den forsamling/der priser Gud/hand bliffuer laadtagen oc delactig i al den loff oc tack/ der Gud skeer samme sted. Der faare ere de wgudelige Menniske/ som aleniste kunde tiene Gud met tilhørelse/ oc giøre det icke/ der som de dog skulde met rette løbe til Verdens ende/om de viste der en forsamling /som loffuede oc prisede Gud. J vore Foreldris tid ginge der mange Pilligrims reyser til Rom/ til Compostellen/ til Aken / der som intet bleff predicket om Christo/Men nu wi haffue Christum met al sin naade hart faar

Dørren / da findis der mange saa fortredelige / at de ville icke trine offuer Dørterskelen. Huad skulde nu Gud giøre saadanne fortredelige / vgudelige Mennisk andet / end forstocke dem i deris vtacknemelighed / oc sencke dem ned i idel løgn oc vildfarelse / Volenti non fit iniuria.

Huad skulle wi nu lære aff denne Histori?

Forst at huer Christen er plictig til / at efftersølge Christo / oc tage vare paa sit Kald / oc huercken acte Helgens Exempel / lerdom eller leffnet. Det vaar nu kommet saa longt / at de fromme Helgen haffde fordriffuet Christum / oc taget ind Kircker / Kloster oc Capelle / Oc ligesom huer Helgen haffde giort oc leffuet / saa falt den gamle Verden til / oc vilde strax giøre oc leffue i alle maade lige saa / vden alt forskel / saa / at det sidste bleff til idel Geckeri oc til en ret Abe leeg.

Der nest/Skal huer lade sig nøye met sit eget / oc icke forunde eller bære auind ved/om Gud haffuer giffuet andre større Gaffuer eller mere naade. Thi det er en almindelig plage i Verden / at ingen vil lade sig nøye met sine gaffuer oc vilkaar/huer lader sig trycke/ at hans Nestis stat er bedre / at hans Nabois fæ er federe/ oc at hans Ager er mere fructsommelig/ oc der met giøre Mennisken dem selff it kiedsommeligt leffnet/ Den som er Gifft vilde vere wgifft / oc den som er Wgifft vilde vere gifft/ Oc saadan wstadighed giør saadanne Mennisker deris leffnet ælendigt oc wlystigt.

Kand icke da Gud saa hendle met Mennisken / at de kunde huer lade sig nøye met sit eget / oc vere til Freds?

Der som Gud vilde tilstede/at huert Menniske motte foruedzle oc skiffte sit Væsen bort/effter sin egen vilie oc begæring/

ring/ da skulde hand alligeuel strax for-
tryde det / oc begære at komme til sit
gamle leffnet oc væsen igen. Nogle
haffue veret i den mening (Socrates
oc Solon) at der som alle Menniske
skulde bære deris Onde tilsammen paa
en sted/ oc vddele lige meget til huer/
da skulde huer besynderlige meget heller
ville beholde sit eget / end giffue sig i
det skiffte. Saa aldelis lige regerer Gud
Verden / At der henger hoss huer for-
dellige stor skade. Der Israels børn
vaare i Egypten / begærede de at kom-
me vd/ der de vaare vdkomne begære-
de de at komme ind igen / Saadan
daarlighed oc vstadighed er Verden
fuld aff. Huer seer ekon til sit Onde/ oc
til andens gode oc lycksalighed/ Vilde
huer ocsaa see til sin lycksalighed / oc til
en andens onde / da skulde hand offte
tacke Gud inderlige / oc vere vel til
freds oc lade sig nøye ehuor ont det oc
vaare met hannem.

Huad mercke Petrus oc Johannes ꝛ

Peders persone mercker selff giorde Helgen / Johannes de rette Christne / De huilis paa Christi bryst / dem obenbaris ocsaa / huilcke der er Viffue / Sielemyrdere oc Judas / som søge deris egē nytte oc ere bughelgē / de side offuer guds bord / oc æde idel dybte mundfulde / det er / de haffue ocsaa Guds ord / men de forfalske det oc forvende det rette forstand / oc giøre der en ny glose paa. Men de Christne skulle tencke paa deris Mestere / Christum / huilcken de haffue naffn aff oc følge hannem / Hand skal visseligeicke føre sine Børn i it ont Herbere / Men ind i sit Rige / som er / i det euige liff / Amen.

Marie Renselsis Dag /

Euangelium / Luce II.

DEr hendis Renselsis dage effter Mosi Loa konme / førde de hannem

nem til Jerusalem/ at de skulde der lade
hannem komme faar Herren/ lige som
der oc staar screffuet i Herens Lou/
Allehonde Mandkiøn/ som først ob=
ner Moders liff/ skal kaldis Herren
helligt/ Oc at de skulde giffue Offer/
effter som sagt er i Herrens Lou/ it
par Turtel duer eller tho vnge Duer.
Oc see/ der vaar it Menniske i Jeru=
salem/ som hed Simeon/ oc samme
Menniske vaar fromt oc Gudfryctigt/
oc ventede Israels trøst/ oc den hellig
Aand vaar i hannem/ Oc hand fick
gensuar aff den hellig Aand/ at hand
skulde icke see døden/ før hand finge
Herrens Christ at see/ Oc hand kom
i Templet aff Aandens tilskyndelse. Oc
der foreldrene førde Barnet Jesum ind i
Templet/ at de skulde giøre for hannē/
som mand pleyer effter Louen/ da tog
hand hannē paa sine arme/ oc loffuede
Gud/ oc sagde. Herre/ Lad nu din Tie=
nere fare i fred/ som du haffuer sagd/

Thi mine Øyen haffue seet din frelse-
re / Huilcken du beridde for alle Folck:
It Liuss til at oplniuse Hedninge / oc
dit Folck Jsrael til en Herlighed.

Huor om taler dette Euangelium?

Om renselsens Lou / oc den første
fødzels Offrelse i Templet / Oc om Si-
meons Prophecie.

Huad siger louen om Renselse?

Saa staar der screffuet Leuitici xij.
Naar en Quinde føder en Søn / da
skal hun sex vger bliffue hiemme / hun
skal icke røre ved noget helligt / oc icke
komme til Helligdommen / før hendis
renselsis dage faa ende. Men føder hun
en Pige / da skal hun tolff vger vere
hiemme.

Huad finde wi i denne lou?

Thu stycke / huilcke oss synis at vere
meget vskickelige oc aldelis vtilbørli-
ge / Det første / At en Barselquinde skal
regnis at vere vren / Efferdi Ecteskab
er

er Guds gerning oc ſkick / oc det Barn
ſom er født Guds behagelige Creature.
Det andet / hun ſkal til ſin renſelſe / oc for
den førſte fødzel / offre en Ort aff en
Gyldene / it Lam / it par Turtel duer /
eller tho vnge Duer. Oc at wi nu intet
ſkulle tale om Jøderne / da er denne wo
gudelige mening ført ind i Chriſten⸗
dommen / at en Barſelquinde ſkulde
icke vere en lem i den Chriſtne Kircke /
men vere paa den tid affſkaaren / oc i Dieff
uelens mact. Hvor aff der oc er kom⸗
men ſaa gruſelige megen miſbrug oc
miſloue / at mand ſkulde beſtencke dem
met viet vand / giffue dem viet ſalt / ten⸗
de Kyndenmeſſe liuſſ / brende hellige
Vrter / giøre mange Kaarſſ i dørre oc
vindu / at Dieffuelen io icke ſkulde haff⸗
ue nogen tilgong / oc komme der ind.

Er det oc da i ſandhed ſaa / at en
Barſelquinde er i Dieff⸗
uelens mact?

Det er ingenlunde Guds mening / at

en Barselquinde skal vere i Dieffuelens
mact/ Thi Gud lagde selff det Kaarss
paa Quindē Gene. iij. Huem Gud nu
legger kaarsset paa/ den haffuer hand
ocsaa tilsagd hielpe/ at hand vil hielpe
hannem at bære kaarsset. Saa siger oc
S. Paulus/ Quinden skal bliffue salig
formedelst børn at føde etc. Skulle de nu
bliffue salige formedelst deris børn de fø
de til Verdē/ huorledis kunde de da vere
i Dieffuelens mact? Der faare skulle de
Christne forskiude denne falske mening/
oc stadelige tro/ at Christne Barsel-
quinder ere paa den tid mest i Guds va-
retect oc beskermelse/ Oc io større deris
skrøbelighed er/ oc io suarligere de lig-
ge effter deris Børn/ io grandgiffueli-
gere seer Gud til/ oc haffuer sit Øye hoss
dem. Oc der som de skillis fra denne
Verden/ da dø de i Guds gerning/
oc deris Seel anammis aff de hellige
Engle/ Thi de ere det euige liffs Dø-
ter oc Børn.

Hielper icke da Vand / Salt / Palmer / liuss til at fordriffue Dieffuelen?

Passer Dieffuelen icke paa Harrensk/ Spiud/ Suerd/ oc icke heller paa Jern oc Staal/ som Job siger / Huad skulde hand da passe paa vand / salt/ palmer oc liuss? En sterck stadig tro til Jesum Christum oc hans Guddommelige ord/ ere de Vaabn som fordriffue Dieffuelen. Saa ere oc icke Barselquinder wrene faar Gud/ men aleniste faar Verden / at de ekon skulle holde deris tid / oc Mendene skulle vere dem vbeuarede/effter Guds befalning Leui. xx. Daglig forsøgelse giffuer ocsaa til kiende/ at en Barselquinde / kand neppelige i fem eller sex vger kōme til sin naturlige mact oc styrcke igen. Der findis vel nogle Quinder som tolff eller fiorten dage effter Barnet er født/staa op/ oc gaa huort de ville/ mē det skeer atter vnderti dē der imod/at de faa de knæzer oc sancke saa

ke saadan siugdom der aff/ at de bliff-
ue der effter liggende it halffe Aar paa
Sengen/ oc vndertiden foruinde det
sent eller aldri. Der faare skulle Quin-
der / den ene den anden til gode / holde
denne tid / som Maria giorde her vel-
villige / effterdi det er saa beskicket aff
Gud / tilladet aff naturen / samtyckt oc
vedtaget aff den Christne Kircke / Oc
der effter gaa i Kircke / oc prise oc tac-
ke Gud for sin naade.

Vaar oc Moisi lou Jomfru Maria
anrørendis ?

Aldelis intet. Louen taler om en
Quinde / som vndfick aff en Mand
oc fødde / Men Maria bleff en Jom-
fru / faare / i / oc effter fødzelen / oc off-
uer andre Quinders almindelige brug
vndfick hun aff den hillig Aand / uden
Mands beblandelse. Der faare haffuer
Moises ingen ret met denne Jomfru.
Hun beuiser her met denne Kicke gang
oc renselse / sin store ydmyghed oc kier-
lighed /

kighed / Hun giør lige som andre Quin-
der / Hun gaar indi Templet / hun of-
fer / sit tilbørlige offer / oc tien andre
Quinder dermet / Oc hun lærer oss for-
medelst dette Exempel / at wi offte skulle
giøre for Kierligheds skyld / det som
wi ellers icke ere pličtige til at giøre / oc
kand dog ske wden vor Samuittig-
heds besuaring.

Huad siger louen om Offeret?

Saa staar det fremdelis / Leuit. xij.
Naar hendis renselsis dage ere wde /
for Sønnen eller for Dotteren / da skal
hun fore it Aar gammelt Lam / til
Brendoffer / oc en vng Due eller Turtel
due til Syndoffer. Men formaa hen-
dis haand icke it Lam / da skal hun
fore tho Turtel duer / eller tho Vnge
Duer / den ene til Brendoffer / den an-
den til Syndoffer / Saa skal Presten
forlige hende / at hun skal vere reen.

Huad finde wi i denne lou?

Thu stycke. Først / Huor saare hun
skal

skal giøre offer / som er / for den første
fødzel. Det andet / Huad offer det skal
vere / som er / it Lam / en Turtel due/
eller en vng Due / Eller om hun det
icke formaa / tho Turtel duer eller tho
vnge Duer.

Huad siger Guds son om den
første fødzel?

Saa staar der screffuet Exodi xiij.
All den første fødzel iblant Menniske oc
Queg / skalt du hellige mig / Thi de hø-
re mig til / siger Gud.

Huor faare gaff Gud Jøderne
dette Bud?

For tre sager skyld. Først / at de skulde
komme ihu / huerledis hand haffde/
der de droge / aff Egypten / ihielslaget
alle Førstfødinge / baade iblant Men-
niske oc Queg. Der nest / at Prester oc
Leuiter skulde haffue deris ophold oc
naring der aff / effterdi de haffde icke
arffuedel i Landet. Den tredie / at det
skulde

skulde minde oss paa den rette Først-føddis/ vor Herris Jesu Christi offer/ huilcket der er den Førstfødde iblant alle/ i huis blod wi bliffue rene oc helligede.

Er oc denne lou Christum anrørendis?

Ney. Christus er en Herre offuer alle Louer/ Hand tien oss der met/ at hand vil giøre Louen fyllest Som S. Paulus siger Gal. iiij. Christus vaar Louen intet plictig/ men wi vaare hende skyldige/ Saa tradde nu Christus frem i vor sted/ oc fuldkommede Louen paa vore vegne.

Er da louen afflagd oc til intet giort?

Saa meget Retferdighed er anrørendis/ er Louen afflagd oc til intet giort/ der faare siger S. Paulus/ I ere icke vnder Louen/ men vnder naade/ Det er/ I haffue Syndernis forladelse/ retferdighed oc salighed/ aff naade oc formedelst Christi fortienste. Mē i det

sømer Troens lydighed anrørendis / er wi plictige til at giøre / det som Christne oc Guds børn sømer oc tilbørligt er.

Huad siger dette Euangelion om Simeon?

Saa siger S. Lucas / See / der vaar it Menniske i Jerusalem / hand vaar from oc gudfryctig / oc ventede Jsraels trøst / oc den hellig Aand vaar i hannem.

Huad kaldis det at vere from oc Gudfryctig?

Det kaldis at vere stadig i troen / haffue it trofast oc gudeligt hierte. Thi aleniste troen giør off fremme / retferdige oc salige. Saa frycter it trofast Menniske Gud icke met Suenne fryct / men met Børne fryct.

Huor paa forlader troen sig?

Icke paa Louens gerninger / icke paa Menniskelig fortienste / men paa Jsraels trøst / det er / paa Jesum Christū.

Er da det lille Barn Chriſtus Iſraels trøſt?

Icke aleniſte Iſraels/men ocſaa Hedningers/ Thi der ſtaar ſaa ſcreffuet/ Hedninge ſkulle haabe paa dig.

Kiende Iøderne hannem oc for den ſamme hand vaar?

De vaare gantſke faa ſom trode at hand vaar Iſraels oc Hedningers trøſt/ At det vel er vnderligt offuer alt det ſom vnderligt er/ at der fundis faa iblant ſaa helligt it Folck/ der kiende denne naadelige Chriſti fødzel. Aleniſte Simeon oc Hanna gaffue den tid act paa Prophecierne. Chriſtus bleff født i armod/ de Arme beſøgte oc kiende hannem/ Icke de ypperſte Preſter/ men de arme Hyrder/ Icke Phariſeer aff Jeruſalem/ men de Viſe aff Øſterland. Chriſtus bæris ind i Templet/ oc derer ingen aff de ypperſte Preſter/ ingen Phariſeer/ingen Scrifftklog/ ſom kiender Chriſtum/ Aleniſte den

gamle Simeon / en fattig Borgere i Jerusalem / loffuede Christum.

Huorledis kom Simeon der til / at hand saa kiende Christum ?

Hand haffde en hiertelig begering oc forlengelse effter verdens Frelsere / Christum / at hand kunde leffue hans tilkommelse. O huor offte ynskede hand i sin Bøn / oc sagde / Naar skal hand komme? Naar skal hand fødis? Monne ieg skulle faa hannem at see? Monne ieg skulle leffue til den tid kommer? Monne hand her skulle finde mig ? Monne mine Øyen skulle see hannem ? Gud giffue at ieg kunde leffue saa lenge / oc see Christum met disse Øyen. Dette vaar hans daglige Bøn. Effterdi hans tro oc forhaabelse vaar nu saa retsindig / da fick hand gensuar aff den hellig Aand / At hand skulde icke see døden / før hand haffde seet Herrēs Christ.

Denne tid bleff hannem vel long / før hand kom til saadan glæde ?

Ja visselige / Men hand kom allige-
nel paa det sidste til saadan glæde / at
hand icke aleniste fick denne Frelsere at
see / men hand bar hannem ocsaa paa
sine hender / Oc hans lange forventel-
se oc forhaabelse / bleff hannem rigeli-
ge betalet.

Huorledis kommer hand da til saa-dan glæde?

Der Foreldrene førde Barnet til
Templet / at de skulde giøre for han-
nem / som mand pleyer effter Moisi
Lou / da kom Simeon aff den hellig
Aands tilskyndelse i Templet / tog Bar-
net i sine arme / kiender hannem for sin
Herre oc Frelsere / ynsker hannem lycke
oc salighed. Huorledis kunde denne
gamle Simeon vederfaris større priss
oc ære. Hannem vederfaris saadan
ære / at der skede aldri nogen Keyse-
re / Kong eller Første saadan ære /
Thi hand bær saadant it liggende
Fæ paa sine Hender / huis lige der

er huercken i Himmelen eller paa Jorden / som er / Verdens frelsere.

Huad giør Simeon i saaden glæde?

Hand tacker Gud oc siunger aff stor glæde / HERre / Nu lader du din Tienere fare i fred som du sagde. Thi mine Øyen haffue seet din Frelsere / Huilcken du beridde faar alle Folck / It liuss til at opliusse Hedninge / Oc dit Folck Israel til en Herlighed.

Huad giør Simeon i denne loffsang?

Try stycke. Først setter hand sin sag ind til Gud / oc siger / Herre / nu lader du din Tiernere fare i fred / Lige som hand vilde sige / Nu vil ieg gerne oc gladelige dø / Nu skal døden vere mig kierkommen / Jeg haffuer nu bekommet det / der ieg lenge haffuer begæret. Der nest / giffuer hand aarsagen til kiende / huer faare hand vil gerne dø. Thi mine Øyen (siger hand) haffuer seet din Frelsere / Ja icke aleniste seet / men

men ieg bar hannem ocsaa paa mine hender. Huilcken? Verdens frelsere / som skal offueruinde Dieffuelen / ihielslaa Døden / forstyre Helffuede / borttage Synden / oc hielpe det gantske Menniskelige Slecte. Det tredie er / At hand giffuer til kiende / huo denne Frelsere er. Huicken du beridde (siger hand) faar alle Folckis ansict / It liuss til at oplinsse Hedninge. Lige som hand vilde sige / Hand er saadan en Frelsere / huilcken den gantske Verden skal siunge om oc sige / At hand er Hedningers Liuss / oc Israels priss oc ære.

Huad er Christus for it liuss?

Icke it legemligt / forgengeligt / omskiffteligt liuss / Men it aandeligt / vforgengeligt / euigt liuss / huilcket der icke kand formørckis aff mēniskelig lerdoms taag eller mørck / oc icke heller vndertryckis formedelst vantroens formørckelse / effter huilcket Liuss der skal icke følge nogen nat / men en euig dag.

Huor saare giorde Papister it Vorliuss aff dette liuss?

Lige som de haffue forstandt i Scrifften / saa handle de ocsaa. Aff groff forblindelse vie de it døt Liuss / oc lære / at huo det bær hoss sig / hand er fri fra Dieffuelen / Oc føre saa Mennisken fra Christo / som er det euige Liuss / til it Vorliuss som er it døt Creature. Wi Christne skulde bære Christum i hiertet formedelst troen / oc dette troens Liuss skulde skinne formedelst kierlighedz gerninger / imod Gud oc alle Menniske / saa vilde wi vdrette det met it Vorliuss, Lige som wi vaare Christne / saa haffde wi oc en Christum. It Vorliuss / it døt Creature / vaar vor Gud. Oc huo som haffde det største oc smuckeste liuss / hand loed sig tycke / at haud vaar den beste Christne. Saa smuck lyckis det met menniskens tancker / lerdom oc Ceremonier. Vor Herre Christus / det euige Liuss / verdis til at tage alt mørck

bort fra sin Menighed / oc at lade oss sine Tienere fare her fra i fred / til det euige liff / Amen.

Marie Bebudelsis Dag /

Euangelium Luce I.

I Den siette Maanet bleff Gabriel Engel vdsend aff Gud / til en Stad i Galilea / kaldis Nazareth / til en Jomfru / som vaar trolofftuet en Mand ved nassn Joseph / aff Dauids huss / oc Jomfruens nassn kaldis Maria. Oc Engelen kom ind til hende / oc sagde / Wil vere du Liffsalige / Herren er met dig / du Velsegnede iblant Quinderne.

Oc der hun saa hannem / forferdedis hun offuer hans tale / oc tenckte Huilcken en helsen er det? Oc Engelen sagde til hende / Frycte

 dig

dig icke Maria / Du haffuer fundet naade hoss Gud / See / du skalt vndfange i liffuet / oc føde en Søn / hans naffn skalt du kalde Jesus / hand skal bliffue stor / oc kaldis den Høystis Søn / Oc Gud Herren skal giffue hannem Dauids sin Faders Stol / oc hand skal vere en Kong offuer Jacobs Huss euindelige / Oc der skal icke vere ende paa hans Kongerige. Da sagde Maria til Engelen / Huorledis skal det gaa til / effterdi ieg veed aff ingen Mand? Engelen suarede / oc sagde til hende / Den hellig Aand skal komme offuer dig / oc den Høystis krafft skal offuerskugge dig / Der faare skal ocsaa det Hellige / som skal fødis aff dig kaldis Guds Søn. Oc see / Elizabeth din Frencke / er ocsaa Fructsommelig met en Søn / i hendis alderdom / oc hun gaar nu i den siette Maanet / som er i røcte / at hun er vfructsommelig / Thi hoss Gud er ingen ting vmulig.

Oc

Oc Maria sagde / See / ieg er Herrens Tienerinde / mig ske lige som du haffuer sagd. Oc Engelen skildis fra hende.

Huad holder dette Euangelium oss faare /

Dette Euangelium giffuer oss vor Salighedꝛ begyndelse til kiende / Som er / At Christus Guds Søn anammede mandom / Oc først huorledis denne Christi mandoms anammelse / bleff Jomfru Maria forkyndet aff Gud / formedelst Engelen. Der nest huorledis Engelen berette sit ærende oc førde orden frem. Det tredie / huorledis Maria skickede sig imod dette Engelens Budskaff.

Huorledis bescriffuer Euangelisten dette Budskaff?

Hand siger saa. J den siette Maanet bleff Gabriel Engel vdsend aff Gud / til en Stad i Galilea / kaldis Nazareth / til en Jomfru / som vaar troloff-

net en Mand/kalledis Joseph/aff Dauids huss/oc Jomfruen kalledis Maria.

Huor faare bescriffuer lucas denne Histori met saa mange Ord oc omstandelser?

Hand giør det icke wden sag. Thi at handler mand saa forsynlige oc aluerlige i Verdzlige sager / At mand icke aleniste bescriffuer de Mēniske som ere offuer en handel / men ocsaa tid oc sted / naar oc huor det skeer / mand stadfester der til met alting met Breff oc Segel / at det io skal bliffue en fast handel oc vere troligt/huor meget mere skulde da Guds høye Maiestat giøre det / i saa høy oc drabelig en sag/ som er / i Christi mandoms anammelse/ paa det /wi skulde vere visse paa hans Foriettelse der hand haffde loffuet oc giort forfædrene. Der faare scriffuer S. Bernardus offuer disse Ord / Lige som der falder intet blad aff iet Træ/ intet haar aff Menniskens hoff-

uet /

vet / ingen Spurre paa Jorden uden
Faderens vilie / Saa gick der oc visse-
lige intet ord forgeffuis aff Luce Euā-
gelistis mund / men det vdflød altsam-
men aff den hellig Aand/oss til trøst oc
en vis foruaring. Der faare giffuer hād
først Bebudelsens tid til kiende/ Som
er / den siette Maanet / effter den Dø-
beris Johannis vndfangelse/Der nest
Engelen/oc neffner hans Naffn. Det
tredie / Huo der vdsende Engelen/ som
er/Gud Fader. Det fierde/Landet Ga-
lileam. Det femte Staden Nazareth.
Det siette / den Jomfru Mariam / til
huilcken Engelen bleff vdsend. Det
siuende/den Mand hun vaar troloff-
uet / Joseph / aff Dauids slect. Dette
altsammen fortel oc vdtrycker Lucas
saa grandgiffuelige oc klarlige/ fordi /
at hand vil bescriffue en sandru oc tro-
lig Histori.

Huad giør Engelen Gabriel i denne bebudelse ?
Hand kommer ind til hende/ Hand fin-
der

der hende icke at hun løber omkring paa al gader oc bimter aff it strade i it andet / men hiemme i Husset / wden tuil i gudelig Offuelse / hand hilser hende gantske venlige / oc siger / Hil vere du Liffsalige / du hellige Maria / Herren er met dig / du velsignede / du Høylofffuede iblant Quinderne.

Er det oc sømeligt / at wi mue bruge denne Helsen ?

Denne er den helsen / der de hellig Trefoldighed loed hilse Jomfru Maria met / Der faare skulle wi icke vere fortrødne til / at ocsaa hilse hende i saa maade. Hun siunger selff i Magnificat / Hand haffuer seet til sin Tienerindis fornedrelse / See / her effter skulle nu alle børns Børn prise mig hellig. Skulle disse ord fuldkommis / da skulle der io vere Menniske / som hende skulle loffue oc prise. Elizabeth bigynde Luce j. Oc sagde / Salig est du / som trode. Disligist ocsaa den Quinde Luce xj. Saligt

er det

er det liff som dig bar / oc de bryst der
du dide. Huo vil nu prise hende salig?
Jøder / Tørckere / Hedninge / Vren=
skalcke oc falske Christne giøre det io ic=
ke / men de bespottede hende meget me=
re / Der faare bør oss Christne det at
giøre / wi som bekiende Christi Euan=
gelium. Oc fordi haffue de ocsaa weret
met at faare / som for stor vissdom
oc hellighed icke kunde fordrage / at
mand siger Aue Maria.

Aue Maria er io ingen bøn / huor faare skal hun da læsis?

Det er vist / at Aue Maria er ingen
bøn / thi wi bede der icke om noget /
mē det er en Helsen / met huilcken de hel
lig Trefoldighed loed hilse Mariam.
Vaar nu denne Helsen helig Trefol=
dighed behagelig / huor faare skulde
wi da foracte hende?

Kunde wi oc bruge denne Helsen gudelige?

Wi kunde bruge denne Helsen i

trendemaade. Først/lære wi der aff vor salighedz begyndelse oc forløsning. Der nest/see wi huor stor naade Gud beuiste Mariam. Det tredie er. At wi opveckis aff denne Guds naade oc gerningoc foraarsagis til / at ocsaa bede Gud/ ia hand ocsaa vil dele en gnist met oss aff sin Guddommelige naade.

Huad giorde Maria til denne Helsen?

Der hun saa Engelen forferdedis hun offuer hans tale/ oc tenckte / huad det skulde vere for en Helsen? Der skal ingen forundre sig/ at Maria førferdis aff Engelens tilkommelse / ia meget mere aff Engelens wseduanlige helsen. Men Engelen trøster hende/ oc siger/ Frycte dig icke Maria/du haffuer fundet naade hoss Gud. Lige som hand vilde sige/ At ieg obenbaris dig / det skeer aff Guddõmelig befalning/ Det ieg siger dig / er it Guddommeligt ærende / oc her er ingen faare paa ferde/ du haffuer

uer fundet naade hoss Gud / icke aff fortienste / men aff Guds godhed oc barmhiertighed. Thi efftersi du haff‑uer veret ringe oc foractelig i dine Øy‑en/ da haffuer Gud vdualt dig til en Moder/ oc vil ophøye dig offuer alle Quinder. See/du skalt vndfange i liff‑uet/oc føde en Søn/ hans naffn skalt du kalde Jesus/hand skal bliffue stor/ oc kaldis den Høystis Søn/ oc Gud skal giffue hannē Dauids sin Faders Stol/ oc hand skal vere en Kong offuer Ja‑cobs husseuindelige/oc der skal icke vere ende paa hans Kongerige/ Her befat‑ter Engelen Gabriel paa det neste alle Prophecier som Propheter haffuer Pro pheteret om Christo / oc besynderlige den Prophetis Esaie.

Huad suaret Maria En‑
gelen ?

Hun sagde/ huorledis skal det da gaa til? Efftersi ieg veed icke aff nogē Mand? Disse ord sigis icke aff nogen vantro / men

men aff en stadig tro/ Hun tuil aldelis intet paa Guds Ord/ At hun skal vorde en Moder/ synis hende icke at uere wtroligt/ Men at hun skal vorde en Moder/oc bliffue alligeuel en Jomfru/ oc icke aleniste en Moder som andre Quinder/men Guds Moder/ det synis hende at vere vnderligt oc sieldsynt/Thi saadant offuergaar alle Menniskis tancker/skel oc fornufft/ Oc hun haffuer intet Exempel i den gantske Verden/ hoss noget Creature/ der hun kand holde sig til oc trøste sig met. Lige som hun vilde sige/ Jeg tror dine Ord/ oc veed at de ere sande/ Saa veed ieg ocsaa/at Esaias haffuer forkyndet saadant/ Skal nu ieg vere den Jomfru/ da beder ieg dig/ at du vilt sige mig/ Huorledis det skal gaa til.

Huad suarede Engelen ?

Hand sagde/ Den hellig Aand skal komme offuer dig/oc den Hyests krafft skal offuerskugge dig/ Derfaare skal ocsaa

saa det Hellige / som skal fødis aff dig / kaldis Guds Søn / Lige som hand vilde sige / Denne vndfangelse skal icke vere en menniskelig / men en Guddommelig gerning / Den hellig Aand skal giøre gerningen / hand skal arbeyde i dig / før du fornemmer eller vedst der selff aff / Hand skal rense dig aff al ond tilbørlighed / oc opfylde dig met alt det himmelske oc Guddommelige gode / naade oc gaffuer / baade i Legeme oc Siel. Derfaare skal ocsaa det Hellige / som skal fødis aff dig kaldis Guds Søn. Lige som hand vilde sige / De som fødis aff andre Quinder / effter naturens almindelige løb / de ere Adams Børn / vredens oc forbandelsens Børn / de ere vhellige oc høre icke til Guds rige / men til Helffuede oc fordømmelsen / vden saa er / at de fødis paa ny formedelst Daaben. Men din Søn skal vere den velsinnede Sæd / huilcken Gud haffuer loffuet oc tilsagd

Abraham / Isaac oc Iocob / huilcken der skal sønderknuse / Dieffuelens / helffuedis Hugorms hoffuet / i huilcken alle Folck paa Iorden skulle velsignis.

Giffuer oc Engelen hende it Tegn?

Ja / hand sagde / Sees / Elizabeth din Frencke / ere ocsaa fructsommelig met en Søn / i sin alderdom / oc gaar nu i den siette Maanet / hun som er i røcte / at hun er vfructsommelig / Thi hoss Gud er ingen ting vmulig. Lige som hand vilde sige / Kand Gud giøre en gammel alderne vfructsommelig Quinde / fructsommelig / da kand hand vel ocsaa bestille det saa / at du kant vndfange en Søn i dit Jomfrulige liff / oc bliffue en Jomfru i fødzelen / Der faare skalt du lade dette Exempel opuecke dig / til at tro mine Ord / Thi det skal visselige vederfaris dig / som ieg haffuer sagd / Thi der er ingen ting vmuelig hoss Gud.

Huad suarede Maria?

Hun sagde / See / Jeg er HErrens Tienerinde / Mig ske / som du haffuer sagd. Disse ere faa Ord / men der følge Guds store gerninger effter. Lige som hun vilde sige / Alligeuel ieg kand icke begribe / huad Gud vil giøre met mig / saa vil ieg dog tro hans Ord / oc sette det ind til hannem / Hand er den Almectig Gud / mig ske effter hans Ord / Jeg er redebon til at giøre alt det som hand vil / komme sig ekon snart min HErre / min Gud / oc fuldkomme sin Guddommelige vilie i mig / at de kunde alle forløsis / som side i mørcke oc i Dødens skugge / Mig ske effter dit Ord. Strax Maria talede disse Ord / bleff hun opfyldet met den Hellig Aand / vndfick Guds Søn / Verdens Frelsere. Oc Maria førde til bage igen / det som Eua haffde fortabt. Oc Faderen bleff her forligt / met det Menniskelige Slecte / Her er al vrede ned-

nedlag oc forglemt / al naade oc barmhertighed / Syndernis forladelse / oc det euige liff / tilsagd / AMEN.

S. Johannis Baptiste Dag / Euangelium / Luce I.

DEr Elizabeths tid kom / at hun skulde føde. Oc hun fødde en Søn. Oc hendis Nabo oc Slect hørde / at Herren haffde giort stor barmhertighed met hende / oc de gladde sig met hende. Oc det begaff sig paa den ottende dag / at de komme at omskære Barnet / oc kallede hannem effter hans Fader / Zacharias. Men hans Moder suarde / oc sagde / Jngelunde / hand skal hede Johannes. Oc de sagde til hende / Der er dog ingen i din Slect som saa kaldis. Oc de nickede at hans Fader / huorledis hand vilde

vilde lade kalde hannem. Oc hand
begærede en Taffle / screff oc sagde /
Hand heder Johannes Oc de forun-
drede sig alle. Oc strax oplodis hans
Mund oc Tunge / oc hand talede / oc
prisede Gud. Oc der kom en fryct
offuer alle Naboerne. Oc dette som
skeet vaar ryctedis altsammen / paa
alle de Jødiske bierge / oc alle de det hør-
de / lagde det paa hierte / oc sagde /
Huad ment du / at der skal bliffue aff
Barnet. Thi Herrens Haand vaar
met hannem. Oc hans Fader Za-
charias bleff opfylt met den Helig
Aand / spaade / oc sagde. Loffuit
vere Herren Israels Gud / Thi hand
haffuer besøct oc forløsd sit Folck.
Oc hand haffuer opreysd oss Salig-
heds Horn / J sin tieneris Dauids
Huss. Som hand talede i fordom tid /
formedelst sine hellige Propheters
munds. At hand vilde frelse oss fra vo-
re Fiender / Oc fra alle deris haand /

som oss hade. Oc beuise vore Fædre Barmhertighed / oc tencke paa sin hellige Pact. Oc paa den Eed hand soer vor Fader Abraham / At giffue oss. At naar wi vaare forløsde aff vore Fienders haand / skulde tiene han nem wden redzel vor liffs tid / J hellighed oc retferdighed / som hannem er behagelig.

Oc du Barn lille / skalt kaldis den Høystis Prophete / Du skalt gaa frem faar Herren / oc berede hans vey. Oc at giffue hans Folck Saligheds forstand / som er i deris Synders forladelse. Formedelst vor Guds hiertelige barmhiertighed / ved huilcken Opgangen aff det Høye besøgte oss. At hand skulde skinne faar dem / som side i mørcke / oc i Dødens skugge / Oc vise vore Føder paa fredens vey.

Oc Barnet voxte / oc bleff sterckt i Aanden / oc vaar i Ørcken indtil hand skulde gaa frem faar Jsraels Folck.

Huor om taler det e Euangelium ?

Først/ Om Johannis Baptiste fødzel. Der nest/ om hans Omskerelse. Det tredie/ om hãs Faders Zacharie Loffsang.

Huordan vaar Johannes fødzel ?

Vnderlig / Fordi at baade hans vndfangelse oc Fødzel bleffue forkyndede aff Guds Engel/ Hand bleff affiet oc født aff offuermaade alderne Forældre. Faderen Zacharias bleff Dum for sin vantro skyld / Moderen Elizabeth Prophetrede/ mange Mennijske glæde sig i hans Fødzel / Naboerne forundre sig/ Hans Fader siunger en deylig Loffsang/ det lystige Benedictus etc: Johannes bleff vnderlige vndfangen oc født / Hand leffde vnderlige i Ørcken / i stort affhold / Hans mad vaar Græsshopper oc vilt Hunnig/ hans Klædebon vaar aff Kamels haar / Oc it Belte aff Lær omkring hans Lender/ Hand Predickede Poenitentze. / hand visde Menniskene den

Frelsere Christum met sin finger / oc døbte hannem i Jordan. Hand døde ocsaa vnderlige / Thi hand bleff grebet / aff Kong Herodes / for Herodias skyld / oc halsshuggen i Fengzelet. Ocin Summa. Det vaar altsammen vnderligt / som skede hoss oc met denne Johanne / Thi hand vaar ocsaa der til vdsend / at hand skulde bære vidnisbyrd om den vnderlige Gudz Søn / Jesu Christo.

Huad haffde Christus Johannis vidnisbyrd behoff? Effterdi hand siger Johan. v. Jeg haffuer it større vidnisbyrd / end Johannis vidnisbyrd?

Christus haffde for sin egen Persone intet Vidnisbyrd behoff / Men Gud vdsende Johannem for oss arme Menniske skyld / at hand skulde bere Vidnisbyrd om Christo / Johan. j. Nu tror Verden intet vidne (besynderlige i store drabelige sager) uden den som vidner / haffuer it gaat rycte / oc er

oc er kommen aff godslect / oc haffuer der til met skicket sig erlige oc redelige i sit leffnet oc i sin omgengelse. Derfaare beskriffuer Lucas saa beskedelige Johannis affkomme / Slect oc Byrd / Fader oc Moder / oc der til met hans vnderlige vndfangelse / Fødzel / Leffnet / oc Død.

Huorledis beskriffuer Lucas Johannis affkomme ?

I Herodis Judee Kongis tid / vaar en Prest aff Abia skiffte / ved naffn Zacharias / oc hans Hustru aff Aarons Dotter / som hed Elizabeth. Oc de vaare baade sammen fromme faar Gud / oc ginge vstraffelige i alle Herrens Bud oc skickelser / oc de haffde intet Barn. Dette er den hellige Johannis fødzels breff / i huilcket hand prisis paa sine fromme foreldris vegne / at hand vaar født aff Presternis slecte.

Huorledis beskriffuer Lucas Johannis vndfangelse ?

Saa siger Lucas. Elizabeth vaar w=
fructsommelig / oc de vaare baade vel
alderne / Oc det begaff sig der hand
giorde Preste embede faar Gud / i sin
Stifftis tid / effter Prestedommens
seduane / oc det falt hannem til / at
giffue røgelse / da gick hand ind i Her=
rens Tempel / Oc al Folckens mang=
foldighed / vaar wden faare oc bad i
røgelsens tid. Oc Herrens Engel oben=
baredis hannem / oc stod ved den høyre
haand hoss Røgalteret / Oc der Za=
charias saa hannem / forferdedis hand
oc hannem kom en redzel paa. Men
Engelen sagde til hannem / frycte dig
icke Zacharia / Thi din Bøn er hørt /
oc din Hustru Elizabeth skal føde dig
en Søn / hans naffn skalt du kalde
Johannes / oc du skalt haffue glæde oc
frydaff hannem / oc mange skulle glæ=
de sig i hans fødzel / Oc der hans Em=
bedis tid vaar wde / gick hand hiem i
sit Huss. Oc effter de dage bleff hans

Hustru Elizabeth Fructsommelig / oc skiulte sig fem Maanede / oc sagde/ Saa haffuer HErren giort imod mig/ i de dage/ der hand saa til mig/ at hand skulde tage min blusel fra mig iblant Mennisken.

Huorledis beskriffuer hand hans fødsel?

Hand siger saa. Elizabeths tid kom/ at hun skulde føde / oc hun fødde en Søn/ Oc hendis Nabo oc Slect hørde/ at Herren haffde giort stor Barmhertighed met hende / oc de glædde sig met hende.

Huorledis beskriffuer hand hans leffnet?

Saa siger Engelen/ Hand skal vere stor faar Herren/ Vin oc sterck drick skal hand icke dricke/ oc hand skal end opfyldis i Moders liff met den hellig Aand/ Oc hand skal omuende mange Børn aff Israel til Gud deris Herre. Oc hand skal gaa frem faar Herren / i Elie Aand oc krafft/ at omuende Fædernis hierter til

Børnene/ oc de vantro til de Retferdi-
gis snildhed/ at beskicke HErren it be-
ridt Folck.

Huorledis bescriffuer hand de vnder-
lige gerninger som her
skede?

Saa siger Lucas. Der Guds Engel
haffde bebudet Zacharias / at hans
hustru Elizabeth skulde føde hannem
en Søn/ sagde hand til Engelen/ Huor
paa skal ieg det kiende/ thi ieg er gam-
mel oc min Hustru er Alderne. Enge-
len suarede oc sagde til hannem / Jeg
er Gabriel Engel/ som staar faar Gud/
oc er vdsend at ieg skal tale met dig/
at ieg skulde forkynde dig saadant.
Oc see/ Du skalt bliffue Dum / oc icke
kunde tale / indtil den dag / at dette
skal skee/ fordi/ at du trode icke mine
Ord / huilcke der skulle fuldkommis
i deris tid. Oc Folcket tøffuede effter
Zachariam / oc forundrede dem / at
hand tøffuede saa lenge i Templet. Oc
der

der hand gick vd / kunde hād icke tale met dem / oc de merckte / at hand haffde sect en Syn i Templet / oc hand nickede at dem / oc bleff dum.

Naar bleff Johannes omskaaren?

Den Ottende dag (siger Lucas) komme de at omskære Barnet / oc kallede hannem effter hans Fader Zacharias / Men hans Moder suarede oc sagde / Ingelunde / men hand skal kaldis Johannes.

Huo haffde sagd Moderen / at hand skulde kaldis Johannes?

Hun bleff her en Prophetinde / Guds Engel haffde vel forkyndet Faderen i Templet / at hand skulde kaldis Johannes / Men efterdi hand formedelst sin vantro vaar bleffuen dum / da kunde hand io icke giffue sin Hustru Elizabeth det til kiende / Der faare taler hun her aff den hellig Aand.

Huad sige Slectinge oc Naboer det til?

De sagde / Der er io ingen i din Slect / der saa kaldis.

Huad sagde da Faderen der til?

De nickede at hannem / huorledis hand vilde lade kalde hannē. Oc hand begærede en Taffle / screff oc sagde / Hand kaldis Johannes / Oc de forundrede sig alle / Oc strax obnedis hans Mund oc hans Tunge / oc hand talede oc prisede Gud. Oc der kom en fryct offuer alle Naboerne / Oc dette som skeet vaar røctedis altsammen paa alle de Jødiske Bierge / Oc alle som det hørde / lagde det paa hierte / oc sagde / Huad ment du / at her skal bliffue aff Barnet? Thi Herrens haand vaar met hannem. Oc hans Fader Zacharias bleff opfylt met den hellig Aand / spaade oc sagde. Loffuit vere Herren Israels Gud / Thi hand haffuer besøgt oc forløsd sit Folck etc.

Huad giør Sacharias i sin Loffsang?

Try stycke besynderlige. Først giff-
uer hand til kiende / at den gode Gud
haffuer naadelige / effter long foruen-
telse / besøgt sit Folck / oc begynt it Ri-
ge i denne Verden / effter sin Guddom-
melige foriettelse / som hand haffde
giort Fædre oc Propheter. Der nest /
giffuer hand til kiende / huor vdi dette
Rige staar / oc huad dette Rigis Kong
forarbeyder. Det tredie er / at hand giør
oss visse paa dette Rige / at wi icke
skulle twile der paa / oc siger / At denne
Kongis forløbere er allerede neruerен-
dis / oc at Kongen skal strax følge paa
foden effter hannem.

Huad siger hand om den Første
part aff denne Loff-
sang?

Hand siger saa / Loffuet vere Her-
ren Israels Gud / Thi hand haffuer
besøgt oc forløsd sit Folck / Oc hand
haffuer opreysd Saligheds Horn. Lige
som hand vilde sige / Gud haffuer
en

en gang effter loug foruentelse besøgte sit Folck met Naade / oc begynde it Rige/ icke it Verdzligt Rige / men it naadeligt Rige / lyckſaligheds oc ſaligheds Rige.

Huor faare kalder hand dette Rige it Horn?

Fordi / at hand ſtøder ned met Euangelio/ſom met it Horn/ alt det ſom i Verden ſetter ſig op imod hannem/ Dieffuelen / Verden / Kiød oc Blod/ naturligt ſkæl oc Mennilſkeligt gode lycke oc mening.

Huor faare kalder hand det Saligheds Horn?

Fordi / at Euangelium er Guds krafft/ ſom giør dem alle ſalige der tro paa. Andre Rige haffue der s Naffn aff ſtor mact/ rigdom/ Land oc Folck. Dette Rige haffuer naffn aff Salighed/ thi det er Retferdigheds oc Saligheds Rige. Andre Rige ere timelige/ oc faa ende/ Dette Chriſti Rige er it

euigt

euigt Rige / Det begyndis heri troen oc naade / oc skal det fuldkōmis i euig ære oc herlighed. Oc naar nogen er i dette Rige / da hindre det hannem icke / om hand end er skrøbelig oc siug / der som hand ekon vil forlade sig paa Gud oc holde denne Kong faar Øyen / da skal det ingen nød haffue.

Huor opreysde Gud Christi Rige ?

J sin Tieneris Dauids huss / Som hand talede i fordem tid / formedelst sine hellige Propheters mund.

Huem oprette hand det?

De Trofaste / baade aff Jøder oc Hedninge.

Huor til ? Huad vil hand giøre ?

At hand vil frelse oss fra vore Fiender / oc fra alle deris haand / som oss hade. Oc beuise vore Fadre barmhertighed oc tencke paa sit hellige Pact. Oc paa den Eed / hand soer vor Fader Abraham / at giffue oss. Det er / hand

vil befri oss fra alle vore Fiender/ synlige oc wsynlige.

Huor faare vil hand det giøre?

At vi skulle tiene hannem wden fryct vor liffs tid.

Huorledis skal denne tienste ske?

Icke i Suenne fryct/ icke i vduortis optenckte gerninger oc Ceremonier/ icke heller i Pharisaisk retferdighed/ men i hellighed oc retferdighed/ som hannem er behagelig/ I Aanden oc i sandhed/ Hand vil haffue hiertet/ hand vil icke lade sig nøye met hygleri/ Hand vil enten haffue oss aldelis oc altsammen/ eller aldelis intet/ Hand kand icke fordrage/ at vort hierte er atskild i tho dele/ halffdelen til Gud/ oc halffdelen til Verden.

Huorledis giør hand oss visse paa/ at Christi Rige er neruerendis?

Hand siger/ at Kongens Christi forløbere/ hans Søn Johaunes er ner-

neruerendis/ oc hand giffuer hans Embede til kiende/ oc sige / Oc du Barn lille skalt kaldis den Høystis Prophete/ Guds rettte Bebudere/ icke it scrifftesligt sendinge Bud/ som de andre Propheter / men it mundeligt sendinge Bud / som skal vise met fingeren / oc obenbare Verden den Kong Christum. Du skalt gaa frem faar Herren / oc berede hans veye/ det er/ Du skalt Predicke Louen oc Penitentz / oc fordriffue aff Menniskens hierter de store groffue Synder./ Affguderi/ Vantro/ oc andre saadanne/ Oc giffue hans Folck Saligheds forstand.

Huor vdi staar denne forstand?

J deris Synders forladelse.

Hueden kommer denne forladelse?

Formedelst vor Guds hiertelige barmhertighed / formedelst huilcken opgangen aff det Høye besøgte oss/ det er/ Jesus Christus Guds Søn. Thi hand kom ned aff Himmelen oc obenbaredis faar Verden.

Huem skinde hand faare?

Dem som side i mørcke oc i dødens skugge/oc viser vore føder paa fredens vey. Thi Christus den rette Hyrde oc Erckebiscop/vilde giøre en eniste Faaresti aff Jøder oc Hedninge/ oc vise alle Menniskis føder / som anamme denne Christum / paa den euige freds vey.

Huor til vaar Johannes den Døbere født?

At hand skulde gaa frem faar Christo/som Morgenstiernen faar Solen/som en Suend faar sin Herre/som en Ven faar Brudgemmen. Hand skulde vere en retsindig Predickere / som icke aleniste met sit hellige leffnet / men ocsaa met den aluerlighed hand brugede i sit Embede / skulde vere alle Ordens Predickere til it Exempel oc en Spegel / huilcket de skulle effterfølge. Hand predickede icke aleniste Louen oc Penitentze/men hand visde ocsaa

alle Menniske til Christum / oc sagde/ See/ det er Guds Lam/som bær Verdens Synder.

Huor faare skulde hand kaldis Johannes?

Efftterdi hand skulde icke aleniste predicke den naadige oc liffsalige Frelsere Christum / men ocsaa pege paa hannem met sin finger / da vaar det tilbørligt / at hand skulde kaldis Johannes / det er / naadelig / liffsalig / yndelig / behagelig / at naffn oc tid skulde komme offuer it. Thi den tid vaar nu neruerendis / at Gud Fader vilde beuise den gantske Verden naade oc barmhertighed. Der faare skulde der ocsaa vere lyst oc glæde hoss alt det her skede/ baade i fødzelen oc omskærelsen. Thi det vaare alle Menniske glade / Foreldre / Venner / Slectinge / Nabo/ loffuede oc tackede Gud. Lige skulle wi ocsaa loffue oc tacke Gud/ oc bede hannem der til met / at hand ocsaa

saa vil lade oss bliffue delactige i denne naadelige tid/formedelst Christum forlade oss alle vore Synder/oc giffue oss det euige liff/ Amen.

Marie Besøgelsis Dag/

Euangelium / Luce I.

MAria stod op i de dage / oc gick hastelige paa Biergene/til Iude Stad / oc kom i Zacharie huss / oc helsede Elizabeth. Oc det begaff sig / der Elizabeth hørde Marie helsen / da rørde Barnet sig i hendis liff. Oc Elizabeth bleff opfylt met den hellig Aand/oc robte høyt/oc sagde/ Velsignet est du iblant Quinderne / oc velsignet er din liffs fruct. Oc hueden kommer mig det / at min Herris Moder kommer til mig? See/ der ieg hørde din helsen rørde Barnet sig i mit liff met glæde. Oc/ O salig est du / som trode / Thi det skal fuldkommis/

mis / som dig er sagd aff Herren.
Oc Maria sagde. Min Siel ophø-
yer Herren / Oc min Aand glæder sig
i Gud min Frelsere. Thi hand haff-
uer anseet sit ælendige Tienerinde /
See / her effter skulle alle Børns børn
prisemig salig. Thi hand haffuer giort
store ting imod mig / som er mectig /
Oc hans Naffn er helligt. Oc hans
barmhertighed varer vden affladelse
stedze oc altid / Hoss dem som han-
nem frycte. Hand bruger mact met sin
Arm / Oc atspreder dem som ere hoff-
modige / i deris hiertis sind. Hand
støder de Veldige ned aff Stolen / Oc
ophøyer de Elendig. De Hungrue fyl
der hand met Got / Oc lader de Ri-
ge tomme. Hand tencker paa Barm-
hertighed / Oc hielper sin Tienere Is-
rael op. Som hand sagde til vore Fæ-
dre / Abraham oc hans Sæd euindeli-
de. Oc Maria bleff hoss hende ved tre
Maanede / der effter foer han hiem til
bage igen.

Huad handler dette Euangelium?

Try stycke. Først/formedelst huilcke Menniske Gud Fader obenbarede Christi Mandoms høye gerning/som er/formedelst tho Quinder. Der nest/Marie oc Elizabeths samtale. Det tredie/Det deylige Magnificat Marie Loffsang.

Huilcken er den store gerning/der Gud haffuer giort?

Gud haffuer giort store oc vnderlige gerninger her paa Jorden/men ingen større oc vnderligere end at Christus anammede mandom. Thi den vdødelige Gud bleff it dødeligt Menniske/ Oc Gud forløsde Mennisken formedelst denne gerning fra Dieffuelens/ Dødens / Syndens oc Helffuedis mact/forligte dem met Faderen oc oplod Himmelen.

Huad Menniske vdualde Gud til denne gernings obenbarelse?

Tho arme enfoldige Quinder/Mariam oc Elizabeth.

Huor faare vdualde hand icke ypperlige/ mectig/rige oc lerde Mennisker?

En verdzlig viss Mand haffde wden tuil vdualt de veldigste rigiste oc Visiste til saadan en gerning / at det kunde hafft en stor anseelse. En anden haffde giffuet sit raad der til/ at mand først skulde giffuet Keyser Augusto eller Kong Herodes saadant til kende/at de fremdelis kunde met Keyserlige Breff oc Kongelig befaling/ obēbaret det faar den gantske Verden. Men Gud ericke saa til sinde / Hand vilde huercken vduele Augustum eller Herodem/huercken ypperste Prester eller Scrifftkloge/ til denne gerning / men hand vdualde arme enfoldige Quinder / Jomfru Mariā / oc den alderne Quinde Elizabeth. O: S. Pauli Ord j. Corrnth j. Ere her fuldkomne. Huad som daarligt er faar Verden/det vdualde Gud/ at hand vilde beskermme de Vise.

Huad giøre disse tho Quinder?

De komme til sammen / hilse huer andre venlige / tale om Guddommelige sager / om det Menniskelige slectis forløsning. Oc Elizabeth bliffuer i det samme opfyldet met den hellig Aand / oc kiende Mariam at vere HErrens Moder. Der til met glæder den Døbere Johannes sig i Moders liff / oc vndfanger sin Feelsere met glede. Saa kand oc icke heller Maria holde sig / at hun io skal bryde vd aff glæde / oc siunge det deylige Magnificat / i stor glæde.

Huorledis kommer Maria til Elizabeth?

Maria stod op / siger Lucas / i de dage / oc gick paa Biergene hastelige oc met skyndelse.

Huor faare gick Hun hastelige?

Der haffde hun tuende orsaager til. Først / haffde hun hørt aff Gabriel Engel/

gel / at hendis frencke Elizabeth vaar bleffuen fructsommelig paa gammel alder / Der faare drager hun strax aff sted / oc vil selff see oc høre Guds vnderlige gerning. Der nest / efftердi Maria vaar en Jomfru / da burde hende at skynde sig paa veyen / at hun kunde komme til folck igen. Det staar en Quindis persone / oc besynderlige en Jomfru / offuermaade vel / at hun er fauerferdig / tuctig oc bluferdig / huor hun gaar paa Algader eller alfare veye / at hun icke gaber oc gloer i huer vraa / oc staar faar huer mands dør oc holder faddre snack met alle dem hun møder paa veyen / men hun skal hastelige bestille sit ærende / huort hun haffuer at gaa / oc skynde sig hiem igen.

Mercker mand oc nogen løsactighed i denne Marie reyse / som wi nu see almindelige paa piger oc Jomfruer ?

Ney / Maria gaar hastelige / helser ingen / hun sladrer met ingen paa veyen / hun gaber icke oc glor omkring sig / men hun betencker aleniste huorledis hun kand komme til sin frencke Elizabeth / hilse oc ynske hende lycke oc salighed / oc vere nogen stund hoss hende oc tiene hende / Huor met hun giffuer alle fromme Jomfruer oc Quinder it Exempel / at de skulle lige saa giøre / gaa tuctelige oc erlige paa alfare veye oc gader / icke staa oc holde snack hoss huert Hørne / oc sette Landene til rette.

Huorledis gaar det de Quinder oc Piger som icke følge dette Marie Exempel ?

De falde almindelige i synd oc last. Haffde Dina Jacobs dotter / Gen. 34. bleffuet hiemme / der hun spacerede vd til Sichem / at besee landens Quinder / da haffde hun icke bleffuet beskemmet oc beleyet. Haffde Vrie Hustru icke toet sig i almindeligt bad / oc ladet

see

see sig aff Kong David/da haffde hun
icke bleffuet en Horkone. Der faare si-
ger S. Paulus / Quinder skulle tage
vare paa Huset / oc icke stryge longt
omkring / De skulle see til Huset. Der
faare kalder ocsaa David Psal. lxviij.
Quindē/er en hussare oc husprydelse/
icke en weyprydelse eller gadeprydelse.
Thi at lige som Skildpadder oc Sneg
le bære deris Huss omkring met dem /
huort de gaa/ Saa skal oc en Quinde
stedze bære Husssorgen met sig.

Huad giør Maria hoss Elizabeth?

Hun hilser hende venlige / ynsker
hende lycke oc salighed / Det er icke en
ringe ting / at de Christne hilse huer
andre. Thi Christus befalede sine Dis-
ciple / Luce x. At huor de ginge ind ī
noget huss/da skulde de først sige/fred
vere i dette huss/Thi det er vist/at naar
en from Christne helser oss / da lader
Gud tilsige oss sin hilsen / ned aff
Him-

Himmelen / formedelst samme Men-
niske / oc huo der saa met tacksigelse
anammer saadan hilsen / som den der
vdgaar aff Gud / hannem kand hun
visselige icke bekomme ilde / men hun
triffuis oc forfremmis hannem til det
beste.

Huad suarede Elizabeth?

Lucas siger / Der Elizabeth hørde
Marie hilsen / da rørde Barnet sig i
hendis liff / Dette er det / der Engelen
sagde til Zachariam / At Johannes
skulde opfyldis met den hellig Aand i
Moders liff. Dette er it suart Torden
slag imod Giendøbere / Thi at vaar
Johannes bequem til at anamme den
hellig Aand / der hand end nu vaar i
sin Moders liff / huor faare ere icke da
ocsaa de vmyndige børn / som allerede
ere fødde til Verden / bequemme der
til? Oc kunde de anamme den hellig
Aand / huor faare da icke ocsaa Daa-
ben /

ben / efftersi Daaben er troens oc den hellig Aands besegling. Oc Elizabeth bleff opfylt met den hellig Aand / oc robte høyt oc sagde / Velsignet est du iblant Quinderne / oc velsignet er din liffs fruct / Oc hueden kommer mig det / at min HERris Moder kommer til mig ? See / der ieg hørde din hilsens røst / da rørde Barnet sig met glæde i mit liff / Oc / O salig est du / som trode / Thi det skal fuldkommis / som er sagd til dig aff HERREN. Her begyndis Elizabeths oc Marie samtale / Hielp Gud huor stor glæde haffuer der veret / Huor venlige Ord oc kerlige / skiffte de met huer andre / Huor store iertegn skede der ? Skaberen besøger Creaturet / Gud Mennisket / HERren Suenden / Mesteren Disciplen / HErrens Moder hilser Suendens Moder Johannes kiender sin HERRE / før hand seer Himmelen / oc efftersi Moderne hilse

huer

huer andre vduortis met Ord/ da glæ-
de Børnene sig induortis som de end
nu vaare indelucte i Modrenis liff.

Huor faare segde Elizabeth at Maria vaar Herrens Moder? Hun haffde wden tuil skarpe Øyen?

Hun haffde visselige klare Øyen oc en
skarpsyn hun vaar opfylt met den hellig
Aand/ Huor den hellig Aand er Scho
lemestere/ der er synen paa det skarpiste/
hørelsen paa det subtiligste/ talen aller
mest brennende/ gerningen paa det hel-
ligste/ alle konster oc vissdom paa det
høyste. Hun loffuer icke aleniste Mari-
am offuer alle andre Quinder/ for den
naade skyld/ som Gud haffde wden
hendis fortienste delet met hende/ men
hun priser ocsaa høylige hendis liffs
fruct/ Ja siger hun aff stor ydmyghed/
Jeg skulde met rette komme til dig oc
tiene dig/ saa kommer du til mig/ oc
vilt tiene mig/ huor met/ haffuer ieg
det fortient? O salig est du som tro-
de.

de. Her scriffuer Elizabeth troen det altsammen til / som Marie vaar vederfaret / lige som Scrifften ocsaa siger om Abraham / Gen. xv. At hand trode / oc det bleff regnet hannem til retferdighed. Thi Christus siger ocsaa Marci ix. At alle ting ere den mulige / som tror.

Skulle wi ocsaa ved denne maade ære / loffue oc prise Mariam?

Vilt du rettelige ære Mariam / da skalt du tro lige som hun trode / du skalt leffue / som hun leffde / sæt dig hendis gudelighed faare / dog skalt du see vel til / at du tilforn kommer til Christi vidskab / som her prisis i Elizabeth / Thi alligeuel hun end loffuer Mariam høylige / saa bekiender hun dog / at alenista Marie liffs fruct / er hendis Herre / oc den rette Sæd / i huilcken alle Folck skulle velsignis / Denne loff formindsker icke Guds ære. Ja naar i

 saa

saa maade Maria loffuis aff oss oc an-
dre Helgen/da prisis Gud oc æris paa
det aller høyste i sine Helgen/effterdi at
alt det gode som Helgen haffue giort
eller hafft/tilscriffuis hannem/oc icke
Helgens gerninger eller fortienste.

Huad suarer Maria til Elizabeths
Ord?

Der Elizabeth prisede Guds vn-
derlige gerninger oc iertegn saa herli-
ge i Maria/da bleff Maria optent/
oc vdbrød ocsaa met stor brennende
glæde/oc sang den herlige Loffsang/
det deylige Magnificat.

Huad giør Maria i denne Loff-
sang?

Hun priser besynderlige tre Guds
dyder oc gerninger/som er/Guds
barmhertighed/Guds mact/oc Guds
sandhed/oc giffuer saa Gud tre Titler
oc Naffn/oc kalder hannem den mil-
digste/veldiste oc sandruiste i sine for-
settelser.

Huor-

Huorledis begynder hun Loff-sangen:

Hun siger. Min Siel ophøyer HErren / oc min Aand glæder sig i Gud min Frelsere / Lige som hun vilde sige / Min allerkieiste Elizabeth / Jeg bekiender gantske gerne / huad mig er vederfaret aff Gud / vden al min fortienste oc verdskyld. Min Siel oc Aand / mit liff oc ræsen / ia al min krafft / sind / hierte / hu oc vilie / begærer inderlige at loffue Gud / aff stor glæde / saa / at ieg er mig icke selff mectig / oc kand icke holde mig / at ieg io skal prise Gud / Jeg vilde gerne at al det som paa mig er leffde oc haffde tunger / at alle mine lemmer kunde siunge oc springe / Saa offuernettis meget got / stor naade oc vsiglige gaffuer / finder ieg hoss oc i mig / Der faare vil ieg icke aleniste prise hannem met munden / som Øyenskalcke giøre / men min Siel skal ophøye hannem / det er / ieg

vil prise hannem met gantske hierte / oc met alle mine kraffter / oc min Aand / som er opliusd formedelst Guds Aand / oc er bleffuen it met hannem / skal icke glæde sig i nogen andet / end der vdi / at hand nu saa rigelige haffuer delt sin naade met mig.

Huorledis priser Maria Guds barmhertighed ?

Hun siger. Hand haffuer seet til sin Tienerindis fornedrelse / See / her effter skulle alle Børne børn prise mig hellig / Lige som hun vilde sige / Gud kunde vel fundet Rigere / deyligere oc mectigere Jomfru / oc hand haffuer alligeuel vent sine Øyen til mig fattige Pige / vdualt mig til en Moder / vden al min fortienste / tancke oc begæring / Der faare skulle alle Børne børn prise mig salig / Thi hand haffuer giort store ting imod mig / som er mectig / oc hans Naffn er helligt. Jngen ting er hannem vmulig / Hand formaa alting / thi

thi hans Naffn er helligt / ia saa hel-
ligt / At der oc icke er noget andet
Naffn / i huilcket wi kunde bliffue sa-
lige / Oc hans barmhertighed varer wi-
den affladelse stedze oc altid / hoss dem
der hannem fructe / Thi Dauid siger i
den cxlv. Psalm. Gud giør huad som
de Gudfryctige begære / oc hører deris
rob / oc hielper dem.

Huorledis priser Maria Guds mact ?

Hun siger frem delis. Hand bruger
mact met sin arm / oc atspreder dem
som ere hofferdige i deris hiertis sind.
Denne mact beuiser Gud met gernin-
gen / Først atspreder Gud de Hoffer-
dige i deris gode tycke / oc giør alle
deris anslag til intet / Som S. Petrus
siger j. Pet. v. Gud imodstaar de Hof-
ferdige / men de ydmyge giffuer hand
naade. Der nest støder hand de Vel-
dige aff Stolen / oc ophøyer de forne-
drede. Saa bleffue Saul oc Haman
nedstyrte / der de misbrugede den mact /

Gud haffde giffuet dem/ oc Dauid oc Mardocheus bleffue ophøyde. Det tre⸗dieer/ at hand opfylder de Hungrige met got/ oc lader de Rige tomme. Saa mettis den Hungrige Lazarus i Abra⸗he skiød/ met euig glæde oc salighed/ Men den Rige Mand ligger i Helff⸗uede/ i euig Jld/ oc haffuer icke trøst eller husualelse til euig tid.

Huor priser Maria Guds sandhed?

Hun siger fremdelis/ Hand tencker paa barmhertighed/ oc hielper sine Tie⸗nere Jsrael op/ Som hand sagde til vore Fædre/ Abraham oc hans Sæd euindelige/ Lige som hun vilde sige/ Alt huad den naadige Gud tilsagde A⸗braham oc hans Sæd/ det er fuld⸗kommet i mig/ icke aleniste mig/ men al Jsrael/ det er/ alle Christne Men⸗niske til gode/ icke aff vor fortienste oc verdskyld/ men aff Guds milde naade oc barmhertighed/ Hand tenckte paa sin barmhertighed/ huilcken hand haffde

tilsagd

tilsagd Abraham / Denne foriettelse vilde hand holde / thi hand er en sandru Gud.

Huad skulle wi lære aff dette Euangelio?

Wi Christne skulle hielpe huer andre / oc ynske huer andre alt got / vere kierlige oc fredsommelige venlige met huer andre / leffue i samdrectighed / oc den ene hielpe oc tiene den anden / huor met oc i huad maade hand kand. Wi skulle ocsaa altid loffue oc prise Gud / oc tacke hannem for sin store naade oc vsigelige velgerninger / Oc der som Gud tilskicker oss Kaarssit / genuordighed / forfølgelse / modgand oc siugdō / da skulle wi bære det taalmodelige / stedze haffue en inderlig begæring oc hiertelig forlengelse effter det Himmelske gode oc euige liff. Der som wi det ville giøre / da vil Gud dele sit yndist / naade oc barmhertighed met oss her paa Jorden / oc effter dette liff giffue oss euig glæde oc salighed / Amen.

Marie Magdalene Dag/

Euangelium / Luce VII.

DEr bad en Phariseer Christum/ at hand skulde æde met hannem. Oc hand gick ind i Phariseerens huss/ oc sette sig til bordz. Oc see/ der vaar en Quinde i Staden/ hun vaar en Synderinde/ der hun fornam/ at hand sad til bordz i Phariseerens huss/ da bar hun it Glass frem met Salue/ oc traadde bag til hans Føder/ oc græd/ oc begynde at væde hans føder met graad/ oc at tørre met sit hoffuet Haar/ oc hun kyste hans Føder/ oc saluede dem met Salue.

Men der Phariseeren/ som hannem haffde indbudet saa det/ talede hand ved sig selff/ oc sagde/ Der som denne vaare en Prophete/ da viste hand huo oc huordan en Quinde denne er/ som rører ved hannem/ thi hun er en

Syn-

Synderinde. Jesus suarede/oc sagde til hannē/Simon/ Jeg haffuer noget at sige dig. Da sagde hand/ Mestere/ sig frem. Der haffde en Aagerkarl tho Skyldener den ene vaar fem hundrede Pendinge skyldig/den anden halfftredie sinds tiue. Oc der de icke haffde at betale met/ gaff hand dem det baade til/ Sig nu/ huilcken aff dem skal elske hannem mest? Simeon suarede/ oc sagde/ Jeg acter/ den som hand gaff mest til. Da sagde hand til hannem/ Du dømde ret.

Oc hand vende sig til Quinden/ oc sagde til Simeon/ Seer du denne Quinde? Jeg kom i dit Huss/ Du haffuer icke giffuet mig Vand til mine Føder/ men denne giorde mine Føder vaade met graad/ oc tiurde dem met sit Hoffuet haar. Du haffuer ingen kyss giffuet mig/ men denne loed icke aff at kysse mine Føder/ siden hun kom hid ind/ Du saluede mit Hoffuet icke

Olie/men hun saluede mine Føder met salue. Der faare siger ieg dig/ Hende ere mange Synder forladne/ thi hun elskte meget. Men huilcken som lidet forladis/ hand elsker lidet.

Oc hand sagde til hende/ Dig ere dine Synder forladne. Da begynde de som sade til bordz met hannem/ oc sagde ved sig selff/ Huo er denne/ som oc forlader Synderne? Da sagde hand til Quinden/ Din Tro haffuer hulpet dig/ Gack bort met fred.

Huor om taler dette Euangelium?

Om tre Personer/ Om en fattig syndig Quinde. Om Phariseeren. Oc om Christo. Wi haffue i denne Quinde it Exempel til en retsindig tro oc en sand Penitentze. J Phariseeren haffue wi en opblesd hofferdighed oc en falsk tillid til egen fromhed. J Christo haffue wi en wforfalsket wfarffuet kierlighed/ huilcken der/ som en retferdig

dig Dommere / skelner imllem denne Synderinde oc Phariseer / oc dømmer retferdelige.

Huad er denne Quinde for en Synderinde?

Wden twil icke saadan/at hun haffde lyst oc behagelighed til sine Synder / Men hun fornemmer/at hun skicker sig icke rettelige i sit leffnet / Der faare begærer hun raad/ hielp oc trøst aff Christo.

Huor mangfoldige Syndere ere der da?

Trehonde. De første ere forherdede forstockede Syndere/som ere foruende i deris sind / oc acte huercken Gud eller Menniske / som Pharao / Judas etc. De andre ere Syndere faar Gud / men faar Verden lade de sig tycke at de ere fromme oc hellige / som Phariseer oc Dyenskalcke/huilcke Christus siger om/ Luce xvj. I ere de/ som giøre eder selff retferdige faar Menniskē / men Gud

kien-

kiender eders hierter / Thi det som er
ypperligt iblant Mennisken / det er en
verstyggelse faar Gud. Det tredie ere
Syndere baade faar Gud oc Verden /
men effterdi de bekiende deris Synder /
haffue en mishagelighed der til / oc for=
tryde dem / oc bede Gud om naade /
da bliffue de retferdige faar Gud / Saa=
dan en Synderinde vaar denne Quin=
de / Disligist Zacheus oc Røffueren
paa Kaarsset.

Huad naffn haffde denne Quinde ?

Lucas neffner hende icke ved naffn /
men siger alenist / at hun vaar en Syn
derinde / Nogle mene at det vaar Ma=
ria Magdalena / aff huilcken der vaa=
re siu Dieffle vdfarne / som der staar
Luce viij. Men der ligger ingen macht
paa huad hendis Naffn vaar / det er
nock / at wi vide / at Christus kom til
Verden / at hand baade vilde hielpe
Mend oc Quinder aff deris Synder.

Huad

Huad gjør denne Synderinde?

Der hun fornam / at Jesus sad til bordz i Phariseerens Hus / bar hun it Glass met salue / oc gick bag til hans Føder / oc græd / oc begynde at væde hans Føder met graad / oc at tørre dem met sit Hoffuet haar / oc hun kyste hans Føder / oc saluede dem met salue.

Huo haffde bedet Christum hiem met sig?

Den Phariseer Simeon.

Haffde da Christus omgengelse met Phariseer?

Christus forsømmede ingē tid / at lære / predicke oc hielpe / huor leylighed oc aarsaage begaff sig / oc der vaar noget haab til forbedring. Hand søgte icke sin egen oc nytte / hand vilde icke heller samtycke i deris synd oc last / men hand arbeydede paa / at hand kunde forsamle de atspredde / vildfarende oc fortabte Faar igen / oc omuende arme Syndere

oc Synderinder fra deris syndige væsen oc leffnet.

Fryctede icke denne Quinde Phariseeren?

Hun haffde saa stor sorge oc ruelse/ at hun huercken fryctede Hosbonden eller hans Gester/ Hun viste gantske vel/ at hun/ som en obenbare Synderinde/ icke vaar saare vel kommen/ oc at hendis tilkommelse icke skulde bliffue vstraffet aff Phariseer/ Oc hun haffuer alligeuel saadan kierlighed oc forhaabelse til Christum / oc der til met saa brennende en tillid/ at hun slaar alting bort aff sine Øyen/ oc trenger sig dristelige ind til Christum / som kunde forlade hende Synderne / oc bliffuer icke til bage / fordi at hand sad til bords i saa hederligt Gestebud.

Huorledis sticker hun sig her hoss Bordet?

Hun giffuer der met til kiende at hun græder / saluer / tocr oc tørre

Christi Føder/ huad tro hun haffuer til hannem. Oc hun vil lære oss met dette sit Exempel/ huorledis de skulle vere skickede/ som ville hoss Gud bekomme Syndernis forladelse.

Huorledis beuiser hun sin Tro?

Met kierligheds oc barmhertigheds gerninger/ Thi hun begynder at væde Christi Føder met sin graad/ oc at tørre dem met sit Hoffuet haar/ oc hun Kyste hans Føder oc saluede dē met salue. Dette ere visse Tegn til hendis Penitentze/ tro oc kierlighed.

Huorledis?

Hun haffde først en hiertelig mishagelighed til sine Synder/ der hun haffde fortørnet Gud met/ Oc hun trenger sig met saadan aluerlighed til Christum/ at hun foracter alle Phariseernis spotske ord oc al deris vrede/ dette er it stort tegn til hendis tro/ ligesom Christus ocsaa giffuer hende vidnisbyrd e

det

det hand siger / Din tro haffuer hulpet dig / Der til met er denne tro icke aarckeløss eller vden gerninger / men hun vdbreder sig formedelst kierlighed. Thi hun effter landens sedua nlighed saluer Christi hoffuet met kaasteligt Vand / oc væder hans Føder / met graad / oc tørrer dem met sit haar.

Skulle da wi giøre lige saa?

Ville wi bliffue salige / da skulle wi først fortryde vore Synder aff hiertet / oc tencke til at bedre vort leffnet / Oc der nest tro / at Synderne skulle forladis oss for Christi skyld. Paa det sidste skulle wi ocsaa beuise vor Tro formedelst kierligheds oc barmhertigheds gerninger oc giffue hende obenbare til kiende / som wi høre oc see paa denne Synderinde.

Huad er ret Penitentz?

Penitentz er ret gantske Minniskelige leffnets omuendelse / Som naar

et Menniske kiender sine Synder/ seer
oc fornemmer at hans leffnet er icke
ret / Hand hører der til met Predic-
ken/ at Gud icke vil lade nogen synd
gaa wstraffet hen / Oc hand da for-
ferdis for Guds aluerlige vrede oc stren-
ge dom / offuergiffuer Synden oc be-
drer sit leffnet/saa/at hand er nu an-
derledis til sinde / hand tencker / taler
oc giør andet oc anderledis/end hand
tilforn tenckte / talede oc giorde.

Finde wi oc saadan Penitentze hoss
denne Synderinde?

Ja / Hendis Øyen / som hun til-
forn haffde bruget til wbluferdig syn/
hendis mund til wnyttelige oc l[illegible]ffac-
tige ord / hendis haar til offuerflødig
prydelse / hendis hender / føder oc alle
lemmer til Synd / dem bruger hun nu
til Christi tienste / hun vader Christi
Føder met sin graad/ hun tørrer dem
met sit haar / hun kysser dem met sin
mund / Oc saluer dem met dyrebar

 Sal-

Salue/ Oc hun tror stadelige/ at Christus vel kand rense oc løse hende aff alle hendis Synder. Lige nu som hun tror/ saa vederfaris hende.

Huad giorde Phariseeren der til?

Hand sagde ved sig selff/ Der som denne vaare en Prophete / da viste hand/ huo oc huordan en Quinde denne er/ som rører ved hannem/ thi hun er en Synderinde. Aff disse tancker kunde wi vel mercke/ huorledis Hyenskalcke ere til sinde/ oc huad Phariseers nature er / som er / at de holde meget aff sig selff/ rose deris egne gerninger oc fortienste/ ophøye deris egen retferdighed/ foracte oc forsmaa huer mand. Oc dette Hygleri er alle Mennisske saa metgiffuet aff Moders liff/ Som den Prophete Esaias siger Cap. ix. De ere alle sammen Hyenskalcke oc Onde/ oc alle deris munde tale daarlighed. Oc wi kunde icke bliffue fri fra denne brøst oc siugdom/ wden den hellig Aand kommer/

oc

oc giør it nyt Menniſke aff den gamle Adam.

Huad ſuarer Chriſtus til Phari-ſeerens tancker?

Hand kunde icke andet/ end giff-ue Phariſeeren ſit Hygleri til kiende/ hand leſde hannem en ſkarp Text/ ſuarede oc ſagde til hannem/ Simon/ ieg haffuer noget at ſige dig. Da ſagde hand/ Meſtere/ ſig frem/ Der haffde en Aagerkarl tho Skyldener/ Den ene vaar fem hundrede pendin-ge ſkyldig / den anden halfftredie ſinds tiue/ Oc der de haffde icke at betale met / gaff hand dem det baade til/ Sig frem/ Huilcken aff dem ſkal elſke hannem meſt? Simon ſuarede oc ſagde/ Jeg acter/ den hand gaff meſt til. Da ſagde hand til hannem/ Du dømde ret. Oc hand vende ſig til Quin-den/ oc ſagde til Simon/ Seer du denne Quinde? Jeg kom i dit Huſſ/ du haffuer icke giffuet mig vand til mine

Føder / men denne giorde mine føder vaade met graad / oc tiurde dem met sit Hoffuet haar / Du haffuer ingen kyss giffuet mig / men denne loed icke aff at kysse mine føder / siden hun kom hid ind. Du haffuer icke saluet mit Hoffuet met Olie / men huu saluede mine Føder met Salue.

Huad vil Christus giffue til kiende met disse Ord?

Hand vil der met giffue til kiende / huor faare hand kom til denne Verden / som er / for Synderis skyld. Nu ere wi allesammen Syndere / Wi ere allesammen Gud skyldige / Ja / huo er paa Jorden / som kand sige / at hand er icke en Syndere / oc at hand er Gud icke skyldig? Den hellige Johannes siger / Der som wi sige / at wi haffue icke Synd / da forføre wi oss selff / oc sandheder icke i oss. Oc S. Paulus siger Rom. iij. De ere allesammen Syndere / oc dem fattis den ross / der

de

de ſkulde haffue i Gud / oc de bliffue retferdige uden fortienſte / aff hans naade etc. Wi vende oſſ nu huort wi ville / da ere wi Gud ſkyldige. Gud giff-ue at wi kunde kiende ſkylden / oc tro / at Gud vil forlade oſſ ſkylden / oc der neſt / lige ſom denne Quinde / vere tacknemmelige / begære naade / oc bede om Syndernis forladelſe.

Huad dom ſiger Christus aff offuer denne Quinde?

Hand ſagde til Simon / Hende ere mange Synder forladne / thi hun elſkte meget / men huilcken ſom lidet forladis / hand elſker ocſaa lidet / Oc til Quinden ſagde hand / Dine Syn-der ere dig forladne.

Huorledis da? Kom denne Quinde til Syndernis forladelſe formedelſt Kier-lighed?

Ingelunde. Huorledis kand Men-niſkens gerning beſkaffe Syndernis forladelſe / huilcket der hører alene Gud

 til/

til. Hun fick Syndernis forladelse aff Naade/ for Christi skyld/ huilcken hun forlod sig paa/ Som Christus selff siger her effter/ Din Tro haffuer hulpet dig.

Er dette aleniste sagd til denne Quinde?

Giør som denne Quinde giorde/ da skal dig vissilige ske lige saa/ Thi Christi Ord/ Dine Synder ere dig forladne/ høre oss alle til/ oc komme oss allesammen ved/ som tro paa Christum/ Lige som wi ocsaa bekiende i vor tro/ Jeg tror hellige Menniskis samfund/ Syndernis forladelse/ Christendommen eller den Christne Kircke haffuer altid Syndere/ som Scrifften siger/ Den Retferdige falder siu gonge om dagē/ oc staar siu gonge op igen/ Saa skulle wi ocsaa stedse bede/ Forlad oss vor skyld etc. Efterdi wi nu wden affladelse Synde/ da skulle wi ocsaa wden affladelse søge oc hente Syndernis forladelse/ i Christendommen/ i disse Christi Ord.

Huad

Huad sagde Phariseerne som sade met til bordz/til denne Afløss-ning?

De sagde ved sig selff/Huo er denne/som ocsaa forlader Synderne?

Huad suarede Christus?

Hand sagde til Quinden/Din tro haffuer hulpet dig/gack bort met fred/Lige som hand vilde sige/J forundre oc forarge eder der paa/at ieg er denne arme Quinde saa venlig/Nu skulle i vide/at ieg icke aleniste vil anamme hende/men ocsaa giøre hende bedre oc frommere/end i ere/Thi hun tror mig/Effterdi da hun saa tror mig/da vil ieg forlade hende alle hendis Synder/Jeg vil der til met saa hiel-pe hende til hendis Samuittigheds fred/at hun skal haffue fred i Gud/oc aldri bliffue beklaget for sine Syn-ders skyld.

Huorledis befalde disse Christi Ord Phariseerne?

De vaare icke vel til freds der met/ dog passede de der icke meget paa/ Pyenskalcke vaare de/ Tyeskalcke bleffue de. Lige som alle Menniske ere aff deris nature/ naar de icke formedelst Guds Aand bliffue førde fra hyglerj til sandhed.

Huad bemercker denne Histori?

Phariseeren betegner Jøderne/ Quinden Hedninge/ Jøderne bade Christum hiem til sig/ oc forlengdis mange Aar effter hans tilkommelse/ Der hand kom foractede de hannem. Hedninge anammede Christum/ strax de kiende Guds godhed oc barmhertighed. Christi føder ere Euangelij Predickere/ Thi løbe/kaldis i Scrifften at predicke/ Wi skulle giøre Føderne vaade met graad/ oc tørre dem met haaret/kysse dem met munden/oc salue dem met Salue/ Det er/ Wi skulle i alle det Guddommelige Ordis predickener/

kener / hiertelige begræde vore Synder / bekiende dem faar Gud / oc bede om naade / wi skulle besørge Ordens Tienere de arme Christne met Legemlig nødtørfftighed / vere venlige met huer andre / styrcke oc trøste huer andre i nød oc modgang / oc den ene formane den anden til taalmodighed / besynderlige de som predicke oss Guds Ord oc det hellige Euangelium. Men dette salige Euangelium er paa det neste formørcket / den hiertelige graadis oc Penitentzis Kilde / er vdtiurt / Det broderlige samfund oc metdelelse er foruent til gerighed oc egen nytte / fredens kyss til trette oc vsamdrectighed / Trøstens Salue til idel besuigelse oc affgunst / oc alting er forderffuet.

Huad er Summa aff dette Euangelio?

Wi haffue i denne Synderinde en besynderlig naadens Spegel / en stadig tro til Gud / en hiertelig kierlighed

til Christum / en stor ydmyghed oc fornedrelse imod hende selff / Syndernis hiertelige suck oc bekiendelse / en veluillig oc redebon Gudstienste / retsindige gode gerninger / huilcke der gaa aff hiertet / oc bære klarlige vidnisbyrd om hendis tro / Der følger da ocsaa Guds yndist / Naade oc Barmhertighed / Syndernis forladelse oc det euige Liff / Amen.

S. Laurentii Dag / en Predicken / om Diakoner oc de Armis Forstandere.

Huad kand der rettelige sigis om Diakoner oc Menigheds Tienere?

Try stycke. Det første / huad deris Embede vaar i den første Kircke. Det andet / huorledis de skalle skicke sig i denne tid / om besørge de Armis Hospitaler oc Siugestuer. Det tredie / huor aff had oc affuind kommer i Siugestuer oc Hospital.

Huad

Huad er en Diakon?

Diaconus eller en Diakon er Kirckens Tienere/ som er vdualt oc kaldet aff Menighedē/ til at vere arme Christnis Forstandere oc besørge dem / som ere / Vidoer / Faderløse oc ælendige Børn / oc Hussarme Menniske/ baade met Aandelig oc Legemlig tieniste. Saadan en Diakon vaar S. Staffen Act. vj. oc de andre sex. Item Laurentius oc andre flere.

Huad vaar en Diakons eller Forstanderis Embede i den Første Kircke?

Christendommen eller den Christne Kircke vaar i begyndelsen vdi Apostlernis tid / it ret Hospital / der de Christne bare deris gods tilsammen/ oc forsamlede it almindeligt ligende Fæ/ oc vilde intet haffue som skulde vere besynderlige deris eget/ men de Ode oc drucke tilsammē met huer andre i almindelighed/ Som den bog om Apostlenis gerninger klarlige giffuer tilkiende i det

det iiij oc v. Capit. Til at bestille denne nødtørfftighed oc vdrette denne tienste / met Bordene at besørge / bleffue der vdualde siu fromm: Mend aff de tolff Apostle / iblant huilcke Stephanus ocsaa vaar. Denne skick varede icke lenge / Thi der kom strax forfølgelse paa de Christne / oc Disciplene bleffue atspridde i de Land / Judea oc Sammaria / vden Apostlene.

Skulle wi ocsaa begynde saadan en Almindelighed?

At begynde oc oprette saadan Almindelighed / giørs icke behoff / icke haffue wi der heller befalning paa / Men saameget skulle wi giøre / at wi for fattige nødtørfftige Menniske / Vidûer / Faderløse ælendige Børn / skrøbelige / siuge / hussarme Menniske / skulle haffue en almindelige Kiste / i huilcken der skal forsamlis en almindelig hielp / i saa maade / at huer from Christē skal huer hellig oc høytidelig dag legge

legge en huid eller skilling paa Taffelen (effter som hans formue er til) oc i sit Testamente beskicke en Almisse til Guds almindelige Kiste.

Kand saadant ske / at wi skulle icke haffue skade der aff / paa vor næring oc biering?

Wi kunde giøre det rigelige vden al vor skade / ia met vor store fordel / oss til nytte oc gaffn / met vor Samvittigheds fred oc glæde / saa / at wi aldri skulde formercke nogen skade der aff / men visselige befinde Guds velsignelse / lycke oc Salighed / triffuelse oc forfremmelse / i al vor gerning / handel oc bedrifft.

Giff vidnisbyrd aff Scrifften?

Saa siger Gud Deut. xv. Naar nogen aff dine Brødre er fattig / da skalt du icke forherde dit hierte / eller tillycke din haand / men du skalt lade din haand op for hannem / oc giffue hannem gierne / oc lade dit hierte icke for-

fortryde/ at du giffuer hannem / Thi Herren din Gud skal for den skyld velsigne dig / i alle dine gerninger / oc i alt det du tager dig faare. Oc Dauid Psalm xlj. Salig er den som tager sig den nødtørfftige til / Herren skal frelse hannem i den onde tid. Oc Psalm cxij. Salig er den som er Barmhertig / oc lener gerne etc. Hand vdspreder oc giffuer de fattige/ hans retferdighed bliffuer euindelige. Oc Esaie lviij. Bryd dit Brød for den Hungrue/ oc leed de alendige ind i dit Huss / Seer du nogen Nøgen/ da klæd hannem/ oc vnddrag dig icke fra dit kiød. Da skal dit liuss frembryde som morgens Stierne / oc din forbedrelse skal snart voxe / oc din retferdighed skal gaa frem faar dig/ oc Herrens herlighed skal tage dig til sig. Oc Prouerb. xxviij. Huo som giffuer den fattige/ hannem skal icke fattis/ Men den som vender sine Øyen der fra/ hand skal offuermaade forderffuis. Oc i det xj. Cap. En deler vd/ oc haffuer

altid mere/En andē er karg/oc bliffuer
dog arm. Oc Tobie i det iiij. Cap. Hielp
de fattige aff dit gods / da skal Gud see
Naadelige til dig igen / Huor som du
kant/da hielp de Nødtørfftige/Haff-
uer du noget/da giff rigelige/Haffuer
du lidet/saa giff dog aff det lilde met
it trofast hierte/ Thi du skalt samle en
ret Løn i nød/ Thi Almisser frelse fra
alle Synder / ia ocsaa fra Døden. Oc
Christus siger Matth. v. Salige ere de
Barmhertige/thi de skulle faa Barm-
hertighed. Oc Luce xiiij. Naar du giør
it Gestebud/da skalt du biude fattige/
Kryblinge/Halte/Blinde/da est du sa-
lig/thi de haffue icke at betale dig met/
men det skal betalis dig i de Retferdi-
gis Opstandelse. Oc Luce xvj. Giører
eder venner met den vretferdige Mam-
mon/paa det / at naar som i nu haffue
behoff / de skulle anamme eder ind i de
euige Bolige etc.

Ere wi oc skyldige oc plictige der til?

S. Paulus siger ij. Corint. xij at For-
stans

eldrene skulle samle liggende Fæ til Børnene/ Lige ere ocsaa de Rige plictige til at hielpe de fattige/ oc at forsamle en hielp eller ligende Fæ/ paa det de Rigis offuerflødighed skal vere de fattigis trøst/oc de skulle vndsette deris fattigdom/ Som S. Paulus siger/ ij. Corinth. viij.

Er saadan forsamling oc ret oc Christelig?

Denne forsamling er icke ond i sig selff/men sagen til saadan forsamling/ giør gerninger enten god eller ond.

Naar er saadan forsamling wret?

Naar meningen er wret.

Eiff Exempel.

Jsraels Børn samlede huer dag Man/ Men der nogle gemde oc vilde haffue der noget aff i forraad oc til fremstod/indtil den anden morgen/da voxte der Orme vdi/ oc det raadnede oc gaff ond luct fra sig. Saadan fremgong

gong haffde ocsaa den rige Mands anslag Luce xii. Der hand haffde forsamlet meget ind i forraad / til mange aar / thi hand døde den samme nat. Lige gick det ocsaa met Anania / oc hans hustru Saphira / der de sloge nogle vnder sig aff de pendinge de haffde sold deris gods faare / oc bare de andre til Apostlene / thi de døde baade aff Bradød / Act. v. Lige skulle ocsaa end nu paa denne dag Aagerpendinge oc det korn som riffuis op oc giemmis til dyr tid gaffnis Aagerkarle / Kornpuger oc andre saadanne gerige Stimpere / som aldrig kunge forneyis oc faa nock aff Verden / Thi Gud giffuer saa sin velsignelse der offuer / at det forsuinder / lige som røg atspredis oc fordriffuis aff it sterckt vær / at ingen veed huor det bliffuer. Der faare siger Salomon Prouer. i det xi. Cap. Huo som samler Korn oc giemmer til dyr tid / hannem bander folcket / men der kommer velsignelse offuer den som

det vddeler. Oc S. Bernhardus siger i Hussorgen/Haffuer du meget korn i dine vere/da skalt du icke haabis til dyr tid/Thi at huo som elsker dyrtid/Hand er de Armis Mandrabere.

Naar skeer forsamling rettelige?

Naar meningen er ret oc god.

Giff Exempel der paa.

Joseph forsamlede meget korn i Egipten / icke til gerighed eller Aagerninding / men at hand vilde hielpe det arme nødtørfftige folck i den tilkommende dyre tid. Lige forsamlede Kong Dauid ocsaa allehande som vaar nytteligt til Templens bygning/ huilcket hans søn Salomon skulde bygge. Dissligist samlede Salomon oc Esaia korn oc pendinge i Guds kiste/ at mand der aff skulde besørge Prester/ Leuiter oc arme Menniske. Lige haffde ocsaa Christus vor frelsere sit ligende fæ oc pendinge pung hoss den forrædere Judam/ icke for sig selff/ men for sine Disciple oc de Arme. J saa maade

skulle

skulle Regentere forsamle forraad oc ligende til deris vnderdanne / foreldre til deris Børn / de Rige til de Fattige / icke til gerighed / men til deris legemlige nødtørfftighed oc timelige næring.

For huilcke Mennisske ere Hospital oc Siugestuer skickede?

For fattige Christne / Icke at mand skal anamme der ind vgudelige Mennisske / Skalcke oc Skiøger / Landstrygere oc løssgengere / klæde oc føde / huse oc herbere dem / Men huor som nogen er aff de fattige vnderdanne oc Nabor / Mand eller Quinde / Pige eller Dreng / som er kommen i Armod / for allerdom eller siugdom skyld / oc kunde icke lenger fortiene deris føde met arbeyde / Disligist Viduer / Faderløse oc arme ælendige Børn / at mand for Guds skyld skal anamme dem der ind / besørge oc føde dem deris liffs tid.

Huad skulle Diakoner / Spittals Mestere oc de Armis forstandere / besynderlige tage vare paa?

De skulle icke aleniste see til oc giffue act paa at de Arme besørgis paa Legemens vegne/ oc faa deris legemlige ophold/men at de ocsaa faa deris Aandelige føde oc bespisis paa Siellens vegne / At Guds Ord oc det hellige Euangelium bliffuer trolige Predicket faar dem / icke aleniste i Kircken aff Predicke Stolen / Men efftersi største parten enten sider der paa en sted eller ligger ved sengen/ at mand vden affladelse skal holde dem Catechismum/ det er / de thi Bud / Troens Artickle/ den daglige Bøn/oc Sacramenternis krafft/faare / Der faare haffuer mand ocsaa aff gammel tid bygd dem Alteret faar sengen / at de kunde ligge oc see der paa.

Huorledis skulle de arme ælendige Mennniske holde sig?

De Armis forstandere skulle tage vel vare / at de icke leffue it vgudeligt/ vskickeligt oc forargeligt leffnet/at de icke

icke fordriffue deris tid ſkammelige oc
ſkendelige hoſſ huer andre / ſom vilde
wſkellige Creature/ Vlffue oc Biørne/
Hugorme oc Baſiliſker / met kiff oc
trette / had oc affuind / løgn oc beſui-
gelſe / ſkends ord oc baguaſkelſe / men
at de effter Guds befalning leffue
ſmuct erlige / ſkickelige / tuctelige oc
Chriſtelige. At ſaadan en forſamling
ſkal icke mere ſynis at vere it Jøde huſſ/
Tørckedomme / eller wgudelige Men-
niſkis bolig / end it Hoſpital eller from-
me Chriſtnis Herbere / Thi det ſkicker
ſig ingelunde / oc ſkal icke tilſtedis / at
mand i nogen Chriſtelig forſamling / i
Hoſpital eller Siugeſtue (der ſom mand
leffuer aff fromme Chriſtnis almiſſe)
ſkulde bruge it wchriſteligt / wtuctigt/
løſſactig leffnet / fordrage had oc aff-
uind / kiff oc trette / vrede oc fortre-
delighed / ſkends ord oc bander.

Huorledis ſkal mand da handle met de
vanartige oc fortredelige?

Der som nogle aff Dieffuelens indskindelse vilde skende oc laste Guds ord oc sandhed/foracte Christi Euangeliũ/ bespotte de lystige Psalmer oc Loffsange/oc aff forgifftig ondskaff oc Papisteri rose oc prise Løgnaanden Dieffuelen / oc hans Apostle oc Tilhengere/ Dem skal mand forskiude/ oc skille dem fra de fromme/ lige som en Hyrde skil Buckene fra Faarene.

Huad om de sige/ At de for rente eller pendinge haffue kiøbt deris kaast deris liffs tid/ oc ville fordi leffue effter deris eget sind / oc huercken tuingis til den ene Gudstieniste eller den anden ?

Dem skal mand spørie at/ heller de ere Jøder / Tyrkere / Hedninge eller Christne/Finder mand da ingen Christelig omgengelse hoss dem/oc ingẽ forbedring / da skal mand foruise dem til Dieffuelen/oc giffue dem deris pendinge igen / Thi sadanne Menniskis pendinge oc gods er forbandet / oc triff-

uls icke / ia sadanne Pendinge fortære ocsaa det andet gods / som wi offte see faar øyen / Der faare siger Gud formedelst Propheten / Tag bort det onde som er hoss dig / den som bruger Troldom / Løgnere / Gudsbespottere / da vil ieg velsigne dig / din Hustru / dine Børn dit Huss / din Ager / oc alt det du haffuer.

I saa maade skulde vel alle Hospital forfalde oc bliffue til intet.

Det er it almindeligt klagemaal i alle Hospital / at ehuor meget der er / da vil det icke recke til oc sla frem / oc der fattis nu i alle vraar / som tilforn vaar offuerflødelige nock.

Huad sag er der til?

Den sag er saa klar / at mand vel kand vide huorledis det gaar til. Nogle Aar tilforn / anammedis der husse arme Mennniske ind i Hospitaler / fromme Christne / huilcke mand kiende /

som haffde leffuet deris liff erlige / oc
hafft en god omgengelse met huer
mand/ Men nu anammis der ind / v-
den alt forskel/for sticke pendinge skyld/
huer Landstrygere som kommer løben-
dis/vgudelige kroppe/ Papister/ gam-
le Messe Prester/ falske Christne/ som
end nu vden affladelse bespotte oc for-
acte Guds Ord / Saadanne skulde
mand skille der fra/lige som en Bonde
skil Affner fra Huede/ Thi løgn oc
sandhed / Christus oc Belial / komme
icke offuer it.

Huad om nogle vilde bedre sig/ oc bliffue fromme?

Vilde der nogle bedre sig / da kun-
de mand det forsøge/ oc fordrage dem
nogen stund / indtil mand kunde see/
om de vilde haffue en god omgengelse
met de andre oc skicke sig Christelige.
Det beste oc tryggiste raad vaare vel i
denne sag/ at Spittals mestere oc for-
standere skulde paalegge oc skicke en
besyn-

besynderlig Penitentze/ straff oc plict/ oc holde den alffuerlige ved mact / oc fuldriffue hende strengelige / som mand tilforn haffuer giort i Kloster/ Paa det/ at mand skal icke lade saadanne fortredelige/ vanartige/ haardnackede/ forgifftige/ affuendz fulde oc hadzske Menniske/ oc Gudsbespottere/ aldelis haffue deris egen vilie/ oc raade sig selff/ men lade dem en dag eller tho Faste til Vand oc Brød / eller i andre maade legge dem nogen tilbørlig straff paa/ Ellers gaar det som der sigis i det almindelige Ordsprock / Ingen større kiff oc trette/ ingen forgifftigere had oc affuind/ end iblant Muncke/ Nunder oc Staadere/ ja der kunde icke end tho Staadere forligis faar en Dør.

Huor aff kommer saadan had oc affuind i Hospital oc Siuckestuer?

Saadan had oc affuind begyndis i den første Kircke i Apostlernis tid / der det knur oc bulder kom op iblant de

 Christ-

Christne/for Almissens tilhielpelse oc vddelelse/Act.v. Dette knur oc bulder/kiff oc trette/had oc affuind er end nu paa denne dag/oc bliffuer effter oss i Hospital oc Siugestuer/ lige som en metgiffuen rodfest plage/ vndertiden imod deris Forstandere/ vndertiden imod deris Predickere/vndertiden indbyrdis iblant dem selff.

De haffue maa vel ske aarsage til at knurre oc murre?

De haffue aarsage huorledis de ville/ saa er det dog vret oc vtilbørligt/at de for timeligt gods oc for bugens skyld/ skulle knurre oc murre/oc opuecke der til met andre Menniske til vtaalmodighed oc genstridighed/ oc giffue saa aarsage til mange Synder/oc forarge mange Menniske/Haffde de brøst oc dem fattedis noget/ da skulde de giffue saadant tilkiende i himmelighed/ oc ydmyggelige beklage deris nød.

Ja

Ja forstanderne forholde dem deris rettighed faare/ oc føde dem ilde.

Det er wret/ Thi naar de mene/ at de der met ville bespare noget/ at de forminske de Armis rettighed / oc i saa maade forsamle til forrad / da foruender Gud deris mening saa / at det gaar altsammen til bage / Oc det almindelige ordsprock fuldkommis / Huad mand paa fremstød sparer til sin mund/ Det æder vel offte Kat oc Hund (Huad mand giemmer til natte / det giemmer mand til Katte) Thi det er it sant Ord/ Huo som tager fra den fattige/ hand tager fra HERRen / Huorledis skal nu HERRENS velsignelse vere hoss dem/som tager fra Gud? Hand faar visselige forbandelse for velsignelse/for timeli[illegible] Rigdom / euig fattigdom /. Som den Rige Mand / Luce xvj. Denne Rige Mand loed her mange Børn effter sig / huilcke der icke aleniste prale / oc leffue huer

dag

dag herlige aff deris gods / men nære sig ocsaa aff de fattigis almisse / ia bygge store herlige Pallats oc Huss / kiøbe meget Jorde gods oc stor eyedom / oc komme til stor mact oc herlighed / oc ere de Arme offuer maade wgunstige / ia / der er intet Mēniske der de hade oc fortrycke mere / end arme ælendige Menniske / Offuer disse samme skal der gaa en streng dom paa den yderste dag / naar Gud skal sige / Huad i haffue giort en aff disse mine ringiste Brødre / det giorde i mig selff.

Huad er Summa aff denne Predicken?

Huo som icke handler trolige paa de Armis gaffn oc beste / oc findis at vere en wtro Diakon / Spittalsmestere oc Forstandere / hannem skal Christus sige om / kaster den lade wnyttige suend hen vd i mørcket / oc giffuer hannem hans deel met Hyenskalcke / der skal vere graad etc. Men som tien de Arme trolige i dette Embede / oc befindis at vere en

en trofast Diaconus oc Formyndere/
oc giffuer de Arme deris rettighed i
tilbørlig tid/vaager offuer dem/oc be-
skaffer det saa/at de daglige prise oc
tacke Gud/hand haffuer sin dom met
den hellige Stephano oc Laurentio/oc
vor Herre Christus skal visselige sige til
hannem paa den Yderste dag/Ey du
fromme trofaste Suend/du haffuer
veret trofast i lidet/ieg vil sette dig off-
uer meget gods/Gack ind i din
Herris glæde/i det euige
Liff/Amen.

En Predicken/Michaelis Dag/Om de hellige Engle/aff det Epistel til de Hebreer/ i det I. Capittel.

TIl huilcken Engel sagde Gud
nogen tid/Sæt dig hoss min
høyre Haand/indtil ieg legger
dine Fiender til en Skammel vnder
dine Føder? Ere de icke allesammen
tienst-

tienstactige Aander/ vdsende til tienste/ for deris skyld/ som skulle erffue Salighed?

Huor til skabte Gud Engle?

Først oc offuer alle ting/til sin egen loff oc tienste / at de vden affladelse skulle loffue oc prise Gud/ huilcket de ocsaa giøre. De bleffue effter de onde Englis fald/ saa optende i Guddommelig kierlighed/at de kunde icke andet/ end loffue/ ære oc prise Gud/ oc tiene Gud paa det fliteligste/ som Daniel siger. Der nest til vor beskyttelse oc beskermelse/at de skulle beuare/beskerme oc tage vare paa oss/huilcket de ocsaa giøre/ De ere vore voctere oc vectere/ det er deris Embede/ Som der staar til de Hebreer j. Cap. Ere de icke alle tienstactige Aander/ vdsende til tienste/for deris skyld/som skulle erffue Salighed? Saa ere de i deris nature Aander/men paa deris Embedis vegne Skytzherrer oc Beskermere.

Huor udi staar deris Embede?

I fire Stycke.

Huilcket er det Første?

De loffue Gud uden affladelse/som den Prophete Esaias giffuer tilkiende i det vj. Capitel / der som hand saa scriffuer/ Jeg saa Herren side paa en høy Stol/ oc hans Treffler opfyllede Templet/Seraphim stode offuer hannem / huer haffde sex vinge / met tho skiulte de deris Ansict / met tho skiulte de deris Føder/oc met tho fløye de. Oc den ene robte til den anden/ oc sagde/ Hellig / Hellig / Hellig er den HErre Zebaoth/ alle Land ere fulde aff hans ære etc.

Huad vil Gud met denne Syn?

Hand vil der met forferde Jøderne / fra den falske tillid de haffde til deris gerninger oc fortienste / Thi de gaffue faare oc sagde / at Gud bode aleniste hoss dem i deris Tempel / oc at de vaare aleniste Guds rette

Tiene-

Tienere/som met haand oc mund tiente oc loffuede Gud. Der imod scriffuer her den Prophete Esaias/ oc siger/ At hand haffde sect/at Sømen eller Treffslerne paa Guds klædebon opfyllede Templet/ saa langt vaar det fra/ at Gud skulde bo der vdi/thi det vaar der alt for lidet til. Der til met haffde Gud vel andre Tienere/ som vaare flitigere i deris tienste end Jøderne/som er/ de hellige Engle/huilcke der vden affladelse loffue oc prise Gud. De skiule der til met deris Ansict/ oc befrycte sig at see paa den høye Guds Maiestat/ De rose sig icke aff deris fromhed/ som Jøderne/ De siunge icke heller som Phariseer giøre/wi ere hellige oc fromme/men hellig er Gud den Herre Zebaoth. De giffue Gud ære. Ja de wsi vldige Aander bekiende sig at vere wrene faar Gud/huilcke dog aldri giorde noget ont/ Oc wi arme ælendige Menniske/som ere vndfangne i Synd/føde

i Synd/

i Synd / oc icke leffue vden Synd /
naar wi befinde en liden ringe gerning
i oss / der er icke en Bøn verd / da vide
wi icke / huorledis wi skulle prale / rose
oc hoffmode oss der aff.

Huilcket er det andet stycke aff deris
Embede?

De arbeyde paa aff deris yderste
formue at der alleuegne kand holdis
fred / at Kongerige / Førstedomme /
Land oc Folck / Stæder oc Byer / kun-
de leffue i enighed oc samdrectighed.
Thi efterdi Satan er saa forgifftig
en Ond oc affuendzfuld Dieffuel / at
hand huer time tracter oc gaar icke
aleniste effter vort Liff oc legeme /
men vilde ocsaa gerne / at Huss oc
Gaard / Ager oc Eng / Korn oc Vin /
Queg oc alt det som hører til timelig
næring / skulde forderffuis oc ødeleg-
gis i grund / Som hand nock gaff
til kiende met den hellige Job / huilc-
ken hand paa en dag / tog al hans

næring oc gods fra / Queg / Børn oc Tiunde / Da haffuer Gud befalet sine Engle / at de skulle beskerme oss / oc holde fred / Ja der som de hellige Engle icke aff Guds befalning giorde oss bistand / da kunde der ingen fred eller enighed vere paa Jorden for Dieffuelen / men der skulde vere idel vfred oc vsamdrectighed / offuer den gantske Verden / fra den ene ende indtil den anden.

Giff Exempel :

Wi læse i Johannis obenbaring i det xij. Ccpitel / at Michael giorde fred i Himmelen / Thi saa scriffuer Johannes / Der begyndis en strid i Himmelen / Michael oc hans Engle stridede met Dragen / oc Dragen stridede oc hans Engle / oc vunde icke / deris sted bleff oc icke mere funden i Himmelen / Oc den store Drage / den gamle Hugorm / som kaldis Dieffuelen oc Satanas bleff vdkast / huilcken der forfø-

rer

rer den gantske Verden / oc bleff kast
paa Jorden/oc hans Engle bleffue oc-
saa kaste der hen etc. Lige læse wi ocsaa
Danielis i det x. Cap. At hand giorde
fred paa Jorden / thi saa siger Engelē
til Daniel / Frycte dig icke Daniel / thi
ieg er kommen for din skyld/men Førs-
ten i Persen Land giorde mig mod-
stand en oc tiue dage/Oc see/ Michael
en aff de ypperste Førster / kom mig til
hielp / Da beholt ieg Seyer hoss Kon-
gerne aff Persen etc. Lige nu som Mi-
chael haffuer sit besynderlige Embede
at tiene Gud / saa haffue oc de andre
Engle huer i sin skick.

Huilcket er det tredie stycke aff deris Embede:

De ynske oc bede / at Gud skal vere oss
gunstig / naadig oc barmhertig. Saa
læse wi Zacharie i det j. Cap. Thi Her-
rens Engel sagde/ HERre Zebaoth/
Huor lenge vilt du icke forbarme dig
offuer Jerusalem oc offuer Juda Stæ-
der / huilcke du haffuer veret vred

paa disse halffierdesinds tiue Aar? Oc Christus siger Luce xv. Der skal vere glæde i Himmelen faar Guds Engle/ offuer en Syndere som giør Penitentze. Oc de hellige Engle beuisde oc gaffue disse try Embede til kiende i den Loffsang/der de siunge i Christi fødzel / Ere vere Gud i det høye / oc fred paa Jorden / oc Menniskẽ en velbehagelighed.

Huilcket er det fierde stycke aff deris Embede?

De beskytte oc beskerme oss met al krafft oc mact fra alle vore Fiender.

Huad Fiende haffue wi?

Wi haffue først en farlig Fiende i vort eget kiød / Der nest i den onde Verden / Tiranner oc Tørckere/Det tredie er/at wi haffue ocsaa den grumme oc listige Fiende/Dieffuelen.

Er da Gud icke saa mectig / at hand kand imodstaa Dieffuelen / Verden oc Tiranner / wden Englis hielp?

Alligeuel Gud er almecteg / oc haff-
uer Englenis hielp icke behoff / saa
vil hand dog bruge Creature som mid-
del oc redskab til sine Guddommelige
gerninger. J Syndfloden kunde
hand vel Ødelagd den gantske Ver-
den met it eniste Ord / men hand vil-
de icke Skyer oc Vand skulde det giø-
re. Lige saa skulde oc Jld oc Suoffl
nedsla Sodoma oc Gomorra / Det
røde Haff skulde druckne Pharao oc
de Egypter. Presternis Basuner skul-
de omstøde Jericho Stadz mure. Saa
brugede Gud de Assyrier til at straffe
Jsrael / Dem aff Babel til at straffe
Juda / Oc de Rommere til Jerusa-
lems forstyring. Oc paa denne dag
bruger Gud Tøckere / til at straffe
falske Christne. Lige nu som Gud
straffer formedelst Creature / saa vil
hand ocsaa beskerme oss formedelst
Engle. Oc hører fremdelis. Gud
kunde paa en time omuende alle Men

 niske

niske til Troen / men vden Euangelij predicken vil hand det icke giøre. Hand kunde paa en dag giøre alle Piger oc Drenge lerde/men vden Scholemestere vil hand det icke giøre. Hand kunde ocsaa met it eniste ord / helbrede oc giøre alle Siuge sunde oc karske / men vden lægedom vil hand det icke giøre. Hand kunde ocsaa met bradød straffe alle Misdedere/men vden Øffrigheds straff vil hand det icke giøre. Oc in summa/Hand kūde huert aar lade korn voxe vden Sæd / men hand vil icke / Ja hand vil i sandhed forarbeyde alle sine vnderlige ting oc gerninger ved middel oc Creaturenis hielp/det er hannem saa behageligt / oc wi skulle ocsaa lade det saa vere oss behageligt.

Giff Exempel:

Gud førde Loth met Hustru oc Børn aff Sodome forderffuelse formedelst Engle / Oc Israëls Børn ledsagde

ſagede hand gennem det røde Haff oc
Orcken formedelſte ſine Engle. Huo
forhindrede Balaams ſorbandelſe off-
uer Iſrael / wden Engelen ? Huo be-
ſtyrckede Gedeon imod de Midiani-
ter / at hand met try hundrede Mend /
dræbede hundrede oc tiue tuſinde ?
Engelen. Huo ihielſlo wden faare
Jeruſalem i de Aſſvrers leyr hundrede
oc fem oc fireſinds tiue tuſinde Mend?
HERRENS Engel. Beuare-
de icke Guds Engel Daniel wſkadt i
Løuernis graff ? Førde icke Gabriel
Engel Jomfru Maria det Budſkab /
at hun ſkulde føde Verdens Frelſere ?
Bebudede icke Engle Hyrderne Chriſ-
ti fødzel? Formanede icke Engelen Jo-
ſeph at hand ſkulde fly fra Herodes
bort i Egypten ? Oc at hand ſkulde /
der Herodes vaar død / Drage hiem
igen ? Trøſtede icke Engelen Chriſ-
ſtum i Vrtegaarden ? Obenbaredis
icke Engle Quinderne / effter Chriſti

 opſtan

opstandelse? Førde icke Engelen A-
postlene aff Jødernis fengzel / oc Pe-
trum aff Herodis fengzel? Trøstede
icke Engelen Paulum paa sine reyser
til Land oc Vand? Huo støtte oc styr-
te Dieffuelen met hans Selskab ned
aff Himmelen / wden Engelen Mi-
chael? Huo fører vor Bøn frem faar
Gud / wden de hellige Engle? Huo
glæder sig offuer Syndere oc Synder-
inder / som giøre Penitentze / wden de
hellige Engle? Huo tager vare paa de
Christnis Siele / at de ville føre den i
Abrahãs skiød / wden de hellige Engle?
At den som screff det Epistel til de He-
breer vel maa sige / At Englene ere
allesammen tienstactige Aander / vd-
sende til tienste / for deris skyld / som
skulle arffue salighed. Oc Christus si-
ger Matthei xviij. Seer til / at i icke
foracte nogen aff disse / Thi ieg siger
eder / Deris Engle i Himmelen see altid
min Faders ansict i Himmelen. Lige
som

som hand vilde sige / De haffue en Herre hand kaldis Omnipotens, Almectig / Der til met haffue de en Spegel / kaldis Faderens Ansict / i den samme see de alt huad som er i Himmelen oc paa Jorden.

Huad skulle wi giøre Gud til ære igen / for saa meget got oc store velgerninger ?

Wi skulle først flitelige vnderuise vore Børn i disse Guds velgerninger / at de for saadanne velgerningers skyld skulle / Gud oc de hellige Engle til ære / vocte sig fra synd / Thi Satan hader besynderlige Børn / oc seer icke gerne at de fødis oc komme til Verden / Der faare forferder hand ocsaa offte fattige siuglige Quinder / som rede til barsel. Oc naar de ere fødde til Verden / da legger hand sig effter dem / saa lenge de leffue / oc vilde gerne omkomme dem i Vand / Ild oc anden farlighed. Dette altsammen skulle de hellige Engle

 for-

hindre oc affuerie. Der nest skulle wi ocsaa tacke Gud for vor egen Perso- ne/ Thi denne velgerning er vel tack verd. Er det icke alle Christne en stor trøst/ som daglige skulle stride met saa mange grumme Fiender oc helffuedis Aander / at de haffue saadanne Pa- troner oc Skytzherrer aff Gud / som legge sig trint omkring dem oc omgiff- ue dem / at ingen Fiende kand komme til dem / ia at de skulle icke støde deris fod paa nogen / Som den xxxiiij. oc xcj. Psalm. siger.

Huorledis skulle wi beuise Gud saadan tacknemelighed:

Wi skulle saa sige/ O du gode barmher tige Gud/ dig vere loff/ ære oc priss/ for alle dine gode gaffuer oc velgerninger/ der du almectige barmhertige Gud/ haff uer giort mig arme Creature/ oc besynder lige for denne usigelige velgerning/ at du haffuer beskicket mig min egen Voc tere oc Vectere / som mig skal ledsage/ styre

ſkyre oc regære/ oc beſkytte oc beſkerme fra alt ont. Jeg bekiender at ieg er ſaa ſkrøbelig oc vanmectig/ at vaare der end hundrede tuſinde ſaadanne ſom ieg er/ ſaa kunde wi dog icke imodſtaa en Dieffuel. Men nu befinder ieg i ſand hed/ at ieg/ met dine hellige Englis hielp oc biſtand/ kand imodſtaa alle Helffuedis porte/ der faare vere dig loff/ ære oc priſſ til euig tid/ Amen.

Huorledis ſkulle wi ſkicke oſſ imod de hellige Engle?

Wi kunde intet giøre/ der kand vere de hellige Engle mere behageligt/ end at wi føre it ſmuct tuctigt leffnet oc en erlig omgengelſe/ i alle Chriſtelige dyder oc met gode ſeder/ Icke ere hofferdige/ gerige/ wkyſke/ hadſke oc affuendzfulde/ icke leffue i vrede/ kiff/ trette oc wſamdrectighed. Baſilius ſcriffuer offuer den 34. Pſalm. Engelen er hoſſ huert Mēniſke ſom tror/ wden ſaa er/ at

band

hand fordriffuis met synd / Thi at lige som røg fordriffuer Bier / oc ond luct Duer / Saa fordriffuer ocsaa Synd oc wdyd de hellige Engle fra Menniske̅n. Oc Augustinus siger / Naar Menniskens beuilliger oc samtycker i Dieffuelens indskiudelse / oc bedriffuer Synd / da viger den gode Engel fra hannem / Oc hand bedrøffuis der aff at hand skal saa vige bort. Thi at lige som alle Engle i Himmelen glæde sig / offuer en Syndere som giør Penitentze / Saa bliffue der imod alle Engle bedrøffuede / offuer it forherdet forstocket Menniske. Men naar vore hierter ere retsindige i en stadig tro til Gud / oc i broderlig wfarffuet kierlighed til vor Neste / oc wi dræbe kiødet / oc fordempe Syndelig lyst oc begæring i oss selff / da ville de hellige Engle gerne vere hoss oss / vocte oc beskerme oss indtil enden / Oc naar tiden kom ner / at Gud vil kalde oss her fra / tage de

vare paa vore Siele / oc skulle føre dem / lige som Lazarum / bort i Abrahams skiød / ind i det euige Liff / Amen.

Alle Helgens Dag / en Predicken / om den Christelig / Kircke oc Delgens samfund.

Huad kand mand besynderlige tale om den Christelige Kircke?

Try stycke besynderlige. Først / huad det Christelige oc Helgens samfund er. Der nest / Huor paa mand skal kiende hende. Det tredie / Huad de skulle giøre / som ere i dette samfund.

Huad mercker dette Ord / Kircke?

Kircke kaldis paa vort dantske maal en Menighed / oc forsamling Folck / huad heller de ere Jøder eller Hedninge. Saa kallede den Scriffuere Act. xix. i Epheso det Folck / som haffde forsamlet sig paa Torffuet imod Paulum / allige

alligeuel de vaare Hedninge. Men de Christne kaldis icke aleniste en Menighed / men en hellig Menighed / som tror paa Jesum Christum / oc haffuer den hellig Aand / som helliger / oc beuarer dem i Troen. Oc der som disse Ord haffde veret brugede i Børnetroen / Jeg tror at der paa Jorden er en hellig Menighed / it helligt Christeligt Folck / da haffde megen vildfarelse bleffuet til bage som vnder det vforstandige / fremmede oc mørcke Ord (kircke) er indført iblant Christne Mennisker. Thi huo som haffde hørt disse ord / Jeg troer / at der er it helligt Christeligt folck paa Jorden / hand kunde strax beslutted / oc sagd / Nu vel / Saadant it Folck ere icke Jøder / icke Hedninge / icke Tørckere / oc icke heller Papister / Fordi / at de tro icke / at Jesus Christus er deris Hielpere oc Frelsere / men huer giør sig en egen Frelsere oc Saliggiørere som er / hans egen fromhed / retferdig-

ferdighed/gerninger oc fortienste/Thi de lade sig trecke at de formedelst saadant ville bliffue salige.

Huad? Ere icke Papister ocsaa hellige?

De kalde sig Sanctam Romanam Ecclesiam, it helligt Romskt Folck/det ere de ocsaa/ ia meget mere Romske end Hedninge vaare i fordom tid/ De haffue fundet paa meget større hellighed/ end de Christnis hellighed er. De haffue fundet paa hellige Stict/ hellige Kloster/ hellige Aanden/ hellige Messer/ Vigilijs Pillegrims reysser/ Brødreskab/ Helgens tienste/ forskel paa hellig tid/ Steder/ Personer/ kleder/ Mad. Oc denne hellighed handle de vden Troen/kierlighed oc haab/ met idel misleffue tuedract oc det Guddommelige Ordis foractelse. Denne hellighed bygge de paa/ oc leffue diss imellem som Hedninge/ oc forføre alle endfoldige Mennisske met deris falske lerdom oc vgudelige Leffnet.

Den

Denne er den Romske hellighed der de bruge den stund liffuet varer/ Naar de nu paa den yderste time føre sig i en lusig Muncke Kappe / oc lade effter den Romske hellighed holde Vigilijs oc Messer effter sig / da kunde de vel ocsaa bliffue salige effter den Romske skick.

Huad er nu den Christelige Kircke?

Hun er it helligt Christeligt Folck/ en hellig Menighed/ de trofaste Menniskis forsamling/ i Tro / Kierlighed oc haab/ ord oc Sacramente/ it Aandeligt legeme / huis legemis hoffuet vor HERre Christus er Ephe. j. oc Coloss. j.

Huor faare kaldis hun en hellig Menighed eller samfund?

Fordi / at alle ting ere almindelige i denne forsamling / Huad got/ naade oc gaffuer den ene haffuer / det hører ocsaa den anden til.

Huorledis haffuer det sig da met dette Samfund?

Wi haffue alle ting almindelige met Christo / huad hand haffuer / det giffuer hand oss / huad wi haffue/det tager hand til sig / Hand haffuer alt got / er almectig / barmhertig / fredsommelig / venlig/naadig/ retferdig/ kysk/ hellig/ langmodig/ mild/ ædru/ sactmodig / trofast / sandru etc. det giffuer hand oss. Saa haffue wi alle synder / laster / wdyd/dem tager hand til sig / oc vedzler met oss / hand giffuer oss sin fromhed / for vor ondskab/ sin naade for vore synder/ sit Himmerige for vort Helffuede/sit euige liff for vor død. Troen er det Festende fæ / formedelst huilcket wi troloffuis Christo vor Brudgom / oc bliffue anammede ind i dette samfund/Osee ij.

Høre alle Menniske til denne Menighed?

Ney. Aleniste de trofaste Christne / aff Jøder oc Hedninge / som er

vdualde aff Gud / oc omuende til Chri-
stum / fra de første trofaste Menniske /
indtil de sidste / Huad Gud nu forar-
beyder i huer lem / aff dette Aandelige
legeme / det kommer det gantske legeme
til gode. Huad Abel / Noe / Abraham /
Moises / Dauid / de hellige Patriar-
cker oc Propheter / der effter den Dø-
bere Johannes / Maria Christi Mo-
der / de hellige Apostle oc Martires be-
gærede / ynskede oc bade Gud om / den
stund de leffde / det nyder end nu paa
denne dag den Christelige Menighed
got at. Thi saadan Bøn staar end nu
faar Guds Øyen / effterdi der hoss Gud
Fader er ingen omskifftelse eller vedzel
Jacobi j. Oc tusinde Aar ere faar Gud
som en dag / som S. Petrus siger.

Bede oc de gode Helgen nu for oss?

Wi finde Zacharie i det første Ca-
pitel / at de hellige Engle bede for oss /
Men om Helgens forbedelse haffue
wi

wi huercken Scrifft eller befalning. Der faare er det tryggist / at wi bliffue hoss den Forbedere oc Meglere / der Faderen haffuer giffuet oc beskicket oss / huilcken der rober / Matthei. xi. Kommer alle til mig / i som arbeyde oc ere besuarede / Jeg vil verquege eder.

Skulle wi oc da ære de fromme Helgen?

Ja vissselige skulle wi ære dem / som Guds vdualde Børn / Christi Lemmer / oc den hellig Aands bolig / Ja wi skulle paa det aller herligste tencke / tale / scriffue oc Predicke om dem / som om vor kiere Brødre oc Søstre.

Huorledis skulle wi ære dem?

Først / Skulle wi tacke / loffue oc prise Gud / at hand i sine vdualde Helgen haffuer giffuet oss lystige billede paa sin Guddommelige naade oc trøstelige Exempel. Der nest / At wi aff

deris Exempel skulle styrcke vor tro / oc vente oss lige saadan naade oc hielp aff Gud. Det tredie/ At wi ocsaa skulle huer i sit kald oc Embede efterfølge deris tro / deris kierlighed oc taalmodighed. Her skulle wi ocsaa inderlige bede Gud/ at hand ocsaa vil forlene oss arme Syndere/ som end nu stride i kiødet/ saadan en tro / kierlighed / forhaabelse / taalmodighed oc bestandighed/ at wi ocsaa kunde offueruinde vort syndige kiød / Verdens oc Dieffuelen / oc endelige bliffue hoss Christo oc alle Vdualde i det euige liff.

Huor paa kand mand kiende den hellige Christelige Kircke?

De ere siu stycke paa huilcke mand kand kiende hende.

I. Huor Guds Ord oc det hellige Euangelium bliffuer predicket. Thi Euangelium er Guds krafft/ som giør dem alle salige der tro paa. Euangelium giør Jertegn paa Jorden/ det vddriff-

driffuer Dieffle / Paffuedieffle / Ketteredieffle / Pillegrimsdieffle / Messedieffle etc. Oc anden saadan verstyggelighed.

II. Huor Daabens Sacramente er / oc brugis rettelige effter Christi skick. Thi Daabē er igen fødzels Bad Tit.iij. J huilcken wi formedelst Christi wskyldige Blod rensis oc tois aff alle vore Synder.

III. Huor Christi Legemis oc Blods Sacramente er / oc vddelis effter Christi indsettelse oc skick / Christi Legeme vnder Brød / oc Christi Blod vnder Vin.

IIII. Huor Nøglene ere at binde oc løse / effter Christi befaling. Math. xvj. Oc Johannis xx.

V. Huor mand kalder vduel / beskicker oc stadfester Kircketienere / at predicke Guds ord / vddele Sacramente / at affløse / oc vdrette andre Kirckens Embede.

VI. Huor mand aff hiertet beder det hellige Fader vor / siunger Psalmer oc Loffsange / handler oc forfremmer flitelige Catechismum / Børne lerdommen / Husstafflen / oc andre nyttelige stycker.

VII. Huor det hellige Kaarss / genuordighed / Fristelser / forfølgelse / drøffuelse oc elendigheder er / Der faare siger Christus Matth. v. Salige ere de som lide forfølgelse for retferdigheds skyld / thi Himmerige er deris. Oc S. Paulus siger ij. Timoth. iij. Alle de som ville leffue Gudelige i Christo Jesu / skulle lide forfølgelse.

Huad skulle wi giøre / naar wi anammis i den Christelige Kirckis samfund?

Først / Skulle wi tencke paa vor Daab / oc komme i hu / huad wi der haffue loffuet oc tilsagd / som er / at wi ville forsige Dieffuelen oc alle hans Tilhengere / Tro paa Gud Fader / Søn

oc den hellig Aand/oc beuiſe denne tro
met gerninger imod vor Neſte/ Dræbe
vor gamle Adam / det ſyndelige kiød/
met al ond lyſt oc begæring/ oc bliffue
ny Menniſke.

II. Wi ſkulle tage de thi Guds
Bud frem / ſom en Spegel til vort
gantſke leffnet / beſkue oſſ der vdi / oc
beſee / huad brøſt wi haffue / oc huad
oſſ fattis/ At wi ſkulle elſke Gud offuer
alle ting / icke miſbruge hans hellige
Naffn / Hellige Søndagen / Der neſt
ocſaa elſke vor Neſte aff hiertet / ære
Fader oc Moder / oc dem oſſ ere ſette
til Øffrighed / Jngen giøre ſkade paa
ſit Legeme / Huſtru / Børn / Tiunde/
Pendinge oc gods / ære oc gode røcte/
Huſſ oc Gaard/Men leffue ſom Brø-
dre oc Søſtere / vnder en Fader / i fred
oc enighed.

III. Wi ſkulle vende vore Øyen til
Troens Artickle / oc ſee til / at wi

icke tro mere eller mindre/ end en Christen skal tro/ oc fly alt det som er imod Troen/ som/ Affguderi/ Troldom/ Segnelse/ oc andet saadant Dieffuels Kaagleri.

IIII. Wi skulle ocsaa see til det hellige Fader vor/ at wi det skulle læse oc bede met it Gudeligt hierte/ oc giøre det som oss læris der vdi/ som er/ at wi skulle forlade vore Skyldener/ lige som wi bede Gud/ at hand skal forlade oss vore Synder.

V. Wi skulle ocsaa i det høyuerdige Altars Sacramente/ betencke Guds store godhed oc velgerning/ oc det dyrebar liggende Fæ/ der Christus gaff oss der vdi/ som er/ hans hellige Legeme at æde/ oc hans dyrebar Blod at dricke/ til Syndernis forladelse/ at wi kunde indplantis i hannem/ oc leffue met hannem ewindelige.

VI. Wi skulle ocsaa met al flid oc aluerlighed tage vare paa oc vdrette

vort

vort kald / ſtat oc Embede / oc giøre huad Gud haffuer befalet oſſ / Thi der vil følge it aluerligt regenſkab / naar tiden kommer.

VII. Wille wi vere delactige i denne hellige Chriſtelige ſamfund/da ſkulle wi ocſaa hielpe til at opbygge/forbedre oc holde hende ved mact.

Huad ſkulle wi da giøre?

Wi ſkulle giffue act paa try ting/ oc arbeyde paa aff vor yderſte formue/ at wi kunde forfremme oc holde dem ved mact / ſom er / det Verdzlige Regimente / Scholer oc predicke Embedet. Wi ſkulle bede / giøre Bøn oc formanelſe / for al verdzlig Offrighed ſom er ſkicket aff Gud. Som S. Paulus lærer j. Timo. ij. At wi vnder dem kunde føre it roligt oc fredſommeligt Leffnet / i al gudelighed oc erlighed. Der neſt / ſkulle wi holde vore Børn til Schole /. at wi kunde føde ſkicke-

lige personer op/som kunde baade tiene den Christelige Menighed / i det Verdzlige oc Aandelige Regimente. Det tredie er/at wi ocsaa skulle besørge Predicke Stolen / altid haffue Lerde Predickere / Sogneherrer / Diakoner oc Kircketienere til vore gierd oc i forraad/som kunde forsee den Christelige Menighed met Guds Ord / bygge oc forbedre Guds rige/sende mange fromme Børn til Himmelen / oc forstyre Dieffuelens Rige.

Huorledis skal det da gaa dem / som icke ere i denne Christelige Menighed?

Ligesom der i Noe tid ingen kunde bliffue ved liffuet / oc beuaret wden hand vaar i Arcken / Saa kand der nu intet Menniske bliffue beuaret fra den euige Død/ wden hand er i det hellige Christelige samfund. Huad som icke er bygd paa den klippe Christum formedelst Troen / det staar i fare / at storm oc vær skal icke støde det ned i grund/

Thi vden Christo er huercken Lycke eller Salighed.

Saa hører ieg vel / at wi aff vor yderste formue skulle arbeyde paa / at wi kunde findis i denne for‑ samling?

Ja visselige / Mand finder mange Mennniske / som haffue stor lyst oc glæde der aff / at de ere aff høy byrd oc stor Slect / at de haffue mange trofaste Venner / at de ere i stor anseelse / oc haffue mange ypperlige merckelige oc drabelige Mend i omgengelse met sig / Item / at de ere i herlige forsamlinger oc samfund / i Regimente oc Raad / i Lau oc Embede / i stor handel oc Selskab. Item / at de ere i herlige forsamlinger iblant ypperlige oc Lerde Mend / i Høye Scholer / Capitel oc Kloster / i hellige Aarden / Brødreskab oc Calenter. Huor meget mere skal en Christen glæde sig aff hiertet / at hand er i saadan en hellig Menighed / i saadant

it sa‑

it saligt Selskaff / oc Christeligt Brø-
dreskab / der som Gud Fader er selff
Keysere oc Paffue / Biscop oc Abbet /
Der som Christus er selff Veyen / Sand
hed oc Liffuet / Den hellig Aand Led-
sagere paa veyen / som er / i den Christe-
lige Samfund / i HERrens Stad /
i det himmelske Jerusalem / der som skal
vere saadan en deylig oc herlig forsam-
ling / at der aldri skal bliffue skilsmisse
paa / it Liuss som skal aldri vdslyckis /
en Glæde der skal aldri affiade / Der skal
vere saadant it liff / i huilcket wi skulle
vere forløsde fra Dieffuelen / Døden /
Synden / Helffuede oc fra al wycke /
oc leffue euindelige / i it euigt liuss oc
klarhed / i Guds sande vidskab / oc
wi skulle glæde oc fryde oss / i euig
glæde oc salighed / Det forlene
oss Gud Fader / Søn /
oc hellig Aand /
Amen.

*

Om

Om Apostle/ en Predicken Euangelium / Matth. V.

JEsus sagde til sine Disciple / J ere Jordens Salt. Om Saltet mister sin Krafft / huor met skal mand salte? Det er intet lenger nytteligt / end at det skal kastis vd / oc folck skulle traade der paa.

Jere Verdens Liuss. Den Stad som ligger paa it Bierge / kand icke skiulis. Mand tender oc icke it Liuss / oc setter det vnder en skeppe / men paa en Liussestage / saa liusser det da faar dem a le som ere i Husset. Lader saa eders liuss skinne for Mennisken / at de kunde see eders gode gerninger / oc prise eders Fader i Himmelen.

Huad lærer Christus oss i dette Euangelio?

Thu stycke. Først kalder hand Apostle oc deris Efterkommere / Biscopper

og

oc Predickere / Jordens Salt / Verdens Liuss / oc en Stad som ligger paa it Bierge / Oc vil / at de skulle i deris kald salte oc skinne / det er / lære oc Predicke. Der nest / skulle de saa skicke sig met deris Lerdom oc Predicken / at det kand vere Mennisken oc Almuen trøsteligt oc nytteligt.

Huad siger Scrifften om Salt ?

Gud taler met Mose om Jsraels Børns Offer / Leuit. ij. oc siger / Du skalt salte alle dine Madoffer / Oc dit Madoffer skal aldri vere vden din Guds Pactis Salt / Thi du skalt i alle dine Offer Offre Salt. Oc i den Prophete Ezechiel Cap. xxxiiij. befalis Presterne / at de skulle strø Salt paa Brendoffer / oc Offre saa Gud til it Syndoffer. Formedelst denne Salten i det Gamle Testamente / vil Gud giffue til kiende / huad de Prester i det ny Testamente skulle giøre / det er / at de skulle Predicke Loffuen oc Euangelium /

Først/Louen/oc den mangfoldige straff oc Guds plager/som hand haffuer ladet vdgaa offuer Syndere/at de der met kunde stinge ind i Menniskens hierter oc forferde dem/at de kunde bliffue Aandelige hungrue oc tørste/forlengis effter Guds naade oc barmhertighed/krybe til Kaarsse/ydmyge oc bedre sig. Der nest formedelst Euangelium trøste dem igen/at de skulle giffue Gud deris Legeme oc Siele til it velbehageligt oc leffuende Offer/Som S. Paulus beder oc formaner Rom. xij.

Huad kaldis Salt i Scrifften?

Salt kaldis Guddommelig visdom/Christelige lerdom oc tuct. Der faare siger S. Paulus Coloss. iiij. Eders tale skal altid vere liffsalig/oc offuerstrødt met Salt/at i kunde vide/huorledis i skulle suare huer mand.

Huad nature haffuer Salt?

Trehonde krafft/Det bider/renser

oc beuarer huad det kommer paa / at det bliffuer wforderffuet/oc icke raadner. Saa scriffuer S. Paulus ij. Timoth.iij. At al Scrifft er indgiffuen aff Gud / at hun skal vere nyttelig til Lærdom/til straff/ til forbedring/til tuctelse/i retferdighed/At it Guds Menniske skal vere fuldkommet/ oc skickeligt til alle gode gerninger.

I huor mange Parte delis Scrifften ?

Jtuende parte. I Louen oc Euangelium / Louen giffuer Synderne til kiende/ oc forferder Samuittigheden. Euangelium trøster Samuittigheden/ oc forlader Synderne / Euangelium renser oc holder hiertet karskt oc sund.

Huor faare bruger Christus denne Lignelse ?

Lige som kiød oc fisk raadner oc forderffuis / naar det er icke saltet / saa er oc it Menniske wdueligt til alt got/ wden hand er saltet / met den Guddomlige vissheds Salt / met en retsindig

ero / oc vnderuisd i Guds salige ord.

Er det icke da en Kiedsommelig ting / at salte Jorden / det er / alle Menniske?

Ja visselige er det en kiedsommelig ting / at straffe alle Menniskis Synder / last oc wdyd / oc intet haffue til løn der faare / wden wmage oc arbeyde / had oc affuind / foractelse oc forfølgelse / At en Predickere vel maatte sige / Jeg setter Dieffuelen til at Salte oc predicke i min sted / efterdi ieg haffuer intet igen / wden stor wmage oc suart arbeyde / foractelse oc bespottelse etc. oc al wlycke. Huad kommer det mig ved / at ieg skal tage al Verdēs had oc affuind paa mig? Jeg vil lade det gaa sin vey / Jeg vil ocsaa vere en almuss Mand / oc lade andre Salte oc predicke etc. Lige som Bisper / Prelater oc altere Prester giorde / de hulde sig fra predicke Embedet / oc Døbte i den sted Klocker / viede sten oc Træ / rølede oc brølede i Kircker

oc Kloster/ at de io icke skulle giøre sig noget Menniske til wuen/ eller sette liff oc gods i fare/ Men de vaare ekon Kielne oc Leckre Fraadzere/ Dieffuelens tienere oc Marteler/ oc skullei det tilkommende liff vere idel gloende brande i Helffuedis Ild.

Mig tyckis at Verden giffuer stor aarsage oc hielper der trolige til ?

Ja visselige. Thi naar Gud end opuecker gode Predickere/ som for Guds skyld tage al saadan besuaring til sig/ salte retsindelige oc frimodelige/ straffe Synd oc ondskab/ Oc Predicke der til met den hellige Scrifft oc Guddommelig sandhed/ saa vnder mand dem dog neppelige tiurt brød. Det seer da den menige Mand/ oc tencker/ Skulle ieg holde min Søn til Schole/ oc føde hannem op til predicke Embedet/ at hand skulde lide hunger oc kummer/ lide forfølgelse oc foriagis/ oc stedze gaa i liffs fare? Ney/ icke

icke saa/Hand skal der faare lære it Embede bliffue en Riøkmand oc Handlere etc. Der aff kommer det da/at predicke Stole staa tomme/oc ingen vil hielpe den fromme Christo/at bære sit Kaarss.

Huor faare straffe Predickere oc saa Verden/oc besynderlige de Aandelige?

Huad skulle de giøre? Skal mand salte/da vil det bide/Christus befalede saa/oc vil ingelunde andet/end at saltet skal vere skarpt oc bide vel igennem. Thi saa sigrr Gud Esaie lviij. Du skalt robe/skrige/lad icke aff/ Opløfft din røst/som en Basune/oc forkynde mit Folck deris Synder etc. Oc S. Paulus siger ij. Timot. iiij. Predicke Ordet/bliff ved/huad heller der er i ret tid/eller vtid/straffe/true/formane/met al taalmodighed oc lerdom etc. Oc Christus siger Joha. xvj. Naar den

hellig Aand kemmer/ skal hand straffe Verden for Synd/ for Synd/ siger hand/ Icke for Hoer/ Tyffueri/ Mandslet etc. Thi Offrighed skal straffe saadanne Synder. Men for de Synder/ som ere imod Troen oc Guds ord. Som ere/ Vantro/ vtacknemelighed/ falsk lerdom/ løgn/ vildfarelse/ Kettere/ Secter/ det Affguderi met Sielemesser/ Afflad/ Helgens tienste Calente/ Brødreskab / oc andet Papisteri. Imod disse Menniskens lerdoms oc løgns/ dødelige pocker / Pestilentze/ forgifftige Hugorms sting oc Podangel/ skal mand haffue skarpt Salt/ oc støde det vel ind i de raadne stinckende Saar/ gnie oc skubbe dem vel igennem der met/ paa det der kunde end nogle/ om de kunde icke alle/ bevaris fra Dieffuelen oc reddis fra den euige død.

Huad om Saltet mister sin kraft / saa/ at det er icke lenger skarpt eller kand bide igennem ?

Alle andre forderffuede ting som Vin/ Øl etc. Kand mand end haffue noget gaffn aff/ oc giøre ædicke der aff/ Men forderffuet Salt duer til intet/ ia icke end at det kand kastis vd iblant møg paa myddingen/ Thi huor det føris hen/ da giør det Agre oc Vrtegaarde vfructsommelige. Der faare lige som it vfructsommeligt Vintræ icke duer til andet/ end at kaste i Ilden oc brende/ saa duer icke heller forderffuet Salt til andet/ end at det skal kastis vd paa gaden/ oc traadis vnder Føder.

Saa hører ieg vel/ at lade forsømmelige Prelater staa i stor fare?

Ja visselige. Alle Papister oc lade forsømmelige Sogneherrer/ Prelater/ Kanicker etc. Som icke straffe Folcket/ giffue dem deris Synd oc ondskab til kiende/ minde dem icke paa deris elendighed oc forderffuelse/ men lade dem raade sig selff/ tie stille der til/ lige som dumme Hunde/ der kunde icke giø/ De

skulle paa den yderste dag/ høre en gru-
selig forferdelig dom / Deris egen Al-
mue skal klage paa dem /oc sige/Kiere
Herre/denne haffuer veret vor Biscop/
Sogneherre/ Dægen oc Prelate/ Oc
hand gaff oss aldri Guds vrede til kien-
de/hand straffede aldri vor Synd oc
ondskab / hand forkynnede oss aldri
sandhed. Oc der som de end da ville
aarsage sig /oc sige/ De vilde icke høre
oss/ Da skal det icke hielpe dem / Thi
Christus skal suare/ Vide i icke / at ieg
haffde befalet eder /at i skulde salte oc
straffe? Skulde i icke mere actet mit
Ord oc min befalning /end alle Men-
niskis yndist oc venskab/ mact oc vrede?
Nu vel / Efterdi i haffue leffuet effter
eders egē vilie/oc icke aleniste veret lade
oc aarckeløse/mē ocsaa fortæret eders tid
i legemlig vellyst oc glæde/ oc her hafft
it Paradis oc en Himmel. Da skulle i
nu der faare igen/fare til den fule Dieff-
uel / oc imod eders vilie/ haffue Helff-
uedis

uedis Jld til løen/met alle dem som eder haffue hørt oc effterfølt.

Denne er en grum oc forferdelig Dom.

Ja/ det skal icke end heller diss imellem gaa dem vel her paa Jorden. Thi de skulle vdkastis som wduligt Salt/ oc bespottis aff den gantske Verden/ Som den Prophete Malachias siger i det ij. Capitel. Prestens Læber skulle beuare Lerdom/ at mand skal treffue Louen aff hans mund etc. Men i traadde aff veyen/ oc forargede mange i Louen/oc søndrebrøde Leui Pact/siger HERren/Der faare haffuer ieg ocsaa giort det saa/ at i ere foractede oc wuerdige faar det gantske Folck/ fordi at i beuarede icke mine veye. Jeg lader mig io tycke/ at disse Ord haffue paa denne dag deris rette gong/at saadanne wnyttige Mennniske/Sophister/Papister/Drømmere/ere foractede i al Verden.

Christi ord/Kaster dē vnyttige Suend vd i mørcket skal ocsaa komme offuer dem/oc fuldkommis met dem.

Huor faare kalder Christus sine Disciple Verdens Liuss?

Fordi at de skulle opliusse Verden/ vnderuise Mennisken/ oc føre dem til den euige salighed.

Huor met?

Met det hellige saliggiørende Euangelio/ der hand befalede dem Marci i det sidste Capitel/ Gaar bort i den gantske Verden/predicker Euangelium faar alle Creature. Thi at vden dette Liuss er Verden icke andet end idel mørck oc blindhed/ idel Sodoma oc Gomorra/ ia Helffuede selff. Thi at haffde Verden hafft noget andet Liuss/ huor til skulde det da veret nytteligt at Christus skulde vdualt Disciple oc Apostle/ oc sagd/ I ere Verdens Liuss/ oc befalet dem/ at gaa i Verden/ oc Predicke Euangelium.

Huad

Huad ere da Paffuen / Cardinaler / Bisper / Kanicker / Dagen oc andre saadanne Prelater.

De rose sig vel / at de ere Verdens Liuss / Christi Statholdere oc Apostlernis Arffuinge oc Efftercommere / Men predicke Embedens Salt/er bleff net til Olie oc Chrisme / til Klocker at døbe / til Træ oc Sten at Vie / oc til at giøre Affguder met Olie/Aff Lux bleff der Lex, Thi de opfyllede den gantske Verden met deris galne vgudelige Loner oc Decreter / Oc de fordempede oc vndertrycte de trofaste Apostlers Liuss met deris forblinnede Dieffuels lerdom / Oc ere huercken Salt eller Liuss / men lade Bugfyllere dumme Hunde etc. som huercken lære eller predicke/huad Christus haffuer befalit.

Huad bør en ret Christi Tienere at giøre?

En Christi Tienere skal frimodelige oc dristeligie Salte/der nest ocsaa skinne obenbare/Sette liusset paa en Liusse

stage / icke vnder en Skeppe / it Bord / Benck eller Seng / Icke leffue i verdzlig rigdom / pral oc lyst. De wtro Tienere sige (diss var) i Christendommen / haffue alle predicke Stole / Daaben / Sacramente / oc alt det som hører til predicke Embedet / i deris hender / oc vdrette alligeuel intet aff deris Embede / Ja de maale i den sted Korn oc Mel wd / oc sæle for pendinge / de dricke / fraadze / slāpampe / lege / soffue oc bruge deris legeme i al legemlig vellyst / oc acte gantske lidet huor de arme Siele bliffue / saa aldelis ere de aff Hyrder bleffne til Vlffue.

Huad vil nu Christus met disse Ord / I ere Jordens Salt / oc verdens Liuss?

Saa meget vil hand sige. Først / at predickere skulle vere lerde i Louen oc Euangelio / at de kunde giffue / huer som spør dem at / gode raad oc klar vnderuissning aff Scrifften / Der nest / at de skulle først bruge deris Kaanst oc

for

forstand til Guds ære / der nest til deris Nestis trøst oc Salighed / Straffe de Onde oc trøste de Gode / Oprette dem som ere faldne / oc vise dem paa den rette vey / som ere i vildfarelse. Det tredie / at de skulle vere beridde oc beuebnede / at gaa dristelige frem oc staa faar den gantske Verden / som paa it høyt Bierge / lade sig frimodelige til syne / oc obenbare høre sig / intet tie eller stoppe vnder stol / oc lide der offuer huad dem tilfalder / Thi den som beskickede dem til Salt oc Liuss / hand skal vel ocsaa holde sin skick ved mact / lige som hand loffuer oc tilsiger Matth. x.

Huorledis beslutter Christus dette Euangelium ?

Hand siger / lader eders Liuss saa skinne faar Menniskēn / at de kunde see eders gode gerninger / oc prise eders Fader i Himmelen.

Huad vil Christus met desse Ord ?

Efftherdi der er intet Embede paa Jorden / som haffuer mere fristelse / end predicke Embedet / da formaner hand gantske flitelige / at huer skal tage vel vare paa sit Liuff / Lige som hand vilde sige / Verden skal der staa effter oc arbeyde paa / at hun skal kunde formørcke oc vndertrycke eders Liuff / Men staar stadelige / oc verer frimodige imod hende / Der som i ekon kunde saa meget beholde / At i icke krybe i skiul / oc sette liusset vnder en Skeppe / Bord / Benck eller Seng / Men vdrette eders Embede redelige / Da vil vel ieg der tage vare paa / oc bestille det saa / at Verden skal huercken vndertrycke eller fordempe eder. Predicker ekon i oc lærer Menniskens mit hellige Euangelium / Lige som ieg befalede eder / oc forkynder dristelige oc frimodelige Troen oc Guds Ord / vnderuiser de arme oc bedrøffuede hierter / oc angerfulde Samuittigheder / i de rette Christelige oc Euangeliske

geliske gode gerninger/oc beuiser eders lerdom oc predicken met it Christeligt leffnet oc god omgēgelse/oc giffuer huer mand gode Exempel oc efftersyn / Da skal det ingen nød haffue met eder / i skulle vel bliffue beuarede. Sla de end legemet ihiel / da skulle de icke dræbe Sielen / Jeg vil giffue eder Mund oc visdom / huilcken alle eders Modstan dere icke skulle kunde imod sige eller imod staa. Oc der som i saa bliffue bestandige / da skulle i euindelige glæde eder met mig i Himmelens Rige / i det euige Liff /
Amen.

Om Martirer / en Predicken / Luce. VIII.

JEsus sagde til sine Disciple / Ingen tender it Liuss / oc skiul det met it Kar / eller setter det vnder en Benck / Men hand setter det paa en
Liusse

Liusſeſtage / Paa det / at huo ſom der gaar ind / ſkal ſee Liuſſet. Thi der er intet ſkiult / ſom icke ſkal obenbaris / oc intet Himmeligt / ſom ey ſkal kundgiøris / oc bliffue obenbare. Saa ſeer nu der paa / huorledis i høre til. Thi huo ſom haffuer / hannem ſkal giffuis / Men huo ſom intet haffuer / hannem ſkal ocſaa det tagis fra / det hand mente ſig at haffue.

Huad holder dette Euangelium oſſ faare?

Try ſtycke. Første / at Gud optende it Liuſſ i Verden / ſom er / Euangelium / at det ſkal ſkinne. Det neſt / At Euangelij Liuſſ ſkal ſtaa paa en Liuſſeſtage / ſkinne / oc kungiøre alle ting / oc obenbare. Det tredie / Huorledis mand ſkal høre oc anamme det hellige Euangelium.

Huad Liuſſ optende Gud i Verden?

Hand optende it legemligt oc Aandeligt Liuſſ. Thi at lige ſom Gud beſørgede

gede denne synlige Verden met it herligt Liuff / met den naturlige lystige Siæl / Saa haffuer hand ocsaa besørget Christendommen met det hellige Euangelij naadelige Liuff. Oc lige som mand skal icke vente nogen anden Soel i Verden / end den der, nu sem tusinde Aar haffuer skind oc opliusd Verden / Saa skal mand icke heller vente noget andet Euangelium i Christi Rige / det er / i den Christne Kircke eller Christendommen / end det / som formedelst de hellige Apostle / bleff predicket i den gantske Verden / aff Christi befalning / oc anammet aff den Christelige Apostoliske Kircke.

i Solen bliffuer alligeuel vndertiden formørket oc mister sit skin ?

Det skeer vel vndertiden / At den lystige Soel formørckis til en tid formedelst Skyer oc Taag / men hun lader icke fordi aldelis aff at skinne. Lige haffuer ocsaa Euangelium vel

veret

veret vndertiden formørcket formedelst Tiranni oc forfølgelsis mørcke Skyer / oc formedelst Ketters / Parthier oc Secters taag / oc formedelst Dieffuelens lerdom oc Menniskens vildfarelse / Men aldri kunde enten Tiranner eller Kettere / Parthier eller Papister / fordempe oc vndertrycke det. Thi Euangelium er Guds Krafft / som giør dem alle salige / der tro paa / oc er begrundet paa den stercke faste / Klippe / imod huilcken alle Helffuedis Porte intet kunde giøre / Naar mand end fordemper det paa en sted / saa gaar det paa thi steder op igen.

Huad er Euangelium for it Liuss?

Euangelium er det eniste Liuss / aff huilcket wi skulle see at vandre i denne mørcke Verden. Dette Liuss siger Christus om Johannes i det iij. Liusset kom til Verden / oc Menniken elskte mørcket mere end Liusset. Oc S. Petrus siger ij. Pet. j. Wi haffue it fast

pro-

Propheteligt Ord / oc i giøre vel/at i giffue act der paa / ſom paa it Liuſſ/ der ſkin i en mørck ſted / indtil dagen bliffuer Liuſſ/oc Morgenſtiernen op- gaar i eders hierte. Lige ſom hand vilde ſige / Effterdi i ere i denne Ver- dens mørck / da giørs det eder vel be- hoff / at i holde eder til Guds Ord / Thi det er alene den Løcte / met huilckẽ wi komme igennem mørcket / ſom Da- uid ſiger i den cxix. Pſalm. Dit Ord er en Løcte faar mine føder/oc it Liuſſ paa min vey.

Huad er Verden?

Verden er mørckens Rige / Oc alle Menniſkis fornufft oc gode tycke er der til met idel mørck / blindhed oc vildfarelſe / der ſom de icke bliffue op- liuſde met Euãgeliĩ liuſſ. Her haffue wi dette Liuſſ behoff / effter dette liff ſkulle wi icke haffue det behoff / Men wi ſkulle ſee Hellig Trefoldigheds Spegel/ fra anſict til anſict.

Huad skal mand giøre met dette Liuff?

Dette Liuff skal tendis op/ oc settis paa en Liussestage/ lige som Christus siger/ Ingen tender it Liuff oc skiul det met it kar/ eller setter det vnder it Bord/ Benck eller Seng/ men hand setter det paa en Liussestage/ paa det/ at huo som der gaar ind/ skal see Liusset.

Huad vil Christus met disse Ord?

Hand vil der met formane alle Statte oc Embede/ at huer skal giøre i sit Kald/ det Gud haffuer befalet hannem/ Thi alle Christne ere giorde til Liuff i Daaben/ oc optende met den hellig Aands ild oc naade/ at de skulle skinne/ Icke aleniste/ at de skulle rose sig aff it Christeligt Naffn/ oc kalde sig Christne/ høre Euangelium/ oc giøre dog ingen Christelig gerning/ Men de skulle skinne/ oc giffue alle Menniske gode Exempel met deris Lerdom oc leffnet/ Som Christus Formaner

Matth.

Matth. v. Lader eders Liuff saa skinne faar Menniskẽ / At de kunde see eders gode gerninger / oc prise eders Fader i Himmelen.

Huad skulle verdzlig Regentere betencke hoss disse Ord?

De skulle betencke oc komme ihu/at efftherdi de ere Liuff oc Regentere/som ere beskickede aff Gud / da skulle de i deris kald/stat oc embede / skinne / vaage / oc vere omhyggelige for deris Vnderdanne/skicke huer mand Lou oc Ret wdẽ Personers anseelse / at de icke for vild eller venskab/ gunst eller gaffue forvende Retten/oc de skulle beuise huer mand tilbørlig hielp oc trøst / forfremme Guds ord / straffe de Onde / beskerme de Gode / forsuare Encker oc faderløse Børn / oc gerne høre arme Menniske.

Huad skulle de Aandelige Regentere tencke?

De skulle komme ihu / at efftherdi de

side i Christi oc Apostlers sted (som de
rose sig aff) da skulle de ocsaa vere til
sinde som Christus oc Apostle ere / vd-
rette flittelige Christi oc Apostlernis
befalning / predicke Guds Ord / for-
kynde Euangelium oc Guddommelige
sandhed / vddele de hellige Sacramen-
te effter Christi skick / trøste bedrøffue-
de hierter oc mistrøstige Samuittig-
heder met de salige Sprock aff Euan-
gelio oc aff den Guddommelige scrifft.

Dette vaare vel salige tancker / der
som de saa vilde giøre.

Det kand icke gaa vel til i Chris-
tendommen / naar huer vil offuergiff-
ue oc lade sit eget kald falde / oc see til
en anden / naar de Aandelige ville re-
gære Verdzlige / oc de Verdzlige regære
Aandelige / som de (diss vær) lenge
haffue giort. Huad er Paffuen / huil-
cken den gantske Verden / haffuer hul-
det for en Gud ? Huad giør hand
Christendommen til gode ? Huad kand
den

dent Chriſtelige Kircke forbedris aff
hannem? Huad er hans lerdom? Hans
leffnet? Oc huorledis ſkin hand i Chri-
ſtendommẽ? Huor ere de Chriſtelige oc
Apoſtoliſke Exempel? O du gode Gud/
huad er det it ælendigt Liuſſ. Huad
ere alle Cardinaler/Biſper/Prelater/
Proueſter/Officialer/Kanicker/Altere
Preſter/Muncke/Paffuens Oyenſkal-
cke oc Diſciple? De ſkulde vere Jordens
Salt/oc Verdens Liuſſ/Deris Em-
bede ſkulde vere at ſalte oc ſkinne/Men
huad haffue de giort? Saltet haffuer
miſt ſin Krafft oc er bleffuet wduligt/
det ſalter icke/bider icke/Liuſſet er vd-
ſluct/De haffue aldelis fordempet
det rette Euangelij Liuſſ/met deris
Dieffuels lerdom/met Menniſkens
drømme/oc Papiſtiſke Louer oc De-
cret/De ere huercken Salt eller Liuſſ/
huercken Apoſtle eller predickere/men
lade Fraadzere/Bugtienere/dumme
Hunde/Senge heſte/ſom altid ligge

oc snurcke/ oc huercken ere Gud eller Menniske nyttelige.

Huilcke sette Liusset vnder en Skeppe?

De som tie Guds ord / oc offuergiffue predicke Embedet / at de skulle icke miste Kornrente oc andẽ indkomme / de som læse meget mere i Landsgilde Bogen/ end i Bibelen / i det ny oc gamle Testamente/ Ja de væde icke en gong Pennen i it gantske Aar / vden naar Bønder føre dem Korn/ Lam Pendinge/ Hønss oc Gæss/ oc de scriffue/ Satisfecit, i Registeret.

Huilcke sette Liuss vnder Bordet?

De som tie Guds Ord / at de skulle icke miste den søde hoffkage oc nydelig mad / at de icke skulle miste fede Prebender / Forleninger / Prelatedomme/ oc at deris Stegers kand aarle røge om Morgenen/ oc Vinkanden vancke lenge vd paa Afftenen.

Huilcke sette Liusset vnder Sengen?

De

De ſom tie Guds Ord for deris v-
chriſtelige Skiørleffnet oc Boleri ſkyld/
de befrycte at der ſom de anamme E-
uangelium/ da ſkulle de offuergiffue de-
ris Skiøger oc Pappenollicker/oc icke
lēger/ſom de ere vaande til/kunde ſlip-
pe en/ tage en andē/oc lige ſom de der
bytte Heſte/ſkiffte en bort for en andē.

Huilcke ere de ſom ſette Liuſſet vnder
Bencken?

De ſom ſige/Anammer ieg Euange-
lium/ da ſkal ieg altid læſe i den hellige
Scrifft / ſtudere/ predicke/ icke lenger
gaa aarckeløſſ/oc vere en dagdriffuere/
ieg ſkal bryde min morgen ſøffn/oc icke
ſaa lenge drage Dundynen offuer hoff-
uedet / oc vende Dieffuel en ſteg/ Ney
bort oc end longt bort det Euangeliū/
Jeg vil bliffue en Papiſt oc hoſſ min
gamle ſkick/oc fare huort ieg kand/ Jeg
veed at ieg bliffuer icke borte/ Vil Gud
icke haffue mig/ da anammer Dieffuelē
mig gladelige. Saa tencke viſſelige oc

 ſige

sige alle Romanister/ Papistiske Pre∣ster oc Muncke/ i alle Stict oc Kloster/ Gud opliusse dem/ Amen.

Huad er det Christus siger / Der er intet skiult/ som icke skal bliffue obenbare?

Christus giffuer sit Ord dubbelt krafft. Først/ at det er it Liuss i mørck. Denneſt/ at det obenbarer alle hierters hemmelighed/ al Synd oc Last / icke aleniste paa den yderste dag/ men ocsaa her paa Jorden. Saa kunde Cain icke skiule sit Mord / oc Dauid icke dølie sit Hoer. Det er it almindeligt Ord∣sprock / At der stoppis intet saa dybt ned/ at det kommer io op igen/ Item/ Der spindis ingen Traad saa smaa/ at hand skal io til syne gaa/ Item / Spørie wi det icke nyt / Da spørie wi det gammelt / Ja der som nogen end kand skiule oc stoppe sine Synder ned i denne Verden/ saa skulle de alligeuel paa den yderste dag bliffue obenbare

faar

faar den gantske Verden / Engle oc Dieffle / Men naar nogen bekiender dem her / da skulle de bliffue skiulte i den anden Verden euindelige. J det at nogen falder fra eller til den Guddommelige sandhed/foracter eller anammer det Guddommelige Ord / kunde wi i nogen maade kiende / huo der er en Christen eller icke Christen / huo der er it Guds Barn/eller Dieffuelens barn/ Aff Christi Ord/Johannes. viij. Huo som er aff Gud/hand hører Guds ord. Men paa den yderste dag skulle Samuittigheds bøger opladis/ oc huer skal dømme oc giffue sig selff til kiende effter som hand trode / oc beuisde Troen/ oc gaff hende vduortis til kiende met Kierligheds oc barmhertigheds gerninger.

Huad er det Christus siger/Seer til huad i høre/oc huorledis i det høre?

Det er en aluerlig tale met disse Christi Ord/Lige som hand vilde sige/Der

skal bliffue it ødeligt oc forderffuet væ-
sen i Christendommen / J mine Apost-
lers oc Tienneris sted / skulle komme
pralende hoffmodige storactige Prela-
ter / lade / søffnne Løssgengere / Bug-
fyllere oc Bugtiennere / falske Lærere
oc Løgnpredickere / som skulle forvende
alt det / der er gudeligt oc christeligt / oc
føre ind Dieffuelens oc Paffuēs vgude
lighed / seer fordi der paa / oc giffuer act
paa eders sag / Seer til / huad i høre /
om det er Guds eller Menniskēs ord /
Seer ocsaa til / om det er Guds sand-
hed / eller Dieffuels løgn / Seer ocsaa
til / huorledis i høre / om det predickis
eder trolige aff hiertet / eller aff idel smi-
ger oc hygleri / Oc om i høre det met
it aluerligt trofast hierte / eller aff en
seduane oc for en vduortis syn / Det
gielder icke Eble oc Pærer / Nøder oc
Peffuerkage / Men det gielder Legeme
oc Siæl / Himmelen eller Helffuede / den
euige Død eller det euige Liff / Huo som
taber

taber i denne sag / hand haffuer tabt oc mist det euige gode / Men huo som vinder / hand haffuer vundet en euig Seyer.

Huor met beslutter Christus dette Euangelium ?

Hand siger / Huo som haffuer / hannem skal giffuis / Oc huo som intet haffuer / hannem skal ocsaa det tagis fra / der hand mente sig at haffue.

Huad vil Christus met disse Ord ?

Dette er it Ordsprock / som wi pleye at sige / Alle ville smøre Isterleffuen for hand er Feed / Jngen vil smøre Brandstenen for hand er heed / Mand biuder den Brød som haffuer Brød / Dem som Rige ere giffuer mand meget oc offuerflødelige / de Fattige giffuer mand / saa at de bliffue arme oc fattige / dette er Verdēs skick / ved denne maade taler ocsaa Christus her / lige som hand vilde sige / Huo som bruger Guds gode gaff-

gaffuer oc naade/til Guds ære oc priſſ/ oc til ſin Neſtis forfremmelſe oc forbedring/lycke oc ſalighed/ hoſſ hannem ſkulle ſaadanne Guds gode gaffuer oc naade formeris. Men huo ſom miſbruger dem oc huercken tien Gud eller Menniſken der met/hannem ſkulle de alleſammen tagis fra/ at hand ſkal aldelis intet beholde/ huercken legemligt eller Aandeligt. In Summa/ ville i predicken høre oc anamme mit ord/da ſkal den hellig Aand giffuis eder/hand ſkal ledſage eder i al ſandhed/ oc giffue eder det rette forſtand/ oc der met al naade/lycke oc ſalighed/ Syndernis forladelſe/oc det euige liff/ Men høre i eller predicke det forſømmelige oc foracte det/ da ſkal den hellig Aand tagis fra eder/ oc der met al naade/Lycke oc ſalighed/Lige ſkal det ocſaa gaa alle dem/ ſom haffue it kald eller Embede/ tage de flittelige vaare der paa/da ſkal dem giffuis it ſtørre.

Giff Exempel :

Bleff der icke aff den solde Suend Joseph / en stor Herre i Egypten ? Aff den hyrde Dauid / en Kong i Israel ? Aff den fangne Daniel / en Herre offuer gantske Babylon oc Persen ? Saa siger Christus / Ey du fromme Suend / du trofaste Suend / du haffuer veret trofast offuer lidet / ieg vil sette dig offuer meget / Gack ind i din Herris glæde / du skalt haffue det euige liff / Amen.

Om Christi Bekiendere /

En Predicken / aff det Euangelio / Luce XIX.

JEsus sagde til sine Disciple / En Edelmand drog longt bort til it Land / at indtage it Rige / oc komme da igen. Denne kallede thi aff sine Suenne / oc fick dem thi Pund / oc sagde til dem / Kiøbslar indtil ieg kommer

mer igen. Oc hans Borgere hadede hannem / oc sckickede Bud effter hannem / oc loed hannem sige / Wi ville icke at denne skald regere offuer oss.

Oc det begaff sig / der hand kom igen / effter hand haffde indtaget Riget / da loed hand kalde samme Suenne / huilcke hand fick Pendinge / at hand kunde vide / huad huer haffde Kiøbslaget. Da traadde den Første frem / oc sagde / Herre / dit Pund haffuer forhuerffuet thi Pund. Oc hād sagde til hannem / Ey du fromme Suend / efftersi du haffuer veret tro i det mindste / da skalt du haffue mact offuer thi Stæder. Den anden kom ocsaa / oc sagde / HERRE / dit Pund giorde fem Pund paa sig. Til den sagde hand ocsaa / Oc du skalt vere offuer fem Stæder. Oc den tredie kom / oc sagde / HERRE / see der / her er dit Pund / hvilcket ieg forvarede i en

Suede klud / Jeg fryctede faar dig / Thi du est en streng Mand / du tager det du icke lagde / oc høster det du icke saade / Hand sagde til hannem / Aff din Mund dømmer ieg dig / du Skalck. Viste du / at ieg er en streng Mand / tager / det ieg icke lagde / oc høster / det ieg icke saade / Hui fickst du mine Pendinge da icke til Verdzel bordet? Oc naar ieg haffde kommet / vilde ieg vdkrafft dem met Aager.

Oc hand sagde til dem / der stode hoss / Tager det Pund fra hannem / oc giffuer det den / som haffuer thi Pund. Oc de sagde til hannem / HERRE / hand haffuer dog thi Pund. Thi ieg siger eder / Huo som haffuer hannem skal giffuis / Oc fra den som icke haffuer / skal oc det tagis / der hand haffuer.

Huor

Huor om taler dette Parabel i dette Euangelio?

Det siger først / huorledis en from Hosbonde skal handle forsynlige met sit gods / at det skal icke vere hannem til skade / men meget mere til nytte oc fordel. Der nest giffuer det trofastis oc vtrofastis Suennis nature oc skick til kiende. Det tredie / baade de frommis oc vanartigis beløning.

Huo er denne Edelmand / som drager longt bort til it Land?

Denne Edelmand er vor Herre Jesus Christus / en Kong offuer alle Konger / en Herre offuer alle Herrer / huilcken der formedelst sin Pine oc Død / formedelst sin Opstandelse oc Himmelfart / drog longt bort til it land / at indtage it Himmelskt euigt Rige / huilcket der ligger gantske viet oc longt fra dette Jorderiske Rige / Thi dette Rige er synligt / det andet vsynligt / dette Jorderigt / det andet Himmelskt /

dette timeligt / det andet euigt / Dog er hand icke saa bortdragen / at hand euindelige vil bliffue borte / Men hand vil i sin tid komme igen at holde regenskab met alle sine Suenne / Ja at dømme Leffuende oc Døde. Hand siger Matthei i det sidste / See / ieg er hoss eder alle dage / indtil Verdens ende. Oc Matthei xviij. Huor tho eller tre ere forsamlede i mit Naffn / der er iegmit iblant dem.

Huad giorde denne Edelmand / der hand vilde drage bort?

Hand kallede thi aff sine Suenne til sig / oc fick dem thi Pund / oc sagde til dem / Kiøbslar indtil ieg kommer igen. En omhyggelig Regentere eller Hosbonde / setter icke sager eller sin handel oc bedrifft ind til andre / oc betro fremmede der til / men naar hand er hiemme seer hand selff sin ting til gode / oc tager sig Hussorgen til / effter det almindelige Ordsprock / Her-

rens Øye giør Hesten fed / Oc Herrens fod møger oc giør Ageren fructsommelig / Men naar hand skal paa sit Embedis vegne / effter som hans Stat oc kald vdkreffuer / reysse bort i fremmede Land / da kalder hand sine Suenne til sig / oc befaler dem sit gods / at de skulle handle oc Kiøbsla der met / dog saa / at hand skal icke haffue skade der aff / men meget mere gaffn / nytte oc fordel.

Giorde oc Christus saa?

Ja. Thi der hand vilde reysse til Himmelen / da kallede hand sine Suenne / de hellige Apostle til sig / oc der effter alle Biscopper / Sogneherrer oc Predickere / oc befalede dem at vddele sit ypperste ligende Fæ / det er / predicke Euangelium i den gantske Verden. Hand giffuer huer sit Pund / effter sin maade / Hand giør nogle til Apostle / nogle til Euangelister / nogle til Prophete / nogle til Lærere oc Predickere / nogle

nogle til Disciple oc Tilhørere/oc siger til dem / Handler oc kiøbslar met mit gods / oc setter mine pendinge vd paa Aager / predicke mit Ord / forkynder mit Euangelium / paa det / ieg kand anamme mine Pendinge aff eder met Aager oc nytte / naar ieg kommer igen / Der som i ville handle trolige i eders kald / da skal det vel betalis eder / Men der som i handle vtrolige / forsømmelige oc vtilbørlige / Da skulle i straffis baade paa Legeme oc Siel.

Huor faare deler hand sit gods vd iblant alle sine Tienere?

Wi skulle alle (siger S. Paulus ij. Corinthi. v.) obenbaris faar Christi Domstol / paa det huer skal anamme paa sit Legeme / effter som hand haffuer bedreffuet / huad heller det er got eller ont. Oc Athanasius siger i sin Symbolo / Til Christi tilkommelse skulle alle Menniske opstaa / met deris egne Legeme / oc de skulle giøre regenskab /

for huad de haffue giort. Nu er der intet Menniske saa skrøbeligt eller ringe paa Jorden/ at det haffuer io anammet nogen gaffue oc velgerning aff Gud/ der det skal giøre regenskab faare/ huorledis det haffuer bruget samme gaffue.

Huilcke ere de trofaste Tienere?

Trofaste Suenne ere de/ som tage trolige vare paa deris Kald / stat oc Embede / giøre oc handle der vdi det som tilbørligt er / oc vdrette trolige huad Gud kreffuer aff dem/ de lade det vere deris aluere / tage nat oc dag / ia huer time / vare paa deris Herre / naar hand skal komme / oc ere altid veluillige oc redebon til deris regenskab. Disse trofaste Suenne skal det gaa vel til met.

Huilcke ere de wtro Suenne?

De som icke tage trolige vare paa deris Kald/ stat oc Embede/ icke giøre

det som dem bør / men i deris Herris frauerelse føre it wskickeligt Leffnet / fraadze / dricke / slemme oc demme / oc bedriffue mange Synder / Last oc skendzel i Huset. Disse wtro Suenne skal det icke gaa vel til met.

Huo handler wtrolige met Guds gode ting?

Først / handle de wtrolige met Guds gode ting / velgerninger oc gaffuer / som ere i Øffrigheds stat / som Regentere oc Offuerherrer / der misbruge deris mact / som Gud haffuer giffuet dem / giøre it Tiranni der aff / fordriffue fattige Christne / vndertrycke Encker oc faderløse Børn. Der nest / de som ere i Vnderdannis stat / som de der bruge handel / Kiøbmandskab oc Embede / huad heller de ere Borgere eller Bønder / oc misbruge samme stat oc Embede / besuige / forraske oc bedrage deris Neste met falsk vect / maal / aln / breff / mynt / oc bruge i anden handel

handel finantzer oc snedighed. J tredie maade / rige oc effnende Folck / som icke ville dele deris Almisse met arme ælendige Mennisker/oc de som icke ville giffue Øffrighed deris Told oc Skat/ eller Kircketienere deris legemlige nødtørfftighed. J fierde maade/ De som ere Vise/ kloge oc forstandige / oc foracte de vanuittige / enfoldige oc vlerde / oc ville icke dele deris gode raad / vissdom oc klogskab met dem. Met disse skal Christus / den retferdige Dommere / holde it aluerligt rengenskab.

Haffuer oc dette Euangelium sin gong end nu oc er i brug?

Ja visselige / Det er en almindelig plage i Verden / at ingen vil lade sig nøye oc vere til freds met sin skeffnet oc deel / Den menige mand lader sig icke nøye met Guds skick/der er intet behageligt / huercken hoss Øffrighed eller hoss Ordens Tienere. Oc der som Christus end selff komme hid / oc bleffue

ne selff baade Keysere oc Paffue / saa
skulle det icke end da vere til tacke.

Giff Exempel :

Samuel vaar Herrens tro Prophe-
te/oc giorde Jøderne meget got/oc de
forskude hannem alligeuel / oc vdual-
de sig en Kong. Dauid vaar en from
Kong i Juda/ giorde dem meget got/
beskyttede oc beskermede dem fra alle
deris Fiender / oc alligeuel forskude de
hannem / oc vdualde hans oprøriske
Søn Absolon. Salomon haffde op-
høyet Jødernis Kongerige til saa-
dan ypperlighed / at det haffde icke
sin lige paa Jorden/oc bygd saa kaa-
steligt it Tempel / oc stictet saa herlig
en Gudstieniste / at der vaar icke no-
gen anden saadan i den gantske Ver-
den/oc de forskude alligeuel effter hans
død hans Søn Roboam / oc vdual-
de en fremmet til Kong/Suenden Je-
roboam. Lige giøre ocsaa disse Bor-

gere / der dette Euangelium taler om / De foracte deris Herre / begynde at hade hannem / sende bud effter hannem / oc lade hannem sige / Wi ville icke / at denne skal regere offuer oss. Lige giorde ocsaa Jøderne met Christo / der de stode faar Pilato / oc hand sagde til dem / skal ieg Kaarsfeste eders Kong ? Da robte de alle / Wi haffue ingen Kong / vden alenniste Keyseren / Bort met denne / Kaarsfest hannem / oc lad oss Barrabam løss. Lige saa giøre end nu paa denne dag / Jøder / Tørckere. Hedninge / naar de forfølge / fordriffue / dræbe oc affliffue de Christne / Dissligist Paffuen met sine Tilhengere / Messeprester / Muncke oc Tiranner / naar de bespotte Guds Ord / forbiude Euangelium / fordriffue Predickere / dræbe oc ihielsla de fattige Christne som høre oc anamme Euangelium. Huad er det andet / end som de vilde sige / Du Christe skalt icke regere

oc regnere offuer oss / wi ville icke til-
stede dig at du skal haffue dit Regi-
mente / Satan oc alle Dieffle aff Helff-
uede/skulle regere oc haffue Rigimen-
te offuer oss / huilcket de ocsaa haffue
oc bruge veldelige/Gud omuende dem.

Huad skal Christus giøre/naar hand
kommer igen?

Saa siger hand Matth. xxv. Naar
Menniskens Søn kommer i sin herlig-
hed/oc alle hellige Engle met hannem/
Da skal hand side paa sin Maiestatis
Stol/oc alle Folck skulle forsamlis faar
hannem/oc hand skal skille dem fra huer
andre / lige som en Hyrde skil Faar fra
Bucke/oc hand skal skicke Faarene hoss
sin høyre Haand/oc Buckene hoss sin
venstre Haand. Der skulle fire slecte Me-
niske obenbaris faar den Dommere
Christo/huilcke der giffuis til kiende i
dette Parabel / som er / tre Suenne/oc
de wlydige Borgere.

Huad skal hand sige til den første Suend?

Til den første Suend / som met it Pund Aagrede thi pund / skal hand sige / Ey du trofaste Suend / efterdi du haffuer veret trofaste i det ringiste / da skalt du haffue mact offuer thi Stæder. Denne bemercker den / som bruge Guds gode gaffuer oc naade / i troens oc kierligheds høyste sted oc gong (saa meget it dødeligt Menniske er muelig) til Guds ære oc deris Nestis nytte oc forbedring. Saadanne vaare Moises oc Paulus / som vilde meget heller vdslettis aff de Leffuendis Bog / end de vilde see deris Folckis (Jødernis) ferderffuelse. Saadanne vaare ocsaa Propheter / Apostle oc Martirer / som sette liff oc legeme til i deris kald / oc besegglede deris lerdom oc predicken met deris blod.

Huad skal hand sige til den anden Suend?

Til den anden Suend / som met it Pund Aagrede fem pund / skal hand sige / Ey du fromme Suend / du skalt

vere offuer thi Stæder. Met denne skulle wi forstaa alle fromme Christne/ som i en retsindig tro / oc i ret broderlig kierlighed vdrette deris kald/ føre it vstraffelig leffnet/oc giffue huer mand gode Exempel. Saadanne vaare de hellige gamle Biscopper/ Ambrosius/ Augustinus / Basilius / Cirillus / Eusebius/ Hilarius / Martinus/ Nicolaus/ Tertullianus/ oc paa denne dag alle trofaste Euangelij predickere.

Huad skal hand sige til den tredie Suend?

Den tredie Suend/ som haffde bort lagd oc foruaret sit Pund i en Suedeklud eller mellem tho bløde Dundyner/ oc i ladheds pung / hand skal høre en streng dom / thi Christus skal sige til hannem/ Du skalck/ viste du at ieg er en streng Mand/ at ieg tager der som ieg icke lagde etc. Huor faare haffuer du icke da antuordet mine Pendinge vd til vedzle bordet/ oc naar ieg haffde kom-

kommet/vilde ieg kraffd dem met Aa-
ger? Denne betegner alle Myenskalcke /
selffgiorde Helgen oc falske Christne /
som offuergiffue deris kald / oc giøre
anderleds end dem er befalet / de lade de
rette Christelige gerninger / der Gud
selff befalede / bliffue til bage / oc for-
driffue deris tid i idel optenckte falske/
forfengelige gerninger / i Menniskens
drømme oc hygleri. Saadanne ere
Paffuen / Cardinaler / Bisper / Prela-
ter / Muncke / Nunder / Selffgiorde-
helgen / Papister / falske Christne. De
første tho Suenne loffuis oc prisis he-
derlige / Det skal ocsaa rigelige betalis
dem / Thi de skulle bliffue store Herrer
offuer Land oc Folck / de skulle der til
met faa Guds yndist / naade oc barm-
hertighed / Men den wtro Suend skal
talis hart til / oc det som hand haffuer /
skal tagis fra hannem / oc giffuis en
anden / saa / at hand skal intet andet be-
holde eller bekomme / end idel vrede oc
wbarmhertighed. Huor-

Huorledis beslutter Christus dette Parabel?

Hand siger / Huo som haffuer hannem skal giffuis / oc fra den som intet haffuer / skal oc det tagis / der hand haffuer.

Giff Exempel.

Dauid haffde en stadig tro/forlod sig paa Gud oc haffde en god omgēgelse/ Saul haffde huerckē tro eller gode gerninger/der faare bleff Israels Kongerige tagit fra Saul/oc giffuet Dauid. Saa gick det ocsaa met Mardocheo oc Aman. Disligist met Matthia oc den forrædere Juda etc. Lige skal det ocsaa paa den yderste dag gaa Øyenskalcke oc Selffgiorde helgen / de skulle vel haffue en stor fortrøstning i deris gode gerninger / met huilcke de skulle baade ville hielpe sig selff oc den gantske Verden. Men efftherdi de haffue ingen tro oc huercken forlade sig paa Gud / eller haffue nogen Christelig omgengelse/

gelse/da skulle deris gerninger staa paa skinderme oc papirss been / oc huercken komme dem selff eller andre Folck til gode/ Oc det skal gaa dem som det gick de fem daarlige Jomfruer/ huilcke/der de skulde gaa til Bryllup met Brudgommen / da vdsluctis deris Lamper/ oc Dørren bleff i det samme tilluct.

Huilcke ere da disse wlydige Borgere?

Disse Borgere / som hadede deris Herre / oc vilde icke haffue hannem til en Herre / ere alle Christi oc hans Menigheds / foractere oc forsølgere. J det gamle Testamente raare det Jøder / met deris Tiranniske Konger/ ypperste Prester / Phariseer / Saduceer oc Scrifftkloge/huilcke derihielsloge Propheterne/Kaarsfeste Christum/stenede Stephanum/fordreffue Apostlene etc. J det ny Testamente ere det Jøder / Tørckere/ Hedninge / falske Christne / Hyglere/ gerningers Helgen/ Papister etc. Huilcke der foracte/ laste/ forhaane

oc beſpotte Guds ord / forbinde at pre-
dicke Euangelium / forfølge ſandhed /
fordriffue Predickere / dræbe oc affliff-
ue de arme Chriſtne / Diſſe ſkal hand
kalde til ſig / lade myrde oc omkomme
dem oc hand ſkal paa det ſidſte ſige en
ſtreng dom aff offuer dem / Gaar bort
i forbannede i den euige Jld etc. Men
til ſine trofaſte Suenne ſkal hand ſige /
Kommer hid i min Faders velſignede /
arffuer det Rige / ſom eder er beredt aff
Verdens begyndelſe / oc glæder eder
met mig oc alle hellige Engle
til euig tid / Amen.

Om Jomfruer / en Predicken / Matthei. XIII.

JEſus ſagde til ſine Diſciple. Himmerige lignis ved it ligende Fæ / ſom er ſkiult i en Ager / huilc-
ket it Menniſke fant / oc ſkiulte det /

oc

oc gick bort for glæde / hand haffde deraff / oc solde alt det hand haffde / oc Kiøbte den Ager. Atter lignis Himmerige ved en Kiøbmand / som søgte effter gode Perler. Oc der hand fant en kaastelig Perle / gick hand bort oc solde alt det hand haffde / oc Kiøbte den samme. Atter er Himmerige lige som it Garn / der kastis i Haffuet / met huilcket mand tager allehonde slag / Oc naar det er fult / da drage de det op paa brædden side oc sancke de gode tilsammen i it Kar / men de raadne kaste de bort. Lige skal det ocsaa gaa i Verdens ende / Englene skulle vdgaa / oc skille de Onde fra de Retferdige / oc de skulle kaste dem i Ildonen / Der skal vere graad oc tendgnidzel.

Oc Jesus sagde til dem / Forstode i dette altsammen ? De sagde / Ja Herre. Da sagde hand. Der faare er huer Scrifftklog / som er lærd til himmerigis Rige / lige som en Hosbon-

bonde/der bær Nyt oc Gammelt frem/
aff ſit ligende Fæ.

Huad holder dette Euangelium
oſſ faare?

Try Parabel. Det førſte om det
ſkiulte ligende Fæ i en Ager. Det andet/
om dyrebare Perler. Det tredie/ om
det Garn/ der kaſtis i Haffuet at tage
alle honde ſlag met.

Huilcket er det førſte Parabel?

Saa ſiger Chriſtus / Himmerige
er lige ſom it ſkiult ligende Fæ i en A/
ger / huilcket it Menniſke fant / oc
ſkiulte det/oc gick bort for glæde/hand
haffde der aff / oc ſolde alt det hand
haffde / oc Kiøbte den Ager.

Huilcket er det andet Parabel?

Himmerige lignis ved en Kiøb/
mand / der ſøgte effter gode Perler /
Oc der hand fant en dyrebar Perle /
gick hand bort / oc ſolde alt det hand
haffde/ oc kiøbte den ſamme.

Huilcket er det tredie Parabel ?

Himmerige lignis ved it Garn/som kastis i Haffuet / at tage allehonde slag met/ Oc naar det er fult/ da drage de det op paa brædden / oc side oc sancke de gode tilsammen i it kar/ Men de raadne kaste de bort.

Huad vil Christus lære oss i disse Parabel ?

J de første thu vil hand lære oss/ at ville wi bekomme Euangelium/som betegnis formedelst dette ligende Fæ/ oc denne Perle/ da skulle wi icke soffue eller vere lade / men met en inderlig begæring oc hiertelig glæde/ anamme det / Thi her hører icke søffn eller ladhed til.

J det tredie Parabel vil hand lære oss / At ville wi fangis met Euangelij Garn/da skulle wi icke siuncke nederst ned paa baandē/oc krybe bort i dynd/ men wi skulle giffue oss høyt op/oc holde oss frem at wi kunde fangis.

Skul-

Skulle wi da io arbeyde/vere rogne oc vindskibelige ?

Ja visselige. Wi see/at skal nogen finde it skiult ligende Fæ/ da skal hand lede der flitelige effter / Skal nogen drage gods oc rigdom tilsammen / da vil der stor wmage oc arbeyde til/Skal nogen vere en god Kiøbmand oc bruge stor handel/ da skal hand icke ligge hiemme oc lure/fordi at veyen er long/ suaer oc farlig / hand skal icke lade affalds verlig / regn / sne / storm / forferde oc holde sig til bage / naar der staar it stycke brød til at vinde / Lige er det ocsaa om nogen vil vere en god Fiskere/da skal hand frilige giffue sig i vandet / tage sig wmage oc arbeyde til / oc icke soffue huer nat i Bleseng / naar tid er at tage vare paa næring oc biering. Lige er det ocsaa Aandelige/ Vil nogen begribe det Guddommelige ord oc hellige Euangelium/ oc haffue

nytte oc gaffn / lycke oc salighed der aff / da skal hand visselige gaa oc bede der effter / høre det oc giffue sit sind der til / Som Paulus siger Rom. x. Troen kommer aff predickens hørelse / men predicken formedelst Guds Ord.

Giff Exempel der paa / at det er saa?

Lige som Kiøbmend oc Kremmere icke forsømme deris reyser / alligeuel tiden oc veyen ere farlige / de lade huercken sne eller regn / huercken hede eller frost / forsincke dem fra deris handel oc Kiøbmandskab / at de io reyse oc vandre paa deris forhuerring. Saa skal oc ingen lyst eller glæde / ingen ære eller rigdom / intet yndist eller kierlighed / intet venskab eller wvenskab / ingen genuordighed eller forfølgelse / drage oss fra Guds ord / paa det wi skulle kunde sige met S. Paulo Rom. viij. Huo vil skille oss fra Guds kierlighed / Jeg er vis paa / at huercken død eller liff

liff etc. Kand ſkille oſſ fra Guds kier-
lighed / ſom er i Chriſto Jeſu. Lader
oſſ ocſaa ſee til dem der ſancke Perler/
de ſpare ingen wmage oc intet arbey-
de/ at de io ſide paa Strandbacken oc
Haffsbredden/ oc bryde alle Skale eller
perle huſſ op / der de finde. Lige ſkul-
le wi Chriſtne ocſaa icke vere forſømme
ligt til at oplade alle Sprock i den Gud
dommelige Scrifft / Som Chriſtus
ſiger Johannes. v. Randſager oc leder
i Scrifften. Oc de aff Theſſalonicha
priſis oc loſſuis Acto. xvij. Fordi at
de randſagede daglige i Scrifftē. Lige
nu ſom Kiøbmend / Kremmere oc Per-
leſanckere / effter ſtor wmage oc ſuart
arbeyde / haffue flitig tilſyn til deris
Kram / Kiøbmandſkab oc vare/ ſuøbe
dem i gamle kleder oc packe dem i fad/
giøre alle veye trygge / ſkaffe leyde oc
beſtille fri ferſel/ giffue told/ vognleye/
fract / bropendinge etc. Oc giøre ſtor
bekaaſtning / at de io kunde wden al

fare føre deris vare vel hiem. Saa skul-
le wi Christne ocsaa giøre / Naar wi
formedelst Guds hielp oc naade haff-
ue bekommet Euangelij himmelske lig-
gende Fæ / oc ere vnderuijsde i det Gud-
dommelige ord / da skulle wi aff vor
yderste formue arbeyde paa / at wi det
vel kunde beuare. Thi der ere mange
Mordere oc Røffuere hoss den alfare
vey / som hemmelige oc obenbare ligge
i laue faar oss / oc vilde gerne røffue oc
tage fra oss dette dyrebar ligende Fæ /
huilcket wi bære i skrøbelige Lierkar.

Huilcke ere samme Mordere oc
Røffuere?

Først / Dieffuelen met sit Selskab /
Verdens første / som regneret i den
mørcke luct vnder Himmelen / Der nest
hans Apostle / falske Lærere / Løgnpre-
dickere / Kettere / Parthier oc Secter.
Item / Verden met sine Tiranner /
Jøder / Tørckere / Hedninge / Papister /
falske Christne. Paa det sidste ocsaa
vort

vort eget kiød/ huilcke der endrectelige friste oss nat oc dag/ oc lade oss aldri haffue fred/ At Christus vel met retto formaner / oc sige/ Vaager oc beder/ at i icke skulle falde i fristelse.

Huad er det skiulte liggende Fæ?

Det skiulte liggende Fæ er Guds Ord/ oc det hellige saliggiørende Euangelium / som giffuer oss naade oc retferdighed/ vden vor fortienste/ naar wi finde dette liggende Fæ / da giør det oss glæde/ deter/ en glad Samuittighed/ huilcken wi icke kunde bekomme met nogen gerning.

Huor faare kaldis Euangelium it ligende Fæ?

Euangelium er saa dyrebart kaastelig it liggende Fæ / at der som al Verdens rigdom vaare lagd paa en hob / ia der som alle Bierg oc Dale vaare klart Guld / saa kunde dog icke hundrede tusinde Verdener betale it eniste Guds ord. Thi Guds

Guds ord er en kilde som icke kand vdøsis eller tømis / ia mere mand øsl der aff / io rundeligere oc mere offuerflødelige velder hun vd oc rinder / Jo mere mand predicker Guds ord / io mere er der at predicke. Gud er selff Ordet / oc formedelst Ordet ere Himmel / Jord oc alle Creature skabte / Alle ting regeris ocsaa oc beuaris formedelst Ordet. Oc der som wi icke haffde det guddomme Ordis ligende Fæ / da vaare denne Verden idel Sodoma / Som den Prophete Esaias siger i det j. Capitel.

Huor faare kaldis Euangelium it skiult ligende Fæ?

Fordi at det i long tid haffuer veret skiult faar Verden oc kiødelige hierter / oc er nu i den sidste tid predicket oc obenbaret faar de Smaa oc vanuittige / formedelst Christum / huilcke der ocsaa for Euangelij skyld offuergiffue oc forlade alt huad de haffue i Verden. Thi at huo som bekomme dette liggende

Fæ /

Jæ/ hører Guds ord/ oc anammer det met it trofast hierte/ hannem fryder det saa i Aand oc hierte / at hand offuergydis met himmelsk oc krafftig kierlighed / imod Gud oc alle Menniske/ Oc naar som hand en gong haffuer smaget den sødhed der dette liggende Jæ haffuer met sig/ da er der intet saa got / saa ypperligt / saa dyrebart/ eller saa kaasteligt paa Jorden/ der samme Menniske skulde vilde skiffte bort for Ordet / eller som hannem skulde kunde forhindre oc drage der fra.

Huad er den dyrebar Perle?

Den dyrebar Perle er ocsaa Guds ord/ oc det rene klare Euangeliũ/ Som Dauid siunger i den xix. Psalm. Herrens Lou er uden besmittelse / oc verqueger Sielen etc. Herrens befalninger ere rette / oc glæde hiertet etc. HErrens Rette ere sande/ allesammen retferdige. De ere kaasteligere end Guld/ oc meget

purt Guld / De ere søde re end Hunnig oc Hunnings kage. Oc i den cxix. Psal. Jeg elsker dine Bud offuer Guld oc purt Guld.

Huorledis finde wi denne Perle ?

J dette Ord (Quærenti) hand søgte/giffuis oss tilkiende/at wi skulle flitelige søge oc lede/ wden mand vil søge oc lede da vdrettis der intet. Thi at ligesom Kiøbmend spare sig huercken til Land eller Vand / men brede Bølger oc store Voffuer/Sevle/Sø oc salt vand/vandre iblant Røffuere oc Mordere/at de kunde wden skade føre deris gods vel hiem / Saa skal der oc intet vere oss som bekiende Christum saa lystigt eller grumt / kiert eller wkiert i denne Verden / at wi skulle lade forferde oc drage oss fra Euangelio oc Guds Ord.

Huorledis finde wi da disse Perler ?

Naar wi flitelige høre Guds Ord/ anamme det met it trofast hierte / oc

rett

rette vort leffnet der effter / Thi saa siger Jesus Syrach i det xxix. Cap. Samle dig it ligendæ Fæ effter den Allerhøystis Bud / det skal vere dig bedre end noget Guld.

Huad nytte oc gaffn haffue wi der aff / naar wi finde dette ligende Fæ oc denne Perle?

Først / Opliusse de vore øyen / at wi kiende Guds Naadige gode vilie / oc kunde icke fare vild / i denne mørcke Verdē / Som den cxix. Psal. siger / Dit Ord er en Lycte faar mine Føder. Oc dē hellige Petrus siger / at Guds Ord er it Liuss i en mørck sted. Der nest bestyrcke de vore hierter / oc stille vor Samuittighed til freds / saa / at wi ere veluillige oc redebon / til at lide oc bære / huad Gud tilskicker oss / oc gerne foruetzle disse timelige oc forgengelige ting bort / for det himmelske oc euige gode. Som Zacheus giorde Luce xix. Oc Viduen Luce xxi. Oc Røffueren paa Kaarsset Luce xxiij.

Huad

Huad er Garnet / som kastis i Haffuet ?

Garnet er ocsaa Guds Ord oc det hellige Euangelium / met huilcket wi skulle dragis / saa fremt wi skulle komme til det himmelske Fæderne Lands bræddt. Wi ere her i denne vanartige Verden bespende met mangfoldig farlighed / Oc lige som en der ferdis paa Haffuet / oc seyler hid oc did / met wstadigt vær oc storm / hannem møde offuermaade mange vnderlige ting / modstand oc farlighed / aff Sørøffuere / Hafftrold / Regn oc Sne / Vær oc Storm / Bølger oc Klipper etc. Saa haffue wi ocsaa her paa Jorden mangfoldige Fender / modstand oc genuordighed / oc der er aldri fred. Men vor Herre Jesus Christus giffuer oss en smuck trøst Johannes. xviij. Oc siger / J Verden haffue i angist oc trengzel / oc fred i mig. Men verer trøstige / Jeg haffuer offueruundet Verden.

Huor faare kalder Christus Euangelium it Gern/ oc Predickere Fiskere?

Lige som en Fiskere kaster Garnet i Haffuet/oc drager alle honde Fisk aff det dybe til bredden/ oc der ere iblant samme Fiske nogle raadne oc vdulige/huilcke de kaste dog icke bort/ eller skille dem fra de gode/ før de haffue draget Garnet til bredden/ Saa gaar det ocsaa til met Euangelio/ En predickere kaster Garnet vd i Verdens grumme Haff/ predicker Guds ord/met huilcket hand drager atskillige Menniske aff Synders oc lasters nederste grund/ ia aff vantro til Christi kundskab/ til it gudeligt oc bodferdigt leffnet. Oc der som der ere nogle iblant/ som ekon anamme Guds ord til it vduortis skin/ oc icke haffue aluerlige lyst til Euangelium oc den Christelige tro/ da skulle de først fra skillis paa den yderste dag/ som Christus her siger/ oc Math. xxv.

Huor

Huorledis beslutter Christus disse Parabel?

Jesus sagde til dem/ Forstode i dette altsammen? De sagde/ Ja HErre. Da sagde hand/ Der faare er huer Scrifftklog/ som er lerd til himmerigis Rige/ Lige som en Hosbonde/ der bære Nyt oc Gammelt frem/ aff sit liggende Fæ.

Huad vil hand met disse Ord?

Saa meget vil hand sige/ Lige som en rig Hosbonde bær frem allehonde nødtørfft/ Mad/ Dricke/ Vrter/ Eble/ oc anden gadning/ gammelt oc nyt/ saa/ at Gesterne kunde icke ynske oc begære mere/ Saa skal oc en Biscop/ Sogneherre/ Predickere/ som er lærd til Himmerige/ det er/ den som haffuer Guds Ord/ oc Planter/ Bygger oc forbeder Guds Rige/ formedelst den hellig Aands indskiudelse/ lare oc føre frem paa det aller flitigste oc klariste/ aff den hellige Guddommelige Scrifftis

tis

tis godeliggende Fæ/gammelt oc nyt/ Louen oc Euangelium / oc alt hvad som hand veed/der kand vere nytteligt til Menniskens salighed / At hand kand sige met S. Paulo Acto. xx. Jeg haffuer intet forhuldet eder aff det/som er nytteligt at ieg haffuer io forkyndet oc lært eder / obenbare oc i besynderlighed. Saa skal nu en Predickere forferde Syndere formedelst Louen/giøre dem hungrue i Aanden oc tørstige effter Guds naade. Oc naar de da bekiende sig for arme Syndere / oc begere naade oc barmhertighed/da skal hand trøste dem igen formedelst Euangelium / forkynde dem Syndernis forladelse formedelst Christum / oc tilsige dem det euige Liff / Der til hielpe oss Gud Fader / Søn / oc den hellig Aand/ AMEN.

*

Om

Om Guds Ord/ en Predicken/ giort paa de Ord Luce XI.

SAlige ere de / som Høre oc beuare Guds Ord.

Huad gifr Christus i dette Sprock?

Hand giffuer oss en viss forièttelse paa retferdighed oc salighed / lige som hand ocsaa siger Matth. xix. Vilt du indgaa til liffuet / da holt Guds Bud.

I huor mange dele delis Guds Ord?

I tuende parte / som er / i Louen oc Euangelium. Louen obenbarer Synderne / oc forferder Samuittigheden / Euangelium forlader Synderne / oc trøster Samuittigheden. Saa er det nu icke andet at høre oc beuare Guds ord / end at høre anamme oc fuldkomme

me Louen oc Euangelium/ der følger vissselige Guds velsignelse / timelige oc euindelige/som Moses siger Deut. 28. Der som du est Herrens din Guds røst lydig / at du beholder oc giør alle hans Bud/der ieg binder dig i dag/da skulle alle disse velsignelser komme offuer dig / Du skalt vere velsignet i Staden / velsignet paa Ageren etc. Du skalt vere velsignet naar du gaar ind oc naar du gaar vd etc.

Huad ? Forniser Christus oss til Louen ? Jeg mente io at retferdighed skulde komme formedelst Troen ?

Der ere tuende Veye til salighed/ Den ene giffuer Moises til kiende/ formedelst Louens gerninger / Den anden giffuer Christus til kiende i Euangelio /formedelst Troen / Den vey der Moises giffuer til kiende / førde aldrig noget Menniske til retferdighed oc salighed / Icke at Louen er saa vfuldkommen / men fordi at der haffuer al-

dri noget Menniske / vden den eniste Frelsere Jesum Christum / til pricke oc i allemaade fuldkommet Louen. Der faare ligger der mact paa / at wi følge den anden vey / huilcken Christus giffuer oss til kiende i Euangelio / som er / at høre Guds ord / ia Christum selff / som Faderen siger aff Himmelen / Denne er min elskelige Søn / hannem skulle i høre Matth. xvij.

Er det da saa nødtørfftigt at høre?

At høre Guds ord er det ypperste middel / formedelst huilcket wi faa troen oc den hellig Aand / Som S. Paulus siger til de Rom. i det x. Cap. Troen kommer aff predickens hørelse / oc hørelsen formedelst Guds ord / Saa fører Troen den hellig Aand met sig / Johan. vij. Huo som nu foracter dette middel / oc icke vil høre Guds ord / hand kommer sielden til troen oc til Christi vidskab.

Huordan skal denne hørelse vere?

Icke

Jcke en ringe almindelig hørelse / som naar mand hører noget sige om den store Kong Alexander / eller om Keyser Julio / om de Romeris gerninger / eller om Tørcken. Saadan hørelse fornemme ekon Øerne / men mand skal her høre baade met Øern oc hierte / saa / at det samme wi høre skal icke alenniste fattis met Øerne / men ocsaa met hiertet / oc der effter fuldkommis ocsaa met gerningen / Thi at kunde den vduortis oc legemlige hørelse giøre nogen salig / da haffde ocsaa Pilatus / Herodes / Annas oc Cayphas bleffuet salige.

Hvad skal mand da høre?

Guds ord / siger Christus / icke Menniskens Ord / vden saa er / at de komme offuer it met Guds ord / Her tilsigis icke dem salighed / som anamme Menniskens lerdom / men dem / som høre oc beuare Guds ord / Der er oc intet vissere tegn / iblant alle tegn /

der mand kand kiende paa/om it Men-
niske er saligt eller icke saligt / it Guds
barn eller Dieffuelens barn / vden ale-
niste at høre gerne Guds ord / oc be-
uare det flitelige i hiertet / Som Chri-
stus siger Johannes viij. Huo som er
aff Gud/ hand hører Guds ord/ Oc
i det x. Mine Faar høre min røst /
Effterdi nu faaer / da skal Menniskenn
gerne høre Guds ord.

Huor faare skal Menniskenn gerne høre
Guds ord?

For trende sager skyld / Først / for
deris skyld / som det predicke / Huo ere
de? De ere Menniske / Huo taler for-
medelst dem? Her skalt du høre huad
Christus siger / Luce. x. Huo eder hø-
rer / hand hører mig / Oc huo eder for-
acter / hand foracter mig / Oc Math. x.
Det ere icke i som tale / men eders Fa-
ders Aand / som taler formedelst eder.
Der faare kalder S. Paulus Predic-
kere j. Corin. iij. Guds Methielpere/

oc Almuen som hører Ordet / Guds
Agergerning / oc Guds bygning / Oc
hand formaner ij. Corinth. vj. Alle
Christne / at de skulle icke anamme
Guds naade forgeffuis / icke høre Guds
ord forgeffuis / Oc alligeuel den almec-
tigste Gud vel kunde vdrette altsam-
men induortis i hiertet formedelst sin
Aand / saa vil hand det dog icke giøre
vden Predickens middel / Der faare
skal ingē holde sig saa viss / klog oc lerd /
at hand oc skal foracte den ringiste pre
dicken / effterdi hand icke veed / naar
tiden er kommen / at Gud vil vdrette
sin gerning i hannem. Der nest / for
farlighed skyld / at fly dem / som foracte
Guds ord / Thi at lige som Christus
kalder dem salige der høre oc beuare
Guds ord / Saa kalder hand oc dem
vsalige / som det forsømme oc foracte /
Den første Psalm. priser ocsaa dem /
som haffue lyst til Herrens Lou / Oc
Salomon siger i Sproggene xxviij.

Huo som frauender sine Øern / at høre Louen / hans bøn er en verstyggelse. Det tredie / for deris nytte oc salighed skyld / som det høre.

Huad nytte oc gaffn haffue wi der aff / at wi høre Guds ord ?

Tredubbelt. Først trøster Guds ord Syndere / at de icke fortuile i Synderne. Saa trøster Gud Adam effter faldet met foriettelsens ord om den velsignede Sæd / Gen. iij. Saa trøster hand ocsaa Kong Dauid formedelst Propheten Nathan / der hand haffde bedreffuet hoer met Bathseba / oc ladet dræbe hēdis hosbonde Vriam / ij. Samuel. xij. Lige saa / der Petrus hørde Hanen gale / effter hand haffde forsoret Christum / oc tenckte paa Christi ord / da slo hand sig faar sit bryst / gick vd oc græd bitterlige / Matth. 26. Disligist Jøderne / der de Pintze dag hørde Petri predicken / gick det gennem deris hierte / oc de omuende sig til

Troen/ oc lode sig døbe i Jesu naffn/
ved try tusinde Siele Act. ij. Der nest/
Guds ord beuarer oc bestyrcker dem det
høre/ Saa læse wi Johannis vj. Der
mange aff hans Disciple ryggede sig
oc ginge til bage/ da sagde hand til
de Tolff/ Ville i ocsaa gaa bort? Da
suarede Simon Petrus hannem/
Herre/ huort skulle wi gaa hen? Du
haffuer det euige liffs ord. Det tredie/
Guds ord renser hiertet/ oc fører den
hellig Aands naade met sig. Saa siger
Christus Johannis xv. J ere rene for
det ord skyld/ der ieg talede til eder.
Oc Christus siger Johan. xiiij. Huo
mig elsker/ hand skal holde mit ord/ oc
min Fader skal elske hannẽ/ oc wi skul-
le komme til hannem/ oc giøre bolig
hoss hannem. Den hellig Aand kom
ocsaa synlige/ offuer alle dem/ som
hørde Guds ord/ der bleff predicket
aff Petro Act. x. Saa er oc Guds ord

den rette Lægedom/som der star screff-
uet i Visshedz bog i det xvj. Capitel.
Der helbreder huercken Vrter eller Pla-
ster/men dit ord Herre.

Huad er det hand siger/ Custodiunt/
de det beuare?

Saa meget vil hand sige/Det er
icke nock at høre Guds ord / mand
skal ocsaa fatte oc beuare det/som it
dyrebart liggende Fæ/oc icke lade tage
det fra sig/Dieffuelen hører det ocsaa/
men hand beuare det icke.

Huad kaldis det at beuare?

Beuare kaldis at tro Guds ord/
at betencke oc betracte dem stedze i
troen / oc rette det gantske leffnet der
effter/ Men der hører vmage til. Thi
Dieffuelen arbeyder paa met al macht/
at hand kand vende Menniskenn fra
Guds ord /at de icke skulle høre Guds
ord / Eller om de det end høre / dog
icke skulle beuare det/Der til bruger
hand

hand mange listige fund / stor snedig-
hed / oc mangfoldige snarer / huilcket
hand er vdlerd paa / Thi hand er en
veldig Doctor in nequitijs.

Huad holder hand Menniskenn besyn-
derlige faare ?

Try stycke besynderlige. Først /
Guds wsigelige naade oc barmhertig
hed / der skiuder hand Menniskenn ind /
at hand tencker / Ey Gud er icke saa
streng / grum oc vred / som mand giør
hannem / hand haffuer offte hulpet
mig i trang oc nød / hand forlader mig
icke heller nu / Helffuede er icke saa hit /
som Prester predicke / Dieffuelen er
icke saa sort oc grum / som Malere
giøre oc male hannem / Dette er Dieff-
uelens garn oc Helffuedis snarer / met
huilcke Dieffuelen drager wtallige tu-
sinde Menniske til Helffuede. Det er
vel saa i sandhed at Gud er god / naa-
dig / barmhertig oc langmodig / men

so mere taalmodig/naadig oc veluillig hand er til at forlade / so strenger oc grummere er hand der effter til at straffe/ naar mand icke vil rette oc bedre sig / som den Hednig Valerius Maximus siger/ Oc Christus giffuer til kiende Luce xiij. i Figentræet.

Der nest / Synderis mangfoldighed / Der bær hand saa frem faar it Mennisfe / at hand tencker / Ey du est io icke den eniste / der ligger i Synd/ Det som du gior/haffue vel før andre flere giort / oc giøre det end nu / oc haabis alligeuel at de skulle bliffue salige/ Petrus forsoer Christum tre gonge/ Paulus forfølde de Christne grumme/ Røffueren paa Kaarsset giormelige/ Røffueren paa Kaarsset giorde intet gaat / oc de bleffue alligeuel anammede til Naade/ Saa er ieg oc ingen Aandelig Mand / Prest / Carthuser / Munck / Nunde / at ieg kand føre saa fuldkommeligt it leffnet/ Jeg er icke

er icke mere syit i skyndet end andre Mennisker / Jeg kand icke mere leffue Engle leffnet end min Nabo. Dette er ocen ret Dieffuels snare oc forgifft / met huilcken Satan haffuer bedraget mange Mennisker / Men dette falske paaskud skal icke meget ville hielpe dem / Effter sem der staar / Den Suend sem veed sin HERris vilie / oc giør der icke effter / hand skal lide mange hugg / Saa er oc Røffuerens Exempel icke Exemplum imitationis, sed consolationis, det er / icke it Exempel der wi skulle efterfølge oc synde paa / men it Exempel der wi skulle trøste oc husuale oss met / naar wi haffue Syndet / haffuer du Syndet met Petro / Paulo / da giff dig oc saa met dem til Penitentze / Oc lad aff at Synde.

Det Tredie er / at hand tilskynder it Mennisker / at hand i saa maade

de skal tencke paa sin vngdom / See / ieg er end nu vng / ieg haffuer end nu long tid at bedre mig vdi oc giøre Penitentze / ieg vil vere lystig i mine vngedage oc bruge min vngdom / Gud skal vel spare mig / oc giffue mig saa lang liffs frist / at ieg end nu skal leffue mange Aar / naar ieg bliffuer gammel / oc fornemmer at det lacker at tiden / da vil ieg sancke ruelse / fortryde min Synd / oc bedre mig / ia skulde det icke end ske før ieg kommer paa min sotte seng at ligge / saa skal det icke end da sla feyl / ieg vil end da komme tilige nock. Denne er nu Dieffuelens indtende snedighed oc Helffuedis snare / der hand paa det neste haffuer beueblet oc drager den gantske Verden til sig met / Som wi see faar Øyen / at Menniskenn leffue saa stedze hen / wden al Guds fryct oc kierlighed / oc mene at de haffue end nu mange Aar at leffue vdi / oc tencke at der er ingen fare paa ferde /

men

men før de ſee ſig om/oc naar de tencke
der mindſt paa / Da kommer Døden
ſledzkende oc wforuarendis offuerfal-
der / oc tager dem bort aff Jorden /
ia hand rycker op met rod / Kaal oc
ſtock / Grene oc træ. Saa gick det
den rige Mand / Luce. xij. Diſligiſt
den rige Mand Luce. xvj. Lige oc-
ſaa Nabal. j. Samuelis xxv. Der de
vilde helſt leffuet/vaar glaſſet løbet oc
tiden kommen / Der faare formaner
Chriſtus ſaa offte / oc ſiger / Vaager.

Huad ſkulle wi lære aff dette E-
uangelio ?

Effterdi wi leffue i denne mørcke/van-
artige oc ſkalckactige Verden i Dieff-
uelens rige / paa alle ſider omſpende/
met idel falſke ſnarer / ſee alleuegne
mange onde Exempel oc ſtor forargel-
ſe/ høre megen falſk Lerdom oc løgn/
vildfarelſe oc forførelſe / oc haffue der
imod ingen anden hielp eller trøſt/ in-
gen anden Verie eller Vabn / end ale-
niſte

niſke Guds ord / da vil det viſſelige gioris oſſ arme Menniſke behoff / at wi holde ſamme ord faar Øyen / oc i ſtor act oc verdighed / høre det fliteligé oc beuare det aluerlige. Chriſoſtomus formaner flitelige til Guds ord / der ſom hand ſcriffuer offuer den xvj. Homelia. De ſom Øſe (ſiger hand) eller drage Vand op / de haffue icke aleniſte deris Kar fulde hoſſ Kilden / men de arbeyde ocſaa paa deris yderſte formue / at de kunde ſette Spande oc Kruſſ ſactelige fra ſig / oc bære dem värlige / at de ſkulle icke ſpilde paa veyen / oc bære dem tomme hiem. Saa ſkulle oc i giøre ſom høre det Guddommelige ord / J komme hid til Kilden / til predicken / met tomme Kruſſ / der ſom i nu aleniſte fylde eders Kar her hoſſ Predickeſtolen / høre oc fatte Guds ord / oc paa veyen ſpilde oc forglemme dem / oc komme ſaa hiem igen

met

met tomme Kruss oc hierter / Huad nytte haffue i da aff eders reyse oc kircke gong / oc at i hørde predicken? Oc en anden siger / Jeg vilde at Menniskenn vilde saa holde oc skicke sig effter predicken / som de giøre effter Sacramentens vndfangelse / Thi at naar nogen haffuer anammet Sacramentet / da vender hand sig / met gantske hierte til Gud / bliffuer nogen tid stille / opløffter sit hierte oc sind i beskuelse til at betencke Faderens store godhed oc velgerninger / som hand beuisde oss formedelst sin elskelige Søns død. Dette vilde ieg at i som høre det Guddommelige ord / skulde ocsaa giøre / bliffue stille effter predicken / oc lade Sæden aff det ord i haffue hørt vel rodfestis oc beknyttis i eders hierter / at hofferdigheds vær icke skal bortblæse samme Sæd / at de Fule i Lucten / det er / Helffuedis Aandericke skulle opsluge
han

hannem / at omhyggeligheds oc ge-righeds Torne icke skulle vndertrycke oc quæle hannem / men / at hand kand oprinde i hiertet / oc bære god fruct.

Huad er Summa aff disse Ord?

Dette er Summa / At naar mand hører Guds Ord / anammer det met hiertet / oc beuarer det i Troen / da giør det Guds børn / oc fører met sig Syn-dernis forladelse oc det euige liff / Men at laste / bespotte oc foracte Guds ord / giør Dieffuelens børn / Jøder / Tørcke-re oc Hedninge / oc føre vrede oc euig forderffuelse met sig. Der faare / mine elskelige Christne / er det saa at i her vil-le haffue den retferdighed / som gielder faar Gud / oc i den tilkommende Ver-den det euige liff / da skulle i høre Guds ord met Perne / oc fatte det met it tro-fast hierte / beuare oc lade det icke tage fra eder. Summa / ville wi vere Chri-sti Disciple / da skulle wi ocsaa lære / læse ac beuare hans leytze / Saa skulle

diſſe Ord / Salige ere de ſom høre oc
beuare Guds ord / deſaa fuldkommis
met oſſ / Saa at vi ſkulle leffue
met Chriſto euindelige / Der
til hielpe oſſ Gud Fader/
Søn / oc den hellig
Aand / Amen.

*

Regiſter offuer de Euangelier ſom læſis paa Høytilige oc hellige dage om Aaret.

Paa

FINIS.

Prentet i Kiøbenhaffn / aff Christoffer Barths Arffuinge.

Anno M. D. LXII.

Oc findis til kiøbs hoss Claus Førd / Borger oc Bogfører sammesteds.

* * *

1562

Ola Bosson i
Hakarp tillhör
denna Bok
Kostar 1 R 8 sk 1874

Denna Book tillhör mig
Ola Olsson

Den som denna
Boken [illegible]
mig [illegible]
[illegible]
[illegible]